

EduPrace.pl

Pisanie prac doktorskich, magisterskich, inżynierskich, licencjackich,
dyplomowych oraz zaliczeniowych.

1.Praca-licencjacka-105

- 2.
- 3.
- 4.

5.Student zobowiązany jest złożyć pracę dyplomową do dnia: 12.05.2019r. Dziekan na prośbę studenta może przesunąć termin złożenia pracy dyplomowej najdalej do dnia 14.09.2019r. W takim przypadku należy złożyć do dziekanatu podanie zaopiniowane przez promotora (z uzasadnieniem).

6.W dziekanacie należy złożyć:

- 1 egzemplarz drukowany jednostronnie w twardej oprawie – podpisany na stronie tytułowej przez promotora (klauzula przyjęcia i dopuszczenia do obrony),
- Oświadczenie studenta i promotora o samodzielności pracy – podpisane własnoręcznie należy złożyć wraz z pracą (nie wczepiać do oprawionej pracy); druk oświadczenia dostępny na stronie internetowej,
- Elektroniczną wersję pracy z plikami w formacie Word i PDF na płycie CD w miękkiej okładce,
- Kartę obiegową student otrzymuje w chwili złożenia pracy dyplomowej. Uzupełnioną należy dostarczyć do dziekanatu nie później niż w dniu obrony,
- Indeks z kartami egzaminacyjnymi (ze wszystkimi wpisami!!!) – należy złożyć najpóźniej tydzień przed wyznaczonym terminem obrony,
- Legitymację studencką (studia magisterskie) należy zwrócić w dniu egzaminu dyplomowego. Studenci studiów licencjackich nie zdają legitymacji.

3. W Referacie Spraw Studenckich (pok. WA-108) należy złożyć:

- 5 fotografii w formacie 4,5 x 6,5 w stroju galowym (kolorowe lub czarno-białe).

Wytyczne do opracowania i redakcji pracy dyplomowej

Oświadczenie o oryginalności pracy

/pliki/PDF/oswiadczeniepraca.pdf

Wzór strony tytułowej

/pliki/wzor.pdf

Praca-licencjacka-113

Kierunki Studiów

Rodzaje Prac

·Prace Magisterskie

- Prace Licencjackie
- Prace Inżynierskie
- Prace Zaliczeniowe

Inne

- O pracach dyplomowych

Studia dwustopniowe: praca licencjacka a praca magisterska

W czerwcu 1999 roku w Bolonii miało miejsce spotkanie ministrów edukacji z krajów Unii Europejskiej, Europy Środkowej i Wschodniej (biorących udział w programie SOCRATES), Komisji Europejskiej, organizacji międzynarodowych (UNESCO, OECD, Rady Europy), przedstawiciele szkół wyższych, a także stowarzyszeń nauczycieli akademickich i studentów, które zakończyło się podpisaniem tzw. Wspólnej Deklaracji Europejskich Ministrów Edukacji. Na jej mocy w Polsce zostały wprowadzone założenia Deklaracji Bolońskiej, zgodnie z którą ma miejsce dalszy rozwój popularnych w państwach UE studiów dwustopniowych, czyli studiów kończących się uzyskaniem tytułu zawodowego licencjata i studiów magisterskich, nazywanych również studiami uzupełniającymi.

Studia na zdecydowanej większości kierunków stały się więc dwustopniowe. Pierwszy stopień wiąże się z tym, że przez studenta musi zostać napisana praca licencjacka, natomiast ukończenie studiów drugiego stopnia jest równoznaczne z przygotowaniem i obronieniem pracy magisterskiej. Różnice pomiędzy oba pracami dyplomowymi sprowadzają się nie do konstrukcji, ale przede wszystkim do jej zawartości. Oznacza to, że praca magisterska jest bardziej zobowiązująca przy przechodzeniu z pierwszego do drugiego stopnia studiów. Oczywiście nie zabrania się, aby już w pracy dyplomowej kończącej pierwszy, trzyletni okres studiów, znajdowały się atrakcyjne i ponadprogramowe treści.

Praca licencjacka – podstawowe wymogi

Praca licencjacka jest przygotowywana na koniec studiów pierwszego stopnia bądź w połowie dwustopniowych studiów magisterskich. Pozytywna recenzja pracy oraz zdanie egzaminu licencjackiego (dyplomowego) upoważnia do posługiwania się tytułem licencjata.

Podstawowe wymogi dotyczące pracy licencjackiej:

- powinna zostać napisana przez studenta samodzielnie, pod kierunkiem wybranego promotora,
- temat pracy powinien być ściśle związany ze specjalnością oraz kierunkiem kształcenia studenta,
- podlega recenzji,
- stanowi przedmiot dyskusji i oceny w trakcie egzaminu dyplomowego.

Pisana na zakończenie studiów pierwszego stopnia praca licencjacka może stanowić opracowanie o charakterze projektowym, projekcyjnym bądź analitycznym. Praca projektowa może dotyczyć np. projektu organizacji, systemu zarządzania, systemu ekonomicznego, systemu zasilania kapitałowego, systemu informacyjnego dla zarządzania, itp. Praca o charakterze projekcyjnym może zawierać np. plan marketingowy, biznesplan przedsięwzięcia, analizę rynku bądź diagnozę sytuacji. Z kolei opracowanie wyróżniające się charakterem analitycznym powinno zawierać rozwiązanie problemu praktycznego bądź badania empiryczne przeprowadzone w organizacjach lub przedsiębiorstwach, oparte na danych zebranych w konkretnych firmach, instytucjach, urzędach, itp.

Praca licencjacka powinna być napisana na temat, który nie wymaga przestudiowania bogatej literatury fachowej. Z kolei prace magisterskie zobowiązują do podjęcia tematów, które wymagają poznania, zrozumienia oraz wykorzystania literatury teoretycznej i naukowych metod do analizowania oraz oceny zgromadzonych informacji.

Warto podkreślić, że praca licencjacka powinna zawierać:

- wyraźne określenie problemu badawczego,
- odniesienia do podstawowej literatury przedmiotu,
- opis sposobu rozwiązania problemu (zastosowane techniki, metody, narzędzia badawcze, itp.).

Praca magisterska – wymogi dotyczące pisania

Praca magisterska jest przygotowywana na koniec studiów drugiego stopnia (magisterskich). Pozytywne recenzje pracy oraz zdanie egzaminu dyplomowego upoważnia do posługiwania się tytułem magistra.

Wyjątki stanowią: kierunek lekarski, lekarsko-dentystyczny oraz weterynaria – absolwenci studiów na tych

kierunkach nie piszą prac magisterskich.

Praca magisterska powinna zostać napisana w języku, w którym są prowadzone studia na danym kierunku. Oczywiście istnieje możliwość przygotowania opracowania w j. angielskim, niemieckim czy jakimkolwiek innym, ale w tym celu należy złożyć wniosek do Dziekana studiów z dołączonym uzasadnieniem oraz z pozytywną opinią promotora.

Wymagania techniczne, którym podlegają prace magisterskie (mogą one nieznacznie różnić się w zależności od uczelni i przyjętych przez nią wymogów formalnych):

- praca magisterska powinna zawierać stronę tytułową (najczęściej jej wzór można pobrać ze strony uczelni), spis treści, wstęp, tekst główny podzielony na rozdziały i podrozdziały, zakończenie oraz spis literatury (bibliografię),

- jeśli w pracy zostało przedstawionych wiele tabel czy rysunków, należy po spisie literatury załączyć również ich spis,

- każdy fragment tekstu umieszczony w pracy magisterskiej, którego autorem jest inna osoba niż student przygotowujący opracowanie, powinien zostać ujęty w cudzysłowy i opatrzony odpowiednim przypisem,

- tabele, wykresy oraz ilustracje zaczerpnięte z zewnętrznych źródeł muszą zostać opatrzone właściwym nośnikiem, sporządzonym zgodnie z zasadami tworzenia przypisów,

- wykaz literatury należy zamieścić na końcu pracy – powinien on obejmować wszystkie książki i inne źródła drukowane oraz elektroniczne, jakie student wykorzystał podczas pisania pracy magisterskiej.

Praca licencjacka i magisterska – administracja

Przygotowujemy prace licencjackie i magisterskie dla studentów z kierunku administracja. Tworzymy zarówno całościowe opracowania, jak również pojedyncze rozwiązania. Prace dyplomowe związane z administracją mogą dotyczyć m.in. takich zagadnień, jak działalność gospodarcza w Polsce, prawo użytkownika wieczystego, referenda lokalne, kontrola w administracji publicznej, postępowanie nakazowe, ustrój władzy wykonawczej w Polsce czy organy ochrony granicy RP.

Praca licencjacka i magisterska – bankowość

Poza przygotowaniem opracowań z administracji czy zarządzania, oferujemy profesjonalną pomoc w przygotowaniu prac dyplomowych z bankowości. Dokładamy wszelkich starań, aby nasze prace licencjackie i magisterskie były najlepszej jakości, a także odznaczały się wysokim poziomem merytorycznym, stylistycznym i językowym. Każda tworzona przez nas praca licencjacka czy magisterska opiera się na jasno określonym celu/celach oraz postawionej tezie/tezach.

Praca licencjacka i magisterska – ekonomia

W ofercie posiadamy szeroki wybór wzorów oraz przykładowych prac dyplomowych z dziedziny ekonomii. Naszym klientom oferujemy fachową pomoc przy tworzeniu opracowań, dbając o to, aby nasze prace licencjackie i magisterskie odznaczały się jak najwyższą jakością. Praca dyplomowa na kierunku ekonomia może dotyczyć chociażby takich tematów, jak prawo podaży, równowaga rynkowa, bezrobocie czy funkcje państwa.

Praca licencjacka i magisterska – finanse

Dla naszych klientów przygotowujemy prace magisterskie i licencjackie z zakresu finansów i rachunkowości. Każde tworzone przez nas opracowanie posiada wstęp, spis treści, rozdziały i podrozdziały, zakończenie oraz spis literatury. Przykładowe tematy pracy na kierunku finanse: wzrost gospodarczy, papiery wartościowe na polskim rynku finansowym, fundusze inwestycyjne i ich wyniki, trzeci filar reformy emerytalnej, giełdy towarowe, rynek instrumentów finansowych, itp.

Praca licencjacka i magisterska – medycyna

Poza przygotowaniem opracowań z finansów czy ekonomii, trudnimy się w tworzeniu prac dyplomowych z zakresu medycyny, pielęgniarstwa i fizjoterapii. Każda nasza praca licencjacka i magisterska wyróżnia się wysoką jakością pod względem merytorycznym, a dodatkowo służymy fachową pomocą w odpowiednim przygotowaniu opracowania pod względem formalnym. Nasze opracowania spełniają najważniejsze wymogi poprawności językowej oraz edytorskiej.

Praca licencjacka i magisterska – marketing

Jedną z naszych specjalności, w której służymy fachową pomocą w pisaniu prac dyplomowych jest

marketing. Pomagamy przygotowywać profesjonalne prace licencjackie i magisterskie, odznaczające się najlepszą jakością zarówno pod względem merytorycznym, jak i językowym. Zespół naszych redaktorów udziela fachowych wskazówek związanych z wyborem tematu pracy, doбором literatury przedmiotu oraz przygotowaniem bibliografii.

Praca licencjacka i magisterska – pedagogika

Naszym klientom proponujemy pomoc w przygotowywaniu prac dyplomowych z pedagogiki. Praca licencjacka lub magisterska na tym kierunku może dotyczyć m.in. takich zagadnień, jak: dzieci z ADHD, przemoc w rodzinie, uzależnienie od Internetu, e-learning jako innowacyjna metoda nauczania, autyzm u dzieci, terapie Dorosłych Dzieci Alkoholików, pieniędzy w wychowaniu dziecka czy samookaleczenia wśród młodzieży.

Praca licencjacka i magisterska – prawo

Kolejną dziedziną, w której pomagamy tworzyć profesjonalne prace magisterskie i licencjackie, jest prawo. Służymy fachową pomocą w doborze tematu, literatury przedmiotu, a także opracowaniu ogólnego konspektu pracy wraz z rozdziałami i podrozdziałami. Przykładowe tematy prac z prawa: kształtowanie się postaw wobec prawa, kara śmierci – wybrane zagadnienia, przestępstwo wypadku komunikacyjnego, wymiar prawny ślubu posłuszeństwa, prawo do samoobrony, biegły sądowy w postępowaniu cywilnym, prokurator w polskim prawie karnym.

Praca licencjacka i magisterska – socjologia

W swojej ofercie posiadamy wzory oraz przykładowe prace licencjackie i magisterskie z socjologii. Nasz zespół wykwalifikowanych redaktorów służy profesjonalną pomocą w przygotowywaniu prac dyplomowych na kierunku socjologia, pomagając w doborze tematyki, zaplanowaniu rozdziałów czy przygotowaniu spisu literatury. Każda praca licencjacka i magisterska jest przez nas realizowana w oparciu o jasno postawiony cel oraz tezę.

Praca licencjacka i magisterska – turystyka

Naszym klientom pomagamy tworzyć wysokiej jakości prace licencjackie oraz magisterskie poruszające różne zagadnienia z zakresu turystyki i agroturystyki. Dokładamy wszelkich starań, aby każde przygotowane przez nas opracowanie było w pełni wartościowe pod względem merytorycznym, językowym oraz stylistycznym. Pomagamy w doborze tematu, sporządzeniu planu pracy oraz znalezieniu odpowiedniej literatury przedmiotu.

Praca licencjacka i magisterska – zarządzanie

W naszej bazie posiadamy wiele wzorów oraz przykładowych prac dyplomowych z zarządzania, mających służyć zdobyciu wiedzy i zapoznaniu się z fachową terminologią, niezbędną do napisania wartościowej pracy licencjackiej czy magisterskiej. Zagadnienia, jakie może poruszać praca licencjacka lub magisterska z zarządzania to: style negocjacji, pieniądze i system bankowy, organizacja jako system i podmiot zarządzania, cykl życia organizacji, klasyfikacja kosztów, pojęcie i rozwój marketingu, segmentacja rynku, model pracy kierowniczej, rola jakości w usługach, itp.

Praca-licencjacka-115

Praca licencjacka i magisterska

·OGÓLNE INFORMACJE DOTYCZĄCE OBIEGU INFORMACJI OBRONY PRAC LICENCJACKICH /PRAC MAGISTERSKICH

·WYMAGANIA DOTYCZĄCE PISANIA PRAC LICENCJACKICH i MAGISTERSKICH

Informacje dotyczące prac licencjackich i magisterskich dla studentów stacjonarnych I stopnia i II stopnia stacjonarnych i niestacjonarnych

·wzór pierwszej strony<pobierz>

·oświadczenie o samodzielnie wykonanej pracy<pobierz>

- streszczenie pracy<pobierz>
 - podanie o przedłużenie złożenia pracy w późniejszym terminie<pobierz>
 - wykaz zagadnień na egzamin magisterski<pobierz>
 - regulamin egzaminu magisterskiego<pobierz>
- Praca-licencjacka-116

Forma pracy (zasady identyczne dla prac licencjackich i magisterskich):

Praca winna spełniać wymogi formalne stawiane pracy naukowej. Musi zatem posiadać:

- stronę tytułową (powinna zawierać: Instytut Historii UJ, imię i nazwisko autora, tytuł pracy, tytuł naukowy oraz imię i nazwisko promotora
- spis treści (po stronie tytułowej jako pierwsza strona numerowana),
- właściwą treść na którą składa się: wstęp (tu cele pracy, wyjaśnienie tematu i jego ewentualne ograniczenia, opis konstrukcji, omówienie literatury), 2-5 rozdziałów (i ewentualnie podrozdziałów) i zakończenie (podsumowanie pracy i odpowiedź na zadane pytania)
- bibliografię (na końcu pracy) podzieloną na: źródła, opracowania i (ewentualnie) strony internetowe.
- poprawnie sporządzone przypisy (z numeracją ciągłą w całej pracy, na dole każdej strony).
- jeżeli w pracy umieszczono mapy schematy wykresy lub ilustracje ich spis powinien znaleźć się na końcu pracy po bibliografii.

Praca może być pisana jedno lub dwustronnie, (w Wordzie lub odpowiednikach np. Open Office) czcionka 12, odstęp między wersami 1,5, co w efekcie winno dać ok. 1800 znaków na stronie. Poza stroną tytułową, wszystkie strony numerowane na dole pośrodku (w przypadku prac drukowanych jednostronnie numerujemy oczywiście tylko strony recto).

Praca powinna być złożona w sekretariacie co najmniej na 7 dni przed obroną w formie elektronicznej i drukowanej (egzemplarz drukowany jest zwracany autorowi).

Praca licencjacka

Choć praca licencjacka w naszym Instytucie jest owocem wyjątkowo długiego, dwuletniego seminarium, akcent winien być położony raczej na wykazaniu przez studenta w praktyce znajomości zasad pisania (tzn. umiejętności postawienia problemu, technik poprawnego gromadzenia materiału, poprawnego formułowania myśli i dyscypliny w pisaniu), niż na naukową czy badawczą stronę przedsięwzięcia.

Pisząc pracę licencjacką student zatem powinien:

- (przy pomocy promotora) wybrać i sformułować poprawnie tytuł pracy. Byłoby celowe aby temat miał charakter na tyle oryginalny, aby praca miała charakter samodzielny a jej twórca nie mógł korzystać z gotowych opracowań.
- przeprowadzić kwerendę w stopniu umożliwiającym mu opracowanie tematu. Zgromadzona literatura winna objąć wybrane najważniejsze prace w języku polskim dostępne na dany temat. Wskazane jest (zwłaszcza w przypadku podjęcia tematu z historii powszechnej) aby znalazły się tam opracowania w językach obcych. Również wskazane aby zostały wykorzystane źródła (w języku polskim lub w językach obcych). Nie jest to jednak wymóg konieczny, ale jego spełnienie winno wpływać na wyższą od przeciętnej ocenę pracy. Oczywiście, trudno określać odgórnie ilość pozycji jakie muszą znaleźć się w bibliografii, orientacyjnie można jednak oczekiwać iż w przypadku pracy licencjackiej zostało wykorzystane przynajmniej 30 książek lub artykułów.
- (przy pomocy promotora) umieć stworzyć prawidłową strukturę i wypełnić ją treścią zgodną z założonymi celami.
- napisać pracę adekwatnym stylem i z poprawnym zastosowaniem terminów właściwych dla poruszanej

problematyki

- poprawnie zrobić przypisy i zapisy bibliograficzne
- umieć wyciągnąć racjonalne wnioski ze swej pracy

Ponieważ student musi wykazać się zdolnością opanowania większego materiału (dotychczas miał kontakt z esejami) praca licencjacka winna liczyć przynajmniej 40 znormalizowanych stron.

Praca magisterska

Choć pod względem formy praca magisterska nie odbiega od pracy licencjackiej wymogi stawiane jej pod względem merytorycznym są większe.

- podjęty przez studenta temat musi mieć charakter oryginalny. Winien obejmować obszary i zagadnienia deficytowe lub dotąd nie opracowane. Praca powinna posiadać walory poznawcze.

- kwerenda musi mieć szeroki charakter, autor powinien nie tylko dążyć do zgromadzenia kompletu prac w języku polskim związanych z tematem, ale również sięgnąć po opracowania obcojęzyczne dostępne w polskich bibliotekach i zasobach bibliotecznych oferowanych przez internet. Niezbędne jest wykorzystanie źródeł (przynajmniej tłumaczonych na język polski, choć wskazane jest też sięgnięcie po źródła w językach oryginalnych)

- struktura pracy z uwagi na jej badawczy charakter i rozmiary z konieczności winna być bardziej rozbudowana. Przypisy muszą być liczniejsze. Autor nie powinien unikać polemiki z poglądami badaczy

- praca powinna być napisana adekwatnym stylem i z poprawnym zastosowaniem terminów właściwych dla poruszanej problematyki

- wyciągnięte wnioski winny być rozbudowane i dobrze umotywowane

Praca magisterska w zasadzie winna liczyć około 80 znormalizowanych stron, jednak w przypadku prac o szczególnie wysokich walorach naukowych, ilość stron może być mniejsza.

Praca-licencjacka-118

Uniwersytet Warszawski

Wydział Nauk Ekonomicznych

Marcin Gryżewski

Nr albumu: 325345

EWOLUCJA PIENIĄDZA I BANKOWOŚCI A KRYZYS FINANSOWY, W KONTEKŚCIE AUSTRIACKIEJ SZKOŁY EKONOMII

Praca licencjacka
na kierunku: Finanse i Rachunkowość

Praca wykonana pod kierunkiem dr. Marcina Gruszczyoskiego z Katedry Makroekonomii i Teorii Handlu
Zagranicznego WNE UW

Warszawa, czerwiec 2014

Oświadczenie kierującego pracą

Oświadczam, że niniejsza praca została przygotowana pod moim kierunkiem i stwierdzam, że spełnia ona warunki do przedstawienia jej w postępowaniu o nadanie tytułu zawodowego.

Data Podpis kierującego pracą

Oświadczenie autora (autorów) pracy

Świadom odpowiedzialności prawnej oświadczam, że niniejsza praca dyplomowa (licencjacka) została napisana przeze mnie samodzielnie i nie zawiera treści uzyskanych w sposób niezgodny z obowiązującymi przepisami.

Oświadczam również, że przedstawiona praca nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu zawodowego w wyższej uczelni.

Oświadczam ponadto, że niniejsza wersja pracy jest identyczna z załączoną wersją elektroniczną.

Data Podpis autora (autorów) pracy

Streszczenie

Niniejsza praca, podejmuje problematykę dotyczącą obecnego systemu monetarnego, opartego na pieniądzu fiducjarnym oraz prowadzoną przez banki centralne politykę z nim związaną. Praca opiera się na teorii głoszonej przez Austriacką Szkołę Ekonomii oraz przedstawia stosunek jej przedstawicieli do kreacji pustego pieniądza i wszelkich konsekwencji z tym związanych. Przechodząc przez historię ewolucji pieniądza i bankowości, określone zostają przyczyny i konsekwencje m. in. takich aspektów jak inflacja, czy cykle koniunkturalne. Niniejsza praca, przedstawia także propozycje zmian, które wprowadziłyby gospodarkę na ścieżkę stabilnego wzrostu, a tym samym przyczyniłyby się do poprawy ogólnego dobrobytu społecznego.

Słowa kluczowe

bankowość centralna, pieniądz fiducjarny, dług, kryzys, inflacja, Rezerwa Federalna, Austriacka Szkoła Ekonomii, standard złota, ekspansywna polityka monetarna

Dziedzina pracy (kody wg programu Socrates-Erasmus)

Ekonomia (14300)

Klasyfikacja tematyczna

Tytuł pracy w języku angielskim

Evolution of money and banking in relation to financial crisis, in the context of the Austrian School of Economics

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	5

ROZDZIAŁ I. Koncepcje teoretyczne Austriackiej Szkoły Ekonomii

1.1. Geneza Austriackiej Szkoły Ekonomii.....	7
1.2. Teoria kapitału.....	10
1.2.1. Ludzkie działanie i preferencje czasowe.....	10
1.2.2. Kapitał i dobra kapitałowe.....	11
1.2.3. Oszczędzanie, preferencje czasowe i stopa procentowa.....	11
1.2.4. Struktura produkcji.....	13
1.3. Cykl koniunkturalny ujęciu Austriackiej Szkoły Ekonomii.....	16
1.3.1. Zarys teorii oraz przebieg klasycznego cyklu.....	16
1.3.2. Efekt ingerencji władz monetarnych.....	19
1.4. Podsumowanie.....	22

ROZDZIAŁ II. Ewolucja pieniądza i bankowości

2.1. Ewolucja pieniądza.....	23
2.1.1. Teoria pieniądza.....	23
2.1.2. Teoria ilości pieniądza i jego (nie) neutralność.....	24
2.1.3. Od pieniądza towarowego do narodzin Fiat Money.....	25
2.1.4. Inflacja.....	28
2.1.5. Standard Złota.....	32
2.2. Ewolucja bankowości.....	36
2.2.1. Rodzaje pierwotnych systemów bankowych.....	37
2.2.2. Bankowość oparta na systemie rezerwy częściowej. Geneza.....	39
2.2.3. Kreacja pieniądza.....	40
2.2.4. Historia bankowości centralnej w USA.....	42
2.3. Podsumowanie.....	48

ROZDZIAŁ III. Przyczyny, rozwój oraz skutki kryzysu finansowego

3.1. Przyczyny bezpośrednie i pośrednie obecnej sytuacji.....	49
3.2. Inflacyjne działania FED.....	53
3.3. Obecna sytuacja.....	59
3.4. Proponowane zmiany systemu monetarnego.....	63

4

WSTĘP

Środki masowego przekazu, podręczniki współczesnej historii oraz inne źródła mające z założenia charakter edukacyjny, kreują w ludziach przekonanie, co do przyczyn obecnych problemów gospodarczych, bazując na wiedzy ekonomistów, a przede wszystkim tych, reprezentujących główny nurt ekonomii. Ci bowiem, upatrują owych przyczyn w kryzysie na rynku nieruchomości oraz kredytów hipotecznych. Postulują oni także za stymulowaniem gospodarki przy pomocy „antycyklicznej” polityki monetarnej oraz większym interwencjonizmie państwa. Osobiście, nie zgadzam się z mainstream’owym określeniem przyczyn kryzysu, jego konsekwencji, a przede wszystkim sposobów walki z nim. W mojej ocenie, najlepszą interpretację powyższych aspektów prezentują przedstawiciele Austriackiej Szkoły Ekonomii, dlatego też niniejsza praca została napisana właśnie w myśl tej Teorii.

Celem przedstawionej pracy jest określenie prawdziwych, bezpośrednich źródeł kryzysu światowej gospodarki, którego źródło leży w Stanach Zjednoczonych, a ustanowienie amerykańskiego dolara jako waluty rezerwowej przyczyniło się do rozprzestrzeniania się go na praktycznie cały współczesny świat. Aby owe przyczyny określić, postaram się w niniejszej pracy udowodnić postawioną tezę, głoszącą, że głównym źródłem kryzysu i wszystkich aspektów z nim związanych jest ekspansywna polityka monetarna, kreująca pieniądź nie mający pokrycia w realnych oszczędnościach. Proces dowodowy zostanie przedstawiony w charakterze dedukcyjnym, także dojście do poszczególnych wniosków będzie wynikało z przyjętych założeń teoretycznych, opierających się głównie na Teorii Austriackiej, której geneza, przedstawiciele oraz twierdzenia, zostaną przedstawione w rozdziale I. Struktura pracy została tak przemyślana i zbudowana, aby w sposób jak najjaśniejszy dowieść postawioną powyżej tezę oraz dać odpowiedź na pytanie, czy oparcie głównego nurtu makroekonomii na postulatach „Austriaków” uchroniłoby gospodarkę światową przed kryzysami i ich następstwami lub chociaż zminimalizowałoby ich wymiar? Dlatego też, rozdział II prezentuje niezwykle fascynujący proces ewolucji pieniądza i bankowości, który stymulowany ciągłą ingerencją rządu, doprowadził do systemu monetarnego na którym opiera się współczesna gospodarka.

Rozdział III, prezentował będzie empiryczne fakty obecnych, bardzo poważnych zagrożeń, które są konsekwencją działań podejmowanych przez rząd i władze monetarne. Zaprezentowane zostaną także bezpośrednie przyczyny, bez których obecne problemy gospodarcze, w dużej mierze odnoszące się także do problemów społecznych, nie mogłyby mieć miejsca. Aby praca posiadała jeszcze większą wartość dodaną, w rozdziale III zostanie

także podjęta próba zaprezentowania konkretnych zmian, które wprowadzając w życie mogłyby pozwolić na definitywne pożegnanie się z coraz poważniejszymi cyklami koniunkturalnymi oraz wszelkimi aspektami, które to owe cykle tworzą.

Niniejsza praca przedstawia więc nie tylko temat aktualny, lecz także niezwykle istotny, gdyż dotyczący nas wszystkich, bez względu na zainteresowania, wiek, wyznanie, czy kolor skóry. Dzięki zawartym w pracy cytatom przedstawicieli różnych nurtów teoretycznych, poruszony został w pracy także bardzo ważny aspekt dotyczący promowania pluralizmu ekonomicznego, który także przeżywa swój kryzys, a niewątpliwie powinien być kwestią szczególnie mocno respektowaną, gdyż to właśnie sposób nauczania i przekazywania ludziom informacji, przyczynia się do w bardzo dużej mierze do kreowania oblicza społeczeństwa, ze względu na istotny wpływ na kształtowanie się umysłów i zachowań przyszłych pokoleń.

ROZDZIAŁ I

Konceptcje teoretyczne Austriackiej Szkoły Ekonomii

1.1. Geneza Austriackiej Szkoły Ekonomii

Za kolebkę Austriackiej Szkoły Ekonomii uznaje się XVI wieczną Hiszpanię, a dokładniej Uniwersytet w Salamance, na którym to późni przedstawiciele filozofii scholastycznej obserwowali i formułowali naturalne zależności ekonomiczne, takie jak prawo popytu i podaży, badali przyczyny inflacji, czy stabilność siły nabywczej pieniądza.¹ W głównej mierze skupiali się oni jednak na postulacie subiektywnej natury wartości ekonomicznej, który wraz z koncepcją aksjomatem wolnego wyboru stał się fundamentem, na którym została zbudowana dzisiejsza postać Austriackiej Teorii Ekonomii. Postulat subiektywnego wartościowania mówi o tym, że dane dobro ma taką wartość, jaką przypisuje mu dana osoba. Nie są istotne czynniki produkcji, które zostały wykorzystane do wytworzenia danego dobra, a jedynie subiektywne postrzeganie wartości danej osoby, które wyznacza jego cenę.

Pierwsza praca podążająca za nurtem salamanckich scholastyków i ich subiektywnym postrzeganiem wartości została napisana w 1730 roku przez Richarda Cantillona i nosiła nazwę *Essai Sur la Nature du Commerce en Général* (Ogólne rozważania nad prawami handlu). Praca, a raczej traktat Cantillona wywarł bardzo istotny wpływ na dzisiejszą ekonomię, ponieważ był pewnego rodzaju fundamentem nie tylko dla Szkoły Austriackiej, ale także innych kierunków myśli ekonomicznej. Opisywał on niezmiernie istotne kwestie, takie jak długookresowa równowaga, teoria cen, teoria wyjścia, system równowagi ogólnej, czy ilościowa teoria pieniądza. To właśnie Cantillon dowiódł, że mechanizm kreacji pieniądza przyczynia się do zaburzenia cen na rynkach.

Za następców Cantillona uważa się A. R. J. Turgota, który sformułował m. in. prawo malejących przychodów i rozwiązał słynny paradoks „wody i diamentu” oraz J. B. Saya, twórcy jednego z podstawowych praw ekonomicznych. Prawo Saya (Prawo Rynków) głosi, że „nadprodukcja może wystąpić na pojedynczych rynkach, ale w skali całej gospodarki ogólna nadprodukcja jest niemożliwa, o ile pozwolimy cenom się dostosować.”² C. F. Bastiat rozszerzył Prawo Saya o usługi, mówiąc iż względem usług zachodzą takie same prawa rynkowe, co względem dóbr materialnych.

¹Callahan G., Czym jest ekonomia Austriacka?, tłum: Jan Lewiński, www.mises.pl/60

Za oficjalny początek Austriackiej Szkoły Ekonomii uznaje się opublikowanie książki Carla Mengera pt. „Zasady ekonomii”. Praca ta jest aż do dnia dzisiejszego uważana za jedno z najważniejszych dzieł rewolucji marginalistycznej. Menger przedstawił w niej niepodważalny proces kształtowania się cen na rynku, oraz teorię użyteczności marginalnej, która zakłada, że czynniki produkcji nie wpływają na wartość dóbr końcowych. Menger dowodził, że wartość zależy od użyteczności, czyli od zapotrzebowania na dobra, i bierze swój początek nie w przeszłości, a w przyszłości.”³ Teoria ta idzie więc w sprzeczności z teorią wartości opartą na pracy D. Ricardo, oraz teorią wartości opartą na koszcie produkcji W. N. Seniora oraz J. St. Milla. Carl Menger dowiódł także, że wymiana dóbr pomiędzy stronami prowadzi do poprawy dobrobytu zarówno sprzedawcy, jak i nabywcy dobra bądź usługi. Ma to miejsce, ponieważ transakcja nie jest grą o sumie zerowej, ze względu na to, iż obie strony wartościują przeciwnie daną rzecz i z tego względu wymiana dochodzi do skutku.

Kontynuatorem teorii Mengera był Eugen von Böhm-Bawerk, który teorię swego poprzednika rozwinął m. in. o zagadnienia ceny, wartości, procentu oraz kapitału. Jednym z najważniejszych wprowadzonych pojęć było pojęcie preferencji czasowej, które mówi o tym, że *ceteris paribus*, każda osoba bardziej ceni posiadanie dobra w chwili obecnej, niż w chwili przyszłej. W związku z tym, instrumentem odzwierciedlającym preferencje czasowe użytkowników rynku jest stopa procentowa, która jest z nim bezpośrednio związana. Spostrzeżenia Böhm-Bawerk’a można uznać za fundamenty Austriackiej Teorii Cyklu Koniunkturalnego, którą sformułował Ludwig von Mises w swojej wielkiej pracy „Human Action”.

Wspomniany wyżej ekonomista, jest uznawany za najwybitniejszego przedstawiciela Austriackiej Szkoły Ekonomii. W swoim największym dziele z 1949 roku – „Human Action”, bazując na wiedzy swoich poprzedników, oraz dokładając własne koncepcje (m. in. Teorię Pieniądza) opisał teorię ekonomiczną, która w pełni tłumaczy procesy i zależności rynkowe, oraz wahania koniunkturalne. Prawdy głoszone przez Ludwiga von Mises’a nie mogły przebić się do głównego nurtu ekonomii, ponieważ przez cały okres aktywności naukowej tego wybitnego ekonomisty, w świecie panowała powszechna aprobata dla ideologii socjalizmu oraz dla tezy, o zdolności tej ideologii do racjonalnej alokacji zasobów. W jednej ze swoich prac pt. „Socialism” Mises bardzo dokładnie opisał twierdzenie o niemożliwości tego ustroju, skupiając się przede wszystkim na czynnikach produkcji jakimi są niewątpliwie praca, kapitał oraz ziemia.

3Ibid., s. 240.

„Gdy tylko odrzuci się koncepcje swobodnie ukształtowanej ceny pieniężnej dóbr wyższego rzędu (czynników wytwórczych), racjonalna produkcja staje się całkowicie niemożliwa. Każdy krok, który oddala nas od prywatnej własności środków produkcji, oddala nas również od racjonalnej ekonomii.”⁴

Poglądów Mises’a na temat socjalizmu oraz głoszonej przez niego teorii ekonomii bronił jeden z najwybitniejszych jego uczniów – Friedrich August von Hayek, którego osiągnięcia oraz głoszone postulaty także nie przebiły się do głównego nurtu ekonomicznego, nie o tyle przez ideologię socjalizmu, co przez panujące zafascynowanie Keynesem i głoszonym przez niego interwencjonizmem Państwa. Hayek w swojej pracy „Droga do niewolnictwa” zarzucał koncepcji centralnego planowania nieznaną preferencji jednostki i narzucanie własnych, niewłaściwych standardów, co stanowi zaburzenie dla swobody wyboru

poszczególnych jednostek społeczeństwa. W roku 1974 Bank Szwecji wręczył Hayek'owi nagrodę im. Alfreda Nobla w dziedzinie ekonomii za „pionierskie badanie w dziedzinie teorii pieniądza i cykli koniunkturalnych.” Będąc profesorem na Uniwersytecie w Chicago⁵ kontynuował promowanie Szkoły Austriackiej w amerykańskich środowiskach ekonomicznych⁶, co niewątpliwie przyczyniło się do wychowania kolejnego pokolenia wielkich ekonomistów, takich jak Murray Rothbard, Hans-Herman Hoppe, czy Izrael Kirzner. Murray Rothbard większość swojej pracy naukowej poświęcił zagadnieniu Teorii Pieniądza oraz wpływu na cykle koniunkturalne dwóch aspektów, którym stanowczo się sprzeciwiał – tj. interwencjonizmowi państwowemu oraz bankowości centralnej. Był on zagorzałym zwolennikiem leseferyzmu, który utożsamiany jest z liberalizmem gospodarczym (7. B. Winiarki: Merkantylizm, protekcjonizm, liberalizm, gospodarka wojenna. W: B. Winiarski: Polityka gospodarcza. Wyd. 3. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006, s. 105)

Israel Kirzner natomiast rozwinął nakreśloną przez Mises'a Teorię Przedsiębiorczości, w której skupił się na aspekcie niepewności w procesie decyzyjnym.

Austriacka Szkoła Ekonomii, pomimo że swoje teorie przedstawiała w sposób niezwykle logiczny, a głoszone przez nich postulaty wyjaśniały bardzo ważne kwestie gospodarcze, w żadnym okresie swojego istnienia nie należała do głównego nurtu ekonomii. Współcześni przedstawiciele Szkoły Austriackiej skupiają się wokół Instytutu założonego przez Llewellyn Rockwell'a im. Ludwiga von Mises'a. Współpracując w ośrodkach

⁴Mises L., Economic Calculation in Socialist Commonwealth za H. Landreth, D.C. Colander, Historia myśli ekonomicznej... s. 391

⁵Stankiewicz W., Historia myśli ekonomicznej, s. 484., PWE, Warszawa 2008 r.

⁶Kacperski J., Szkoła austriacka wobec socjalizmu s. 42., Warszawa 2009

9

badawczych na całym świecie reprezentują oni poglądy, które przedstawił w jednej ze swoich prac Fritz Machlup. Są to⁷:

indywidualizm i subiektywizm metodologiczny – procesy ekonomiczne wyjaśnia się na podstawie zachowania jednostek, których działania wynikają z posiadanej przez nich wiedzy oraz przekonań i oczekiwań

marginalizm

użyteczność krańcowa i jej wpływ na kształtowanie się cen

struktura produkcji kształtowana przez preferencje czasowe uczestników rynku.

1.2. Teoria kapitału

1.2.1. Ludzkie działanie i preferencje czasowe

Aby dobrze zrozumieć założenia teorii kapitału, które prowadzą do wyjaśnienia skutków ekspansywnej polityki monetarnej, należy najpierw określić podstawowe motywy, którymi kierują się ludzie podejmując działania.

Subiektywistyczna koncepcja ludzkiego działania mówi o tym, że człowiek działa po to, aby osiągnąć pewne cele, które uznaje za ważne.⁸

Ludzkie działanie jest więc ciągiem etapów produkcji, które prowadzą do realizacji

postawionego wcześniej celu. Każde działanie, wychodzące z procesu indywidualnego

planowania ma osiągnąć cel (dobro konsumpcyjne), które stanowi zaspokojenie

najważniejszych potrzeb podmiotu. Dlatego też, dobro konsumpcyjne nazywane jest dobrem

ekonomicznym pierwszego rzędu, którego osiągnięcie poprzedzone jest etapami pośrednimi,

które odpowiadają dobrom ekonomicznym wyższych rzędów. Im wyższy jest rząd dobra na

danym etapie, tym bardziej jest ono odległe od końcowego dobra konsumpcyjnego.⁹

Zgodnie z zasadą preferencji czasowej, *ceteris paribus*, jednostka przekłada konsumpcję

teraźniejszą nad przyszłą, chyba że jest ona przekonana, że odłożenie osiągnięcia założonego

celu na później będzie miało finalnie większą subiektywną wartość, niż obecne zaspokojenie

danej potrzeby. Zasada preferencji czasowej wynika z logicznej struktury działania ludzkiego

⁷Stankiewicz. Historia myśli... s.490

⁸De Soto J. H. Pieniądz, kredyt bankowy i cykle koniunkturalne, s. 200., Warszawa 2009

⁹Ibid., s. 201.

10

umysłu. Z tego względu, jest ona nieoderwalnym czynnikiem ludzkiego działania, więc świat bez wyżej omówionej preferencji czasowej, nie mógłby istnieć, gdyż ludzie preferując przyszłość nad teraźniejszość nie by nie konsumowali oraz nie podejmowali żadnych działań, tylko odkładali wszystko na potem – oszczędzali.

1.2.2 Kapitał i dobra kapitałowe

Definiując termin „dobra kapitałowe” mamy na myśli cele pośrednie lub środki, powzięte dla osiągnięcia

obranych wcześniej planów.¹⁰ Dobra kapitałowe są więc pośrednimi etapami, które w subiektywnym ujęciu podmiotu, musi on przejść zanim osiągnie cel, który sobie wyznaczył. Oznacza to, iż są to dobra ekonomiczne wyższych rzędów, czyli jednym słowem czynniki produkcji, które umożliwiają człowiekowi szybsze osiągnięcie założonego celu.¹¹

Pojęcie kapitału z ekonomicznego punktu widzenia, jest wartością rynkową dóbr kapitałowych, która to wartość wyznaczana jest przez prawo popytu i podaży wolnego rynku. W mniej ścisłej definicji, termin „kapitał” odnosi się także do zbioru dóbr kapitałowych, tworzących strukturę produkcji.¹²

1.2.3 Oszczędzanie, preferencje czasowe i stopa procentowa

Oszczędzanie odgrywa niezwykle istotną rolę w procesie wytwarzania dóbr kapitałowych. Termin ten oznacza rezygnację z konsumpcji natychmiastowej, lub odkładanie jej w czasie.¹³ Proces ten, jest oczywiście nieoderwalnie związany z preferencją czasową, ponieważ „człowiek zgodzi się wymieniać dobro teraźniejsze na dobro przyszłe tylko wtedy, gdy może oczekiwać, że dzięki temu pomnoży ilość swoich dóbr w przyszłości.”¹⁴

Bardzo dobrym przykładem przedstawiającym powiązanie pomiędzy oszczędzaniem a preferencją czasową jest przykład Robinsona Crusoe, opisany przez Eugen von Böhm-Bawerk’a w książce *Kapital und Kapitalzins: Positive Theorie des Kapitals*. Przykład ten opisuje bezludną wyspę – autarkię, na której znajduje się przedstawiona wyżej postać.

¹⁰Elgar E., Aldershot, *Essays on Capital and Interest: An Austrian Perspective*, s. 122, (U. K.) 1996, s. 122

¹¹<http://prokapitalizm.pl/ludzkie-dzialanie-dobra-kapitalowe-i-kapital.html>

¹²De Soto J. H. *Pieniądz, kredyt bankowy...*, s. 211.

¹³Rothbard M. N. *Wielki Kryzys w Ameryce*, s. 10, Kraków, 2010

¹⁴Hoppe H., Hultberg N, Rothbard M.N., Salerno J, *Jak zrujnować gospodarkę, czyli Keynes wiecznie żywy*, s. 129, Warszawa, 2004

11

Robinson Crusoe, aby przeżyć musi zdobyć pokarm, a że nie posiada narzędzi, jego praca jest mało efektywna, co skutkuje tym, iż musi poświęcić większość swojego czasu, aby zebrać wystarczającą ilość owoców, która pozwoli mu przeżyć. Robinson zmęczony nieefektywną pracą postanawia usprawnić proces zbierania owoców. Wpada na pomysł, że gdyby poświęcił cały swój czas na zbieranie pożywienia, to mógłby w każdym dniu odkładać pewną nadwyżkę, która po pewnym czasie pozwoliłaby mu przetrwać czas, w którym zajmie się wdrażaniem innowacji, tj. budowaniem dobra kapitałowego, pozwalającego przyspieszyć zbieranie owoców. Jeżeli tylko Robinson odpowiednio obliczy oraz skoordynuje proces działania, a także zdobędzie się na poświęcenie w postaci cięższej pracy dziś, na rzecz lżejszej pracy w przyszłości, to pozwoli mu to potroić plony, co będzie fundamentem do wprowadzania dalszych innowacji, czyli np. budową sieci rybackiej lub być może nawet solidnego schronienia.

Powyższy przykład przedstawia proces akumulacji kapitału, czyli właśnie oszczędzania, które jest jedyną szansą dla Robinsona na osiągnięcie coraz ambitniejszych celów – rozwoju. Należy jeszcze zwrócić uwagę, że każda osoba wartościuje dane dobra w inny sposób, a także ma różne skłonności do oszczędzania. Oznacza to, że każdy z nas posiada różny poziom preferencji czasowej. Jedni z nas o wiele bardziej cenią konsumpcję teraźniejszą niż przyszłą, co oznacza że mają wysoką preferencję czasową i aby skłonić ich do zmniejszenia obecnej konsumpcji, trzeba zaoferować im więcej dóbr w przyszłości, niż jednostkom mającym skłonność do akumulacji kapitału, czyli tym którzy mają niską preferencję czasową, a więc przedkładają konsumpcję przyszłą nad obecną.

Z powyższego wnioskowania wynika zatem, iż skoro istnieją w społeczeństwie jednostki o różnych preferencjach czasowych, to musi istnieć także cena czasu, która zrekompensuje jednostkom mającym skłonności do oszczędzania przekazanie swojego zakumulowanego kapitału jednostkom o wyższych preferencjach czasowych. Rozumie się przez to, że oszczędzający, są gotowi zrezygnować z bieżącej konsumpcji w zamian za otrzymanie dóbr o wyższej wartości w przyszłości. Wspomniana wyżej cena czasu, to nic innego jak stopa procentowa, będąca „relacją ceny rynkowej dóbr dzisiejszych w stosunku do dóbr przyszłych.”¹⁵

Jeżeli na wolnym rynku przeważają jednostki o wyższych preferencjach czasowych, czyli osób oszczędzających jest stosunkowo mało, to ze względu na przewagę popytu nad

15De Soto J. H. Pieniądz, kredyt bankowy..., s. 214

12

podażą na kapitał, stopa procentowa będzie wyższa niż przy przewadze niskich preferencji czasowych.

Wysoka stopa procentowa wyklucza z rynku inwestorów słabszych, chcących rozpocząć mniej intratną inwestycję, gdyż wzrasta koszt pozyskania kapitału, zatem realizowane zostają tylko bardziej pewne i rentowne inwestycje.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na jeden aspekt praktyczny. Jeżeli wytłumaczyliśmy, iż stopa procentowa wynika z preferencji czasowych uczestników wolnego rynku oraz przyjęliśmy, że „stopień preferencji czasowej zaczyna się od zera i może sięgać nieskończoności; oba ekstrema, zarówno zero jak i nieskończoność uniemożliwiają jakiegokolwiek ludzkie działanie”¹⁶, czyli prowadzą do powolnego wyniszczania się ludzkości, to skoro preferencje czasowe nie mogą spaść ani dążyć do zera, a tym samym stopa procentowa także, to czy w niektórych gospodarkach stopy procentowe, ustalone na poziomach bliskich zeru nie przyniosą dramatycznych konsekwencji?

1.2.4 Struktura produkcji

Struktura produkcji jest procesem, który przechodząc przez kolejne etapy prowadzi do wytworzenia dobra finalnego. Bardzo wyraźnym przedstawieniem austriackiej struktury produkcji jest Trójkąt Hayek’a (Rys. 1.)

Rys. 1. Struktura produkcji. Trójkąt Hayek'a

Źródło: The „Values-Riches” Model: An Alternative to Garrison’s Model, QJAE vol. 8 no. 2 2005, s. 6

16Callahan G., *Ekonomia dla normalnych ludzi*, s. 53., Warszawa 2004

13

Powyższa ilustracja przedstawia cykl produkcyjny, składający się z pięciu poszczególnych etapów, które uszeregowane są odpowiednio od dóbr wyższych rzędów, aż do dóbr finalnych, przechodząc przez etapy pozwalające na wytworzenie dóbr coraz niższych rzędów. Możemy zauważyć, że przechodząc przez poszczególne fazy produkcji, dobro staje się coraz bardziej wartościowe. Im wyższy rząd procesu produkcji, tym dobro jest bardziej oddalone od swojej ostatecznej postaci, a więc także jest tym odleglejsze od konsumenta. Tak więc wyższe etapy produkcji odpowiadają przykładowo za wydobycie surowców, środkowym etapem może być dystrybucja, natomiast etapy najniższych rzędów, a więc najbliższe konsumentowi, to na przykład sprzedaż detaliczna.

Hayek, bazując na osiągnięciach Bohm-Bawerk'a wykazał, że organizacja produkcji charakteryzująca się wydłużonymi poszczególnymi fazami jest wydajniejsza. Jest to teoria Okrężnych Metod Produkcji, którą bardzo dobrze ilustruje tzw. „efekt akordeonowy” (Rys. 2.) (the concertina-effect), nazwany tak przez Nicolasa Koldara.

Rys. 2. Efekt akordeonowy.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie K. Kostro, „Hayek kontra socjalizm” s. 54.

Hayek wyjaśnia, że w procesie produkcji najważniejsze jest jak największe wykorzystanie dostępnych zasobów, a nie postęp techniczny pozwalający na zmianę metod produkcji. Powyższy efekt przedstawia zmianę długości procesu produkcji wynikającą ze zmiany relacji popytu konsumpcyjnego i inwestycyjnego. Jeżeli rośnie popyt na dobra konsumpcyjne, tym samym produkcja przechodzi do metod mniej kapitałochłonnych. Natomiast wydłużenie procesu produkcyjnego, a więc przeniesienie produkcji do procesów wymagających większego udziału kapitału wynika z ograniczenia konsumpcji bieżącej, ponieważ aby producenci mogli pozyskać niezbędny kapitał, musi nastąpić wzrost dobrowolnych oszczędności.

14

Rys. 3. Model wzrostu gospodarczego Garrison'a

Źródło: The „Values-Riches” Model: An Alternative to Garrison’s Model, QJAE vol. 8 no. 2 2005, s. 6.

Zależności pomiędzy wielkościami ekonomicznymi w stanie równowagi: konsumpcją C_e , inwestycjami I_e , stopą procentową i_e , długością struktury λ_e , oraz ilością wyprodukowanych dóbr konsumpcyjnych QC_e .¹⁷

Z powyższego rysunku wynika, że wzrost dobrowolnych oszczędności, wynikający z preferencji czasowych, przyczynia się do wzrostu gospodarczego, związanego ze wzrostem produktywności, ponieważ ludzie ograniczając konsumpcję bieżącą pozwalają na przekazanie swoich oszczędności producentom, którzy będą mogli produkować większą ilość dóbr, poprawiając ich jakość. Powyższy model przedstawia, mogłoby się wydawać bardzo uproszczony schemat procesu produkcji. Jednak pomimo, że współczesna gospodarka jest o wiele bardziej rozwinięta i złożona, to wszystkie procesy rynkowe działają na tej samej zasadzie. Struktura produkcji wynika z decyzji podejmowanych przez przedsiębiorców, ci zaś w swoich wyborach kierują się informacjami płynącymi z rynku. Tylko dzięki swobodnemu, nieskrępowanemu rynkowi, inwestorzy mogą właściwie ocenić potrzeby konsumentów i odpowiednio ulokować swój kapitał. Wynika z tego, iż najważniejszą wielkością ekonomiczną jest cena, która została ukształtowana przez prawo popytu i podaży działające na wolnym rynku. Niemożliwość funkcjonowania socjalizmu, czyli ustrój eliminujący istnienie wolnego rynku, bardzo dokładnie opisał w swojej pracy Ludwig von Mises, jednak temat ten zostanie omówiony w dalszej części pracy.

17Chrupczalski S., Przegląd teorii cyklu koniunkturalnego KASE Kraków, maj 2009

15

1.3. Cykl koniunkturalny w ujęciu Austriackiej Szkoły Ekonomii

1.3.1. Zarys teorii oraz przebieg klasycznego cyklu

Poddając analizie cykl koniunkturalny, zdefiniujemy go w sposób zaproponowany przez A. F. Burns’a oraz W. C. Mitchell’a, których zdaniem: „cykle koniunkturalne są rodzajem wahań, występujących w agregatach przedstawiających działalność gospodarczą narodów, organizujących swoją produkcję przeważnie w przedsiębiorstwach: cykle składają się z okresów ekspansji, występujących w tym samym czasie w wielu działaniach gospodarczych, następujących po nich równie generalnych kryzysach, zastojach oraz ożywieniach; które łączą się z fazą ekspansji cyklu następnego.”¹⁸

W klasycznym ujęciu cyklu koniunkturalnego rozróżniamy cztery jego fazy: ożywienie, rozkwit, recesję oraz występującą po kryzysie depresję. Fazy te, możemy natomiast podzielić na dwa trendy: okres ekspansji składający się z ożywienia oraz rozkwitu, a także okres kurczenia, który zawiera fazę kryzysu oraz depresji.

Rys. 4. Fazy cyklu koniunkturalnego

Źródło: Przegląd teorii cyklu koniunkturalnego KASE Kraków, 2009 S. Chrupczalski, s. 3

Przedstawione powyżej trendy ekspansji oraz kurczenia oddzielone są od siebie pewnymi punktami zwrotnymi. W końcowej fazie okresu ekspansji, kiedy to gospodarka osiągnęła najwyższy poziom swojej aktywności, dochodzi do załamania i przejścia gospodarki w proces kurczenia. Gdy zostanie osiągnięte minimum aktywności, czyli dno

18Barczyk R., Kowalczyk Z, Metody Badania Koniunktury Gospodarczej. PWN, Warszawa 1993, s. 10

16

depresji, gospodarka pod wpływem zachodzących w tej fazie procesów i zależności zaczyna powracać na ścieżkę rozwoju, a więc znowu wkracza w trend pozytywny. Poniższa tabela prezentuje zachowywanie się najważniejszych charakterystyk gospodarczych podczas kolejnych faz cyklu.

Rys. 5. Charakterystyki poszczególnych faz cyklu koniunkturalnego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie J. H. de Soto, tłum. M.A. Stroup, „Money, Bank Credit and Economic Cycles” Ekspansja (ożywienie), rozkwit (boom), kryzys (recesja), depresja.

W myśl wybitnego przedstawiciela Austriackiej Ekonomii, jakim niewątpliwie jest Jesus Huerta de Soto, w pierwszej fazie cyklu koniunkturalnego, czyli w fazie rozkwitu, konsumpcja nie ulega obniżeniu oraz nie występuje wzrost dobrowolnych oszczędności. Banki zaczynają rozwijać akcję kredytową, obniżając stopy procentowe. Przedsiębiorcy zauważają pierwsze przesłanki poprawy koniunktury i zaczynają angażować się w inwestowanie w sektorach znajdujących się w wyższych rzędach w strukturze produkcji, czyli np. w eksplorację i rafinację surowców, czy też w budownictwo. Poprzez wydłużenie

17

struktury produkcji wzrasta globalna ilość produktów, co musiało mieć odzworowanie w spadku bezrobocia i późniejszym wzroście płac.

W fazie rozkwitu, a dokładniej u jego schyłku, który można nazwać boorem, płace rosną nie tylko w sektorze dóbr kapitałowych, ale już w całej gospodarce. W wyniku nasycenia gospodarki, ekspansja kredytowa przyczynia się do działań spekulacyjnych na rynku kapitałowym, przez co powstaje tzw. „bańka spekulacyjna”. Im dłuższa będzie ekspansja kredytowa, tym bańka bardziej będzie się rozrastać, a skutki jej pęknięcia będą bardziej bolesne.

Główne zjawisko zachodzące w fazie recesji, to wzrost popytu konsumpcyjnego, co skutkuje skróceniem struktury produkcji, w efekcie czego spada globalna wielkość produkcji, a tym samym rosną ceny, które zaczynają wyprzedzać wzrost płac. W tej fazie dochodzi także do spadku ekspansji kredytowej oraz wzrostu stóp procentowych.

W ostatniej fazie cyklu koniunkturalnego, czyli w fazie depresji, dochodzi do wyraźnego spadku płac realnych, co powoduje wystąpienie tzw. „efektu Ricarda”, czyli zastąpienie wyposażenia kapitałowego (maszyn) robotnikami. Skutkuje to tym, iż sektor dóbr kapitałowych zaczyna ponosić straty, gdyż spada popyt na wytwarzane przez niego dobra. Rosnące stopy procentowe powodują wzrostu kosztu obsługi zadłużenia, co przyczynia się do cięcia kosztów w postaci masowych zwolnień. Znaczne pogorszenie koniunktury przyczynia się do ograniczenia ekspansji kredytowej oraz wypowiedzania umów kredytowych przez banki. Z tego względu nietrafione, lub mniej rentowne inwestycje zaczynają być likwidowane, a zainwestowany w nie kapitał konsumowany. Powoduje to spadek globalnej produkcji, a tym samym spadek dochodu narodowego.

Gospodarka jest systemem dynamicznym, w którym cały czas zachodzą jakieś zmiany. „Zmieniają się gusty konsumentów, preferencje czasowe, a w konsekwencji proporcje między inwestycjami a konsumpcją.”¹⁹ Z tego też względu każda próba „ustabilizowania” gospodarki prowadzi do wyeliminowania racjonalnej działalności przedsiębiorców. Tak więc Austriacka Teoria Cyklu koniunkturalnego jest tak naprawdę analizą następstw, które zachodzą w gospodarce, w wyniku ingerencji w wolny rynek poprzez ekspansywną politykę monetarną pozwalającą na rozrost kredytu bankowego.

19Rothbard Wielki Kryzys w Ameryce, s. 2

18

1.3.2. Efekt ingerencji władz monetarnych

Przedstawiciele Austriackiej Szkoły Ekonomii, są zwolennikami wolnego i niczym nie skrzepowanego rynku, zatem każdą ingerencję państwa w sferę monetarną uważają za bardzo niekorzystne i niewłaściwe działanie. Uważają oni, iż na wolny rynek jest w stanie sam oczyścić się z nietrafionych inwestycji, ponieważ nie ingerując w niego nie może dojść do nagromadzenia się błędów, dzięki czemu proces dostosowawczy jest stosunkowo krótki i mało bolesny. Według Austriaków, do głównych działań rządu, które utrudniają gospodarce „autoregenerację” należą:

- podnoszenie podatków, które zaduszają działalność gospodarczą
- wzrost wydatków publicznych, które zaburza właściwą alokację kapitału
- utrzymywanie przy życiu nierentownych przedsiębiorstw

-ustalanie płac i manipulowanie cenami, który to proces nie pozwala na konieczne zwolnienia pracowników oraz realokację zasobów

-wzrost podaży pieniądza

Ze wszystkich powyższych działań, zaburzających procesy dostosowawcze, najbardziej wyniszczająca jest ingerencja w sferę monetarną, co omówione zostanie w dalszej części pracy.

Głównym instrumentem wykorzystywanym przez państwo w celu stymulacji gospodarki jest stopa procentowa, a dokładniej jej obniżanie. Niższa stopa procentowa, to mniejszy koszt pieniądza, więc także kredytu. Dochodzi więc do sytuacji, w której coraz więcej osób prywatnych i przedsiębiorców może sobie na niego pozwolić. Banki mogą sprostać wzrostowi popytu na kredyty, ponieważ aby wywołać spadek stopy procentowej, bank centralny zmuszony był zwiększyć podaż pieniądza. Bez instytucji banku centralnego, czego zwolennikami są Austriacy, samoistny spadek stopy procentowej wynika z obniżenia się preferencji czasowych uczestników rynku, czyli ludzie są skłonni więcej obecnie oszczędzać, powstrzymując się od konsumpcji. W wyniku działania banku centralnego wzrasta podaż pieniądza, jednak nie wynikająca z realnych oszczędności. Inwestorzy jednak nie są w stanie zauważyć, że wzrost podaży pieniądza nie wynika z prawdziwych oszczędności i w skutek spadku stopy procentowej zaczną inwestować w przedsięwzięcia, które wcześniej wydawały się nieopłacalne. Przedsiębiorcy ulegają w tym momencie złudzeniu, gdyż wzrost podaży pieniądza nie wynikający z realnych oszczędności nie może prowadzić do trwałego wzrostu gospodarczego, a więc dzisiejsze rentowne inwestycje,

19

wkrótce okażą się nietrafione. Bardzo treściwy wniosek tego procesu przedstawili Moss i

Vaughn:

„Realny wzrost zasobów kapitału zawsze pochłania czas i wymaga dobrowolnych oszczędności netto. Nie jest możliwe, aby zwiększenie podaży pieniądza w postaci kredytu bankowego otworzyło drogę na skróty do wzrostu gospodarczego.”²⁰

Przedsiębiorcy skuszeni tanim kredytem, rozpoczynają nowe inwestycje. Jednak po pewnym czasie ceny dóbr kapitałowych zaczynają rosnąć i wielu przedsiębiorców zmuszonych jest sięgnąć po kolejny kredyt, aby kontynuować inwestycje. Jest to moment, w którym wzrasta wynagrodzenie, spada bezrobocie, ale także rosną ceny, czyli zaczyna pojawiać się inflacja. Gospodarka przeżywa w tym okresie rozkwit, jednak ekspansja kredytowa nabiera rozpędu i wywołując u przedsiębiorców nieprawdziwe przeświadczenie o wzroście realnego popytu pojawia się coraz więcej inwestycji, które wkrótce okażą się być nietrafione. Narastająca inflacja powoduje spadek motywacji do trzymania gotówki, przez co część inwestorów kieruje swój kapitał na giełdę. Drożące akcje firm nie mają pokrycia w ich realnym wzroście, jednak kuszą kolejne osoby do tego typu inwestycji. Tworzy się bańka spekulacyjna, inflacja zaczyna nabierać niepokojących rozmiarów, więc banki w wyniku wzrostu niepewności i obawy o panikę i hiperinflację zaczynają ograniczać proces ekspansji kredytowej oraz podnoszą stopy procentowe. Jest to moment przełomowy, w którym faza sztucznego boomu zostaje przerwana i „nadchodzi czas płacenia rachunków.”²¹ Siła fali uderzeniowej w postaci recesji będzie zależała tylko od tego, jak długo i w jakiej skali utrzymywała się niezdrowa ekspansja kredytowa.

Gdy ekspansja kredytowa już wygaśnie, a nietrafione inwestycje zostaną ostatecznie zaprzestane przez brak źródeł dalszego finansowania, gospodarka zaczyna wchodzić w fazę, w której zachodzą dostosowywania zaburzonej struktury produkcji do preferencji czasowej konsumentów. Dzieje się tak m. in. ze stosunkiem cen

dóbr niższego i wyższego rzędu, który polega na spadku cen dóbr wyższego rzędu, takich jak maszyny czy papiery wartościowe i nieruchomości.²²

Faza recesji, to okres w którym gospodarka znajduje się poniżej swojej optymalnej zdolności produkcyjnej. Optymalna zdolność produkcyjna, jest pojęciem o tyle ciekawym, ponieważ jest różnie postrzegana przez różne teorie ekonomii. Klasyczna szkoła ekonomii, uważa punkt optymalny za ten, w którym wszyscy ludzie będący zdolni do pracy znajdują

20Moss, Vaughn, Hayek's Ricardo Effect: A Second Look, s. 555

21Machaj M., Ben Bernanke pod ścianą, www.mises.pl

22Rothbard M. N., Wielki Kryzys w Ameryce, s. 10

20

zatrudnienie, oraz wszystkie możliwe zasoby są w pełni wykorzystywane. Natomiast Austriacka Szkoła Ekonomii określa optymalność gospodarki jako punkt maksymalizujący użyteczność społeczeństwa, określanego przez ich preferencje. Ze względu na to, iż dla ekonomii austriackiej preferencje społeczeństwa są najważniejsze, to nie jest według niej kluczowe pełne zatrudnienie lub wykorzystanie czynników produkcji. Jeżeli jednostka odnosi większe subiektywne korzyści z odpoczynku niż z pracy, to nie jest to nic negatywnego. Najwidoczniej zgromadziła wystarczające oszczędności i podejmie pracę w innych, korzystniejszych dla niej warunkach rynkowych.

Dlatego też depresja nie jest wcale niepożądaną plagą, tylko procesem powrotu gospodarki do normalności i optymalnej efektywności.²³ Z pojęciem depresji, kojarzy się niewątpliwie deflacja, czyli zmniejszenie podaży pieniądza, a tym samym wzrost jego siły nabywczej powodujący spadek cen. Stosunek ekonomistów do deflacji jest aż nad wyraz negatywny, ponieważ przyjęło się uważać, że deflacja i spadek cen prowadzą do pogłębienia się depresji. Prawda jest jednak taka, że ich efekt jest jednak korzystny. Wzrost popytu na pieniądź wynika z niepewności oraz określonych ludzkich potrzeb, kiedy nastąpi spadek cen, wzrośnie siła nabywczą i potrzeba posiadania większych realnych sald gotówkowych zostanie zaspokojona.²⁴ Spadek ogólnego poziomu cen nie może wpływać negatywnie na proces dostosowawczy, ponieważ przedsiębiorców interesują tylko różnice między ceną sprzedaży a ceną kosztu. Przykładowo, jeżeli koszty pracy będą maleć szybciej niż ceny produktów, to wpłynie to stymulująco na zatrudnienie, a więc poprawi się też aktywność gospodarcza. Przyspieszenie procesu dostosowawczego może być także efektem deflacji wynikającej z ograniczenia kredytu bankowego. Nie da się lepiej opisać tego zjawiska niż zrobił to Murray N. Rothbard, więc oddajmy mu głos:

„Przewycięzeniu kryzysu nie służy wzrost konsumpcji, lecz jej spadek i wzrost oszczędności (i związany z nim wzrost inwestycji). Kiedy ceny spadają, zapisy księgowe sprzyjają powstaniu iluzji prowadzącej do zwiększenia oszczędności i zmniejszenia konsumpcji. Zapisy księgowe określają wartość aktywów firmy na podstawie kosztu ich nabycia. Doskonale wiadomo, że ogólny wzrost cen prowadzi do wypaczenia zapisów księgowych: może się okazać, że rzekomo wysoki „zysk” ledwo wystarcza na odtworzenie aktywów, których cena tymczasem wzrosła. Inflacja sprawia zatem, że księgowe „zyski” firm są zawyżone, a konsumpcja wydaje się mniejsza niż w rzeczywistości – może dojść nawet do bezwiednej konsumpcji kapitału. W czasie

23Ibid., s. 8.

24Ibid., s. 12.

21

deflacji iluzja księgowości działa w drugą stronę: mimo, że firma pozornie ponosi straty i konsumuje kapitał, to w rzeczywistości może osiągać zysk, ponieważ będzie mogła taniej odtworzyć aktywa. Z powodu wyolbrzymienia strat ludzie ograniczają konsumpcję i zwiększają oszczędności. Przedsiębiorcom może się wydawać, że tylko odtwarzają kapitał, choć tak naprawdę dokonują dodatkowych inwestycji.”²⁵

W skutek zaprzestania ekspansji kredytowej, stopa procentowa może ukształtować się powyżej wolnorynkowej, natomiast inwestycje mogą spaść poniżej tego poziomu. Jednak najważniejszym aspektem ograniczenia kredytu jest to, iż takie działanie nie przyczynia się do wystąpienia nietrafionych inwestycji, które są przecież główną przyczyną opisywanej depresji.

Kiedy dojdzie już do ekspansji kredytowej prowadzącej najpierw do ożywienia, a następnie do boomu, który bezapelacyjnie zakończy się załamaniem możemy zastanowić się jaką taktykę powinny przyjąć władze monetarne. Według Austriackiej Szkoły Ekonomii, najlepszą wskazówką dla rządu, dotyczącą tego jak powinien on postępować, aby jak najszybciej gospodarka powróciła na ścieżkę wzrostu jest: nie ingerować w proces dostosowywania się rynku. Każde opisane na poprzedniej stronie działanie podjęte przez rząd tylko opóźni drogę do poprawy koniunktury.

1.4. Podsumowanie

Powyższe rozważania nad Ekonomią Austriacką oraz ujętą przez nich Teorią Cyklu Koniunkturalnego doskonale wytłumaczyły wiele procesów zachodzących w gospodarce, w sposób logiczny oraz spójny. Polityka gospodarcza Austriaków łączy się z filozofią libertariańską, która uznaje wolność za wartość najwyższą, oraz jawnie sprzeciwia się władzy rządowej. W wyniku tego, przedstawiciele Austriackiej Szkoły Ekonomii uznają wyższość wolnego, niczym nieskrępowanego rynku nad innymi ustrojami gospodarczymi. Teoria Austriacka wychodzi naprzeciw innym teoriom, wyjaśniając „dlaczego następuje nagromadzenie w jednym czasie chybionych inwestycji gospodarczych, dlaczego w sferze dóbr kapitałowych boom i załamanie przebiegają z większą intensywnością niż w przemyśle dóbr konsumpcyjnych, ponadto Szkoła Austriacka daje jedyne sensowne wytłumaczenie zjawiska stagflacji, czyli odpowiada na pytanie: dlaczego w czasie ostatnich recesji ceny nadal rosły”.²⁶

25Ibid., s. 13.

26Hoppe H., Hultberg N, Rothbard M.N., Salerno J, Jak zrujnować gospodarkę..., s. 109

22

Rozdział II

Ewolucja pieniądza i bankowości

Aby zrozumieć naturę kryzysów, tych historycznych jak i obecnych, niezbędne jest poznanie prawdziwej natury pieniądza oraz instytucji odpowiedzialnych za jego redystrybucję. Niniejszy rozdział, w połączeniu z

przedstawioną uprzednio teorią Austriackiej Szkoły Ekonomii, niewątpliwie pomoże w zrozumieniu nie tyle procesów i skutków kryzysu, co właśnie jego natury – zaszczości historycznych, które umożliwiły mu rozwój i nadały się z jaką oddziałuje na obecną gospodarkę.

2.1. Ewolucja pieniądza

2.1.1. Teoria pieniądza

Tematyka pieniądza stanowi niewątpliwie jedną z najważniejszych, o ile nie najważniejszą kwestię znajdującą się w obszarze badań nauk ekonomicznych. Teoria pieniądza opracowana przez Ludwiga von Mises'a, a następnie bardzo szeroko rozwinięta przez jego wybitnego ucznia M. N. Rothbard'a znacznie różni się od koncepcji proponowanej przez ekonomię głównego nurtu.

Problemy w kwestii pieniądza pojawiają się już na samym początku badań nad tym zagadnieniem. Ciężko bowiem zdefiniować czym pieniądz tak naprawdę jest. „Czy pieniądz to monety i banknoty, które mamy w kieszeniach? Czy są nim liczby na wyciągach bankowych lub elektroniczne impulsy w komputerach? Czy jest nim także bilans na naszym koncie oszczędnościowym lub dostępny kredyt na karcie płatniczej? Czy zalicza się do niego wartość akcji i obligacji, domów, ziem czy rzeczy osobistych? Czy może pieniądz to nic innego jak siła nabywcza?”²⁷ Nawet słownik nie pozwala na konkretną odpowiedź na powyższe pytania, gdyż istnieje tak wiele różnych definicji, że ciężko wybrać tę jedyną właściwą. Najbardziej bezstronnym określeniem pieniądza wydaje się być, że jest on po prostu wszystkim tym, co „zostało uznane za środek wymiany i można zakwalifikować do jednej z następujących form: pieniądz towarowy, kwity depozytowe, pieniądz fiducjarny, pieniądz cząstkowy.”²⁸ Powyższe formy zostaną wyjaśnione w dalszej części pracy. Ludwiga von Mises natomiast, w swojej pracy „The Theory of Money and Credit” definiuje pieniądz

²⁷Griffin G. E., *The Creature from Jekyll Island*, s. 143, Wrocław 2012

²⁸Ibid., s. 144.

jako powszechny środek wymiany, czyli towar, który posiada w gospodarce największą płynność, a więc ten pozwalający dokonać wymiany ponosząc przy tym najniższy koszt transakcyjny.

Pochodzenie, czy też powstanie pieniądza będącego środkiem wymiany opisał Mises w Teoremacie Regresji, mówiącym tyle, że pieniądz powstał w wyniku dążenia ludzi do zerwania z trudnościami i ograniczeniami narzucanymi im przez wymianę barterową, takimi jak np. problem niepodzielności i konieczność wystąpienia podwójnej zbieżności potrzeb oraz związanymi z tym wysokimi kosztami transakcyjnymi. Skutkiem powyższych dążeń była chęć poprawy swojej sytuacji, która mogła dokonać się poprzez wymianę dóbr i usług, czyli dobrowolnej transakcji przynoszącej korzyść obu stronom w niej uczestniczącym. Gdyby nie obustronna korzyść wynikająca z wymiany, nigdy by to niej nie doszło. Nie ma znaczenia określona w jakiś sposób równowartość między towarami, gdyż każda osoba wartościuje dane dobro w sposób subiektywny i transakcja dojdzie do skutku tylko wtedy, gdy strony w niej uczestniczące będą wyceniały dane dobro w sposób przeciwny.

2.1.2. Teoria ilości pieniądza i jego (nie) neutralność

Zagadnienie dotyczące właściwej ilości pieniądza, jaka powinna być w danym momencie w gospodarce jest tematem odwiecznych dyskusji i sporów. Przedstawiciele Austriackiej Szkoły Ekonomii, utrzymują iż nie można określić jednej „optymalnej” ilości pieniądza. Bardzo trafnie wytłumaczył to Profesor Murray Rothbard:

„Dochodzimy do druzgocącej prawdy, że nie jest ważne, jaka jest podaż pieniądza. Jakakolwiek by nie była, nada się równie dobrze. Wolny rynek zwyczajnie się przystosuje, zmieniając siłę nabywczą, efektywność lub jednostkę płatniczą. Nie ma żadnej potrzeby, aby planować zwiększenie podaży pieniądza w celu równoważenia jakichkolwiek warunków ani podążać za jakimikolwiek sztucznymi kryteriami. Więcej pieniędzy nie zapewnia większej ilości kapitału, nie przyczynia się do zwiększenia produktywności i nie zapewnia „gospodarczego wzrostu”.²⁹

Najprostszym przykładem popierającym powyższą tezę jest przykład planszowej gry Monopoly. Jeżeli w trakcie gry, zwiększymy ilość dostępnych pieniędzy dwukrotnie i rozdzielimy je pomiędzy graczy, to oczywistym wydaje się fakt, że w niczym nam to nie pomoże. Przecież nie doszło do nagłego zwiększenia liczby nieruchomości, więc gracze

29Rothbard M. N., *What Has Government Done to Our Money?*, s.13., Larkspur 1964

24

mając nominalnie więcej pieniędzy będą mogli pozwolić sobie na podbijanie cen, co doprowadzi do przejścia w nowy stan równowagi. Nie jest to jednak przejście na wyższy poziom dobrobytu. W wyniku spadku siły nabywczej pieniądza, wzrosły jedynie ceny, nic poza tym się nie zmieniło. Mówiąc o dobrobycie, mamy na myśli całe społeczeństwo. Pewna grupa osób niewątpliwie zyska na zaistniałej sytuacji – będą to ci, którzy jako pierwsi nabędą nieruchomości, po jeszcze starych cenach. Gracze nie znający podstawowych praw ekonomicznych, chcący w obecnej turze zaoszczędzić, aby w kolejnych nabyć najdroższe nieruchomości poniosą realne straty. A wszystko dlatego, że podstawową cechą wzrostu podaży pieniądza, a więc inflacji jest to, iż karze ona oszczędnych.

Ten sam proces będzie miał miejsce, gdy przyjmiemy założenie o istnieniu jednego, działającego w skali globalnej Świętego Mikołaja. Gdy w pewnym roku, wszyscy ludzie na ziemi poproszą go o podwojenie posiadanych przez nich pieniędzy, zyskają jedynie ci, którzy nabędą towary przed końcem roku. Bowiem w nowym roku, ceny dostosują się do zaistniałej sytuacji i światowy poziom życia nie ulegnie choćby najmniejszej poprawie.

Oczywiście istnieją także poglądy, iż dodatkowy pieniądź pobudza wzrost gospodarczy, powoduje wzrost zatrudnienia, przyciąga inwestycje bezpośrednio i ma w ogóle same pozytywne skutki. Jednak niniejsza praca przytacza argumenty, które jednoznacznie wskazują, iż powyższe „pozytywy” nie mają w długim okresie nic wspólnego z rzeczywistością.

Tak więc, wychodząc od tego, iż podstawową funkcją pieniądza jest ustalenie wartości przedmiotów, które można za owe pieniądze wymienić, nie sposób nie zgodzić się z Profesorem Rothbard'em.

Uwzględniając powyższe przykłady widzimy, iż wzrost podaży pieniądza ma wpływ nie tylko na wzrost cen,

ale także zmianę ich struktury, gdyż jak zostało już powiedziane, na owym efekcie poprawić swoją sytuację mogą jedynie osoby najmniej oszczędne, jednak dzieje się to niestety kosztem tych, o niższych preferencjach czasowych. Powyższy wpływ na zmianę struktury cen wyjaśnia stwierdzenie Austriaków, że pieniądz nie jest neutralny.

2.1.3. Od pieniądza towarowego do narodzin Fiat Money

Ze względu na to, iż wymiana dóbr i usług jest siłą napędową każdej gospodarki, powstanie pieniądza było nieuniknionym procesem w rozwoju cywilizacyjnym, bez którego nie mógłby się on dokonać. Zatem na każdym rynku musiało dojść do wyłonienia się towarów posiadających cechy, które będą najlepiej pełniły rolę środka wymiany, czyli

25

pieniądza. „Na przestrzeni dziejów jako środków wymiany używano wielu różnych towarów: tytoniu w kolonialnej Wirginii, cukru w Indiach Zachodnich, soli w Abisynii, bydła w starożytnej Grecji, gwoździ w Szkocji, miedzi w starożytnym Egipcie, a także zboża, paciorków, herbaty, muszelek i haczyków wędkarskich. Z biegiem wieków dwa towary – złoto i srebro – w wyniku rynkowej konkurencji zostały wyłonione jako pieniądze.”³⁰ Dzięki charakterystycznym cechom, takim jak: „podzielność, trwałość, duża wartość na jednostkę wagową oraz powszechna akceptowalność, uczyniły z nich najlepsze medium wymiany w gospodarce.”³¹

Widzimy zatem, że skoro środkiem wymiany były przedmioty posiadające rzeczywistą wartość, to opisywane powszechnie funkcje pieniądza jako miernika wartości, środka wymiany, czy jednostki rozliczeniowej wynikają z tego, iż jest on towarem. Posiada on własną cenę, czyli siłę nabywczą, wyrażoną w innych towarach, będącą wypadkową jego podaży, czyli ilości dostępnej na rynku oraz zgłaszanego na niego popytu, czyli zapotrzebowania. „Tylko dzięki pojawieniu się na rynku cen pieniężnych przedsiębiorcy mogą dokonywać kalkulacji ekonomicznej.”³² Dzięki cenom, mogą oni oszacować czy dana inwestycja jest rentowna, ponieważ mogą przyrównać koszty jakie ponoszą zaopatrując się w czynniki produkcji z zyskiem ze sprzedanych przez siebie towarów. Ceny więc pozwalają na efektywną alokacji zasobów, umożliwiając rozwijanie coraz bardziej zaawansowanej struktury produkcji.

Każdy towar posiadający odpowiednie cechy mógłby stać się powszechnie akceptowalnym środkiem wymiany. W przeciągu dziejów, kiedy to cywilizacja osiągała kolejne poziomy rozwoju, rolę pieniądza w konkursie monetarnym wygrało złoto, oraz tuż za nim srebro. Te dwa metale wyparły wszystkie inne, m. in. dlatego, że popyt na nie wynika z wielu różnych branż oraz są przedmiotem pożądania w celach ozdobnych i kolekcjonerskich. Z tego właśnie względu, wartość tych metali była tylko i wyłącznie wypadkową wolnego rynku, co pozwalało na zabezpieczenie ich wartości w przeróżnych okolicznościach. Tak więc złoto stało się powszechnym środkiem wymiany – pieniądzem. Miało ono oczywiście pewne niedogodności, było dość ciężkie, dlatego też w procesie ewolucji pieniądza, kraje zaczęły wprowadzać własne, papierowe waluty, których wartość była w pełni oparta na złocie.

Nazwy poszczególnych walut były niczym innym jak nazwami jednostek wagowych odpowiednio dla złota lub srebra. Tak więc angielski funt, niemiecka marka, czy amerykański

³⁰Ibid., s. 31.

31Rothbard M. N., *The Mystery of Banking*, Richardson & Snyder 1983, s. 11

32Rothbard M. N., *Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza*, s. 31., Warszawa, 2009

26

dolar były zdefiniowane jako nazwa dla określonej ilości złota lub srebra. Dla dolara było to 1/20 uncji złota, a dla funta 1/4 uncji złota, a więc odpowiadał po prostu 5/20 uncji złota, co można było określić kursem wymiany pary walutowej dolar – funt.

Pieniądze w swojej obecnej formie wykształciły się z kwitów pieniężnych, które wydawali złotnicy, w zamian za złożenie u nich w skarbcu depozytu.. Pomimo, że był to tylko skrawek papieru, miał on reprezentować rzeczywistą wartość, na którą mógł być w każdej chwili wymieniony. Było to dla ludzi ogromne ułatwienie, znacząco obniżające koszty transakcyjne, dlatego też kwity pieniężne stały się coraz bardziej powszechnym substytutem pieniądza.

Po uprzednim rozbiciu pojęcia pieniądza na cztery kategorie jakimi są: pieniądz towarowy, kwit pieniężny, pieniądz fiducjarny oraz pieniądz cząstkowy, zostały przedstawiony w powyższej pracy już dwie z nich. Warto zaznaczyć jednak, że na tym etapie ewolucji pieniądza, kończy się jego udział w trwałym i stabilnym wzroście gospodarczym. Wkraczamy bowiem w obszar „alchemii”, w którym górę nad wolnym rynkiem bierze rząd, a pieniądz jest jedynie prawnym środkiem płatniczym, nie mającym w sobie żadnej realnej wartości. Wartość pieniędzy o których mowa wyznacza funkcja wiary (łac. fides), na której są one oparte. Definicję pieniądza fiducjarnego – fiat money, przedstawia słownik American Heritage Dictionary jako „pieniądz papierowy bez pokrycia w złocie lub w srebrze, który został ustanowiony prawnym środkiem płatniczym.”³³

Sytuacją umożliwiającą powstanie pieniądza fiducjarnego, było „zamknięcie złotego okna” przez prezydenta Nixona w roku 1971. „Zamknięcie złotego okna” odnosi się do likwidacji systemu dewizowo – złotego, czyli zerwania powiązania pomiędzy walutą danego kraju (dolarem amerykańskim) a złotem. W 1971 roku nie panował już klasyczny standard złota, czyli stuprocentowe pokrycie rezerw w kruszcu, tak jak w latach 1814 - 1913 tylko jego słabsza postać, gwarantująca częściową wymienialność. Postać ta odnosi się do pojęcia pieniądza cząstkowego, który był obecny już za czasów, gdy rodziła się w Europie idea obecnej formy bankowości. W tamtym okresie, złotnicy zajmowali się przechowywaniem monet i metali szlachetnych, za co pobierali opłaty. Po pewnym czasie, biorąc przykład z kupców zwanych „faktorami” sami doszli do wniosku, że beczynnice leżące w skarbu monety, mogliby pożyczać na procent, dzieląc się ewentualnie zyskiem z depozytariuszami. Słowo „ewentualnie” oznacza, że podział zysków nie był wstępnym zamierzeniem. Początkowo nikt nie zdawał sobie sprawy, że jego pieniądze mogą być pożyczone bez jego

33American Heritage Dictionary, <http://ahdictionary.com/>

27

zgody osobom trzecim. Bankierzy mogli sobie na to pozwolić, gdyż po tylu latach w branży wiedzieli, że w jednoczesne wypłaty środków oscylują przeciętnie w granicach 5 – 7 procent. Bardzo rzadko złotnicy byli zmuszeni do wypłaty 10 – 15 procent depozytów w krótkim przedziale czasowym, dlatego też założyli, iż bezpiecznym, a zarazem bardzo intratnym rozwiązaniem będzie przeznaczenie na pożyczki nawet 80 procent posiadanych depozytów.

Powstanie pieniądza cząstkowego, a następnie fiducjarnego nie wynikało z procesu dążącego do obniżenia kosztów transakcyjnych, ani jakiegokolwiek innego procesu wynikającego z dążeń do poprawy dobrobytu społeczeństwa lub trwałego rozwoju społeczeństwa. Wynikało jedynie z zakorzenionej w człowieku przedsiębiorczości, a tym samym chęci bogacenia się pewnej, niezwykle inteligentnej grupy osób, która zdała sobie sprawę, że zerwanie linku pomiędzy walutą a czymś posiadającym realną wartość, umożliwia kreację pieniądza na niespotykaną dotąd skalę. Zwiększanie podaży pieniądza pozwala generować bankom coraz to większe zyski w postaci odsetek, a rządowi regulować bieżące wydatki. W systemie tym, istnieją jednak także „przegranani” – społeczeństwo, a przede wszystkim ta część, o niskich preferencjach czasowych, gdyż pojawia się ukryty podatek od oszczędności – inflacja.

2.1.4. Inflacja

Powszechnie, w ekonomii głównego nurtu, czy w mediach, inflację określa się jako wzrost cen, który korzystny jest dla gospodarki, tylko w określonym przedziale wahań. Przedział ten wyznaczany jest przez bank centralny za pomocą operacji na stopach procentowych i rozumiany jest jako cel inflacyjny. Nie jest to oczywiście poprawne ujęcie inflacji, gdyż nie określa jej przyczyny, jaką jest wzrost podaży pieniądza, tylko skutek, jakim oczywiście jest wzrost cen.

Jak już wcześniej zostało wspomniane, wzrost podaży pieniądza, był nie tylko bardzo korzystny dla rządu, ale także dla sektora finansowego, który czerpał zyski z odsetek od pożyczonego kapitału. Dla rządu, korzyści z inflacji wynikają głównie z tego powodu, iż jest to ukryty, niewidoczny podatek nakładany przez państwo na obywateli, zwiększający wpływy do budżetu, którego główną zaletą jest to, że nie rzuca się w oczy, tak jak typowe podniesienie podatków.

Proces ten, miał swoje załączki już w średniowieczu, kiedy to władcy posiadający monopol na bicie monet, skrawali je, przez co zawartość kruszcu w monetach malała, a pozyskane złoto lub srebro zasilało królewski skarbiec. Druga bardzo ważna korzyść, którą

28

odnosi rząd przy pomocy inflacji, to wzrost optymizmu oraz spadek bezrobocia – oczywiście, wręczystości jedynie krótkotrwały.

„Bezrobocie jest złe. Jeżeli chcecie, aby bezrobocie znikło, musicie wywołać inflację.”³⁴

Niestabilność tej metody, polega na tym, że po pewnym czasie, pracownicy i tak zrozumieją, że pomimo iż ich płaca nominalna rośnie, to spada płaca realna, co niewątpliwie nie jest dla nich zjawiskiem korzystnym. Tak więc obarczenie za wzrost cen, ekspansywnej polityki monetarnej nie było pewnym grupom osób na rękę i „dzięki finansowemu wsparciu ze strony bankierów, analizy ekonomiczne dotyczące inflacji stopniowo zostały przeniesione w obszar czysto matematycznych, tworzonych dla zabawy, badań. Tak więc teoria mówiąca, że to emisja papierowego pieniądza prowadzi do inflacji, została całkowicie wyparta przez teorię głoszącą, że do inflacji prowadzi wzrost cen.”³⁵

Pomimo, że J. M. Keynes był jednym z największych przeciwników Austriackiej Szkoły Ekonomii, promował rolę państwa w gospodarce, oraz stymulowanie jej za pomocą instrumentów polityki pieniężnej. Jednak w jednej ze swoich prac opisał bardzo trafnie pojęcie oraz skutki inflacji:

„Mówi się, że Lenin twierdził, że najlepszy sposób, aby zniszczyć system kapitalistyczny polega na psuciu pieniądza. Przez ciągły proces inflacji, rządy mogą skonfiskować, w tajemnicy i niepostrzeżenie, istotną część majątku swoich obywateli. Tym sposobem nie tylko skonfiskują, ale konfiskują arbitralnie i choć inflacja doprowadza do zubożenia wielu ludzi, niektórzy dzięki niej się wzbogacają. Wizja takiego arbitralnego przewłaszczenia uderza nie tylko w bezpieczeństwo własności, ale także podważa zaufanie do sprawiedliwości porządku społecznego. Ci, którym inflacja przynosi nadzwyczajne zyski, większe niż to na co zasługują i nawet ponad to czego oczekują, stają się „spekulantami”, których zubożona klasa średnia nienawidzi tak samo jak proletariat. Gdy inflacja postępuje, a realna wartość pieniądza zmienia się gwałtownie z miesiąca na miesiąc, wszystkie zobowiązania i należności między dłużnikami i wierzycielami, które stanowią najgłębszy fundament kapitalizmu, ulegają takiemu rozstrojowi, że prawie przestają mieć znaczenie, a proces zdobywania majątku degeneruje się do hazardu i loterii.

Lenin z pewnością miał rację. Nie ma subtelniejszego ani pewniejszego sposobu obalenia istniejącego porządku społecznego niż psucie monety. Proces ten wykorzystuje

34Keynes J. M., Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza, s. 312., PWN, Warszawa 1956

35Hongbing S. Wojna o pieniądz, s. 82., Warszawa 2010

29

wszystkie ukryte siły ekonomii po stronie destrukcji, i czyni to w sposób, którego nawet jeden człowiek na milion nie jest w stanie zrozumieć.”³⁶

Ze spostrzeżeń Keynesa, jednoznacznie wynika, że inflacja jest podatkiem, który w sposób niewidoczny redystrybuuje majątek obywateli, a szczególnie klasy średniej, do szczególnych grup interesu. Oczywiście istnieją także „pozytywne” skutki inflacji, takie jak wzrost płac oraz zysków przedsiębiorstw, które przyczyniają się do szybkiego wzrostu gospodarczego. Słowo „pozytywne” odnosi się do tego, iż są to efekty tymczasowe, prowadzące do ogromnej destabilizacji gospodarki. Prawdziwe wytłumaczenie, dlaczego skutki te są tylko pozorne możemy znaleźć w eseju Friedrich von Hayek’a pt. „Czy możemy jeszcze uniknąć inflacji”. Oto najważniejsze spostrzeżenia zawarte w powyższej pracy:

-Wzrost płac – o pozornym charakterze tego efektu świadczy fakt, iż jedynymi jego beneficjentami są pracownicy, którzy otrzymali swoje wynagrodzenia w pierwszej kolejności. Polega to na tym, że przy wyższych zarobkach, płacą oni wciąż te same stare ceny, gdyż rynek się jeszcze nie dostosował, natomiast wraz z dążeniem rynku do nowej równowagi, ceny zaczynają wzrastać, a osoby które jeszcze nie otrzymały swojego wyższego wynagrodzenia ponoszą straty.

-Wzrost cen – Dla konsumentów jest to zjawisko jednoznacznie niekorzystne. Mogłoby się jednak wydawać, że przy wzroście cen rosną zyski przedsiębiorstw, jednak podstawowym argumentem przeciwko tej tezie jest fakt, że nie rosną przecież tylko ceny dóbr finalnych, lecz także środków produkcji.

-Wzrost zysków przedsiębiorstw – najlepszym wytłumaczeniem pozorności

tęgo aspektu, jest fragment wspomnianej wyżej książki F. von Hayek’a:

„Inflacja podważa wiarygodność wszystkich praktyk księgowych i wskutek niej firmy osiągają fałszywe zyski, które są o wiele wyższe od prawdziwych. Oczywiście mądry menedżer mógłby sobie jakoś z tym poradzić, uznając za zysk tylko to, co zostanie po wzięciu pod uwagę deprecjacji waluty, która wpływa na koszt

odtworzenia kapitału. Jednak nie interesuje to inspektora podatkowego, który będzie nalegał na opodatkowanie wszystkich pseudo-zysków. Takie opodatkowanie oznacza

36 Keynes J. M., *Ekonomiczne konsekwencje pokoju*, 1919

30

po prostu konfiskatę części kapitału, a w przypadku bardziej gwałtownej inflacji może okazać się to bardzo poważną sprawą.”³⁷

-Ożywienie gospodarcze – Jest pozorne, ponieważ nie nastąpiło organicznie, więc aby je utrzymać trzeba wciąż wywoływać wyższą inflację niż ta, do której rynek zdążył się dostosować. Nieuniknionym tego efektem jest hiperinflacja, która niesie za sobą przeogromne zniszczenia

(patrz: Niemcy – lata 20. XX wieku).

-Redystrybucja - redystrybucja bogactwa wcale nie jest czymś złym, jednak na pewno nie w sytuacji, w której kapitał przenoszony jest od ludzi oszczędnych, do tych, którzy nie obawiają się ryzyka i kredytu. Inflacja „karze gospodarność i nagradza życie na kredyt, każda pożyczona suma będzie zwrócona w dolarach o niższej sile nabywczej niż w dniu zaciągnięcia pożyczki, wystąpi zachęta do zaciągania kredytów i spłacania ich w przyszłości, a brak będzie motywacji do oszczędzania.”³⁸

Rozważając na temat inflacji należy także wspomnieć o metodologii jej mierzenia. Tradycyjna wersja obliczania inflacji mówi o porównywaniu zmian cen koszyka dóbr najczęściej wybieranego przez konsumentów. Szkoła Austriacka nie zgadza się z tą metodą, gdyż według nich, jak zostało już wcześniej wspomniane, wartość dóbr jest subiektywna. To, że dany produkt kosztuje przykładowo 10 jednostek danej waluty, nie nadaje wartości temu produktowi. Oznacza jedynie subiektywne odczucie nabywcy, dla którego dany produkt ma większą wartość wewnętrzną niż ilość gotówki którą na niego wymienia.

Wychodząc naprzeciw stwierdzeniu, że jedynym miernikiem prawdziwej wartości pieniądza jest sam pieniądz, określili oni jeden interesujący sposób mierzenia inflacji. Twórcą tej metody jest ekonomista związany z amerykańskim Instytutem Mises’a – Tyler Watts. Polega ona na obserwacji najdrobniejszej monety, która znajduje się w obiegu w danym kraju. Dla Ameryki „jest” to cent wytapiany z miedzi, przez US Mint (mennica narodowa USA). Słowo „jest” odnosi się do faktu, iż od roku 1982 miedź w wspomnianym cencie zaczęto zastępować tańszym cynkiem, w taki sposób, że moneta nie zmieniała się pod względem wizualnym. Pośrednią przyczyną tych działań, było postępujące wyrównywanie się ceny metalu używanego do produkcji monety, z jej nominalną wartością. W przypadku zrównania się powyższych cen, a następnie przewyższeniu ceny metalu nad cenę nominalną pieniądza,

37 Hayek F. A., *Czy możemy jeszcze uniknąć inflacji?*, tłum. P. Witecki, www.mises.pl

38 Rothbard M. N., *Złoto, banki, ludzie* s. 75

31

ludzie zaczęły akumulować monety w celu ich przetopienia i późniejszej sprzedaży po cenie wyższej, niż ich wartość nominalna. Wspomniany proces jest niczym innym jak prawem Kopernika-Greshama, które mówi o tym, że pieniądź gorszy wypiera z obiegu pieniądź lepszy. Austriacy tłumaczą jednak, że oryginalna definicja powyższego prawa to:

„Pieniądź, któremu rząd nada sztucznie zawyżoną wartość, będzie wypierał z obiegu pieniądź, którego wartość zostanie sztucznie zaniżona.”³⁹

Bez ingerencji ze strony państwa, rynek sam wybrałby ten środek płatniczy, który lepiej spełnia jego potrzeby, lub doszłoby do ustalenia ceny wymiany dwóch środków płatniczych. Jeżeli ludzie muszą jednakowo traktować niejednakowe pieniądze, jakimi są cent miedziany i cent cynkowo-miedziany, to oczywistym jest, że będą akumulować ten o wyższej wartości, a posługiwać się w wymianie handlowej tym, który ma mniejszą wartość realną.

Tak więc inflacja nie służy ogółowi społeczeństwa. Ogół, czyli zwykli ludzie – pracownicy etatowi, lekarze, nauczyciele, a także emeryci i renciści. To właśnie grupa o stałych dochodach oraz korzystająca z opieki zdrowotnej ponosi największe straty. Pomimo, iż ludzie prawdopodobnie nie dojdą do wniosku, że inflacja jest ukrytym opodatkowaniem, to zauważą jednak, iż przyczynia się ona do spadku siły nabywczej posiadanego przez nich pieniądza.

2.1.5. Standard Złota

Złoto, od początku udokumentowanej historii ludzkości wywiera na nas ogromny wpływ. Od zawsze było ono symbolem bogactwa, władzy oraz prestiżu. Historia pokazuje, że na przestrzeni tysięcy lat, w każdej kulturze w której złoto przypisywano istotne znaczenie, panował dobrobyt, stabilizacja polityczna oraz rozwój kulturowy. Gdy tylko złoto przestawało mieć dominującą pozycję, lub gdy dochodziło do manipulacji przy złotym pieniądzu, to w krótszym bądź dłuższym okresie zawsze dochodziło do rozpadu gospodarek, nawet tych najsilniejszych. Na przełomie wieków, złoto było przedmiotem wielu spisków, a sama jego historia jest niezwykle interesująca. Jednak w niniejszym rozdziale zostanie położony nacisk na aspekt dotyczący powiązania, tego królewskiego metalu z papierowymi walutami, a szczególnie z dolarem amerykańskim.

Rozważając o systemie monetarnym, w jakim się znajdujemy nie można pominąć roli złota, jaką w nim ono odegrało. Należy także zgłębić okoliczności rezygnacji z

³⁹Ibid., s. 44.

dziewiętnastowiecznego standardu złota, czyli dowiedzieć się co tak naprawdę przyczyniło się do upadku systemu z Bretton Woods z 1971 roku. Oczywiście, w tym okresie nie istniał już klasyczny standard złota, lecz system dewizowo(dolarowo)-złoty, który został wprowadzony po konferencji w Genewie z 1922 roku. System ten, już na początku swego istnienia, bo w 1925 roku spowodował na Florydzie zapaść na rynku nieruchomości. Ciężko wskazać jednoznaczne dowody, jednak można uznać go także za przyczynę boomu na giełdzie u schyłku lat dwudziestych, a w następstwie krachu światowej gospodarki w roku 1929 i rozpoczęcia The Great Depression.

System waluty dolarowo-złotej jest także przyczyną wybuchu II wojny światowej, gdyż „w istocie wojnę prowadzi się pieniędzmi i ziarnem”, a zastąpienie kruszcu papierem, niewątpliwie ułatwia ekspansywną politykę monetarną. Jednak kilkanaście lat przed II wojną światową, 23 grudnia 1913 roku, prezydent Stanów Zjednoczonych Woodrow Wilson powołał do życia System Rezerwy Federalnej, co dawało możliwość praktycznie nieograniczonego finansowania i w ciągu niecałego roku wybuchła I Wojna Światowa. W tym czasie świat pożegnał się z klasycznym standardem złota. Gdyby nie to, I Wojna Światowa nie trwałaby cztery lata, a jedynie kilka miesięcy, a tym samym nie przyniosłaby tyle zniszczeń.

Niektórzy badacze, będący historykami pieniądza uważają, że „likwidacja dziewiętnastowiecznego standardu złota jest największą tragedią wszechczasów”⁴⁰, ponieważ był on „największym osiągnięciem monetarnym cywilizowanego świata, które dziś zakrawać może na cud.”⁴¹ Świadczą by chociaż o tym okresy stabilności walut narodowych. W Stanach Zjednoczonych w latach 1879 – 1913 przeciętna inflacja była praktycznie równa zeru, natomiast ceny w stosunku rocznym, odchyłały się od średniego poziomu o około 1,3%. Dla porównania, w okresie między I wojną światową, a Bretton Woods był to poziom 5,6%, natomiast w późniejszych latach już 6%. Innymi przykładami są podane w nawiasach okresy stabilności walut: francuskiego franka (1814-1914), holenderskiego guldena (1816-1914), funta szterlinga (1821-1916), niemieckiej marki (1875-1914), czy szwajcarskiego franka (1850-1936).

Za standardem złota opowiadają się nie tylko austriaccy ekonomiści, ale także osoby będące po przeciwnej stronie teorii ekonomii, czy też osoby nie związane bezpośrednio z żadną szkołą ekonomiczną. Oto co napisał Ludwig von Mises, w swojej wielkiej pracy Human Action:

40Lips F., Złoty spisak s. 30., Kobierzyce 2010

41Palyi M., Waluty na rozdrożu

33

„Standard złota był światową normą w epoce kapitalizmu, wzrastającego dobrobytu, wolności i demokracji..., był międzynarodowym standardem odpowiadającym zapotrzebowaniom światowego handlu i rynków kapitałowych..., niósł zachodnie uprzemysłowienie, kapitał i cywilizację do najdalszych i najbardziej wyludnionych zakątków Ziemi, tworzył ogromne majątki..., towarzyszył postępowi zachodniego liberalizmu, którego nigdy wcześniej tam nie było, aby scalić wszystkie kraje w jedność wolnych, współpracujących pokojowo narodów.”⁴²

Równie trafnie odniósł się do standardu złota przewodniczący Systemu Rezerwy Federalnej –

Alan Greenspan. W swoim artykule „Gold and Economic Freedom” wyjaśnia:

„Złoto i wolność gospodarcza są niepodzielne. Bez standardu złota nie istnieje żadna możliwość ochrony oszczędności przed ich utratą w wyniku inflacji. Złoto jest symbolem bezpieczeństwa praw własności. I to właśnie polityka państwa opiekuńczego nie daje posiadaczowi majątku możliwości ochrony. Jest to haniebnym sekret, ukryty w tyradach, wygłaszanych przeciwko złotu przez orędowników państwa opiekuńczego. Zadłużenie państwa to tylko inne określenie ukrytego odbierania majątku. Złoto stoi temu wszystkiemu na przeszkodzie i samo w sobie jest gwarantem własności i praw własności.”⁴³

Można by przytaczać dziesiątki autorytetów opowiadających się za standardem złota, jednak po stronie przeciwnej występuje podobna ilość osób. Dziwnym wydaje się więc fakt, że rzesze ekonomistów wypowiadają się negatywnie na temat walut opartych o realną wartość jaką niewątpliwie posiada złoto.

Wielki Kryzys z 1929 roku dotknął amerykańską gospodarkę oraz społeczeństwo tak mocno, że postanowiono podjąć wszelkie możliwe działania naprawcze. Dominującą teorią ekonomiczną stały się idee głoszone przez Keynesa, który pomimo sprzeciwu wobec inflacji, nazywał złoto „barbarzyńskim reliktem”. Z powyższych względów, w 1933 roku prezydent Roosevelt zalecił przeznaczyć wszystkie certyfikaty złota w celu wymiany ich na pieniądź papierowy. Od tego czasu standard złota stał się przeszłością. Żeby tego było mało, to aż do

42Mises L., Human Action, s. 472., New Haven 1949

43Greenspan A., Gold and Economic Freedom., polski przekład: www.liberalis.pl/2008/10/27/alan-greenspan-zloto-i-wolnosc-gospodarcza

34

roku 1975 posiadanie złota było zabronione. „Jedyny wyjątek stanowiło złoto dopuszczone do użytku urzędowego i komercyjnego.”⁴⁴

Działania prezydenta Roosevelt’a przyczyniły się do coraz to większego rozrostu deficytu budżetowego, który doprowadził do ogromnej dewaluacji dolara oraz coraz poważniejszych kryzysów, rozprzestrzeniających się na resztę świata. Oto jak podczas rozmowy z Roosevelt’em skwitował jego poczytania senator Glass:

„To hańba, Sir. To wielkie państwo posiadające tak wiele złota, łamie obietnicę, że wypłaci je wdowom i sierotom, którym sprzedało obligacje państwowe z zapewnieniem że spłaci je złotymi monetami, stosując aktualny standard wartości. To hańba, Sir.”⁴⁵

I tak właśnie było, ponieważ standard złota, to nic innego jak ucieleśnienie prawa *pacta sunt servanda* – umów należy dotrzymywać.

„30 stycznia 1934 roku Kongres uchwalił Gold Reserve Act. Upoważnił prezydenta do ustalenia nowego parytetu złota lub ekwiwalentu dolara, który miał wynosić od 50 do 60 procent wcześniejszej zawartości równej 25,8 grana (1 gran = 0,0648 grama) złota standardowego i 23,33 grana złota dwudziestoczworokaratowego. Prezydent natychmiast

zdevaluował dolara do 13,71 grana czystego złota, co odpowiadało czterdziestojednoprocentowej dewaluacji.”⁴⁶

Od tamtej pory, można by rzec, aż do dziś Stany Zjednoczone prowadzą politykę potępiającą żółty metal, nad którym nie mogą zapanować. Skutkuje to oczywiście możliwością ciągnięcia niszczenia siły nabywczej dolara.

Decydujący cios złotu, zadał prezydent Nixon w 1971 roku, kiedy to 15 sierpnia zamknął tak zwane „złote okno”. Oznaczało to zakaz wymiany dolarów na złoto, a tym samym było wyrazem „niewypłacalności i naruszeniem międzynarodowych porozumień monetarnych.”⁴⁷ W ten oto sposób doszło do ostatecznego zerwania powiązania pomiędzy dolarem a złotem. „Dolar został zdegradowany do pieniądza fiducyjnego, a Federal Reserve [a zwłaszcza banki] mogły bez ograniczeń i wedle uznania kontynuować ekspansję pieniężną i kredytową. Skutkiem, była potężna eksplozja długów. Oceniam obecne światowe zadłużenie w dolarach na

ponad 16 bilionów USD.”⁴⁸

⁴⁴Lips F., Złoty spisec, s. 36

⁴⁵Wormser R., Conservatively Speaking, s. 79., Mendham 1979

⁴⁶Lips F., Złoty spisec, s. 37

⁴⁷Salsman R. M, Gold and Liberty, s. 73

⁴⁸Exter J., The U.S. and the World are, s. 4., „Blakely’s Investment Review” 1989

35

Poniższy wykres przedstawia kształtowanie się ceny złota od czasu zamknięcia „złotego okna.”

Rys. 6. Wykres złota w latach 1971 – 2011

Źródło: www.twonuggets.com

Od roku 1971, aż do szczytu w roku 2011, czyli przez zaledwie 40 lat cena owego kruszcu wzrosła z 35 do

1900 dolarów za uncję!

Przedstawiciele Austriackiej Szkoły Ekonomii, są przekonani, że utrzymanie powiązania dolara ze złotem, nie doprowadziłoby chociażby do tego, co wydarzyło się w roku 2008. Ciężko się z nimi nie zgodzić i ulec opinii kreowanej przez pewne grupy osób, że to właśnie złoto odpowiedzialne jest za wszelkie gospodarcze perturbacje.

2.2. Ewolucja bankowości

W niniejszym rozdziale poddany zostanie analizie proces w którym bank będący początkowo zwykłym przedsiębiorstwem, przekształcił się w instytucję o niewątpliwie uprzywilejowanej pozycji. Świadczy o tym chociażby fakt stosowania w bankowości specjalnych metod księgowości, nie mówiąc już o przywileju kreacji pieniądza. Zniesienie opisanego w poprzednim rozdziale standardu złota dało podwaliny do wyewoluowania banku do formy, którą obecnie obserwujemy.

36

2.2.1. Rodzaje pierwotnych systemów bankowych

Austriacka Szkoła Ekonomii rozróżnia bankowość według trzech rodzajów. Pierwszy rodzaj bankowości to system stuprocentowej rezerwy, w którym wyróżnić możemy Bankowość Kredytową (Loan Banking) oraz Bankowość Depozytową (Deposit Banking). Dwa pozostałe rodzaje to Wolna Bankowość (Free Banking) oraz System Obowiązkowej Rezerwy Częstkowej, w którym obecnie się znajdujemy.

Loan Banking i Deposit Banking

Dwa powyższe systemy, choć początkowo nie miały ze sobą nic wspólnego, jako jedyne spełniają, a raczej spełniały odwieczną zasadę *pacta sunt servanda*, odnoszącą się do prawowitości i poszanowania cudzej własności. Deposit Banking był niczym innym jak magazynem złota, w którym za przechowanie bank pobierał stosowne opłaty. Loan Banking natomiast służył jako pośrednik w transferze oszczędności od jednych osób do drugich. Zapewniał on tym samym kredyty inwestycyjne, które w żaden sposób nie wywoływały inflacji, ponieważ oparte one były na realnych oszczędnościach ludzi, którzy zgadzali się na działalność, którą prowadził bank. Za powierzone oszczędności, ludzie pobierali oczywiście odsetki, a bank zarabiał na różnicy w oprocentowaniu.

Pierwsze problemy pojawiły się gdy nieuczciwe banki depozytowe zauważyły, że jednocześnie po przechowywane złoto zgłasza się tylko pewien odsetek depozytariuszy i zaczęły zmniejszać początkową stuprocentową rezerwę. Owe działanie nie przyczynia się do wzrostu podaży dóbr i usług, natomiast wzrasta podaż pieniądza, a tym samym wzrastają także ceny. Proceder zmniejszania rezerw stosowano dopóki, dopóty depozytariusze nie zorientowali się, że w skarbu nie ma tyle złota ile powinno być i zaczęli domagać się natychmiastowego wycofania kruszcu. Oczywiście potrzeby wszystkich klientów nie mogły zostać zaspokojone, gdyż bank fizycznie nie posiadał aż tyle metalu. W tym wypadku, swoje oszczędności odzyskiwali tylko ci, którzy pierwsi zażądali wycofania depozytów, natomiast kolejni musieli odejść z pustymi rękoma.

Tak więc Deposit Banking i Loan Banking spełniają w społeczeństwie dwie, zupełnie różne funkcje i dopóki Bank Depozytowy nie zacznie oszukiwać swoich klientów w postaci wejścia na rynek pożyczkowy, możemy być niemal pewni, że w każdym momencie możemy odebrać powierzone bankowi środki. W takiej formie bankowości, nie ma także miejsca na wystąpienie inflacji, czy też nadmiernego przegrzania gospodarki. Jednak przez nieuczciwe praktyki Banków Depozytowych, które po wielu procesach zostawały zawsze uznawane za

37

dopuszczalne (opierając się na wyroku pierwszego procesu w tego typu sprawie z 1811 roku, w którym sędzia Grant utrzymał, że „z chwilą powierzenia pieniędzy bankierowi stają się one jego aktywem i bankier jest zaledwie dłużnikiem należnej kwoty.”⁴⁹) doszło do upadku systemu stuprocentowej rezerwy bankowej.

Free Banking

System ten powstał z pierwotnego modelu Banku Depozytowego, który przeobraził się w Bank Pożyczkowy, bazując na wspomnianym uprzednio wyroku sądu z 1811 roku. Obowiązuje więc w tym systemie kreacja pieniądza, a jedyne zobowiązanie banków polega na obowiązku natychmiastowej wypłaty depozytów, na każde żądanie klientów. Bank sam ustala jaki odsetek depozytów utrzymuje w skarbcu, a więc jaką wielkość jednoczesnych żądań klientów jest gotów spełnić. Jeśli w kolejce po swoje pieniądze ustawi się zbyt wiele osób, bank musi ogłosić oficjalne bankructwo, gdyż nie jest w stanie zaspokoić swoich klientów. Słowo „oficjalnie” odnosi się do tego, iż tak naprawdę, banki nie utrzymujące stuprocentowej rezerwy nie mogą wypłacić swoim wszystkim klientom ich środków, więc tym samym można od razu nazwać je bankrutami.

W systemie Wolnej Bankowości nie występuje bank centralny w roli pożyczkodawcy ostatniej instancji, z tego też względu, żaden bank nie może liczyć na to, że w efekcie stosowania nadmiernego ryzyka oraz hazardu moralnego jakaś instytucja wykupi długi, aby ratować depozytariuszy. Tym samym, dochodzi do solidniejszej oceny ryzyka, gdyż banki są świadome tego, że klienci będą na ogół wybierać miejsca, gdzie ich oszczędności będą najbardziej bezpieczne.

Kolejnym pozytywnym aspektem Wolnej Bankowości jest „ustanowienie bardziej „twardego” systemu pieniężnego niż ten, który mamy obecnie”⁵⁰, ze względu chociażby na obawę jednego banku przed transferem środków do innego banku, czy też występowanie większej liczby instytucji niż w obecnym systemie, który jest swoistym hamulcem przed nadmierną ekspansją kredytową.

Jak widzimy, wolny rynek ogranicza toksyczne praktyki bankowości z jakimi obecnie mamy do czynienia. Moral hazard i spekulacja mogą oczywiście się pojawić, jednak zostaną tak szybko zweryfikowane, że nie doprowadzą do rozprzestrzenienia się problemów na całą gospodarkę, a jedynie ewentualnie mały obszar.

⁴⁹Rothbard M. N., *The Mystery of Banking*, s. 93

⁵⁰Rothbard M. N., *Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza*, s. 66

38

2.2.2. Bankowość oparta na systemie rezerwy cząstkowej. Geneza

System, który zostanie opisany w poniższym rozdziale jest fundamentem dzisiejszej bankowości, a tym samym ma bezpośredni wpływ na znaczną większość ludzi, żyjących we współczesnym świecie. Podstawową różnicą pomiędzy Wolną Bankowością stanowi fakt, że bank nie występuje już jako normalne przedsiębiorstwo, konkurujące z innymi na wolnym rynku, tylko jest instytucją podporządkowaną danemu państwu, w którym odpowiada za funkcjonowanie systemu bankowego. Jednostka ta, jest więc bankiem skarbu państwa, a jej nazwa własna, to Bank Centralny.

Pierwszy Bank Centralny powstał w 1668 roku w Szwecji i w swej pierwotnej formie był bankiem prywatnym. Drugą tego typu instytucją był utworzony w 1694 roku Bank Anglii, który jest pierwowzorem dzisiejszego systemu Rezerwy Federalnej i przez wiele lat był największym Bankiem Centralnym świata. W kolejnych latach, także inne rządy odkryły korzyści płynące z bankowości centralnej i zaczęły wprowadzać je do swojego systemu monetarnego. Widzimy więc, że system ten nie jest niczym nowym, był obecny zarówno podczas standardu złota, jak i podczas obecnego systemu Obowiązkowej Rezerwy Cząstkowej. Jednak w każdym z występujących modeli monetarnych, Bankowość Centralna krępowała wolny rynek. „Działanie mechanizmów rynkowych zakłócała wspierana przez rządy inflacyjna bankowość, zmonopolizowanie emisji pieniądza czy przepisów o prawnym środku płatniczym.”⁵¹ Samo działanie owego systemu, polega na prowadzeniu przez Bank Centralny rachunków banków komercyjnych, znajdujących się w danym państwie. To właśnie ta instytucja ustanawia pewien odsetek depozytów, które muszą być utrzymywane przez banki komercyjne w formie rezerwy na rachunku Banku Centralnego. Odsetek ten, jest właśnie nazywany stopą rezerw obowiązkowych. Ustalany jest on arbitralnie i przykładowo, w Stanach Zjednoczonych wynosi obecnie „10% dla depozytów transakcyjnych, które są definiowane jako te depozyty, które mogą być natychmiast wycofane bez żadnych limitów”⁵² oraz „0% dla lokat terminowych.”⁵³ W Polsce natomiast, dla wszystkich rodzajów depozytów „od 31.12.2010 r. stopa rezerwy obowiązkowej została podwyższona do 3,5%.”⁵⁴ „Bankowcy szacują, że 1 punkt procentowy obniżki rezerwy obowiązkowej zwiększa możliwość kreacji pieniądza o 6 mld zł.”⁵⁵

51Rothbard M. N., Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza, s. 90-91

52Transaction deposit, www.en.wikipedia.org

53Reserve_requirement, www.en.wikipedia.org

54www.pl.wikipedia.org/wiki/Stopa_rezerw_obowiazkowych

55Nasz Dziennik, 23.01.2009 r., s. 5

Zatem, teoretycznie jeżeli do jednego z banków znajdujących się na terytorium Polski zgłoszą się ludzie, aby wycofać depozyty przekraczające zaledwie 3,5% wszystkich zgromadzonych środków, bank ten (jeżeli nie posiada rezerwy nadobowiązkowej) będzie musiał zgłosić się do Banku Centralnego w celu sprzedaży swoich aktywów w zamian za potrzebną gotówkę.

Z powyższego wynika, że cały sektor bankowy jest potencjalnym bankrutem, a od oficjalnego upadku dzieli go bardzo delikatna linia, którą jest zaufanie.

2.2.3. Kreacja pieniądza

Przechodząc przez dzieje ewolucji pieniądza i bankowości doszliśmy do jednego z najbardziej intrygujących tematów w obszarze finansów i bankowości. Z kreacją pieniądza mieliśmy już do czynienia w pewnym sensie podczas procesu skrawania monet, czy też z bardziej zaawansowaną formą podczas gdy bankierzy zajmujący się działalnością depozytową zauważyli, że w jednym czasie pieniądze wypłaca tylko pewien odsetek depozytariuszy, tak więc nie muszą utrzymywać stuprocentowego pokrycia, tylko pewną część, a resztę przeznaczyć na działalność pożyczkową. Był po moment zamiany pieniądza towarowego na kwity pieniężne, które były oczywiście o wiele bardziej poręczne niż metalowe monety. Stuprocentowe pokrycie kwitów pieniężnych nie przyczynia się oczywiście do wzrostu podaży pieniądza, jednak rezerwa częściowa daje możliwość wykreowania nowych pieniędzy, więc niewątpliwie podaż pieniądza w tym procesie musi wzrosnąć. Coraz większe zmniejszanie utrzymywanych rezerw przyczyniło się od przejścia z pieniądza cząstkowego, który jednak posiadał pewne pokrycie w realnej wartości, do pieniądza fiducjarnego, którego jak już wcześniej zostało wspomniane, jedynym oparciem jest wiara w niego samego, czy też w instytucję, która ma prawo do jego emisji.

Kreacja pieniądza we współczesnej formie, a więc w systemie pieniądza nie mającego żadnego realnego pokrycia, jest tak bardzo zdumiewająca, ponieważ ciężko uświadomić sobie jak tak ważna kategoria ekonomiczna jaką jest pieniądz, tworzona jest nawet nie tyle z niczego, co z długów! Dochodzimy więc do momentu w historii cywilizacji, w której bankierzy odkryli w pewnym sensie tajemnicę alchemii, która w swej pierwotnej wersji oznaczała „metodę transmutacji ołowiu w złoto.”⁵⁶

⁵⁶www.pl.wikipedia.org/wiki/Alchemia

40

Nie należy jednak rozumieć kreacji pieniądza jako procesu, w którym najpierw istnieje dług i następnie zamieniany on jest na pieniądze. Nie istnieje jedna konkretna definicja owego procesu. Należy rozumieć to tak, że wydrukowane pieniądze, przykładowo dolary, leżą spokojnie w skarbcu w którym są po prostu kawałkiem papieru, nie spełniającym żadnej funkcji. Dopiero akt pożyczania nadaje im moc i powołuje je do życia. Należy także rozumieć proces odwrotny – spłata pożyczki sprawia, że pieniądze z powrotem wracają do zamkniętego skarbcza i w żaden sposób nie ingerują już w system gospodarczy – po prostu znikają. Dla zwykłych obywateli jest to proces trudny do zrozumienia, jednak czołowi finansjści doskonale rozumieją na czym to wszystko polega.

Dialog pomiędzy Gubernatorem FED Marriner Eccles'em, a przewodniczącym Komisji Izby Reprezentantów do Spraw Bankowości i Waluty, kongresmanem Wright Patman'em, na temat pochodzenia pieniędzy wykorzystanych do zakupu obligacji rządowych

w1933 roku, dowodzi powyższego stwierdzenia⁵⁷:

Eccles: Stworzyliśmy je.

Patman: Z czego?

Ecles: Z prawa do emisji pieniądza kredytowego.

Patman: I nic za nim nie stoi poza kredytem naszego rządu?

Ecles: Na tym polega nasz system monetarny. Gdyby nie było żadnych długów w naszym systemie finansowym, nie byłoby żadnych pieniędzy.

Tak więc, gdyby ludzie w jakiś sposób zdołali oddać wszystkie swoje długi, to pieniądze po prostu przestałyby istnieć, ponieważ powróciłyby do wspomnianego wyżej skarbcza. Zgadza się z tym Robert Hemphill, kierownik oddziału FED w Atlancie do spraw kredytów:

„Gdyby wszystkie pożyczki bankowe zostały spłacone, nikt nie mógłby posiadać depozytu w banku, a w obiegu nie ostałby się żaden dolar czy to w monecie, czy banknotach. Taka jest właśnie zatrważająca prawda. Jesteśmy całkowicie zależni od komercyjnych banków. Każdy dolar, który znajduje się w obiegu, czy to w postaci gotówki, czy kredytu, musi zostać przez kogoś pożyczony. Jeśli banki tworzą wystarczająco dużo sztucznych pieniędzy, prosperujemy. Jeżeli nie, głodujemy. Jesteśmy całkowicie pozbawieni trwałego systemu monetarnego Kiedy ogarniamy cały obraz

57Griffin E., Finansowy potwór z Jekyll Island, s. 185

41

sytuacji, tragiczny absurd naszej beznadziejnej sytuacji staje się niemal niewiarygodny – ale taka jest prawda.”⁵⁸

Chicagowski oddział Rezerwy Federalnej dodaje:

„Dług – publiczny i prywatny – zdomowił się na dobre. Odgrywa kluczową rolę w procesach gospodarczych (...). Długu nie należy likwidować, lecz roztropnie i inteligentnie nim zarządzać.”⁵⁹

W samym długu, nie ma oczywiście niczego złego, ale tylko pod warunkiem, że powstał on w wyniku uczciwej transakcji, w której pożyczkobiorca płaci pożyczkodawcy ustaloną kwotę, w zamian za korzystanie z wypracowanego przez niego majątku. Wypracować majątek możemy pracą i naszymi umiejętnościami. W takim wypadku, gdy wyrzekniemy się skonsumowania wypracowanej całości, na rzecz oszczędności, mamy prawo pobierać od nich odsetki, gdy owe oszczędności komuś użyczymy. W takim wypadku, czy słuszne jest pobieranie odsetek od pieniędzy, które zostały stworzone przy nakładzie czasu w wysokości kilku sekund i pracy odpowiadającej złożeniu jednego podpisu lub kliknięciu kilku przycisków w komputerze? Oczywiście pytanie to nie odnosi się do kwestii prawnych, gdyż w tym obrębie wszystko jest (o dziwo) w pełni legalne, lecz do kwestii czysto moralnych, którymi powinni kierować się ludzie. Odpowiedź wydaje się być oczywista, jednak okazuje się, że nie dla wszystkich...

2.2.4. Historia bankowości centralnej w USA

Bank Ameryki Północnej

Pierwszy Bank Centralny powstał w roku 1781, na mocy uprawnień Kongresu Kontynentalnego. Jego twórcą był członek Kongresu – Robert Morris. Powyższa data może budzić wątpliwości, gdyż rzeczywiście, w tym roku nie została jeszcze nawet podpisana Konstytucja Stanów Zjednoczonych (data uchwalenia: 17.09.1787). Pomimo tego faktu, została utworzona pierwsza instytucja Banku Centralnego, a nazwano ją Bankiem Ameryki Północnej. Jak już wcześniej zostało wspomniane, jej wzorem był Bank of England. Stosowana polityka monetarna polegała na „systemie rezerwy częściowej, czyli emitowaniu papierowych skryptów dłużnych, w ilości przewyższającej rzeczywiste depozyty. Ponieważ

58Fisher I., 100% Money, s. xxii., New York 1936

59Federal Reserve Bank of Philadelphia, The National Debt, s. 33

42

Bank ten musiał trzymać w skarbcu jakieś ilości złota i srebra, proces ten miał określone granice.”60

Bank Ameryki Północnej miał prawo monopolu na emisję waluty krajowej co oznacza, że żadne inne pieniądze nie miały prawa trafić do obiegu. Wystawiane przez niego kwity były respektowane przez rząd do regulowania należności takich jak podatki, czy opłaty celne, co uczyniło z nich atrakcyjny środek wymiany. Pierwszą bardzo istotną kwestią jest, że Bank ten „ustanowiono oficjalnym powiernikiem funduszy rządowych i niemal bezzwłocznie pożyczył rządowi 1,2 miliona dolarów, z których większość stworzył na ten cel z niczego. Zatem mimo ograniczeń nałożonych na ten bank oraz mimo faktu, że był w istocie prywatną instytucją, był w zamierzeniu i stał się bankiem centralnym.”61

Drugim, równie ważnym aspektem, który należy podkreślić jest fakt, iż Bank ten od początku swego istnienia działał nieuczciwie. Kwestię tę, bardzo zwięźle i treściwie wyjaśnił Murray Rothbard w jednej ze swoich prac:

„Status wymagał, aby prywatni inwestorzy dostarczyli czterystu tysięcy dolarów na kapitał założycielski. Gdy Morris nie był w stanie zebrać tych pieniędzy, wykorzystał swoje polityczne wpływy, aby pokryć niedobór rządowymi funduszami. W posunięciu, które nie było niczym innym, jak tylko zalegalizowaną malwersacją, przejął złoto, które Stanom Zjednoczonym pożyczyła Francja, i zdeponował je w swoim banku. Następnie, wykorzystując je jako podstawę dla rezerwy częściowej, zwyczajnie wykreował pieniądze potrzebne na opłacenie kapitału założycielskiego i pożyczył je sobie oraz swoim wspólnikom.”62

Rynek jednak, z wielu powodów nie okazał zaufania wobec banku Morrisa i po roku działalności, właściciel zaczął jak najszybciej przekształcać pierwszy Bank Centralny Stanów Zjednoczonych, w bank komercyjny, funkcjonujący na mocy koncesji przyznanej przez stan Pensylwania. Do końca 1783 roku Bank Ameryki Północnej był już tylko historią.

Pierwszy Bank Stanów Zjednoczonych

Drugim Bankiem Centralnym, był utworzony w 1791 roku, na mocy 20 letniej koncesji wydanej przez Kongres, Bank Stanów Zjednoczonych. Instytucja ta, podobnie jak jej poprzednik, także została stworzona na podobieństwo Banku Anglii. Prezesem tegoż Banku, był Thomas Willing (wspólnik Roberta Morrisa oraz prezes Banku Ameryki Północnej). Tak samo jak poprzednio, Bank ten miał monopol na emisję waluty oraz

opierał się na tym samym

60Griffin E., *Finansowy potwór...* s. 301

61Ibid., s. 302

62Rothbard M. N., *Conceived in Liberty: The Revolutionary War, 1775-1784*, s. 392, New Rochelle 1979

43

systemie monetarnym. Absurdem jest, że kolejny raz wykorzystano sztuczki księgowo w celu pokrycia kapitału założycielskiego oraz, że pomimo wynikającego ze statutu zobowiązania do wymiany banknotów na złote i srebrne monety przy każdym żądaniu, Bank ten nie był prawnie zobligowany do utrzymywania w skarbcu stuprocentowej rezerwy. Tak więc wywiązanie się z umowy wymiany gotówki na metal na każde żądanie, było de facto matematycznie niemożliwe. Praktycznie niemożliwe jest także precyzyjne określenie osób wchodzących w skład kapitału założycielskiego. Możemy jedynie przypuszczać, że byli to senatorowie i kongresmani zasiadający w zarządzie, oraz obcokrajowcy ograniczeni „jedynie” do udziałów.

Postępująca ekspansja kredytowa przyczyniła się do powstawania coraz większej liczby banków stanowych, z których każdy miał swój udział w coraz bardziej narastającej inflacji. W pewnym momencie, gdy podaż pieniądza była na niebezpiecznie wysokim poziomie, Bank Centralny zaczął ograniczać dostęp do kredytów i domagać się spłat należności od banków stanowych. Skutek był taki, że banki stanowe zaczęły zawieszać wypłatę należności w złotych i srebrnych monetach, co miało swój głośny wydzźwięk w niezadowoleniu społeczeństwa. Z tego powodu zaczęły pojawiać się protesty przeciwko Bankowi Stanów Zjednoczonych i nawoływania o powrót do twardego systemu monetarnego.

„Kiedy nadszedł czas na odnowienie koncesji Banku, przeciwne siły coraz bardziej się do siebie zbliżały. Żadna strona nie miała przewagi. Sale Kongresu rozbrzmiały kanonadą gorących sporów. Głosowanie utknęło w martwym punkcie. [...] Wiosek o odnowienie koncesji został odparty jednym głosem w izbie Reprezentantów oraz jednym głosem oddanym przez wiceprezydenta Georg Clinton’a, przełamującym pat w Senacie.”⁶³

W takich właśnie okolicznościach, 24 stycznia 1811 roku, drugi Bank Centralny w historii Stanów Zjednoczonych zakończył swoją działalność.

W 1812 roku doszło do wybuchu wojny, której społeczeństwo stanowczo się sprzeciwiało. Z tego też względu, rząd nie mógł sfinansować jej z samych podatków, więc skutecznie zachęcił banki stanowe do kupowania obligacji wojennych, pod które zostanie wykreowana gotówka, służąca do zakupu niezbędnego zaopatrzenia wojennego. Skutki owych działań, były dla gospodarki bardzo niekorzystne, ponieważ „w przeciągu dwóch lat, podaż pieniądza w kraju wzrosła trzykrotnie i to samo stało się z cenami.”⁶⁴

Jedynym skutecznym rozwiązaniem zaistniałej sytuacji byłoby zastosować metody, które rekomendowane są przez Austriacką Szkołę Ekonomii. Mowa tutaj o oddaniu sprawy

63Griffin E., *Finansowy potwór...* s. 310

64Ibid., s. 314

44

wolnemu rynkowi, który sam posprzątałby cały „bałagan”. Oczywiście wszyscy ponieśliby dotkliwie straty, jednak ostałby się twardy fundament na którym można byłoby budować zdrowy organizm gospodarczy. Jednak Kongres, stawiając dobro własne ponad dobro narodowe nie pozwolił na wprowadzenie owego mechanizmu. Zdecydował się jednak objąć ochroną banki, które powinny były upaść, a tym samym dał im jeszcze większą pewność siebie w obszarze zarządzania ryzykiem.

Drugi Bank Stanów Zjednoczonych

Powyższe wydarzenia miały miejsce w roku 1816. W tym samym roku Kongres wyraził zgodę na utworzenie trzeciego Banku Centralnego w historii USA, wydając mu dwudziestoletnią koncesję na prowadzenie działalności. Takie były okoliczności powstania instytucji o nazwie Drugi Bank Stanów Zjednoczonych.

Działał on praktycznie pod każdym względem tak samo jak pierwszy oraz drugi Bank Centralny. Na pewno warto zwrócić uwagę, że znowu cechowała go nieuczciwość, chociażby dlatego, że „koncesja nakładała na Bank obowiązek zgromadzenia co najmniej 7 milionów dolarów w monetach, jednak nawet w drugim roku działalności nie posiadał on więcej niż dwa i pół miliona.”⁶⁵

Nowy Bank, nie różnił się także pod względem struktury kapitałowej, gdyż około jedna trzecia wszystkich akcji należała do inwestorów tworzących kapitał obcy. Tak samo jak jego poprzednicy, miał w niedługim czasie po jego utworzeniu, problem z wypłatą złotych i srebrnych monet na żądanie. To właśnie działania owego Banku można uznać za przyczynę wystąpienia pierwszego cyklu koniunkturalnego w historii Ameryki. Keynesista i zwolennik państwowego interwencjonizmu, John Kenneth Galbraith w jednej ze swoich prac podaje:

„W 1816 roku powojenna koniunktura kwitła. Spekulacje rozpowszechniły się szczególnie na zachodzie. Nowy Bank z radością brał w nich udział.”⁶⁶

Myśl Galbraitha, rozwija Profesor Rothbard, doskonale tłumacząc zaistnienie wspomnianego cyklu:

„Od stycznia 1818 roku rząd oraz BUS (Bank Stanów Zjednoczonych) uświadomili sobie, w jakich okolicznościach się znaleźli; ogromna inflacja pieniądza i długu, pogorszona jeszcze przez powszechne oszustwa, naraziła BUS na niebezpieczeństwo upadku i niezdolności do utrzymywania wypłat w monetach, co było nielegalne. W przeciągu kolejnego roku BUS zaczął seriami zmniejszać podaż pieniądza, ograniczając kredyty i

⁶⁵Rothbard M. N., *The Mystery of Banking*, s. 203

⁶⁶Galbraith J. K., *Ekonomia w perspektywie*, s. 77

zmniejszając rynki na południu i zachodzie. (...) Malejąca ilość pieniędzy i długów szybko wpędziła Stany Zjednoczone w pierwszą powszechną gospodarczą i finansową depresję. W Stanach Zjednoczonych wystąpił pierwszy ogólnokrajowy cykl koniunkturalny. (...) Rezultatem tego spadku podaży pieniądza była seria niewypłacalności, bankructw przedsiębiorstw i producentów oraz upadek podjętych podczas wzrostu koniunktury niepewnych przedsięwzięć.”⁶⁷

Spółeczeństwo kolejny raz zaczęło przeciwstawiać się Bankowi Centralnemu, przede wszystkim z braku możliwości wymiany banknotów na złożone wcześniej monety. W 1820 roku Partia Demokratyczna, której przedstawicielem był późniejszy prezydent Jackson, obrała za najważniejszy punkt swojego programu wyborczego zlikwidowanie trzeciego Banku Centralnego i powrócenia do systemu stabilnej waluty. Podczas dwóch kadencji i wielu oporów, prezydent Jackson osiągnął swój cel i w 1836 roku Second Bank of United States został zlikwidowany.

System Rezerwy Federalnej Stanów Zjednoczonych

Cieężko jednoznacznie wskazać przestanki, w wyniku których powstał czwarty Bank Centralny Stanów Zjednoczonych – Rezerwa Federalna (FED). Oficjalna wersja, pochodząca z jednego z najpopularniejszych podręczników głosi, iż „bodźcem do jej utworzenia była panika roku 1907 z jej niepokojącą epidemią upadków banków: kraj miał już dosyć anarchii niestabilnej bankowości prywatnej.”⁶⁸

Wydaje się to jednak mało trafny wniosek, ponieważ od czasu utworzenia owego Banku, a więc od dnia 22 grudnia 1913 roku kiedy to Kongres przyjął Ustawę o Rezerwie Federalnej, doszło do „krachów w latach 1921 i 1929; wielkiej depresji w latach 1929-1939; recesji w latach 1953, 1957, 1969, 1975 oraz 1981, „Czarnego Poniedziałku” w roku 1987 i wreszcie tysiącprocentowej inflacji, która zniszczyła dziewięćdziesiąt procent siły nabywczej dolara.”⁶⁹

Uwzględniając powyższe wydarzenia, należy zaznaczyć, że od 1910 roku nastąpił znaczący wzrost liczby banków niepaństwowych, a już w 1896 roku udział tychże banków, w ogólnej liczbie banków stanowił sześćdziesiąt jeden procent i posiadały one pięćdziesiąt cztery procent ogólnej sumy depozytów krajowych. „Do 1913 roku, (...) banków niepaństwowych było już siedemdziesiąt jeden procent i sprawowały one pieczęć nad

⁶⁷Rothbard M. N., *The Mystery of Banking*, s. 204-205

⁶⁸Samuelson P. A., *Economics*, s. 272 New York 1970

⁶⁹Nash R.H., *Money, banking, and biblical ethics*, „Durrell Journal of Money and Banking”, 1990

46

pięćdziesięcioma pięcioma procentami depozytów.”⁷⁰ Był to dla państwa oczywiście mało korzystny trend...

Tak więc, wydawać by się mogło, że jedną z głównych przesłanek opowiadających się za utworzeniem Rezerwy Federalnej, było powstrzymanie rosnącego wpływu małych banków, w celu utrzymania kontroli nad zasobami finansowymi, oraz odzyskanie kontroli nad rynkiem pożyczkowym, szczególnie skierowanym do przemysłu.

Po próbach określenia celu utworzenia Systemu Rezerwy Federalnej, warto zwrócić uwagę na pewien mały, lecz niezwykle istotny techniczny aspekt. Bowiemy w nazwie nieprzypadkowo nie występuje słowo Bank Centralny. Z uwagi na to, iż idea połączenia ze sobą dwunastu Regionalnych Banków Rezerwy przypomina nic innego niż strukturę kartelową, nigdy nie zostałyby poparta przez ogół społeczeństwa.

Kartel bowiem, to „grupa niezależnych przedsiębiorstw, które łączą się z zamiarem skoordynowania produkcji, ustanawiania cen i strategii marketingowych poszczególnych członków.”⁷¹ Głównym celem kartelu jest oczywiście ograniczenie i osłabienie konkurencji, aby zmaksymalizować własną rentowność. Tak więc przybrana nazwa, musiała odwozić społeczeństwo od przekonania o rzeczywistej strukturze owego Systemu. Zwrotu „Bank Centralny”, także należało unikać, ze względu na niechlubną przeszłość trzech swoich poprzedników. Tak więc czwarty Bank Centralny Stanów Zjednoczonych przyjął nazwę Rezerwa Federalna.

Niezależnie od przyjętej nazwy, instytucja ta odziedziczyła po Banku Anglii wszystkie jego cechy, gdyż był on jej pierwowzorem. Nie różnił się więc w znaczący sposób od pierwszego, drugiego oraz trzeciego Banku Centralnego Stanów Zjednoczonych. Zmianie uległa jednakże struktura właścicielska, ponieważ „odrzucono koncepcję, aby 20 procent udziałów banku przysługiwało rządowi: obecnie miał to być całkowicie prywatny bank centralny.”⁷²

Główną władzę nad Systemem Rezerwy Federalnej posiada Federal Advisory Council, czyli Federalna Rada Doradcza. Składa się ona z przedstawicieli dwunastu regionalnych oddziałów FED’u. „Każdego roku w Waszyngtonie [główna siedziba Rezerwy Federalnej – przypis własny] odbywają się jej cztery posiedzenia wspólnie z radą nadzorczą FED. Zasiadający w niej bankierzy mają możliwość proponowania określonych rozwiązań w

70Kolko G., *The Triumph of Conservatism*, s.140, New York 1963

71Griffin E., *Finansowy potwór...*, s. 26

72Hongbing S., *Wojna o pieniądz*, s. 69

47

polityce walutowej. Każdy z nich reprezentuje interesy ekonomiczne swojego okręgu, dysponując taką samą siłą głosu, jak pozostali.”⁷³

Biorąc pod uwagę powyższe fakty, nietrudno nie zgodzić się z tezą wysnutą nie tylko przez niektórych przedstawicieli Austriackiej Szkoły Ekonomii (m. in. Murray Rothbard), ale także autoritetów nie związanych z żadną konkretną Szkołą Ekonomii (m. in. Edward Griffin czy Song Hongbing), mówiącej o tym, że Bank Rezerwy Federalnej, tak naprawdę nie jest nie tylko bankiem, w pierwotnym tego słowa znaczeniu oraz nie jest „federalny”, lecz także co najgorsze nie posiada żadnych rezerw.

2.3. Podsumowanie

Zrozumienie procesu ewolucji pieniądza i bankowości, niewątpliwie pomaga w uświadomieniu sobie, iż skala kryzysów, poczynając od Wielkiej Depresji z 1929 roku, aż do ciągnącego się kryzysu z roku 2008 nie byłaby tak ogromna, gdyby teorie głoszone przez Szkołę Austriacką należały do głównego nurtu ekonomii.

Ograniczenie udziału wolnego rynku, na rzecz działań podejmowanych przez centralnych planistów, doprowadziło do przeobrażenia się pieniądza i bankowości, w formę w której wszystkie waluty narodowe nie posiadają żadnej rzeczywistej wartości, natomiast za błędy i nadużycia banków koszty ponosi społeczeństwo. Znaleźliśmy się bowiem w systemie pieniądza fiducyjnego, którego wartość opiera się na rzeczywistości nie

opiera się tyle na wierze, co na obowiązku akceptacji go przez ludzi, nałożonym przez ustawy o prawnych środkach płatniczych. Należy pamiętać, iż wszystkie obecne pieniądze stworzone są z długu, który nie może zostać spłacony, ponieważ doprowadziłoby to do zniknięcia wszystkich owych pieniędzy z obiegu. Produktem końcowym opisanej ewolucji pieniądza i bankowości jest ukryty podatek płacony przez obywateli, zwany inflacją. Wywoływana jest ona przez niezdrową, czyli nie opartą na oszczędnościach ekspansywną politykę monetarną, która jedynie w krótkim okresie prowadzi do wzrostu gospodarczego, w długim natomiast do coraz potężniejszych kryzysów gospodarczych.

73Ibid., s. 93

48

Rozdział III

Przyczyny, rozwój oraz skutki kryzysu finansowego

Niniejszy rozdział ma za zadanie przedstawić czysto praktyczne kwestie związane z obecnym kryzysem finansowym. Aby nie powielać błędów przeszłości, bardzo ważne jest uświadomienie sobie skutków, jakie wynikają z przegrzania gospodarki przy pomocy kreacji sztucznego, bo nie opartego na żadnej realnej wartości pieniądza oraz państwowym interwencjonizmie, który uniemożliwia wolnemu rynkowi przywracanie równowagi, zanim dojdzie do nadmiernego skumulowania się problemów. Jednak, aby właśnie wyciągnąć lekcję z historii, nie należy tylko uświadomić sobie konsekwencji, tylko nauczyć się do nich nie doprowadzać. W tym celu, przedstawione zostaną bezpośrednie przyczyny, bez których cykliczne, coraz potężniejsze kryzysy, po prostu nie mogłyby mieć miejsca. Pomiędzy wystąpieniem owych przyczyn a ich efektem, ma miejsce czas, w którym kryzys się rozwija. Jednak nie jest to krach nieunikniony. We wczesnych fazach rozwoju, można praktycznie bezboleśnie zastopować rozwój wydarzeń. Jednak gdy się tego nie robi, bańka zacznie się coraz bardziej rozrastać, a skutki jej pęknięcia będą tym poważniejsze, czym dłuższy będzie czas państwowego interwencjonizmu i zgoda na „zapobiegawcze” działania Banku Centralnego. Analizie poddane zostaną szczególnie te wydarzenia, które miały miejsce po zakończeniu się Wielkiego Kryzysu lat trzydziestych XX wieku, jednak ze względu na niektóre bardzo istotne elementy wspólne z kryzysem, który rozpoczął się oficjalnie w 2008 roku, opisane zostaną między innymi takie instytucje jak Fannie Mae i Freddie Mac, czy też wydarzenia związane z początkami Rezerwy Federalnej

3.1. Przyczyny bezpośrednie i pośrednie obecnej sytuacji

Niewątpliwie, już cała opisana historia ewolucji pieniądza i bankowości wyjaśnia to, w jaki sposób mogło dojść do tak potwornego rozrostu zadłużenia i powstania cykli koniunkturalnych. Jednak warto zwrócić także uwagę na wydarzenia historyczne, podczas których ustanowiono prawo, na którym opiera się obecny system i dzięki któremu, to co się obecnie dzieje jest zupełnie legalne.

Wydarzeniem przełomowym, do którego doprowadził proces ewolucji bankowości i pieniądza był system, wprowadzony w niewielkiej miejscowości w stanie Hampshire w USA podczas konferencji, której nazwa wywodzi się od owej miejscowości. Mowa o konferencji w Bretton Woods w 1944 roku, na której ustanowiony został nowy porządek walutowy,

49

polegający na uznaniu „hegemonii dolara jako jedynej waluty wymiennej przez zagraniczne banki centralne na złoto.”⁷⁴ To właśnie w tym czasie Stany Zjednoczone wykorzystały swoją dominującą pozycję i przeforsowały projekt znoszący system dewizowo-złoty, zamieniając go na system dolarowo-złoty. Drugim efektem owej konferencji, równie zasługującym na miano prąźródła obecnych problemów, było utworzenie Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Banku Światowego (pierwotnie: Międzynarodowy Bank Odbudowy i Rozwoju).

Międzynarodowy Fundusz Walutowy miał za zadanie utrzymać, aby każdy kraj ustalał parytet waluty swojego kraju na złocie lub amerykańskim dolarze. Jediną swobodną przestrzeń jaką pozostawiono krajom, były „widełki” wahań kursów państwowych walut, w granicach jednego procenta w górę i w dół. W sytuacji, gdy dany kraj nie potrafił poradzić sobie z wyrównaniem bilansu płatniczego wprowadzając różne ograniczenia, czyli oszczędzając, „Fundusz udzielał im kredytów z własnych środków. Kredyty kastrowały potęgę złota, w ten sposób traciło ono bowiem swoją dyscyplinującą funkcję i rolę, zmuszającą państwa do utrzymywania poziomu importu i eksportu we względnej równowadze. Ten fatalny błąd spowodował całkowite rozregulowanie mechanizmu międzynarodowej równowagi.”⁷⁵

J. Dines kontynuuje, podając jeszcze jeden bardzo ważny fakt, który został ustalony na konferencji w BrettonWoods:

„Postanowiono także, że na rezerwy walutowe jakiegoś państwa może składać się złoto lub waluty podlegające konwersji na złoto. I to był właściwie śmiertelny cios. W grę wchodził dolar amerykański, a później również funt brytyjski, gdy był silną walutą i można było go swobodnie wymieniać na złoto.”⁷⁶

Cios, możemy nazwać śmiertelnym z tego względu, ponieważ nikt wtedy nie przewidywał, że waluta jaką był amerykański dolar, czy brytyjski funt zostanie całkowicie zniszczona. W rezultacie powiązania praktycznie każdej waluty z dwoma powyższymi, z biegiem lat, wywołano międzynarodową inflację, na niespotykaną dotąd skalę.

Korzyści z podjętych postanowień były dla Stanów Zjednoczonych jednoznaczne. Po pierwsze z tego względu, że umożliwiały one Stanom Zjednoczonym swobodne finansowanie wojen, nie tylko militarnych, ale także ekonomicznych. Po drugie dlatego, iż system ten

⁷⁴Lips F., Złoty spisek, s. 40

⁷⁵Dines J., The Invisible Crash, s. 37

umożliwił praktycznie nieograniczony import wszelkich dóbr zagranicznych, płacąc za nie coraz mniej wartościowym dolarem i zalewając nim świat.

Analizując tak ważne wydarzenie, niezbędne jest przedstawienie okoliczności w jakich się ono odbyło. Na szczególnie istotne kwestie zwraca uwagę sam Ludwig von Mises w swojej książce „Human Action”, więc warto oddać mu głos:

„Większość biorących w niej (konferencji w Bretton Woods – przypis własny autora) krajów była wówczas zależna od przychylności USA. [...] Międzynarodowy Fundusz Walutowy nie osiągnął celów oczekiwanych przez jego protektorów. Podczas corocznych spotkań MFW zawsze odbywają się długie dyskusje, a przy okazji trafiają się rzeczowe uwagi i słowa krytyki na temat polityki walutowej i kredytowej rządów i banków centralnych. [...] A sprawy walutowe toczą się na całym świecie tak, jak gdyby nie było ani porozumienia z Bretton Woods ani Funduszu Walutowego.”⁷⁷

Mises, zwraca więc uwagę, że nie dość, iż decyzje podjęte podczas konferencji w 1944 roku nie były w pełni demokratyczne, to w rzeczywistości nie są do końca przestrzegane ustanowione tam założenia. Analizując owe założenia i podjęte decyzje, niewątpliwie należy zasięgnąć informacji z książki Jacques Rueffes’a pt. „The Monetary Sin of the West”. Uznaje się, iż zawiera ona najtrafniejsze analizy podjętych w Bretton Woods decyzji. Jacques Rruffes rozumiał skutki przejścia na system dolarowo-złoty, nie tylko w obszarze Stanów Zjednoczonych, lecz w odniesieniu do tego, jak wpłynie to w kontekście praktycznie całego świata. Bardzo trafnie przedstawił swoje przemyślenia na temat efektów powiązania dolara ze złotem i wykreowania go jako światową walutę rezerwową w przytoczonej powyżej pracy:

„Gdy jakiś kraj, posiadający kluczową walutę cierpi z powodu deficytu bilansu płatniczego – weźmy na przykład Stany Zjednoczone – wówczas płaci krajowi-wierzycielowi dolarami, które lądują w banku centralnym wierzyciela. Jednak jeszcze tego samego dnia wszystkie te dolary jako podstawa nowych kredytów wracają do kraju pochodzenia, na nowojorski rynek pieniężny. Dzięki temu kraj-dłużnik nie traci tego, co zyskał kraj-wierzyciel. Dlatego też kraj z kluczową walutą nigdy nie odczuwa skutków deficytu bilansu płatniczego. A główną konsekwencją jest to, że nie ma absolutnie żadnego powodu do jego zlikwidowania, ponieważ wszystko dzieje się tak, jakby ten deficyt w ogóle nie istniał. [...] W tej sytuacji Stany Zjednoczone mogły spłacać swój deficyt bilansu płatniczego w formie papierowych dolarów (...) W chwili, gdy banki

⁷⁷Mises L., Human Action, s. 478

centralne otrzymywały dolary, natychmiast wykorzystywały je na zakup amerykańskich weksli skarbowych i certyfikatów depozytowych nowojorskich banków, dzięki czemu dolary wracały do kraju swego pochodzenia. Ten zaś odzyskiwał tym sposobem wszystkie aktywa, które dopiero co wypłacił.”⁷⁸

Z powyższego opisu ewidentnie wynika, że wprowadzony system dolarowo-dewizowy prowadził nie tylko do znacznej inflacji, ale także stawiał Stany Zjednoczone w bardzo silnie uprzywilejowanej pozycji, gdyż pomimo znacznych inwestycji innych krajach, importu dóbr, czy udzielania im pożyczek – jednym słowem utrzymując

permanentny deficyt bilansu płatniczego, Stany Zjednoczone w ogóle nie odczuwały jego negatywnych skutków.

Tak więc, w sytuacji narzucenia światu dolara jako waluty rezerwowej, Stany Zjednoczone, bez żadnych konsekwencji mogły prowadzić politykę permanentnego deficytu budżetowego, zalewając świat tracącym siłą nabywczą dolarem i coraz bardziej się zadłużając. W tych okolicznościach Stany Zjednoczone zaczęły prowadzić coraz mocniejszą politykę państwa opiekuńczego. I tak, już w 1946 roku rząd przyjął Employment Act, wydając tym samym wojnę bezrobociu oraz obiecując ludziom dążenie do pełnego zatrudnienia, nie zważając na koszty.

Jak zostało już wcześniej napomniane, na Konferencji Monetarnej i Finansowej Organizacji Narodów Zjednoczonych (bo tak brzmiała oficjalna nazwa spotkania w Bretton Woods), powstały dwie organizacje międzynarodowe, które zajmować się miały nader ważnymi sprawami o randze światowej. Niestety, tak jak MFW pozwolił na zerwanie narzuconej przez złoto dyscypliny, tak samo Bank Światowy, odpowiedzialny za transfer bogactwa od krajów rozwiniętych do krajów rozwijających się, przyczynił się do nieograniczonej kreacji pieniądza fiducjarnego, który rozlał się na wszystkie kraje powodując równomierny spadek jego siły nabywczej.

Hasła walki z bezrobociem, utrzymywanie wysokiego poziomu produkcji oraz koniec pojawiających się cykli koniunkturalnych, a tym samym uniemożliwienie powtórki z roku 1929 niewątpliwie przyjmowane były przez społeczeństwo z wielkim uznaniem oraz zadowoleniem. Jednak, „rosnące wydatki państwa i wynikające z nich, finansowane przez FED deficyty zaczęły stopniowo domagać się od siły nabywczej dolara stosownego haraczu i niweczyc postanowienia z Bretton Woods.”⁷⁹

78Rueff J., *The Monetary Sin of the West*, s. 75., New York 1972

79Lips F., *Złoty spisak*, s. 43

52

Kończąc podsumowanie wydarzeń oraz postanowień historycznych, bez których obecna sytuacja nie mogłaby mieć miejsca, należy także przytoczyć opisane w Rozdziale II zamknięcie „złotego okna” przez prezydenta Nixona w roku 1971. Od tego czasu, przy wspólnej polityce makroekonomicznej Międzynarodowego Funduszu Walutowego, Banku Światowego oraz Rezerwy Federalnej, świat aż po dziś dzień zostaje zalewany coraz większą ilością fiducjarnych (czyt. fałszywych) pieniędzy. Proces ich tworzenia jest niezwykle interesujący.

3.2. Inflacyjne działania FED

Istotną funkcją Systemu Rezerwy Federalnej jest konwersja długu na pieniądź. Poniżej, opisane zostaną trzy mechanizmy, w wyniku których banki pozyskują skrypty dłużne i zamieniają je w pieniądź.

I – Okno dyskontowe

Oznacza tak naprawdę okno pożyczkowe dla banków, ponieważ w sytuacji gdy nie starcza im gotówki,

zgłaszają się one do Rezerwy Federalnej z prośbą o pożyczkę. Oczywiście sytuacje w których banki mają problem z płynnością występują bardzo często, gdyż przecież „rezerwy”, które utrzymują one w gotówce, wynoszą zaledwie kilka procent. Nawet, jeżeli w Stanach Zjednoczonych stopa rezerwy obowiązkowej wynosi dziesięć procent, to i tak około siedem, osiem procent „rezerw” stanowią papiery wartościowe. Tak więc nie trudno się dziwić, iż poziom ich wypłacalności jest niezwykle niski.

Okno dyskontowe wykorzystywane jest także w sytuacji, gdy pewna suma kredytów zostaje uznana za nieściągalne, a tym samym należy wykreślić owe „aktywa” z bilansu. W powyższej sytuacji, skoro spadła wartość aktywów, dochodzi także do spadku rezerw w takim stopniu, że ich wartość może się stać nawet ujemna...

Pożyczki udzielane bankom przez Rezerwę Federalną są dla nich niezwykle dochodowe, lecz przyczyniają się do ogromnego wzrostu podaży pieniądza, a tym samym osłabiania jego siły nabywczej. Oczywiście banki muszą zabezpieczyć je swoimi obligacjami lub innymi aktywami generującymi Cash flow, jednak niewątpliwie uzyskują z nich ogromne korzyści. Proces wygląda w ten sposób, że dany bank otrzymuje od FED’u przykładowo milion dolarów, za które musi płacić odsetki w wysokości ośmiu procent. Tak więc roczny koszt owej pożyczki wynosi osiemdziesiąt tysięcy dolarów. Cały problem kreacji pieniądza polega na tym, że otrzymany milion dolarów, bank traktuje jako depozyt w gotówce, a więc

53

staje się on podstawą do wykreowania z niczego kolejnych dziewięciu milionów dolarów (przy założeniu stopy rezerwy obowiązkowej na poziomie dziesięciu procent). Tak więc bank, pożyczając milion dolarów od Rezerwy Federalnej, ma możliwość udzielenia kredytów na łączną kwotę dziewięciu milionów dolarów! Wystarczy teraz, że kredyty będą udzielane średnio na jedenaście procent, co przyniesie zysk brutto w wysokości dziewięćset dziewięćdziesięciu tysięcy dolarów. Odejmując od zysku brutto koszty uzyskania przychodu, czyli odsetki, które bank musi zapłacić Rezerwie Federalnej (osiemdziesiąt tysięcy dolarów) oraz jakieś koszty stałe (przykładowo dwadzieścia tysięcy dolarów), bank osiąga zwrot netto w wysokości dziewięćset tysięcy dolarów! Proces omawianej kreacji pieniądza bardzo dobrze odwzorowuje poniższa tabela.

Rys. 7. Schemat kreacji pieniądza

Wkład własny:

1000

Utrzymywana rezerwa:

10%

Oprocentowanie kredytu:

11%

Maksymalna

Zysk na odsetkach na

Kwota od której

podstawie:

możliwa kwota

pobierane są odsetki

Wkładu

Kreacji

kredytu

własnego
pieniądza

1

900

900

99

99

2

810

1710

99

188

3

729

2439

99

268

4

656

3095

99

340

.

.

.

.

.

.

.

.

.

.

- .
- .
- .
- .
- .

n

0

9000

99

990

Źródło: Opracowanie własne

Widzimy więc jak działa dźwignia na której opiera się proces kreacji pieniądza. Nie można zapominać, iż podaż pieniądza została przy tym zwiększona dziewięciokrotnie! Tak więc, jeżeli ilość rąk do pracy czy też surowców lub maszyn została na stałym poziomie, to wystąpienie inflacji jest czymś oczywistym.

II – Operacje otwartego rynku

Jest to najbardziej powszechna, a zarazem najbardziej destrukcyjna metoda kreacji pieniędzy fiducjarnych.

54

Cały proces zaczyna się od wystawienia przez rząd obietnicy, że w danym dniu w przyszłości, zobowiązuje się on do wypłaty określonej kwoty, wraz z odsetkami w zamian za nabyte obecnie kawałki papieru zwane obligacjami, czy też bonami skarbowymi. Już na wstępie należy zaznaczyć, iż są one tak naprawdę podstawą dla praktycznie całej obecnej w gospodarce podaży pieniądza. Owe skrypty dłużne są dopiero podstawą, które Rezerwa federalna klasyfikuje jako „stanowiące aktywa papiery wartościowe” i tworzy z nich banknoty oraz pieniądze bezgotówkowe. Są to aktywa, gdyż obietnica rządu jest teoretycznie czymś nieposiadającym żadnego ryzyka, a jej dotrzymanie „gwarantowane” jest przez uzyskiwane przez państwo dochody – podatki. Tak więc, Rezerwa Federalna posiadając w swoim bilansie owe „aktywa”, może zrównoważyć je wystawiając i przekazując rządowi „czeki Rezerwy Federalnej”, które następnie są indosowane i trafiają z powrotem na rządowe konto do któregoś banku Rezerwy Federalnej, jako „depozyt rządowy”. Depozyt ten, w formie „czeków rządowych” wykorzystywany jest przez rząd na pokrycie wszelkich jego wydatków i w tym momencie pieniądze fiducjarne przedostają się do gospodarki i deponowane są przez beneficjentów na ich prywatnych kontach w bankach komercyjnych. Owe wkłady, klasyfikowane są jako „depozyty banków komercyjnych” i z jednej strony uznawane są jako zobowiązania, gdyż są należące do depozytariuszy, lecz z drugiej strony, stanowią aktywa, ponieważ znajdują się one w banku i są mogą być wykorzystane na różne cele. Widzimy więc, że księgi kolejny raz zostały zbilansowane.

W tym momencie dochodzimy do operacji zahaczającej o kreatywną księgowość (ang. window dressing), ponieważ wspomniane powyżej depozyty, zostają przeklasyfikowane w księgach na „rezerwy”. Oczywiście nie są to rezerwy trzymane na wypadek, gdyby depozytariusze postanowili wycofać powierzone bankowi środki. W takiej sytuacji kreacja pieniądza przy pomocy rezerwy częściowej nie miałaby miejsca. „Rezerwy” oznaczają ustalony przez bank centralny odsetek depozytów, które banki komercyjne zobowiązane są utrzymywać. Tak więc, bazując na wspomnianym uprzednio przykładzie, jeżeli bank komercyjny zgromadzi depozyty w wysokości miliona dolarów, to przy dziesięcioprocentowej rezerwie obowiązkowej, musi utrzymać dziesięć procent z tej kwoty, a resztę, czyli dziewięćset tysięcy może przeznaczyć na „pożyczki bankowe”, które są na tyle intratną usługą, iż trudno ich nie wykorzystać.

Proces ten powoduje przedostanie się do gospodarki drugiej fali pieniędzy fiducjarnych, która tak samo jak pierwsza fala, powraca momentalnie do systemu bankowego tworząc nowe „depozyty” banków komercyjnych. Pod nowe „depozyty”, zostają udzielone kolejne pożyczki, które ponownie przedostają się do gospodarki przyczyniając się do wzrostu podaży

55

pieniądza, a następnie „lądują” na kontach bankowych jako kolejne depozyty. Proces ten, będący niczym innym jak schematem kreacji pieniądza, który został uprzednio przedstawiony na Rys. 7., a powtarza on się aż do osiągnięcia maksymalnej wydajności, czyli około dwadzieścia kilka razy.

W ten właśnie sposób, przy odpowiednim popycie na kredyty, z początkowego długu publicznego w wysokości miliona dolarów, banki komercyjne są w stanie zwiększyć podaż pieniądza aż dziewięciokrotnie. Oczywiście wydaje się więc fakt, iż siła nabywcza pieniądza nie może w tej sytuacji zostać utrzymana – musi spaść. Z tego też względu inflacja nazywana jest ukrytym podatkiem nałożonym na społeczeństwo.

III– Stopa rezerwy obowiązkowej

Opisany powyżej proces kreacji pieniądza i wynikając z tego wzrost jego ogólnej podaży opiera się na założeniu, że stopa rezerwy obowiązkowej wynosi dziesięć procent. Należy jednak pamiętać, iż wielkość powyższego współczynnika nie jest sztywno ustalona, lecz jest określana arbitralnie, (oficjalnie) przez osoby odpowiedzialne w państwie za politykę monetarną. Tak więc, jeżeli zostanie uznane, iż gospodarka potrzebuje większej ilości pieniądza, co jest oczywiście absurdem, stopa rezerwy obowiązkowej zostaje zmniejszona, przyczyniając się do wzrostu podaży pieniądza. W przedstawionym powyżej założeniu, z depozytu w wysokości miliona dolarów i stopie rezerwy obowiązkowej wynoszącej dziesięć procent, system bankowy jest w stanie zwiększyć podaż o dodatkowe dziewięć milionów dolarów, przy stopie w wysokości pięć procent, podaż pieniądza mogłaby wzrosnąć nawet o dziewiętnaście milionów dolarów (milion/0,05-milion), natomiast przy zerowej stopie procentowej, nie byłoby teoretycznie żadnych ograniczeń wzrostu podaży pieniądza.

Widzimy więc, że ilość pieniądza obecnego w gospodarce jest wielkością w pełni arbitralną, a każdy dolar oparty jest jedynie na długu. Wahania wielkości podaży pieniądza, będące jednoznacznie skutkiem opisanych wyżej działań oraz brak oparcia waluty na jakiegokolwiek namacalnej wartości przyczyniają się do wzrostów oraz spadków cen towarów i usług, odpowiednio przy zwiększaniu podaży pieniądza oraz przy kurczeniu się jego ilości. Te okresowe zmiany, powodują nic innego jak opisane już w niniejszej pracy cykle koniunkturalne.

Udowodniliśmy tym samym w praktyce, tezę głoszoną przez Austriacką Szkołę Ekonomii, iż cykle koniunkturalne są efektem pojawienia się rezerwy częściowej, a tym samym pieniądza fiducjarnego. Powyższe dowody, pozwalają także na potwierdzenie postawionej we wstępie tezy, iż głównym źródłem kryzysu i wszystkich aspektów z nim

56

związanych jest ekspansywna polityka monetarna nie mająca pokrycia w realnych oszczędnościach, jednak aby na tym nie poprzestawać, przedstawione zostaną w dalszej pracy kolejne dowody praktyczne.

Fannie Mae & Freddie Mac

Jak już wcześniej zostało powiedziane, obecny kryzys ma wiele cech wspólnych z tym, który rozpoczął się w roku 1929. Opisując przyczyny obecnej sytuacji, nie sposób nie cofnąć się do roku 1938, kiedy to została stworzona przez prezydenta Franklin D. Roosevelt'a, instytucja mająca pomóc Amerykanom w spełnieniu ich marzeń o własnym domu. Mowa w tym miejscu o Fannie Mae, której główny profil działalności polegał na skupowaniu od banków kredytów hipotecznych i tworzeniu z nich obligacji (Mortgage Backed Securities) opartych na rządowych gwarancjach. Następnie, wystawiane zostawały one na wolnym rynku gdzie nabywali je inwestorzy. „Wiarygodność rządu USA sprawiała, że papiery te zapewniały tanie refinansowanie akcji kredytowej i obniżało się oprocentowanie. Skutek był taki, że wzrosła w dużym stopniu dostępność kredytów mieszkaniowych.”⁸⁰ Obecnie Fannie Mae i powstały później Freddie Mac, będący praktycznie identycznymi instytucjami wspieranymi przez rząd, „poprzez emisję krótkoterminowych papierów wartościowych, wspierają finansowo trzydziestoletnie pożyczki o stałej racie odsetek na zakup nieruchomości, pomagając, przez użycie swapów stopy procentowej, w zabezpieczeniu się przed ryzykiem niekorzystnych zmian cen lub kursów.”⁸¹ Opisane powyżej swapy należą do rynku instrumentów pochodnych, którego wartość w ciągu zaledwie 20 lat wzrosła od zera do niewyobrażalnej sumy trzydziestu siedmiu bilionów dolarów. Rynek ten, jest niczym innym jak długiem, który wypełnia różnego typu fundusze inwestycyjne (przede wszystkim typu

hedge) oraz co gorsze fundusze emerytalne. Jedynym wytłumaczeniem, dlaczego przy takim wzroście ilości pieniądza, nie wzrosła inflacja jest to, iż rynek instrumentów pochodnych doskonale ją ukrywa, nie pozwalając aby wykreowana gotówka przedostała się do obiegu pieniężnego. Firmy te, będące spółkami akcyjnymi często nazywane są „drugą Rezerwą Federalną”, ze względu na to, iż tak samo jak FED, dostarczają sektorowi bankowemu ogromnej płynności kapitałowej. W roku 1999 za rządów Bill Clinton’a poluzowano restrykcje obejmujące sprzedaż kredytów przez Fannie Mae, co przyczyniło się do znacznego wzrostu podaży pieniądza oraz cen nieruchomości. Opierając się na stabilnym

80<http://www.bankier.pl/wiadomosc/Historia-o-wilkach-i-owcach-czyli-co-stalo-u-zrodel-Kryzysu-842667.html>, sierpień 2008

81Hongbing S., Wojna o pieniądz, s. 259

57

wzroście cen, oraz rządowych programach wspierających budownictwo, banki udzielały kredytów hipotecznych osobom o słabej zdolności kredytowej. W ten sposób tworzyła się bańka, która stawała się na tyle niebezpieczna, iż Rezerwa Federalna zmuszona była zacząć podnosić stopy procentowe, które po kilkunastu podwyżkach osiągnęły poziom 5,25% w 2006 roku. Wynikający z tego wzrost rat kredytowych spowodował zaprzestanie spłaty odsetek przez setki tysięcy Amerykanów, więc banki zaczęły rozwiązywać umowy kredytowe i przejmować zastawione nieruchomości. Wzmożona podaż wystawianych przez banki nieruchomości spowodowała coraz poważniejsze spadki cen, co doprowadziło do bankructw wielu instytucji finansowych, paniką na rynkach, czego konsekwencją było pęknięcie bańki na owym rynku i rozpoczęciu kryzysu zwanego subprime (od angielskiego słowa subprime loan – kredyt bankowy udzielony osobie, posiadającej niską zdolność kredytową).

Uznaje się, iż Fannie Mae i Freddie Mac, w 2008 roku odpowiedzialne były za około pięćdziesiąt procent sumy całego amerykańskiego długu hipotecznego – czyli około sześć miliardów dolarów! Doprowadziło do tego skupowanie od banków wspomnianych powyżej kredytów subprime, powodując iż banki stały się jeszcze mniej ostrożne i udzielały coraz więcej niepewnych kredytów, ponieważ dzięki dwóm powyższym instytucjom, mogły ominąć wspomniane już wcześniej regulacje bazylejskie. Było to przyczyną rozrostu kredytu na tak niespotykaną skalę i pojawieniu się takich zagrożeń, że w obawie przed finansowym kataklizmem postanowiono „uratować” obywateli i rząd nacjonalizował Fannie Mae i Freddie Mac. Owa nacjonalizacja jest niczym innym jak przerwaniem długów z prywatnych właścicieli na amerykańskie społeczeństwo. Tak więc, na początku września 2008 roku, rząd przejął na siebie ogromny ciężar zadłużenia, a na giełdach zapanowała euforia. „Chyba jeszcze nigdy nacjonalizacja nie wywołała takiej euforii na światowych giełdach jak przejęcie gigantów hipotecznych Fannie Mae i Freddie Mac przez rząd USA. Indeksy zyskały 3-4 procent.”⁸²

W ten właśnie sposób, krępując wolny rynek i nie pozwalając mu na niezbędne korekty, rząd przyczynił się do rozpoczęcia jeszcze większej ekspansji kredytowej, czego skutki w pewnym momencie będą niewyobrażalnie bolesne.

82[http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,5673594,
Szal_zakupow_na_gieldach_po_nacjonalizacji_Fannie.html](http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,5673594,Szal_zakupow_na_gieldach_po_nacjonalizacji_Fannie.html)

58

3.3. Obecna sytuacja

Wydawać by się mogło, iż kryzys, który rozpoczął się w 2008 roku został zażegnany. Mamy przecież trwającą od około pięciu lat hossę na rynku akcyjnym oraz znaczą korektę na złocie, którego wysoka cena świadczy o niepokoju na rynku i dużym ryzyku pojawieniu się problemów. Jednak czy jest to spowodowane poprawiającymi się warunkami ekonomicznymi, czy raczej ogromną ilością kapitału wpompowanego w rynek akcji?

Rys. 8. Indeks S&P 500 a ilość środków wpompowanych w rynek

Źródło: <http://www.evotrader.wordpress.com>

Odpowiedź na powyższe pytanie, wydaje się być oczywista już po spojrzeniu na powyższy wykres. Biorąc pod uwagę, iż przy stu osiemdziesięciu jedno procentowym wzroście indeksu S&P 500, bezrobocie w Stanach Zjednoczonych jest najwyższe od trzydziestu lat, a ilość osób pobierających kupony na żywność zrównała się z ilością ludzi zamieszkujących Polskę, ciężko nie zgodzić się z przedstawianymi w niniejszej pracy, destrukcyjnymi skutkami kreacji pieniądza.

59

Rys. 9. Stopa zatrudnienia w Stanach Zjednoczonych w latach 1970-2012

Źródło: <http://www.evotrader.wordpress.com>

Jeżeli więc powiedzieliśmy, iż za tak znaczącym wzrostem indeksu S&P nie kryje się realna poprawa

koniunktury, lecz kreacja pieniądza, należy wspomnieć o bardzo istotnym współczynniku jakim jest Margin Debt. Współczynnik ten, określa ile akcji w danym okresie zostało zakupiona za kredyt, którego podstawą są owe akcje. Proces ten, jest bardzo prosty – ludzie skuszeni za pomocą przeróżnych środków, są tak zafascynowani obecnym stanem rynku i widzą w nim jeszcze tak duży potencjał wzrostowy, iż zamierzają wykorzystać dźwignie finansową, aby zwiększyć zwrot z kapitału własnego. W tym celu, udają się do banku po kredyt na zakup owych akcji. Banki nie mają żadnych przeszkód w ich udzielaniu, ponieważ finansują i tak tylko połowę zakupów, a więc nawet przy pięćdziesięcioprocentowej przecenie akcji, bank jest w stanie odzyskać swoje środki.

Tak więc charakterystyczne dla opisywanego współczynnika jest to, iż jest on niski w okresie wysokich stóp procentowych i ogólnie złych nastrojów na rynkach, natomiast w okresie wzrostów, inwestorzy ulegający pokusie wielkich pieniędzy, podbijają jego wartość. Charakterystyczne jest również to, iż podczas załamań rynku czy to w 2000 roku, czy w 2008, współczynnik ten był na rekordowo wysokich poziomach. Zatem warto zbadać na jakim poziomie obecnie kształtuje się Margin Debt. Najlepszym wskaźnikiem będzie amerykańska giełda NYSE, ponieważ to właśnie za nią podążają inne giełdy na całym świecie. Bardzo

60

wymowne, a zarazem dające bardzo dużo do myślenia są w takim razie przedstawione poniżej wykresy.

Rys. 10. NYSE Margin Debt & Composite Index

Źródło: <http://evotrader.wordpress.com/page/2/>

Rys. 11. NYSE Margin Debt vs S&P 500

Źródło: Orcam Financial Group, LCC

Powyższe wykresy pomagają w uświadomieniu sobie jak cienka linia dzieli obecnie rynek od potężnego załamania. Bazując na nauczaniu przedstawicieli Austriackiej Szkoły Ekonomii, mówiących że im poważniejsza ekspansja kredytowa, tym bardziej tragiczne w

61

skutkach pęknięcie zbudowanej na niej bańki, możemy stwierdzić, że obecna „korekta” na pewno dorówna tym z roku 2000 oraz 2008, a prawdopodobnie je przewyższy. Świadczą o tym dane określające poziom długu zaciągniętego pod zakup akcji – w momencie pęknięcia bańki internetowej, wynosił on około 370 miliardów dolarów, w 2008 roku pogłębił się do 400 miliardów. Obecnie mamy do czynienia z Margin Debt na poziomie 425 miliardów dolarów, co jest nominalnym rekordem w historii.

Pomimo ciągłego wzrostu zadłużenia, nie rośnie inflacja, co również jest efektem niepokojącym. Poniższy wykres może pomóc w zrozumieniu owego zjawiska.

Rys. 12. Podaż pieniądza w obiegu, miara M3, USA

Źródło: shadowstats.com

Powyższy wykres pokazuje, iż pomimo ogromnego luzowania ilościowego przez Rezerwę Federalną, podaż pieniądza w obiegu ma przestrzeni kilku ubiegłych lat nie zmieniła się aż tak znacząco. Wynika to przede wszystkim z ograniczenia dostępności kredytu dla przeciętnych obywateli i przedsiębiorstw. Wątpliwe byłoby także stawianie tezy, iż spadające tempo cyrkulacji pieniądza jest wynikiem wzrostu preferencji czasowych społeczeństwa, a więc stania się ludzi bardziej oszczędniymi. Konsumpcjonizm nadal jest powszechny, lecz bezrobocie na poziomie 22 procent (liczonym bardziej realnymi metodami, używanymi w latach osiemdziesiątych), po prostu uniemożliwia nabywanie dóbr i usług nie będących tymi pierwszej potrzeby. Drukowane pieniądze kierowane są więc w rynek akcji, przyczyniając się do windowania cen, lecz nie kryją się za tym adekwatne realne wzrosty wartości spółek.

62

Na podstawie powyższych danych, nauczaniu Austriaków oraz nabytej wiedzy z dziedziny ekonomii, możemy stwierdzić, iż kreacja pieniądza, w skali jakiej historia nigdy dotąd nie doznała, doprowadziła gospodarkę do takiego poziomu przegrzania, lub mówiąc inaczej, do napompowania się tak ogromnej bańki spekulacyjnej, że nie jest możliwe, aby obecna sytuacja utrzymała się w dłuższym okresie. Niewątpliwie dojdzie w przeciągu kilku lat do ogromnej korekty, której nazwa nadana przez media, będzie opierała się jedynie na pośredniej przyczynie – Margin Debt, nie uwzględniającej realnych przyczyn, jakimi są ingerencja rządu w wolny rynek oraz działania banku centralnego.

3.4. Proponowane zmiany systemu monetarnego

Będąc obywatelem świata, a tym samym widząc co się dzieje i martwiąc się o jego los, warto zastanowić się nad systemem monetarnym, który wyeliminuje problemy gospodarcze, a więc pozwoli na stabilny rozwój, bez niepotrzebnych cykli koniunkturalnych, wojen, finansowania wątpliwych moralnie przedsięwzięć,

zubożania społeczeństwa oraz innych negatywnych rzeczy. Naprzeciw obecnie panującej ekonomii głównego nurtu, która okazuje się zupełnie nieskuteczna, czy to w trwałym rozwoju gospodarczym, czy chociażby walce z ubóstwem i bezrobociem, wychodzi wiele różnych propozycji reformy monetarnej, z których wiele jest ze sobą ogólnie bardzo powiązanych, lecz różnią się dopiero w szczegółowych kwestiach. Poniżej przedstawione propozycje są spójne do myśli Ekonomii Austriackiej. Odrzucone zostają natomiast teorie głoszone przez przedstawicieli Milтона Friedmana (monetaryści), czy też Arthura Laffera (ekonomiści podaży). Obie te grupy popierają manipulację podażą pieniądza, ich filozofia jest bardzo spójna, a opiera się na teorii, iż wolny rynek nie jest w stanie sam sobie poradzić. Obie wspomniane szkoły wierzą w obecny system oparty na interwencjonizmie, a z głoszonych przez nie postulatów nie wynikają żadne gruntowne zmiany. Zdaje się więc, że owe grupy nie zamierzają obecnego systemu zmieniać, a jedynie nim kierować...

Proponowana w niniejszej pracy reforma monetarna, dotyczy aspektów, które w sposób całkowity mogłyby wyeliminować wszelkie występujące problemy gospodarcze. Głównym punktem reformy, do którego wszelkie działania powinny dążyć jest:

-Odejście od pieniądza fiducjarnego

Jak zostało w niniejszej pracy przedstawione, pieniądz fiducjarny jest źródłem wszelkich problemów, z którymi mamy obecnie do czynienia. Przyczynia się on do ciągłej utraty siły

63

nabywczej pieniądza w wyniku wzrostu jego podaży, czyli inflacji, której tragiczne skutki zostały przedstawione w rozdziale II. Jest on tym samym przyczyną występowania baniek spekulacyjnych, o tak poważnych rozmiarach jak tworząca się obecnie, która jest jedną z faz cyklu koniunkturalnego opisanego w rozdziale I. Jednak przedstawiony powyżej główny punkt reformy, nie wnosi niczego do realnych zmian, które powinny nastąpić. Aby rzeczywiście gospodarka pozbyła się pieniądza fiducjarnego, muszą nastąpić konkretne zmiany, u jego źródła, czyli w amerykańskim systemie monetarnym. Aby pozytywne efekty owej reformy mogły dojść do skutku, przy jak największym ograniczeniu negatywnych efektów procesu dostosowawczego, muszą zajść proponowane poniżej zmiany:

1. Wprowadzenie standardu złota, denacjonalizacja znacznej części zapasów złota i srebra, oraz zniesienie wszelkich „praw” dotyczących legalnych środków płatniczych
2. Zlikwidowanie Rezerwy Federalnej oraz FDIC i wprowadzenie systemu wolnej, konkurencyjnej bankowości opartej na systemie stuprocentowej rezerwy
3. Znaczne ograniczenie ingerencji rządu, władzy poszczególnych agencji oraz departamentów, a tym samym minimalizacja biurokracji

Punkt 1.

Zniesienie prawa, ograniczającego wolność oraz swobodę obywateli, dotyczącego „legalnego środka płatniczego”, pozwoli ludziom na regulowanie zobowiązań kontraktowych w dowolnej, akceptowalnej przez dwie strony formie. Ludzie nie powinni być zmuszani do respektowania formy pieniężnej narzuconej im przez rząd, ani żadną inną instytucję.

Przywrócenie standardu złota, wiązałoby się najprawdopodobniej z największym oporem oraz trudnościami.

Na samym początku, musiałyby zostać zmienione prawo, aby nie zezwalało ono na „kryzysowe zawieszenie płatności”, gdyż w takiej sytuacji ludzie wiedzieliby, że rząd i bank centralny w każdej chwili mogą kolejny raz zawiesić wymienialność waluty na złoto. Aby przekonać ludzi o dobrych intencjach, oraz stworzyć fundamenty pod nowy system, należałoby w następnej kolejności zdenacionalizować skradzione ludziom w 1993 roku złoto, które obecnie przechowywane jest głównie w Fort Knox i innych skarbcach Stanów Zjednoczonych. Tak więc, należałoby przekazać znajdujące się tam złoto każdej osobie i instytucji finansowej, w formie wymiany go za posiadane dolary. Aby tego dokonać, należy tak określić wagę dolara, co jest równoznaczne z ceną złota, aby można było wymienić wszystkie dolary wchodzące w skład agregatu M1 w stosunku jeden do jednego.

64

Trzymając się tego założenia oraz oficjalnych danych, iż Stany Zjednoczone posiadają dziesięć tysięcy ton złota, a podaż pieniądza M1 na maj 2014 wynosi 2800 miliardów USD83, powinno się określić wartość dolara jako $1/7932$ uncji. Wartość ta wynika stąd, że dziesięć tysięcy ton złota, to inaczej 0,353 miliarda uncji. Wartość ta, podzielona przez całkowitą podaż pieniądza, wyznacza cenę uncji złota na poziomie 7932 dolarów. Jest to cena mocno odbiegająca od obecnej wartości rynkowej, jednak biorąc pod uwagę słowa wielu znanych analityków, iż złoto jest bardzo mocno niedowartościowane oraz występujące manipulacje banków centralnych na rynku złota, można przyjąć tę wartość jako realistyczną, szczególnie w okresie potężnego kryzysu, lub niepewności i strachu związanych z procesem dostosowawczym.

Utrzymując powyższe założenia, każdy bank posiadałby w tym momencie depozyty na żądanie oparte na stuprocentowej rezerwie złota. Oczywiście rolę złota może pełnić każdy metal szlachetny, np. sprawdzone już w historii srebro. Szczegółowa analiza nowego systemu monetarnego i jego zdefiniowanie jest rzeczą wykraczającą poza obszar niniejszej pracy, dlatego też zostały przedstawione tylko hipotetyczne założenia powrotu do standardu złota. W każdym bądź razie, powyższy proces byłby wyjściem do kolejnego aspektu, jakim jest zlikwidowanie FED.

Punkt 2.

Likwidacja Rezerwy Federalnej dotyczy przede wszystkim jej formy jako banku centralnego. FED może funkcjonować jako izba rozrachunkowa, np. dla wydawanych bankom czeków. Bardzo ważnym punktem jest likwidacja „ubezpieczeniowych” agencji rządowych, takich jak np. FDIC, która to chroni banki i umożliwia im działania w obrębie hazardu moralnego, czego koszty ponosi ostatecznie podatnik. Dlatego też, w celu wyeliminowania podobnych praktyk, należy zderegulować system bankowy oraz ubezpieczeniowy wprowadzając zupełnie wolną konkurencję. Oczywiście może to doprowadzić do pojawiania się nieuczciwych praktyk bankowych, jednak wolna konkurencja najszybciej zdefiniuje i wyprze nieuczciwe podmioty. Tak więc, system bankowy powinien opierać się mniej więcej na swojej pierwotnej formie, w której występował podział na Loan Banking i Deposit Banking – depozyty na żądanie powinny być dostępne w każdej chwili w godzinach funkcjonowania banku, natomiast depozyty terminowe powinny zostać lokowane tylko za uprzednią zgodą depozytariusza, który będzie świadom faktu, iż na swój wkład może

być zmuszony poczekać określony czas. Wolna konkurencja pozwoli wkroczyć bankowości na o wiele wyższy wymiar moralny, dotyczący m. In. solidniejszego traktowania klienta, ponieważ każdy podmiot niespełniający wymagań, zostanie „wyrzucony” z rynku.

Bicie, czy też topienie monet, także powinno być w pełni konkurencyjną działalnością. Niewątpliwie wyeliminowałoby to, tak nagminnie pojawiające się w historii psucie pieniądza. Opisane powyżej praktyki miałyby o wiele bardziej łagodny przebieg, niż można byłoby to sobie wyobrazić, a to ze względu na fakt, iż nie nastąpiłby gwałtowny spadek podaży pieniądza, przyczyniający się do ogromnej deflacji. W efekcie dolar, w końcu stałby się produktem nieinflacyjnym, gdyż wzrost jego podaży, wynikałby ze wzrostu podaży złota. Tym samym, mielibyśmy do czynienia z zanikiem oczekiwań inflacyjnych oraz spadkiem stóp procentowych, co niewątpliwie przełożyłoby się na wzrost inwestycji.

Punkt 3.

“Last, but not least” aspekt dotyczy nie tylko odsunięcia rządu, czy też banku centralnego od ustalania „właściwej” podaży pieniądza i stóp procentowych, lecz także ogólnie rzecz biorąc mniejszej ingerencji w gospodarkę. Zarówno teoria mówiąca o niemożliwości socjalizmu, jak i historia, a nawet czasy współczesne pokazały nam, że centralne planowanie jest zupełnie nieefektywne i nie prowadzi do niczego dobrego.

Rząd powinien zerwać ze społeczeństwem niepisaną umowę, mówiącą o tym, że ma on prawo do kreacji pieniądza, który przeznaczony jest na walkę z biedą oraz bezrobociem, a ludzie nie muszą przejmować się bytem innych, tylko mogą skupić się na sobie. W gospodarce z prawdziwym pieniądzem, społeczeństwo byłoby bogatsze i z pewnością wiele osób poświęciłoby zaoszczędzony czas na pomoc potrzebującym. Faktem jest, iż w świecie bez inflacji, bardzo mocno poprawiają się wszelkie standardy moralne, gdyż ludzie nie muszą gonić za pieniądzem, lecz mogą skupić się na działalności kulturalnej, a także duchowej. Bardzo ważnym aspektem jest brak współzależności gospodarczej kraju, czyli innymi słowy jego niepodległość, ale także wolność i swoboda obywateli. Dlatego też, takie kwestie jak inwigilacja społeczeństwa, nakładanie coraz to nowszych (bardziej bezsensownych) podatków, rozrost biurokracji, czy też ingerencja w wolny rynek za pomocą ograniczania swobody zawierania umów, powinny zostać stanowczo ograniczone lub praktycznie zlikwidowane.

Rząd, finansując się oczywiście z podatków, powinien być narzędziem służącym do ochrony życia, czyli zapewnienia bezpieczeństwa oraz ochrony wolności i własności obywateli.

Spełnienie powyższych punktów niewątpliwie byłoby fundamentem, na którym mogłaby odbudować się zdrowa, stabilna gospodarka. Jednak, poprzedzający rozwój proces dostosowawczy, nie byłby okresem ani łatwym, ani krótkim. Już pierwszy punkt przedstawionego wyżej planu zamroziłby wzrost podaży pieniądza powodując nagłą panikę i załamanie się giełdowych indeksów. Tym samym, zniknęłoby wiele papierowych fortun, a firmy nadmiernie się lewarujące prawdopodobnie ogłosiłyby upadłość ze względu na bardzo niską dostępność kredytów. Z tego też względu nastąpi wzrost bezrobocia, jednak będą to czynniki tylko chwilowe, ponieważ gdy społeczeństwo uwierzy w nowy system monetarny, wzrośnie popyt na metale szlachetne, naprzeciw któremu wyjdą kopalnie wydobywcze oraz złotnicy, jubilerzy, czy też osoby prywatne. Na rynku pojawi się większa ilość pieniądza, a prawo popytu i podaży ustali rynkową, naturalną równowagę pomiędzy jego ceną a ilością. Po ustanowieniu owej równowagi, gospodarka powróci na falę wzrostu, tym razem już

stabilnego, bez destrukcyjnych cykli koniunkturalnych oraz inflacji.

67

ZAKOŃCZENIE

Zakończenie przedstawionej pracy, zostanie wykorzystane w celu ustosunkowania się do postawionej we

wstępie tezy oraz podsumowanie najważniejszych aspektów, przyczyniających się do jej potwierdzenia.

Jednak, należy zauważyć, iż powyższa praca nie wyczerpuje tematu, który porusza, niewątpliwie słuszne będą wszelkie przyszłe badania nad zagadnieniem źródeł kryzysów. Nie prezentuje ona także w sposób szczegółowy dorobku Austriackiej Szkoły Ekonomii. Teoria „Austriaków” jest tak bogata i porusza tak szeroki wachlarz tematów, tych z pozoru prostych oraz tych bardzo złożonych, że pełne jej poznanie możliwe jest dopiero po sięgnięciu do dzieł jej przedstawicieli, nie zaś opracowań. Ciężko nie zgodzić się z pozytywnymi stronami ekonomicznego pluralizmu, dlatego też zachęcam do zgłębienia Teorii Austriackiej, tym bardziej, iż nawet największe dzieła jej przedstawicieli, napisane są w sposób zrozumiały nie tylko dla ekonomisty, lecz także dla zwykłego Homo Sapiens.

Poniższa praca, pomimo iż znajdują się w niej treści zaczerpnięte od „Monetarystów”, „Instytucjonalistów”, czy nawet „Keynesistów”, została w górnej mierze oparta na dorobku „Austriaków” z tego względu, iż według mnie, jest to jedyna teoria stwierdzająca i opisująca bezpośrednio przyczyny kryzysów gospodarczych, a ponadto dająca praktycznie gotowy przepis, jak owym problemom zaradzić, co mam nadzieję, niniejsza praca potwierdza.

Tak więc, odpowiadając na pytanie postawione we wstępie, bazując na przeprowadzonym badaniu jakim jest niniejsza praca, której fundamentem była wiedza nabyta na Wydziale Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, przede wszystkim podczas zajęć z makro- i mikroekonomii, z bankowości centralnej i komercyjnej oraz z finansów i ekonomii politycznej, jestem przekonany, że oparcie głównego nurtu makroekonomii na postulatach Austriackiej Szkoły Ekonomii, uchroniłoby światową gospodarkę przed kryzysami, a więc także przed ich następstwami, a już na pewno przynajmniej znacznie zminimalizowałoby ich wymiar.

Bazując na teorii oraz historii, która została przedstawiona w trzech poprzednich rozdziałach ciężko nie zgodzić się z postawioną tezą mówiącą o tym, że to właśnie dług, czyli współczesny pieniądz nie mający pokrycia w realnych oszczędnościach jest główną, a nawet jedyną przyczyną wszelkich perturbacji z którymi mieliśmy i mamy do czynienia. Przeprowadzona analiza wykazała także, że za ową przyczynę odpowiedzialny jest aparat państwowy, z bankiem centralnym na czele. Prowadzona przez Rezerwę Federalną ekspansywna polityka monetarna oraz konsekwentne obniżanie stóp procentowych były

68

efektem sztucznej euforii inwestorów, co w konsekwencji doprowadziło do powstania bańki na rynku nieruchomości. Nieuniknioną korektę powyższych działań mogliśmy obserwować począwszy od roku 2008, kiedy to upadł bank inwestycyjny Lehman Brothers. Był to jednak dopiero „przedsmak” tego, co niewątpliwie wkrótce nastąpi, ponieważ działania ochronne rządu nie pozwoliły rynkowi się oczyścić, tylko utrzymały nierentowne przedsięwzięcia przy życiu, powodując coraz większy rozrost bańki i długu publicznego. Koszty tych działań ponosi niestety nikt inny jak obywatel, a w szczególności klasa średnia, emeryci oraz osoby skłonne do oszczędzania, gdyż to właśnie w te grupy najbardziej uderza ukryty podatek, czyli inflacja. Struktura owej pracy, miała ułatwić w zrozumieniu słuszności postawionej ów tezy. Tak więc, w pierwszej części pracy, zostały przedstawione najważniejsze aspekty Teorii Austriackiej, odnoszące się do pieniądza, bankowości oraz kryzysów. W rozdziale II, pokazano jak ewolucja pieniądza i bankowości doprowadziła system monetarny do odejścia od wartości rzeczywistych i jak wprowadzony został pieniądz oparty tylko na zaufaniu. W trzeciej części pracy, zbadano natomiast skutki owej ewolucji oraz determinanty, które są głównym źródłem problemów. Zaproponowane zostały także możliwe zmiany oraz sposób jak można je wprowadzić i uzdrowić nasz system monetarny i całą gospodarkę.

Przeprowadzona analiza dostarcza informacji, iż jedynym możliwym działaniem prowadzącym do zażegnania

coraz poważniejszych cykli koniunkturalnych, zubożania społeczeństwa oraz innych negatywnych skutków rezerwy częściowej, umożliwiającej kreację pieniądza jest wprowadzenie standardu złota, czyli odejście od niemającego pokrycia w żadnej realnej wartości pieniądza fiducjarnego. Możliwie dobrym rozwiązaniem, mógłby być system bankowości islamskiej, jednak z wielu względów jego wprowadzenie byłoby praktycznie niemożliwe do zrealizowania. Bankowość islamska nie była przedmiotem badań w niniejszej pracy, jednak warto zapoznać się z tymże systemem.

Reasumując, mam nadzieję, iż postawiona teza została wyjaśniona w sposób klarowny i treściwy. Mam także nadzieję, że negatywne konsekwencje pieniądza fiducjarnego, ingerencji rządu w wolny rynek, a także centralnego planowania wielkości podaży pieniądza za pomocą stóp procentowych i innych niekonwencjonalnych metod, zostały przedstawione w sposób spójny i logiczny. Wierzę, iż społeczeństwo opowie się za pozytywnymi stronami wprowadzenia pieniądza opartego na realnej wartości, gdyż jest to jedyny sposób na powrót gospodarki na ścieżkę stabilnego wzrostu oraz na poprawę ogólnego poziomu społecznego dobrobytu.

69

BIBLIOGRAFIA

ahdictionary.com, (09.06.2014), Fiat money <http://ahdictionary.com/word/search.html?q=fiat+money>

bankier.pl, (09.06.2014), Historia o wilkach i owcach, czyli co stało u źródeł Kryzysu <http://www.bankier.pl/wiadomosc/Historia-o-wilkach-i-owcach-czyli-co-stalo-u-zrodel-Kryzysu-1842667.html>

Barczyk R., Kowalczyk Z., Metody Badania Koniunktury Gospodarczej, Warszawa 1993

Callahan G., Czym jest ekonomia Austriacka?, www.mises.pl/60

Callahan G., Ekonomia dla normalnych ludzi, Warszawa 2004

Chrupczalski S., Przegląd teorii cyklu koniunkturalnego KASE, Kraków 2009

Colander D. C., Landreth H., Historia myśli ekonomicznej, Warszawa 2010

De Soto J. H. Pieniądz, kredyt bankowy i cykle koniunkturalne, Warszawa 2009

Dives J., The Invisible Crash: What it is, Why it Happened, How to Protect Yourself Against it, New York, 1975

Elgar E., Aldershot, Essays on Capital and Interest: An Austrian Perspective, United Kingdom 1996

en.wikipedia.org, (09.06.2014), Reserve requirement http://en.wikipedia.org/wiki/Reserve_requirement

en.wikipedia.org, (09.06.2014), Transaction deposit http://en.wikipedia.org/wiki/Transactional_account

Exter J., The U.S. and the World are, Blakely's Investment Review, Vol. 1, No. 1, 1989

Federal Reserve Bank of Philadelphia, The National Debt, 1998

Fisher I., 100% Money and the Public Debt, New York 1936

Galbraith J. K., Ekonomia w perspektywie, Warszawa 1992

Greenspan A., Gold and Economic Freedom, www.liberalis.pl/2008/10/27/alan-greenspan-zloto-i-wolnosc-gospodarcza

Griffin G. E., The Creature from Jekyll Island, Wrocław 2012

Hayek F. A., Czy możemy jeszcze uniknąć inflacji?, <http://mises.pl/blog/2008/02/23/friedrich-august-von-hayek-czy-mozemy-jeszcze-uniknac-inflacji/>

70

Hongbing S. Wojna o pieniądz, Warszawa 2010

Hoppe H., Hultberg N, Rothbard M.N., Salerno J, Jak zrujnować gospodarkę, czyli Keynes wiecznie żywy, Warszawa 2004

Kacperski J., Szkoła austriacka wobec socjalizmu, Warszawa 2009

Keynes J. M., Ekonomiczne konsekwencje pokoju, 1919

Keynes J. M., Ogólna teoria zatrudnienia, procentu i pieniądza, Warszawa 1956

Kolko G., The Triumph of Conservatism, New York 1963

Lips F., Złoty spisek, Kobierzyce 2010

Machaj M., Ben Bernanke pod ścianą, <http://mises.pl/blog/2008/06/12/mateusz-machaj-ben-bernanke-pod-sciana/>

Mises L. v., Economic Calculation in Socialist Commonwealth, German 1920

Mises L. v., Human Action, New Haven 1949

Moss L. S., Vaughn K. I., Hayek's Ricardo Effect: A Second Look, The American Journal of Economics and Sociology, Vol. 69, No. 1, 2010

Nash R. H., Money, banking, and biblical ethics, „Durrell Journal of Money and Banking”, 1990

Nasz Dziennik, 23.01.2009 r.

Palyi M., The Twilight of Gold, Chicago 1972

pl.wikipedia.org, (09.06.2014), Alchemia

www.pl.wikipedia.org/wiki/Alchemia

pl.wikipedia.org, (09.06.2014), Stopa rezerw obowiązkowych
www.pl.wikipedia.org/wiki/Stopa_rezerw_obowiazkowych

prokapitalizm.pl, (09.06.2014), Ludzkie działanie – Dobra kapitałowe i kapitał
<http://prokapitalizm.pl/ludzkie-dzialanie-dobra-kapitalowe-i-kapital.html>

research.stlouisfed.org, (09.06.2014), M1 Money Stock www.research.stlouisfed.org/fred2/series/M1NS

Rothbard M. N., *Conceived in Liberty: The Revolutionary War*, New Rochelle 1979

Rothbard M. N., *The Mystery of Banking*, United States 1983

Rothbard M. N., *What Has Government Done to Our Money?*, Larkspur 1964

71

Rothbard M. N. *Wielki Kryzys w Ameryce*, Kraków, 2010

Rothbard M. N., *Złoto, banki, ludzie – krótka historia pieniądza*, Warszawa, 2009 Rueff J., *The Monetary Sin of the West*, New York 1972

Salsman R. M., *Gold and Liberty*, Great Barrington 1995 Samuelson P. A., *Economics*, New York 1970

Stankiewicz W., *Historia myśli ekonomicznej*, Warszawa 2008 r.

Wormser R., *Conservatively Speaking*, Mendham 1979

wyborcza.biz, (09.06.2014), Szał zakupów na giełdach po nacjonalizacji Fannie Mae i Freddie Mac
http://wyborcza.biz/biznes/1,101562,5673594,Szal_zakupow_na_gieldach_po_nacjonalizacji_Fannie.html

72

ZESTAWIENIE SPISÓW

Rys. 1. Struktura produkcji. Trójkąt Hayek'a.....	
12	
Rys. 2. Efekt akordeonowy.....	
13	
Rys. 3. Model wzrostu gospodarczego Garrison'a.....	
14	
Rys. 4. Fazy cyklu koniunkturalnego.....	
15	
Rys. 5. Charakterystyki poszczególnych faz cyklu koniunkturalnego.....	
16	
Rys. 6. Wykres złota w latach 1971 – 2011.....	
35	
Rys. 7. Schemat kreacji pieniądza.....	53

Rys. 8. Indeks S&P 500 a ilość środków wpompowanych w rynek.....	58
Rys. 9. Stopa zatrudnienia w Stanach Zjednoczonych w latach 1970-2012.....	59
Rys. 10. NYSE Margin Debt & Composite Index.....	60
Rys. 11. NYSE Margin Debt vs S&P 500.....	60
Rys. 12. Podaż pieniądza w obiegu, miara M3, USA.....	61

73Praca-licencjacka-119

Praca licencjacka/magisterska

Licencjacie lub magistrze - napisz swą pracę w naszej firmie i połącz ze sobą teorię i praktykę. Z praktyki wyprowadzać idee i opracowywać rozwiązania.

Państwa studia zbliżają się do końca, a prace jeszcze nie jest gotowa. Chętnie wybraliby Państwo jakiś związany z praktyką temat, który nada Państwa pracy realności i który będą mogli Państwo wykorzystać podczas późniejszego wyboru zawodu. W takim razie trafili Państwo do grupy LKE jak najlepiej, ponieważ tu mogą Państwo analizować i oceniać aktualne tematy działającego na rynku międzynarodowym przedsiębiorstwa oraz opracowywać praktyczne rozwiązania.

Uzupełnijcie Państwo swą pracę o wymowne fakty i wyniki, które poznają Państwo tu na miejscu. Dzięki rozmowom z naszymi pracownikami i ekspertami dowiedzą się Państwo z pewnością wielu interesujących rzeczy, które zostaną włączone do Państwa pracy pozwolą rozpoznać nowe sposoby widzenia.

Proponujemy Państwu do wyboru tematu swej pracy licencjackiej/magisterskiej:

interesujące, związane z praktyką tematy związane z aktualnymi projektami naszej firmy i wsparcie w osobie opiekuna na czas praktyki.

Jako kończący studia licencjat/magister przyniosą Państwo ze sobą:

zaświadczenie o matrykulacji na wyższej szkole
doświadczenie w danym sektorze tematycznym
samodzielny sposób pracy oraz inicjatywę
analityczny i logiczny sposób myślenia
kreatywność

Praca-licencjacka-122

w sprawie zasad składania i archiwizacji pisemnych prac dyplomowych z wykorzystaniem systemu Archiwum Prac Dyplomowych (APD)

Na podstawie art. 66 ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. Prawo o szkolnictwie wyższym (Dz.U. z 2012 r., poz. 572 z późn. zm.), rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 14 września 2011 r. w sprawie dokumentacji przebiegu studiów (Dz.U. Nr 201, poz. 1188) oraz regulaminu studiów,

ustalam, co następuje:

§ 1

1. Od roku akademickiego 2014/2015 student przed przystąpieniem do egzaminu dyplomowego zobowiązany jest do przygotowania i złożenia:

·3 egzemplarzy pracy dyplomowej w oprawie (dla promotora, recenzenta/recenzentów oraz egzemplarza do akt);

·wersji elektronicznej pracy dyplomowej w systemie APD;

·oświadczenia studenta, że praca została napisana samodzielnie i nie była wcześniej przedmiotem procedur związanych z uzyskaniem tytułu zawodowego w wyższej uczelni oraz że drukowana wersja jest identyczna z załączoną wersją elektroniczną (Załącznik Nr 1).

2. Wersja drukowana pracy dyplomowej przeznaczona do akt studenta odpowiada następującym wymogom:

·wydruk komputerowy dwustronny;

·format papieru – karty A4;

·karty trwale związane ze sobą i zabezpieczone miękkimi okładkami ochronnymi

3. Praca dyplomowa oprócz zawartości merytorycznej powinna zawierać:

·stronę tytułową wypełnioną zgodnie ze wzorem zawartym w Załączniku Nr 2;

·streszczenie pracy w języku polskim lub w języku pracy i języku polskim – nie więcej niż 1000 znaków oraz słowa kluczowe w języku polskim lub w języku pracy i w języku polskim – maksymalnie 10 słów (Załącznik Nr 3).

4. Egzemplarz archiwalny w wersji drukowanej przechowywany jest w teczce akt osobowych studenta.

§ 2

1. Student zobowiązany jest do złożenia pracy dyplomowej w określonej przez wydział jednostce organizacyjnej (dziekanał lub sekretariat instytutu/katedry) nie później niż 14 dni przed planowaną datą egzaminu dyplomowego.

2. Student, w ciągu trzech dni od złożenia pracy dyplomowej, zobowiązany jest do:

·sprawdzenia w systemie APD tytułu pracy dyplomowej w języku polskim bądź w języku pracy i w języku polskim;

·wprowadzenia do systemu APD streszczenia pracy w języku polskim bądź w języku pracy i w języku polskim;

·wprowadzenia do systemu APD słów kluczowych w języku polskim bądź w języku pracy i w języku polskim;

·wprowadzenia do systemu APD wersji elektronicznej pracy dyplomowej zapisanej w całości w jednym pliku w formacie pliku PDF [w przypadku pracy dyplomowej zawierającej załączniki niebędące integralną częścią drukowanej pracy, należy je wprowadzić do systemu APD jako spakowane do jednego pliku archiwum (ZIP, RAR, 7Z)].

·nazwa pliku będącego pracą dyplomową zawiera:

- imię i nazwisko autora pracy;

- numer albumu;

oraz

- w przypadku załączników niebędących integralną częścią drukowanej pracy, dodatkowo w nazwie pliku

umieszcza się wyraz „załącznik”.

Pełna treść zarządzenia Rektora dot. pracy dyplomowej oraz oświadczenia przy składaniu pracy znajduje się w poniższych Pracach-licencjacka-124

Prace dyplomowe licencjackie

W związku z obowiązkiem ukończenia studiów I stopnia przygotowaniem przez studenta pracy dyplomowej i jej obroną podczas egzaminu dyplomowego, zaleca się promotorom prac co następuje:

1. Wymogi podstawowe

Praca licencjacka jest przygotowywana samodzielnie przez studenta, pod kierunkiem promotora, temat pracy powinien być związany z kierunkiem i specjalnością kształcenia studenta. Praca podlega recenzji i ocenie oraz stanowi przedmiot dyskusji w trakcie egzaminu dyplomowego.

2. Charakter pracy*

Praca licencjacka stanowi przygotowanie do prowadzenia badań i może mieć charakter teoretyczny lub praktyczny.

3. Wymogi merytoryczne:

·Praca powinna zawierać:

- wyraźne określenie problemu badawczego/cel pracy,
- odniesienia do podstawowej literatury przedmiotu:
 - w pracach teoretycznych literatura/aktualny stan badań stanowi podstawę do rozwiązania problemu nakreślonego w celu pracy;
 - w pracach praktycznych literatura przedmiotu stanowi tło podejmowanych badań i/lub stanowi przyczynek do dyskusji nad sposobem rozwiązania problemu postawionego w pracy;
- szczegółowy opis sposobu rozwiązania problemu (zastosowane metody, techniki, narzędzia badawcze) w przypadku prac teoretycznych,
- rozwiązanie bądź próba rozwiązania przedstawionego problemu w przypadku prac praktycznych.

· Przygotowanie pracy licencjackiej powinno kształtować umiejętności:

- samodzielnych, autorskich i krytycznych studiów literaturowych,
- diagnozowania i oceny problemów badawczych,
- identyfikacji i analizowania obserwowanych zjawisk przyrodniczych, zwłaszcza tych, z którymi absolwent będzie miał do czynienia w praktyce,
- posługiwania się nabytą w czasie studiów wiedzą i wykorzystania jej w teorii i praktyce,
- prowadzenia logicznego toku wywodów,
- posługiwania się zrozumiałym i precyzyjnym językiem naukowym.

4. Egzamin dyplomowy

Egzamin ma formę ustną. Pytania/zagadnienia muszą być sformułowane tak, by wykazać osiągnięcie wymaganych na danym kierunku oraz specjalności efektów kształcenia, zatem dotyczyć powinny nie tylko wiadomości, ale również umiejętności nabytych w trakcie studiów. Podczas egzaminu dyskusji podlega także zakres tematyczny jaki obejmuje praca dyplomowa.

Zagadnienia do egzaminu licencjackiego są tożsame z efektami kształcenia przewidzianymi dla poszczególnych kierunków i/lub specjalności oraz określonymi w sylabusach realizowanych przedmiotów.

·Efekty kształcenia - specjalność biologia eksperymentalna

·Efekty kształcenia - specjalność biologia człowieka

·Efekty kształcenia - specjalność biologia środowiska

·Efekty kształcenia - specjalność mikrobiologia

*ROZPORZĄDZENIE MNiSW z dnia z dnia 26 września 2016 r. w sprawie warunków prowadzenia studiów na określonym kierunku i poziomie kształcenia § 8 p.4 pp.1

Terminarz oraz zakres działań związanych z wprowadzeniem informacji do APD (Archiwum Prac

Dyplomowych) przez studenta, promotora, recenzenta oraz pracownika Dziekanatu w roku akad. 2017/18 określono w Zarządzeniu Dziekana WNB Nr 15/2017.

Przed przystąpieniem do pracy w systemie APD należy w pierwszej kolejności zapoznać się z ww. zarządzeniem, a następnie z instrukcją rejestracji pracy.

Instrukcja rejestracji pracy dyplomowej dostępna jest po zalogowaniu się systemu APD (hasło takie samo jak do platformy USOSweb) <https://apd.uni.wroc.pl/>

Terminy obron prac dyplomowych w semestrze letnim roku akad. 2017/2018 zostały ustalone Zarządzeniem Dziekana WNB Nr 3/2018.

Szczegółowy harmonogram i terminy wykonywania poszczególnych czynności (kroków) w systemie APD znajdują się na stronie głównej WNB w zakładce Terminarz APD.

Prosimy o bezwzględne przestrzeganie dat granicznych wykonywania poszczególnych kroków w systemie APD. Niedotrzymanie wyznaczonych terminów lub niewykonanie czynności w systemie APD będzie skutkowało niedopuszczeniem do egzaminu dyplomowego.

Praca dyplomowa wprowadzana jest przez studenta do systemu APD nie później niż 5 tygodni przed wyznaczonym terminem obrony.

Praca dyplomowa składana jest w Dziekanacie w terminie 7 dni roboczych przed egzaminem dyplomowym

Wymagania dotyczące prac dyplomowych składanych w Dziekanacie:

Układ pracy:

·strona tytułowa zawierająca: nazwę Uczelni, nazwę Wydziału, kierunku, imię i nazwisko autora, numer albumu, temat w języku polskim i angielskim, nazwisko promotora pracy, nazwę jednostki, w której została wykonana oraz rok powstania:

1.wzór 1 do pobrania, praca realizowana na WNB, przykładowa strona tytułowa

2.wzór 2 do pobrania, praca realizowana poza WNB, przykładowa strona tytułowa

·oświadczenie o prawach autorskich i danych osobowych – (formularz do pobrania). Oświadczenie należy podpisać i dołączyć bezpośrednio po stronie tytułowej tylko w wersji papierowej pracy dyplomowej (nie należy zamieszczać oświadczenia w wersji do APD).

Proponowany układ:

·spis treści,

·wykaz stosowanych skrótów,

·wykaz rycin i tabel,

·wstęp (ogólne tło badanego problemu na podstawie źródeł literaturowych, przesłanki wyboru tematu pracy, cel i zakres pracy, stan badań),

·cel (zakres) pracy,

·rozdziały zawierające zasadniczy tekst pracy: opis materiału i zastosowanych metod, prezentacja uzyskanych wyników pracy oraz ich analiza / dyskusja),

·zakończenie (z jasnym określeniem wniosków wynikających z pracy oraz ewentualnie ze wskazaniem możliwości przyszłościowych badań czy analiz),

·bibliografia w układzie alfabetycznym,

·streszczenie w języku polskim limit znaków do 4000,

·angielskie tłumaczenie streszczenia w j. polskim (abstrakt),

UWAGA: streszczenie pracy w j. polskim i tłumaczenie w j. angielskim (abstrakt) zawarte w pracy należy dodatkowo zamieścić w systemie APD podczas rejestracji pracy. Streszczenia w pracy dyplomowej i streszczenia wgrywane dodatkowo do systemu APD mają być tożsame.

Wymogi edytorskie:

·format arkusza papieru A4,

·krój pisma: Times New Roman, stopień pisma: 12 pt,

·interlinia: 1,5

·marginesy: górny, dolny, lewy, prawy: 2,5 cm + na oprawę: 1 cm, (margines lustrzany)

- justowanie tekstu(wyrównanie tekstu do obu marginesów),
- akapity wyróżnione wcięciem akapitowym,
- numeracja stron w stopce wyrównana do prawej, stopień pisma: 8 pt, pierwszą stroną jest strona tytułowa pracy,
- tytuły rozdziałów – pogrubione wersaliki, stopień pisma: 12 pt, tytuły podrozdziałów – stopień pisma nie więcej niż 12 pt; poniżej każdego tytułu jeden wolny wiersz,
- brak kropek na końcu tytułów rozdziałów i podrozdziałów,
- druk dwustronny,
- oprawa w cienki karton i papierowy grzbiet w kolorze ciemnozielonym – kolor Wydziału Nauk Biologicznych zgodny z Systemem Identyfikacji Wizualnej UW.

Praca dyplomowa składana w Dziekanacie (jeden egzemplarz) drukowana jest dwustronnie (marginesy lustrzane) z systemu APD wraz z numerami kontrolnymi stron przydzielonymi przez system.

Warunkiem wydania dyplomu jest:

- 1) wniesienie opłaty w wysokości 60 zł na indywidualne konto do wpłat za usługi edukacyjne;
- 2) dostarczenie 4 aktualnych czarno-białych fotografii o wymiarach 4,5x6,5 cm (w podpisanej kopercie) w stroju wizytowym bez nakrycia głowy oraz okularów z ciemnymi szklami, wykonane na białym lub innym jasnym jednolitym tle;

Ponadto student zobowiązany jest do złożenia:

- 1) Informacji do suplementu - formularz do pobrania

Katalog kategorii umieszczanych w suplementie do dyplomu (w punkcie VI. „dodatkowe informacje”)

Przy odbiorze dyplomu należy złożyć:

- 1) Kartę obiegową - formularz do pobrania
- 2) Kartę zobowiązań (biblioteczną)
- 3) Legitymację studencką

Na pisemny wniosek absolwenta złożony w terminie 30 dni od daty egzaminu dyplomowego wydawany jest absolwentowi dyplom w j. angielskim. Warunkiem wydania dyplomu jest:

- dokonanie opłaty w wysokości 40 zł
- dostarczenia czarno-białego zdjęcia o wymiarach 4,5x6,5 cm

Na pisemny wniosek absolwenta złożony w terminie 30 dni od daty egzaminu dyplomowego wydawany jest suplement do dyplomu w tłumaczeniu na j. angielski.

- Wniosek o wydanie dyplomu /suplementu w j. angielskim

Realizacja pracy licencjackiej poza WNB

Instrukcja postępowania w celu uzyskania zgody na realizację pracy dyplomowej poza Wydziałem Nauk Biologicznych została zatwierdzona uchwałą Rady Wydziału Nauk Biologicznych.

Formularze do pobrania:

- Formularz oświadczenia Dyrektora/Kierownika jednostki przyjmującej o nieobciążaniu kosztami pracy magisterskiej WNB
- Formularz oświadczenia promotora jednostki przyjmującej
- Formularz zgody Dyrektora/Kierownika jednostki macierzystej na realizację pracy magisterskiej poza WNB
- Formularz zgody promotora na przetwarzanie danych osobowych

Wznowienie na czas obrony pracy dyplomowej

Student, który nie złożył pracy dyplomowej w określonych Regulaminem studiów terminach zostaje skreślony z listy studentów. Osoba ta, w terminie 2 lat od daty skreślenia z listy studentów może wystąpić o wznowienie studiów w celu ich ukończenia, a zwłaszcza złożenia pracy i egzaminu dyplomowego. Podanie o wznowienie studiów (po uzyskaniu w pierwszej kolejności zgody promotora, a następnie akceptacji Dyrektora/kierownika ds. dydaktycznych) należy złożyć w Dziekanacie WNB najpóźniej 6 tygodni przed egzaminem dyplomowym.

- Formularz podania o wznowienie studiów na czas obrony pracy dyplomowej

Akty normatywne:

- Szczegółowe odniesienia Rady Wydziału do Regulaminu Studiów obowiązujące od dnia 1 października 2017

r

- Uchwała Rady Wydziału Nr 202/2017 w sprawie wprowadzenia procedury dyplomowania studentów na WNB
 - Uchwała Rady Wydziału Nauk Biologicznych Nr 237/2018 w sprawie procesu uzyskania zgody na realizację pracy dyplomowej poza Wydziałem Nauk Biologicznych
 - Zarządzenie Dziekana WNB Nr 15/2017 ustalające terminarz i zakres działań związanych z wprowadzaniem informacji do Archiwum Prac Dyplomowych (APD) w roku akad. 2017/2018
 - Zarządzenie Dziekana WNB Nr 3/2018- ustalające terminy obron w semestrze letnim roku akad. 2017/2018
 - Komunikat Dziekana WNB w sprawie określenia wartości współczynników podobieństwa w systemie PLAGIAT
 - Zarządzenie Rektora UWr Nr 9/2018 w sprawie wprowadzenia procedury dyplomowania, sprawdzania prac dyplomowych w systemie antyplagiatowym, archiwizacji prac dyplomowych z wykorzystaniem systemu Archiwum Prac Dyplomowych (APD) i przekazywania prac do Ogólnopolskiego Repozytorium Pisemnych Prac Dyplomowych (ORPPD)
- Propozycje tematów prac dyplomowych licencjackich:
- Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2018/19 - genetyka i biologia eksperymentalna
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2018/19 - zarządzanie środowiskiem przyrodniczym
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2018/19 - biologia sp. biologia środowiskowa
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2018/19 - mikrobiologia, biologia (sp. mikrobiologia)
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2018/19 - biologia człowieka, biologia (sp. biologia człowieka)
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2017/18 - genetyka i biologia eksperymentalna
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2017/18 - zarządzanie środowiskiem przyrodniczym
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2017/18 - biologia sp. biologia środowiskowa
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2017/18 - mikrobiologia, biologia (sp. mikrobiologia)
 - Proponowane tematy prac licencjackich dla studentów III roku 2017/18 - biologia człowieka, biologia (sp. biologia człowieka)

Obowiązkowe...

Studenci I roku studiów I stopnia (licencjackich), II stopnia (magisterskich) oraz III stopnia (doktoranckich) zobowiązani są do udziału w szkoleniu BHP, które jest częścią programu studiów. Szkolenie jest obowiązkowe. Osoby, które nie wykonają szkolenia w terminie będą kierowane do jego powtórzenia. Wysokość opłaty za powtórzenie zajęć z przedmiotu bezpieczeństwo i higiena pracy wynosi 150,00 zł. Prosimy o zapoznanie się z informacjami szczegółowymi.

Erasmus+

Zapraszamy studentów i doktorantów na spotkania informacyjne dotyczące wyjazdów w ramach programu Erasmus+, które odbędą się 9 i 21 listopada br.

Wyniki ankiet...

Zgodnie z Zarządzeniem Rektora UWr publikujemy zbiorcze informacje o wynikach ankiet studenckich oceniających zajęcia dydaktyczne przeprowadzone w roku akad. 2017/18.

Nowy cykl...

Zapraszamy na seminaria Zakładu Ekologii Behawioralnej Instytutu Biologii Środowiskowej, które odbywają się w środy o godz. 17.00 w budynku UWr przy ulicy Sienkiewicza 21.Praca-licencjacka-125

Prace dyplomowe

Podstawowe zalecenia dotyczące pracy dyplomowej

- Przygotowanie i złożenie pracy dyplomowej jest warunkiem koniecznym przystąpienia studenta do egzaminu dyplomowego.
- Studenci studiów pierwszego stopnia wykonują pracę dyplomową licencjacką lub inżynierską, a drugiego stopnia – pracę magisterską.
- Temat pracy dyplomowej powinien być zgodny z kierunkiem studiów, a praca może być realizowana w każdej jednostce naukowo-dydaktycznej wydziału, także poza wydziałem, a nawet poza Uczelnią.

Tematy prac zgłaszają:

- kierownicy samodzielnych jednostek naukowo-dydaktycznych,
 - studenci,
 - przedsiębiorcy lub inne instytucje zewnętrzne.
- Student może zgłosić własną propozycję tematu pracy dyplomowej i sposób jej realizacji, w szczególności gdy planowana praca:
- nawiązuje do działalności w studenckim ruchu naukowym,
 - związana jest z zakładem pracy, w którym student jest zatrudniony,
 - odpowiada potrzebom działalności gospodarczej prowadzonej przez studenta lub jego rodzinę.

·Praca dyplomowa powinna weryfikować osiągnięcie przez studenta zakładanych efektów kształcenia. Ponadto, powinna stanowić spójny, logiczny tekst, napisany poprawnie, językiem właściwym dla danej dziedziny/dyscypliny.

·Praca dyplomowa licencjacka jest samodzielnym opracowaniem i może mieć charakter opisowy, analityczny, studium przypadku, projektowy, badawczy, itp.

·Praca dyplomowa inżynierska jest samodzielnym opracowaniem o charakterze inżynierskim, obejmującym w szczególności:

oanalizę techniczną lub procesową wybranej technologii, w aspekcie spełnienia wymagań ilościowych, jakościowych, ekonomicznych, energetycznych i in.

o wytworzenie i/lub charakterystykę nowego produktu/urządzenia/przedmiotu użytkowego,

o wytworzenie i/lub charakterystykę nowej technologii,

o inwentaryzację składników majątkowych i rzeczowych,

o projekt konstrukcyjny lub technologiczny, z odpowiednią dokumentacją i opisem,

o program komputerowy, realizujący opracowany algorytm użytkowy lub poznawczy, wraz z opisem metodyki jego wytworzenia,

o projekt stanowiska pomiarowego wraz z opisem jego budowy i zasad działania oraz opracowaniem wyników pomiarów,

o pomiary dokumentujące działanie maszyny lub instalacji technicznej,

o pozyskanie i charakterystykę materiału biologicznego,

o analizę metod selekcji i oceny materiałów hodowlanych,

o badanie rynku dla oceny zapotrzebowania na określone produkty.

·Praca dyplomowa inżynierska nie powinna mieć charakteru literaturowego lub przeglądowego.

·Praca dyplomowa inżynierska może być realizowana indywidualnie lub zespołowo (maksymalnie 3-osobowy zespół). W przypadku zespołowej realizacji pracy wymagane jest jednoznaczne wskazanie dokładnego zakresu zrealizowanego przez każdego dyplomanta.

·Praca dyplomowa magisterska powinna wykazać umiejętność definiowania i rozwiązywania problemów oraz korzystania z metod badawczych w danej dyscyplinie. Przedmiotem pracy może być m. in. wykonanie zadania badawczego, rozwiązanie problemu technologicznego, opracowanie lub udoskonalenie metody

badawczej/pomiarowej, itp. Powinna mieć charakter koncepcyjny, naukowo-badawczy oraz dowodzić pogłębionej wiedzy dyplomanta w zakresie kierunku kształcenia.

Recenzenta pracy powołuje dziekan spośród dwóch kandydatów proponowanych przez kierownika jednostki. Recenzent, o ile to możliwe, powinien wywodzić się spoza jednostki, w której student wykonuje pracę dyplomową. Wskazane jest, aby powołać jednego recenzenta do kilku prac o podobnej tematyce, a egzaminy dyplomowe z udziałem tego recenzenta zaplanować w tym samym terminie. Praca-licencjacka-128

Prace dyplomowe

Wymogi merytoryczne dotyczące prac licencjackich, inżynierskich i

magisterskich

1. Praca licencjacka może stanowić pogłębione opracowanie na określony temat i mieć charakter opisowy, natomiast inżynierska powinna mieć charakter projektowy.

Jeśli praca opiera się o literaturę przedmiotu wymagana jest samodzielność konstrukcji i sposobu interpretacji przedstawionego materiału. Praca nie może być streszczeniem pozycji literatury. Wymaga się wykorzystania aktualnej literatury zawartej w czasopismach

Jeżeli praca opiera się o materiał empiryczny autor powinien wykazać się umiejętnością dokonywania analizy i stosowania technik analitycznych

Praca powinna być zakończona wnioskami ściśle wynikającymi z treści pracy

2. Praca magisterska powinna prezentować wyniki samodzielnie wykonanego zadania badawczego w oparciu o metodykę uzgodnioną z promotorem

W pracy powinien być precyzyjnie sformułowany cel, hipotezy badawcze, oraz główny problem badawczy przedstawiony w oparciu o aktualną literaturę

Konieczne jest zaprezentowanie przyjętej przez autora metody badawczej, oraz uzasadnienie wyboru materiału empirycznego. W rozdziale prezentującym wyniki własne nie należy zamieszczać wyników innych autorów.

Od autora wymaga się wykorzystania aktualnej literatury, samodzielnej analizy i interpretacji materiału badawczego, a także umiejętności stosowania technik analitycznych

Wyniki badań empirycznych powinny być konfrontowane z literaturą

Wnioski końcowe powinny być syntezą przeprowadzonej analizy

Układ pracy zgodny z przyjętym w pracach przyrodniczych

Strona tytułowa wg podanego załącznika nr 1.

Strona druga z oświadczeniem autora o samodzielności przygotowania pracy i promotora o przyjęciu pracy jako dyplomowej wg podanego załącznika nr 2.

Spis treści

Wstęp (zarysowanie problemu badawczego, przesłanki wyboru tematu pracy, cel, zakres pracy, przegląd stanu wiedzy dotyczący rozwiązywanego problemu)

Materiał i metody (z dokładnym opisem zastosowanych przez autora metod badawczych w tym metod statystycznych)

Wyniki badań (tylko wyniki własne, zebrane przez autora)

Rozdział zawierający dyskusję wyników oraz wnioski

Wykaz wykorzystywanej w pracy literatury, zgodnie z wymogami opisu bibliograficznego w kolejności alfabetycznej

W uzasadnionych przypadkach dodatkowo można dołączyć część dokumentacyjną pracy np. spis gatunków, badanych obiektów itp.)

Tabele, ryciny, fotografie powinny być numerowane zgodnie z kolejnością ich omawiania w tekście. Tabele i ryciny zawierające wyniki badań autora, szczególnie gdy jest ich dużo w stosunku do wielkości samego tekstu mogą być umieszczone na końcu pracy jako osobny rozdział

Zalecenia edytorskie

Maszynopis pracy licencjackiej, inżynierskiej nie powinien przekraczać łącznie 40 stron, natomiast pracy magisterskiej 60 stron i powinien spełniać następujące wymagania:

Format arkusza papieru A4

Czcionka Times New Roman

Wielkość czcionki podstawowej 12 pkt

Odstęp między wierszami 1,5 wiersza

Marginesy: górny – 2,5 cm; dolny – 2,5 cm; lewy - 3,5cm; prawy – 1,5 cm

Stosowanie justowania (wyrównanie tekstu do obu marginesów)

Zasady oceny prac dyplomowych

Ocenę pracy dyplomowej przeprowadza promotor i recenzent wyznaczony przez dziekana (prodziekana Wydziału)

Końcowa ocena promotora powinna uwzględniać wkład pracy studenta w zebranie i opracowanie materiału, umiejętność samodzielnego dotarcia do literatury, umiejętność formułowania i wnioskowania

Recenzent ocenia pracę pod względem formalnym i merytorycznym

Egzamin dyplomowy

Komisji egzaminacyjnej przewodniczy dziekan, prodziekan lub osoba wyznaczona przez dziekana

Egzamin dyplomowy jest przeprowadzany komisyjnie i składa się z dwóch części: przedstawienia głównych tez pracy (możliwość prezentacji multimedialnej 5-7 minut) i jej obrony oraz odpowiedzi na pytania przygotowane przez komisję (student losuje pytania z zakresu kierunku i specjalności dyplomowania)Pracalicensjacka-133

Proseminaria i prace licencjackie

Proseminaria

Skrócony opis procedury rejestracji na seminaria

.

oRejestracja trwa dwa tygodnie, zwykle na początku czerwca (rejestrację zarządza Dziekan). Kończy się zanim zakończy się rejestracja na inne przedmioty.

oWstępne wyniki rejestracji są znane kilka dni po jej zakończeniu.

oAlgorytm rejestracji:

- .Student podaje proseminarium I wyboru oraz (opcjonalnie) proseminarium II wyboru.
- .Lista studentów uprawnionych do rejestracji jest porządkowana według średniej ocen każdego ze studentów, uzyskanej z przedmiotów obowiązkowych na pierwszych trzech semestrach studiów (zakończonych semestrów studiów), w kolejności od najwyższej do najniższej.
- .W kolejności ustalonej przez listę dla osoby z listy algorytm sprawdza, czy jest wolne miejsce na proseminarium I wyboru. Jeśli tak, dana osoba jest rejestrowana na to proseminarium. Jeśli nie, algorytm sprawdza wolne miejsce na proseminarium II wyboru i rejestruje tą osobę jeśli są wolne miejsca. Jeśli nie ma wolnych miejsc na obu proseminariach, osoba nie zostaje zarejestrowana.

oJeśli ktoś nie został zarejestrowany (nie było miejsc na wybranych proseminariach, student lub studentka zapomnieli o rejestracji), należy zgłosić się do opiekuna etapu licencjackiego.

oWe wrześniu lub na początku października można zmienić wybrane proseminarium — w miarę wolnych miejsc. W tym celu należy zgłosić się do opiekuna etapu licencjackiego.

Lista proseminariów licencjackich

-Lista proseminariów odbywających się na naszym Wydziale

Prace licencjackie

Wzór pracy licencjackiej

- Klasa LaTeX-owa do prac licencjackich i magisterskich
- Archiwum prac dyplomowych
- Klasyfikacja działów matematyki według AMS
- Klasyfikacja działów informatyki według ACM

Jak pisać prace dyplomowe z matematyki?

.

- Poradnik pisania prac (P. Goldstein, P. Strzelecki)

Opis procedury składania prac

- Jak złożyć pracę licencjacką na matematyce — poradnik dla matematyków

- .Napisać pracę licencjacką.
- .Po uzyskaniu zgody promotora zarchiwizować pracę w APD (wgrać plik z całą pracą). Jeśli pracy nie można zarchiwizować w APD należy się skontaktować z Dziekanatem i poprosić o wprowadzenie do APD danych pracy licencjackiej (tytuł, autor/autorzy, promotor). Zwykle pod koniec maja lub na początku czerwca prowadzący proseminaria wysyłają listę znanych im tytułów prac licencjackich do Dziekanatu.
- .Promotor zatwierdza pracę lub prosi studenta/studentkę o wprowadzenie kolejnych poprawek. Następnie promotor wpisuje recenzję pracy.
- .Umówić się z promotorem i przyjść z (minimum) trzema egzemplarzami pracy (drukowanymi dwustronnie): jednym zszytym (do archiwum) oraz pozostałymi oprawionymi lub zbindowanymi (jeden zostaje u promotora). Autor/autorzy pracy i promotor podpisują wszystkie egzemplarze pracy w odpowiednich miejscach oraz wypełniają i podpisują wniosek o powołanie komisji egzaminacyjnej.
- .Zanieść dwa egzemplarze pracy, wniosek o powołanie komisji i recenzję promotora, 5 zdjęć 4,5 cm x 6,5 cm, do Sekcji Studenckiej.
- .Praca licencjacka została złożona.

Egzamin licencjacki

Informacje o tym, jak zdać egzamin licencjacki (zapisać się na termin itp.)

.

oPracę licencjacką należy złożyć minimum dwa – trzy tygodnie przed egzaminem. Czas między złożeniem pracy a egzaminem może być, w wyjątkowych wypadkach, krótszy, ale wymaga to uzyskania od recenzenta pracy zapewnienia, że zdąży w danym terminie pracę zrecenzować.

oKomisja egzaminu licencjackiego składa się z przewodniczącego (kolegium przewodniczących egzaminów licencjackich), promotora i recenzenta. Promotora lub recenzenta może zastąpić inny pracownik dydaktyczny naszego Wydziału.

oDo egzaminu licencjackiego można przystąpić dopiero po uzyskaniu absolutorium.

oW „gorących” terminach, czyli pierwsza połowa lipca, okolice połowy września, na egzamin należy się zapisać się w Dziekanacie oraz uzgodnić termin z promotorem i recenzentem.

oW pozostałych terminach można (a często nawet trzeba) komisję zorganizować samodzielnie, czyli znaleźć osobę (z kolegium przewodniczących egzaminów licencjackich), która zgodzi się przewodniczyć komisji i uzgodnić termin egzaminu dogodny dla wszystkich zainteresowanych. Następnie należy koniecznie poinformować Dziekanat o terminie egzaminu i składzie komisji, a także kilka dni przed egzaminem przypomnieć wszystkim o egzaminie.

o„Last but not least”: przygotować się do egzaminu licencjackiego. Na egzaminie trzeba odpowiedzieć na trzy pytania: jedno bezpośrednio związane z pracą, drugie z tematyki, której dotyczy praca i trzecie dowolne. Pytanie drugie i trzecie wybierane są z zagadnień na egzamin licencjacki.

Ważne linki

- Pytania na egzamin licencjacki
- Kolegium przewodniczących egzaminów licencjackich
- Konkursy na prace dyplomowe-Praca-licencjacka-138

.

Pomoc w redagowaniu prac

Zajmujemy się pomaganiem w redagowaniu różnego rodzaju prac licencjackich, magisterskich, zaliczeniowych oraz inżynierskich. Wszystkie przygotowywane przez nas teksty mają wysoką wartość merytoryczną, ponieważ posiadamy szeroki dostęp do różnego rodzaju źródeł naukowych i duże doświadczenie w tworzeniu tekstów. Realizujemy również zlecenia dotyczące pomocy w zredagowaniu pracy po angielsku oraz przygotowaniu projektów praktycznych.

Nasza oferta dotyczy nie tylko pomocy w redagowaniu różnego typu prac, ale również pomocy i konsultacji w następującym zakresie:

- Jakości merytorycznej i stylistycznej,
- Układu graficznego,
- Stworzenia bibliografii,
- Propozycji badań,
- Oryginalności,
- Korekcji tekstu,
- Poprawności technicznej,

Podpowiemy Ci także w jaki sposób wstawić przypisy, jaki rodzaj badań będzie najlepszy dla danego tematu, czy w jaki sposób dostosować pracę do wymagań uczelni. Masz z tym problem? Napisz do nas !!!

Pomoc w redagowaniu prac magisterskich, licencjackich, zaliczeniowych

Musisz napisać pracę zaliczeniową, lub dyplomową, ale obowiązki codziennego, brak materiałów, umiejętności, lub po prostu brak inspiracji powodują, że potrzebna Ci w tej kwestii pomoc? Już nie musisz obawiać! Wystarczy, że skorzystasz z naszej pomocy. Udzielimy Ci wsparcia niezależnie od tematu, oraz od tego czy dysponujesz materiałami do jej zredagowania. Praca-licencjacka-14

REGULAMIN

I. CEL PRACY LICENCJACKIEJ

Celem pracy licencjackiej jest wykazanie się znajomością podstaw pracy badawczej archeologa, a zrealizowana praca powinna być potwierdzeniem, iż jej autor/ autorka opanowali zasady pisania pracy naukowej. Przygotowanie pracy licencjackiej nie musi się wiązać z podejmowaniem nowych zagadnień w ramach studiowanej dyscypliny, nie stawia się także autorowi/ autorce zadania wniesienia nowych treści do archeologii. Opanowanie zasad pisania pracy naukowej na poziomie licencjatu oznacza posiadanie podstawowej wiedzy:

a) formalnej, tzn. wiedzy o tym, jaki powinien być kształt formalny pracy naukowej;

b)

c)

d)

e)

f)

g)

- h)
- i)
- j)
- k)
- l)
- m)
- n)
- o)
- p)
- q)
- r)
- s)
- t)
- u)
- v)
- w)
- x)
- y)
- z)
- aa)
- bb)
- cc)
- dd)
- ee)
- ff)
- gg)
- hh)
- ii)
- jj)
- kk)
- ll)
- mm)
- nn)
- oo)
- pp)
- qq)
- rr)
- ss)
- tt)
- uu)
- vv)
- ww)
- xx)
- yy)

zz) merytorycznej, tzn. wiedzy o przedmiocie studiów archeologicznych w ramach studiowanej specjalizacji, poszerzonej o dalsze rozpoznanie przedmiotu i problemu badawczego (zgodnie z zaleceniami promotora).

II. TRYB I WARUNKI PRZYGOTOWANIA PRACY LICENCJACKIEJ

Praca licencjacka powstaje w ramach zajęć: Proseminarium licencjackie (semestr zimowy, rok III) oraz

Seminarium licencjackie (semestr letni, rok III), pod kierunkiem prowadzącego zajęcia (promotora pracy) i przy zachowaniu poniższych zasad.

1. Warunkiem zaliczenia powyższych przedmiotów jest:

a)systematyczna obecność na zajęciach (dopuszczalne są dwie nieusprawiedliwione nieobecności w semestrze);

b)aktywne uczestnictwo w zajęciach (jego formy określa prowadzący) oraz systematyczne przygotowywanie pracy licencjackiej;

c)przedłożenie przewidzianych prac pisemnych na koniec każdego semestru.

2.Konceptualizacja tematu pracy licencjackiej następuje w ramach Proseminarium licencjackiego.

3.Skład osobowy Proseminarium licencjackiego kontynuowany w ramach Seminarium licencjackiego ustala się w wyniku wolnego wyboru promotora pracy przez studenta, kierującego się swymi zainteresowaniami oraz zgody tegoż drugiego na jej prowadzenie. Studenci wybierają promotorów swych prac licencjackich w pierwszym rzędzie z grupy adiunktów, wyłącznie pracowników IP, a następnie z grupy samodzielnych pracowników nauki, również będących pracownikami Instytutu. Ustalenie składu grup proseminaryjnych powinno się odbyć w nieprzekraczalnym terminie pierwszego miesiąca zajęć semestru zimowego III roku, a wszyscy prowadzący owe zajęcia przekazują listy uczestników w tym

Strona1

czasie na ręce dyrektora ds. dydaktycznych IP. Liczba uczestników danego proseminarium (a następnie seminarium) nie może przekroczyć 8 osób.

4. Warunkiem zaliczenia przedmiotu Proseminarium licencjackie (6 pkt. ECTS) jest złożenie do końca trwania zajęć, zaakceptowanego przez prowadzącego, pisemnego konspektu pracy licencjackiej oraz wstępu do niej. Ostateczna wersja konspektu musi zawierać: projektowany tytuł pracy licencjackiej, jasne sformułowanie przedmiotu i problemu(ów) pracy, określenie układu pracy wraz z opisem jej części, omówienie podstaw źródłowych pracy (literatura, źródła empiryczne, ikonograficzne, teksty i inskrypcje starożytne), podstawową bibliografię.

5. Brak zaliczenia Proseminarium licencjackiego uniemożliwia kontynuację studiów w semestrze letnim na III roku, to jest uczestnictwo w Seminarium licencjackim.

6. W trakcie Seminarium licencjackiego student/ studentka, w oparciu o wcześniej przygotowany konspekt pracy oraz wstęp do niej, przystępują do systematycznego pisania kolejnych części pracy licencjackiej. Zmiana zakreślonego w konspekcie tematu pracy jest możliwa wyłącznie w wyjątkowych sytuacjach, w ciągu pierwszego miesiąca zajęć.

Wszystkie realizowane tematy prac licencjackich promotorzy przekazują w formie ich ostatecznie ustalonych tytułów, w wersji polsko- i anglojęzycznej, na ręce dyrektora ds. dydaktycznych IP, najpóźniej w maju danego roku. Są one akceptowane przez Radę Instytutu i przekazywane do akceptacji Rady Wydziału Historycznego.

7. Zaliczenie przedmiotu Seminarium licencjackie (20 pkt. ECTS) następuje po przyjęciu gotowej pracy i jej ocenie, co umożliwia przystąpienie do egzaminu licencjackiego. W miarę możliwości zaleca się aby pisanie prac zakończyć do 30 czerwca.

III. WARUNKI PRZYJĘCIA PRACY LICENCJACKIEJ

Aby praca licencjacka mogła zostać przyjęta, spełnione powinny być następujące kryteria:

1. Kryteria związane z trybem i warunkami przygotowania pracy licencjackiej (por. wyżej część II).

2. Kryteria edytorskie:

- a) objętość pracy (praca powinna mieć nie mniej niż 30 stron tekstu bez tabel i ilustracji);
- b) forma maszynopisu (czcionka 12 pkt., odstęp 1,5; około 1800-2000 znaków wraz ze spacjami na stronie);
- c) praca oprawiona bądź zbindowana;
- d) dwa egzemplarze pracy (tekst sczytany) plus jej zapis elektroniczny na opisanej płycie CD
(tekst zwarty, format pdf);
- e) podpisane oświadczenie o samodzielnym napisaniu pracy oraz zgodności wersji elektronicznej z drukowaną, umieszczone na pierwszej, po tytułowej, stronie pracy (patrz zał. nr 1. Oświadczenie).

3. Kryteria poprawności językowej: a) poprawność ortograficzna;

b) poprawność gramatyczna;

Strona2

c) poprawność stylistyczna.

4. Kryteria formalne:

a)poprawnie i według jednakowych zasad sporządzona bibliografia;

b)poprawnie sporządzone przypisy (w obu przypadkach należy przyjąć konsekwentnie jeden, z wielu możliwych stylów zapisu, ten który zaleci promotor pracy);

c)opisane tabele, ilustracje i wykresy (numeracja, tytuł, informacja o źródle, z którego pochodzą).

5.Kryteria związane z układem i redakcją pracy:

a) układ pracy - praca powinna składać się z następujących części:

-tytułu jasno określającego temat pracy (możliwy jest tytuł metaforyczny ale wówczas uzupełniony podtytułem objaśniającym konkretniej temat pracy),

-części wprowadzającej, w której winny być określone i omówione - cel pracy przez wskazanie przedmiotu (obiekt zainteresowań, analizowane zjawisko) i problemu(ów) pracy

(pytanie/a badawcze w odniesieniu do przedmiotu analizy), podstaw źródłowych oraz narzędzi pracy badawczej, a także układu pracy wraz z jego uzasadnieniem,

-rozdziałów merytorycznych,

-części podsumowującej całość pracy,

-części ilustracyjnej,

-bibliografii,

-aneksu (jeśli jest konieczny);

b)uwzględniając powyższy układ należy szczególnie zwrócić uwagę na to, by: - tytuł łączył się z zakresem merytorycznym pracy,

- układ pracy i zawartość poszczególnych rozdziałów była uzasadniona przedmiotem i problemem badawczym,

- rozdziały były ze sobą logicznie powiązane, a poszczególne ich części w jasny sposób łączyły się ze sobą,

- objętość rozdziałów była adekwatna do ich treści oraz mniej więcej równa.

Pracę licencjacką ocenia promotor oraz recenzent, ocena końcowa pracy jest wypadkową tych

dwóch ocen. Recenzenta proponuje promotor, który skierowując pracę do recenzji uznaje ją

za spełniającą wymogi pracy dyplomowej. Zaleca się stanowczo aby przy ocenie pracy

licencjackiej uwzględniając przede wszystkim jej aspekt merytoryczny, wziąć też pod uwagę

aspekt redakcyjny (poprawność struktury pracy, strona formalna i językowa).

IV. EGZAMIN LICENCJACKI

Warunkiem dopuszczenia do egzaminu licencjackiego, kończącego trzyletnie studia I stopnia

(licencjackie) na kierunku Archeologia, jest:

a) spełnienie wszystkich wymagań wynikających z obowiązującego programu studiów
3Strona

licencjackich w IP UAM i uzyskanie kompletu zaliczeń,

b)ukończenie pisania pracy licencjackiej, którą promotor akceptuje jako dyplomową,

c)rejestracja pracy w dziekanacie.

2.Przedmiotem egzaminu jest wiedza i kompetencje określone programem licencjackich studiów w zakresie Archeologii, a jego elementem obrona pracy licencjackiej. Egzamin obejmuje w pierwszym rzędzie kwestie związane z tematyką pracy licencjackiej, ale również problemy szersze, dotyczące specjalizacji, którą student/ studentka studiowali jako główną.

3.Egzamin licencjacki winien trwać nie dłużej niż 1 godzinę.

4.Egzamin licencjacki odbywa się przed komisją powołaną przez dziekana. Przewodniczącym komisji jest dziekan lub osoba przez niego delegowana, w jej skład wchodzi ponadto promotor pracy i jej recenzent.

5.Student/ studentka powinien przystąpić do egzaminu licencjackiego w ciągu trzech miesięcy od daty złożenia pracy, nie później jednak niż do 30 września.

Ostateczny wynik studiów licencjackich określa suma uzyskana przez dodanie średniej ocen ze studiów, oceny pracy licencjackiej oraz oceny egzaminu dyplomowego, w proporcjach, które określa aktualnie obowiązujący Regulamin studiów Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W owym regulaminie zawarte są kolejne ogólne zasady i niektóre kwestie szczegółowe dotyczące pracy dyplomowej i ukończenia studiów.

Pozytywne złożenie egzaminu licencjackiego jest warunkiem przystąpienia do rekrutacji na studia II stopnia - magisterskie.

Poznań, dnia

OŚWIADCZENIE

Ja, niżej podpisany/a student/ka Wydziału

Historycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oświadczam, że przedkładaną pracę dyplomową pt:

.....
.....
.....

napiisałem/am samodzielnie. Oznacza to, że przy pisaniu pracy, poza niezbędnymi konsultacjami, nie korzystałem/am z pomocy innych osób, a w szczególności nie zlecałem/am opracowania rozprawy lub jej części innym osobom, ani nie odpisywałem/am tej rozprawy lub jej części od innych osób.

Oświadczam również, że egzemplarz pracy dyplomowej w formie wydruku komputerowego jest zgodny z egzemplarzem pracy dyplomowej w formie elektronicznej.

Jednocześnie przyjmuję do wiadomości, że gdyby powyższe oświadczenie okazało się nieprawdziwe, decyzja o wydaniu mi dyplomu zostanie cofnięta.

.....

(własnoręczny podpis)

Strona5
Praca-licencjacka-18

Załącznik nr 1

TECHNICZNE ZASADY PISANIA PRACY LICENCJACKIEJ I MAGISTERSKIEJ na wszystkich kierunkach studiów
w Wyższej Szkole Medycznej w Białymstoku

Złożona w Dziekanacie praca powinna spełniać następujące wymogi:

1. Układ pracy i jej zawartość Praca poglądowa (licencjacka)

Praca powinna składać się z następujących elementów:

strona tytułowa;

spis treści;

wstęp;

rozdziały i podrozdziały;

podsumowanie;

bibliografia.

Praca doświadczalna (np. licencjacka, magisterska)

Praca powinna składać się z następujących elementów:

strona tytułowa;

spis treści;

wstęp;

cel pracy;

materiały i metodyka

wyniki;

dyskusja;

wnioski;

streszczenie;

bibliografia.

Praca licencjacka pielęgniarstwo

Praca powinna składać się z następujących elementów:

strona tytułowa;

spis treści;

wstęp;

cel pracy;

materiały i metodyka

wyniki

-opis przypadku;

-proces pielęgnowania;

-wskazówki do dalszej pielęgnacji;

podsumowanie;

wnioski;

streszczenie;

bibliografia.

2.Strona tytułowa

logo i nazwę uczelni (czcionka Times New Roman, 20 pkt, pogrubiona);

tytuł pracy dyplomowej w środkowej części strony tytułowej (czcionka Times New Roman, kursywa, 20 pkt., pogrubiona);

imię i nazwisko autora pracy oraz numer indeksu (czcionka Times New Roman, 16 pkt, pogrubiona);

nazwę Kierunku, (wielkie litery, czcionka Times New Roman, 16 pkt., pogrubiona);

nazwę Zakładu, imię i nazwisko Kierownika Zakładu (czcionka Times New Roman, 14 pkt., pogrubiona);

imię i nazwisko promotora (czcionka Times New Roman, 16 pkt., pogrubiona);

napis: „Białystok” oraz rok złożenia i obrony pracy licencjackiej (czcionka Times

New Roman, kursywa, 14 pkt., pogrubiona).
Poniżej przykład strony tytułowej:

Wyższa Szkoła Medyczna w Białymstoku

TYTUŁ PRACY

Imię i Nazwisko

nr albumu

NAZWA KIERUNKU

Zakład

Kierownik:

Promotor:

Białystok 2019

Oprawa i liczba kopii

Przed obroną pracę licencjacką/magisterską należy złożyć w Dziekanacie w ilości sztuk 1 w oprawie twardej do akt oraz na nośniku elektronicznym (płyta CD w pliku Word, w formacie .doc lub .docx oraz w formacie .pdf) w ilości 2 sztuk.

Płyty powinny być opisane: imieniem i nazwiskiem Autora pracy, tytułem pracy, imieniem i nazwiskiem Promotora, Kierunek, rok złożenia. Płyty należy dostarczyć w przezroczystym opakowaniu.

Ponadto, należy przygotować dwie prace (jedna dla Promotora, jedna dla Recenzenta). Forma pracy (oprawa twarda lub miękka lub nośnik elektroniczny) zależy od zaleceń Promotora.

3. Objętość pracy

Minimalna objętość pracy licencjackiej wynosi 25 stron A4 po 1800 znaków na stronę

(maszynopis standardowy). Minimalna objętość pracy magisterskiej wynosi 50 stron A4 po 1800 znaków na stronę (maszynopis standardowy).

4. Czcionki, marginesy, wielkość strony w pracy Ustawienia ogólne w edytorze tekstu:

czcionka: Times New Roman

wielkość czcionki: 12 pkt

odstęp między wierszami: 1,5 wiersza

odstęp między znakami: 0 pkt

marginesy (prawy, górny i dolny): 2,5 cm

margines lewy (z dodanym 1 cm na oprawę): 3,5 cm Formatowanie tekstu pracy:

nie wstawiać nagłówków lub stopek z oddzielną treścią, np. tytułem kolejnego rozdziału;

nie stawiać kropek na końcu tytułu rozdziału lub podrozdziału;

czcionka Times New Roman 12 pkt., niepogrubiona, dla treści rozdziałów;

czcionka Times New Roman 12 pkt., pogrubiona, dla tytułów rozdziałów i podrozdziałów;

odstępny pomiędzy znakami standardowe (0 pkt.), pomiędzy wyrazami wstawiać tylko jeden znak spacji;
odstępny między wierszami 1,5 wiersza;

na końcu wiersza nie mogą występować pojedyncze litery lub spójniki. Przeniesienie spójnika do kolejnego wiersza przy użyciu tzw. „twardej spacji” (kombinacja klawiszy: <Enter> + <Shift>);

tekst powinien być wyjustowany;

druk jednostronny.

5. Spis treści

Po stronie tytułowej należy umieścić spis treści pracy, przejrzyste, z wyraźnym podziałem na rozdziały i podrozdziały oraz z podaniem numeru strony, na której się rozpoczynają.

6. Numeracja stron

Numeracja stron automatyczna, numer strony w stopce, wyrównany do zewnątrz strony (prawy dolny róg), bez numeru na pierwszej stronie (pierwszą stroną pracy jest strona tytułowa).

7. Piśmiennictwo/Bibliografia

Stanowi co najmniej 15 pozycji dla pracy licencjackiej i 25 dla pracy magisterskiej

w układzie alfabetycznym (system harwardzki), podane na końcu pracy w rozdziale Piśmiennictwo/Bibliografia. Ponadto, piśmiennictwo pracy magisterskiej powinno zawierać co najmniej 3 artykuły w języku obcym.

Sposób cytowania w tekście publikacji w systemie harwardzkim:

Rośliny są coraz częściej brane pod uwagę jako obiecujące źródła nowych kandydatów na leki do profilaktyki i leczenia zaburzeń krzepnięcia krwi. Liczne badania wykazały zdolność związków czynnych występujących w roślinach do zmniejszania aktywności płytek krwi, zwiększenia fibrynolizy lub poprawy funkcji śródbłonna [Lee i wsp., 2015, Emms i Lewis, 1986]. Duże znaczenie ma fakt, że polifenole mają właściwości przeciwwzkrzepowe związane

działaniem przeciwplatek i pro-fibrynolitycznym [Vita, 2005]. Szereg badań epidemiologicznych wykazało, że spożywanie związków polifenolowych ogranicza częstość występowania chorób sercowo-naczyniowych [Kasperska – Czyżykowska, 2007].

Sposób zamieszczania Bibliografii:

Pozycje literaturowe:

Autor/Autorzy (Nazwisko oraz inicjał imienia), Tytuł artykułu, Nazwa czasopisma, Rok wydania, Numer, Strony.

Przykład:

Lee W., Ku S. K., Bae J. S.: Antiplatelet, anticoagulant, and profibrinolytic activities of baicalin. Arch. Pharm. Res. 2015; 38: 893–903. doi: 10.1007/s12272-014-0410-9

Emms H., i Lewis G. P.: The roles of prostaglandin endoperoxides, thromboxane A2 and adenosine diphosphate in collagen-induced aggregation in man and the rat. Br. J. Pharmacol. 1986; 87: 109–115. doi: 10.1111/j.1476-5381.1986.tb10162.x

Vita J. A.: Polyphenols and cardiovascular disease: effects on endothelial and platelet function. Am. J. Clin. Nutr. 2005; 81 (Suppl. 1): S292–S297.

Publikacje książkowe:

Autor/Autorzy, Tytuł, Nazwa Wydawnictwa, Miejsce wydania, Rok wydania

Przykład:

Klawiter A.: Formy aktywności umysłu. Ujęcia kognitywistyczne. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, 2003.

Rozdział z monografii:

Autor/Autorzy Rozdziału, Tytuł Rozdziału. W Tytuł Monografii, Pod redakcją, Nazwa Wydawnictwa, Miejsce wydania, Rok wydania, Strony.

Przykład:

Kasperska – Czyżykowska T.: Leki a gospodarka węglowodanowa. Leczenie cukrzycy. W Farmakologia. Podstawy farmakoterapii. Pod redakcją W. Kostowskiego, Z. S. Hermana. Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 2007; 266-293.

Źródła internetowe:

Dostęp internetowy, adres strony www; data korzystania ze strony

Przykład:

<http://www.cosmetologia.pl/nowy-skladnikzwezajacy-pory-od-mibelle-biochemistry-3250.html>; 14.11.2018, godz. 15:35

02.10.2018

Data sporządzeniaPraca-licencjacka-192

INFORMACJE DOTYCZĄCE WYMAGAŃ FORMALNYCH I MERYTORYCZNYCH STAWIANYCH PRACOM LICENCJACKIM / MAGISTERSKIM NA WYDZIALE NAUK TECHNICZNYCH I SPOŁECZNYCH WSIŁIZ

Wprowadzenie

Zgodnie z nowym modelem kształcenia i realizacją postulatów Procesu Bolońskiego przyjęto w Polsce system trzystopniowego kształcenia:

- 1) studia licencjackie lub inżynierskie,
- 2) uzupełniające studia magisterskie,
- 3) studia doktoranckie.

Studia pierwszego stopnia kończą się napisaniem pracy licencjackiej. Studia II stopnia kończą się napisaniem pracy magisterskiej. Na Wydziale Nauk Technicznych i Społecznych prace pisane są na następujących kierunkach;

- 1) Ekonomia – studia I stopnia,
- 2) Ekonomia – studia II stopnia,
- 3) Zarządzanie – studia I stopnia.

Założenia ogólne

Napisanie pozytywnie ocenionej pracy licencjackiej jest jednym z podstawowych warunków ukończenia studiów I stopnia, a pracy magisterskiej ukończenia studiów II stopnia.

Pracę licencjacką/magisterską student wykonuje pod kierunkiem uprawnionego do tego nauczyciela akademickiego: profesora, doktora habilitowanego, lub doktora upoważnionego przez Radę Wydziału.

Praca powinna być sprawdzianem opanowania przez studenta wiedzy zdobytej na danym kierunku studiów oraz umiejętności jej praktycznego zastosowania.

Praca licencjacka/magisterska jest samodzielną próbą rozwiązania zagadnienia naukowego określonego w temacie. Jej zadaniem jest wykazanie, że student potrafi wykorzystać wiadomości teoretyczne zdobyte podczas studiów.

W pracy licencjackiej/magisterskiej student powinien się wykazać pogłębioną znajomością jednej z dyscyplin naukowych objętych programem, stanowiącej przedmiot specjalizacji. Ponadto powinien w niej udokumentować umiejętność samodzielnego wyszukiwania literatury naukowej i posługiwania się nią, a także umiejętność korzystania z materiałów źródłowych oraz łączenia wiedzy teoretycznej z zagadnieniami praktycznymi.

Praca licencjacka/magisterska powinna być oparta na literaturze przedmiotu i stanowić samodzielną analizę wybranej jednostki gospodarczej, sektora, zjawiska lub procesu ekonomicznego opartą na danych pierwotnych (badania własne) lub danych wtórnych (sprawozdania, raporty, materiały statystyczne),

Praca powinna zawierać krytyczną analizę zarówno piśmiennictwa, jak i empirycznej części pracy; w pracy należy zatem podjąć próbę formułowania własnych wniosków, ocen, poglądów oraz prognoz.

Praca nie może nosić cech plagiatu.

Temat pracy

Powinien posiadać cechę aktualności oraz odpowiadać treściom zawartym w pracy.

Przy ustalaniu tematu pracy powinno się brać pod uwagę: kierunek oraz specjalność studiów/modułu, zainteresowania naukowe studenta i promotora, profil naukowy jednostki organizacyjnej Wydziału, w której praca jest wykonywana i praktyczne możliwości jej realizacji.

Zaleca się, aby tematy prac dotyczyły jasno wyodrębnionego problemu, ujętego raczej w sposób wąski niż szeroki, miały związek z praktyką gospodarczą i miały charakter empiryczny oraz rozwiązywałyby konkretny problem badawczy.

Sformułowanie tematu powinno mieć charakter problemowy.

Do pracy należy dołączyć Kartę akceptacji tematu.

2

Objętość i struktura pracy

Objętość pracy dyplomowej zależy od przedmiotu badań oraz zastosowanej metodyki. Zaleca się aby prace licencjackie liczyły od 50 do 60 stron, natomiast prace magisterskie od 60 do 80 stron (tekst pisany 1,5 odległości między wierszami).

Poszczególne części pracy powinny pozostawać we właściwej proporcji wynikającej z tematu pracy i zastosowanej metodyki.

Cele i zadania prac dyplomowych:

- 1) czynne posługiwanie się nabytą wiedzą i wykorzystanie jej w praktyce, bądź do wnioskowania teoretycznego,
- 2) rozszerzenie zdobytej wiedzy poprzez poszukiwania w literaturze naukowej,
- 3) stosowanie racjonalnych metod pracy naukowej,
- 4) ćwiczenia w myśleniu naukowym,
- 5) posługiwanie się jasnym i precyzyjnym językiem,
- 6) obserwowanie i analizowanie zjawisk, zwłaszcza tych z którymi spotyka się dyplomant,
- 7) dostrzeganie prawidłowości występujących w obrębie tych zjawisk,
- 8) budowa prawidłowych konstrukcji myślowych,
- 9) samodzielność myślenia przy opracowaniu tematu,
- 10) eksponowanie przewodniej myśli całej pracy,
- 11) krytyczne ujmowanie treści dla zapewnienia porządku w prezentowanym wywodzie myślowym.

Dyplomant powinien nabyć właściwe umiejętności techniczne przy:

- 1) zbieraniu materiałów,
- 2) ich gromadzeniu,
- 3) klasyfikowaniu,
- 4) przetwarzaniu.

Praca powinna być poprawna stylistycznie i językowo. O poprawności pracy decydują względy logiczne i gramatyczne.

3

Dyplomant powinien wystrzegać się:

- 1) stylu publicystycznego,
- 2) kolokwializmów, czyli zwrotów charakterystycznych dla języka mówionego – potocznego,
- 3) używania zwrotów w pierwszej osobie, typu: w tym celu przeprowadziłem badania,
- 4) najlepiej używać formy bezosobowej np: w tym celu zostały przeprowadzone badania, stwierdzono, udało się udowodnić itp.,
- 5) najlepiej pisać w czasie przeszłym dokonanym, za wyjątkiem tych fragmentów wstępu, gdzie prezentowane są wyniki badań ujęte w literaturze np. M. Rekowski w swojej pracy podejmuje próbę oceny...,
- 6) stylu napuszonego i pseudoliterackiego,
- 7) germanizmów i rusycyzmów,
- 8) nadmiernej ilości strony biernej, typu: przeprowadzono badania zamiast badania zostały przeprowadzone,
- 9) nadmiaru słownictwa fachowego,
- 10) starych sformułowań i zwrotów języka fachowego.

Błędy najczęściej występujące w pracach:

- 1) niezgodności treści pracy z jej tytułem,
- 2) niezgodności treści rozdziałów lub podrozdziałów z ich tytułami,
- 3) nadawanie rozdziałom tytułów takich jak tytuł pracy bądź podobnych czy nadawanie podrozdziałom tytułów takich samych jak tytuły rozdziałów,
- 4) powtarzanie tych samych zagadnień w pracy,
- 5) niewłaściwa kolejność przedstawiania wyników to jest niezgodna z planem pracy, lub nieprzestrzegania następstwa czasu czy logicznej kolejności,
- 6) błędna lub niewłaściwa klasyfikacja i nieodpowiedni podział wyników na grupy,
- 7) złe opracowanie zestawień tabelarycznych,

8) błędy graficzne w przedstawianiu wyników,

9) brak opisów objaśniających rysunki lub błędne opisy,

10) błędy w omawianiu i analizie wyników badań np. przytaczanie wyników bez ich analizy, niepełne wykazanie zależności, powiązań, przyczyn i skutków w badanych zjawiskach,

11) błędy wnioskowania np. wnioski nieadekwatne do wyników badań i nie wynikające z pracy,

4

12) błędy ortograficzne,

13) błędy językowe, stylistyczne, gramatyczne,

14) błędy interpunkcyjne,

15) błędy maszynowe,

16) przepisywanie fragmentów prac innych autorów bez podawania źródła,

17) nadmierne cytowanie prac innych autorów.

Cytowanie w pracy jest dopuszczalne gdy:

1) nie można własnymi słowami przekazać cudzych myśli/sposobu rozumowania bez ryzyka zmiany tekstu,

2) jakaś myśl/teza została przez innego autora wyrażona w wyjątkowo trafny sposób lub dla wykazania ewolucji poglądów jakiegoś autora,

3) chcemy polemizować z cudzym poglądem.

Błędy mogą wystąpić w formie:

1) cytowania niekoniecznego, gdy cytujemy dla zaprezentowania oczywistej wiedzy z dyscypliny, do której należy temat,

2) zbyt częstego cytowania,

3) kompilacji.

Zbyt częste cytowanie występuje wówczas gdy:

1) student nie zadaje sobie trudu lub nie potrafi krócej i własnymi słowami dokładnie oddać cudzej myśli,

2) nie rozumie cudzej wypowiedzi.

Powtórzenia w pracy:

1) jeżeli w pracy jakaś kwestia jest podejmowana wielokrotnie, to trzeba dać dowód, że czynimy to świadomie,

2) dowodem panowania nad tekstem i tokiem wywodów mogą być następujące zapowiedzi powtórzeń: jak już o tym wzmiankowano, jak to zapowiedziano, jak już na to zwrócono uwagę (w rozdziale, paragrafie, części poświęconej...).

5

Układ ramowy każdej pracy naukowej powinien zawierać:

1) streszczenie,

2) wstęp,

3) rozdziały teoretyczne

4) wyniki badań i ich rozwinięcie,

5) podsumowanie i wnioski końcowe,

6) bibliografię,

7) spis tabel, rysunków i załączników.

Streszczenie

Streszczenie nie powinno być dłuższe niż na jedną stronę. Powinno zawierać podstawowe informacje o pracy. Należy krótko zaprezentować cel, hipotezy, główne tezy pracy i wynikające z niej wnioski.

Wstęp

Wstęp powinien zawierać:

1) uzasadnienie wyboru tematu: wyjaśnić, dlaczego autor wybrał tę problematykę,

- 2)określenie celu głównego i celów cząstkowych,
- 3)określenie przedmiotu i omówienie metod badawczych,
- 4)omówienie struktury pracy (informacja dotycząca zawartości pracy), jej zakres czasowy i przestrzenny,
- 5)przedstawienie hipotezy (założenie, stwierdzenie, które ma się udowodnić, dowieść lub odrzucić), która podlega weryfikacji,

Rozdziały teoretyczne

Student powinien wykazać się wiedzą zdobytą na studiach i pogłębioną w trakcie spotkań seminaryjnych z zakresu opracowywanego tematu oraz znajomością najnowszej literatury.

Wyniki badań i ich rozwinięcie

Student prezentuje dane studium przypadku oraz wyniki badań. Treść rozdziałów może zawierać:

- 1)krytyczną analizę zebranego materiału źródłowego i badawczego,

6

- 2)omówienie poszczególnych zagadnień na podstawie materiału źródłowego i wyników własnych autora,
- 3)porównanie wyników badań własnych z poglądami na dane zagadnienie wyrażonymi w dotychczas istniejącej literaturze przedmiotu oraz krytykę tych poglądów,
- 4)ocenę zebranych materiałów źródłowych i wyników badań własnych.,
- 5)w rozwinięciu pracy muszą znaleźć odzwierciedlenie sformułowane we wstępie cele oraz hipoteza,
- 6)konstrukcja rozdziałów powinna być zgodna z zasadami ciągu wynikania (każdy rozdział następny powinien być kontynuacją poprzedniego) oraz układu hierarchicznego(rozdziały i podrozdziały są uporządkowane w sposób hierarchiczny).

Podsumowanie/Wnioski końcowe

Należy wskazać na stopień realizacji celów badań oraz zweryfikować postawione hipotezy badawcze i sformułować wnioski wynikające z badań. W podsumowaniu nie można podawać cytatów źródłowych i przytaczać wypowiedzi pochodzących z literatury przedmiotu. Wszystkie materiały źródłowe i literaturowe należy omówić i podać w rozwinięciu pracy czyli w poszczególnych jej rozdziałach. Podsumowanie nie może zawierać powtórzeń poprzednich fragmentów tekstu znajdujących się w rozdziałach.

Prawa autorskie w odniesieniu do prac dyplomowych

1) Ochrona praw autorskich studentów:

- prace dyplomowe to utwory w rozumieniu prawa autorskiego, które reguluje

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dziennik Ustaw nr 24, poz.301),

- autorom przysługują pełne prawa osobiste a także autorskie prawa majątkowe.

2) Przestrzeganie praw autorskich przez autorów prac dyplomowych:

- autorzy prac dyplomowych muszą sobie zdawać sprawę, że przepisy prawa autorskiego nie tylko chronią ich osobiste prawa autorskie do ich dzieła, ale obowiązują ich samych jako twórców,

- od pracy dyplomowej wymaga się, by była oryginalnym dziełem jej autora, czyli aby nie była w całości lub części przepisana, skopiowana lub aby nie powstała w wyniku wykorzystania w inny sposób dzieła chronionego prawem autorskim przysługującym osobom innym niż autor,

- w pracach dyplomowych należy:

7

a) dokładnie informować o wykorzystanych źródłach opublikowanych i niepublikowanych (materiały firmy),

b) w przypadku cytowania dbać by nie zniekształcać istoty problemu nadanego przez twórcę czyli cytaty należy podawać w postaci nie zmienionej w stosunku do oryginału,

c) w przypadku wykorzystywania wyników badań innych autorów zamieścić informacje w pracy, przy czym w pracy dyplomowej powinny przeważać badania własne, gdyż tego wymaga istota promocyjna tego typu prac,

d) podawać źródła danych i informacji w przypisach lub formie informacji zamieszczonej pod tabelami, rysunkami a także załącznikami,

e) informacje o źródłach podawać dokładnie, jasno i zrozumiale, aby osoba zainteresowana dotarciem do źródła mogła je zidentyfikować i znaleźć.

Nie jest dopuszczalne z prawnego ani moralnego punktu widzenia przedkładanie przez studenta pracy dyplomowej, która nie jest jego pracą autorską, lecz została napisana, przez inną osobę, lub została uzyskana za pośrednictwem Internetu bądź w inny sposób.

Kryteria oceny prac dyplomowych

Podstawowymi kryteriami oceny prac dyplomowych są:

oryginalność,
poprawność rzeczowa i metodologiczna,
poprawność logiczna i komunikatywność wypowiedzi,
poprawność językowa i stylistyczna,
przydatność w praktyce,
pracochłonność.

Recenzje prac dyplomowych

Recenzja pracy dyplomowej powinna odpowiedzieć na następujące pytania:

- 1) Czy praca jest właściwie zatytułowana?
- 2) Czy cel pracy został sformułowany poprawnie?
- 3) Czy zrealizowano założenia sformułowane w celu pracy?
- 4) Czy zastosowano właściwe metody badawcze?

8

- 5) Czy dane zawarte w tabelach i rysunkach stanowią właściwą, zrozumiałą dokumentację treści pracy?
- 6) Czy omówienie wyników jest poprawne i wystarczające?
- 7) Czy wyniki są poprawnie sformułowane i znajdują uzasadnienie w treści pracy?
- 8) Czy zastosowane metody, forma przedstawiania wyników i ich analiza spełniają wymogi pracy dyplomowej?
- 9) Czy w pracy ujęto najistotniejsze pozycje piśmiennictwa adekwatne do problematyki pracy?

Wrecenzji pracy dyplomowej podlegają ocenie:

- 1) zgodność lub niezgodność tytułu pracy z jej treścią,
- 2) poprawność formalnego układu pracy, jej struktury (podziału na rozdziały i podrozdziały, kompletność tez,
- 3) merytoryczna ocena pracy,

- 4)relatywna nowość tematu pracy jako problemu naukowego,
- 5)cechy charakterystyczne metod badawczych i materiałów naukowych, na których oparł się autor pracy,
- 6)poprawność strony formalnej pracy (język, technika pisania, spis treści , odnośniki do literatury i materiałów źródłowych),
- 7)wartość pracy ze względu na ewentualne korzystanie z niej w dalszych badaniach naukowych lub praktycznych,

Wymagania redakcyjne

- 1)Praca powinna być napisana przy użyciu edytora Microsoft Windows Word;
 - odstęp między wierszami - 1,5 czcionki,
 - rodzaj czcionki – Times New Roman,
 - rozmiar czcionki – 12,
 - margines lewy 3,5 cm, prawy 2,0 cm, górny i dolny 2,5 cm,
 - tekst musi być wyjustowany (wyrównany do prawej i lewej).
- 2)Czcionka tytułów rozdziałów: 14 pogrubiona, czcionka tytułów podrozdziałów:13 pogrubiona.

9

- 3)Odstęp między końcem poprzedniego podrozdziału a kolejnym podrozdziałem powinien wynosić 3 wiersze, natomiast między tytułem podrozdziału a treścią podrozdziału 2 wiersze.
- 4)Nowy rozdział zaczynamy od nowej strony, podrozdziały piszemy nie od nowej strony ale w dalszym ciągu. Rozdział nie powinien przekraczać 15 stron, treść poszczególnych podpunktów w rozdziale powinna być równomiernie rozłożona, nie przekraczająca 5 stron.
- 5)Przed tytułami podrozdziałów (u góry strony) oraz za nimi (u dołu strony) powinny znajdować się, co najmniej trzy wiersze tekstu.
- 6)Nie zaczynamy rozdziału tabelą.

Tabele

1)Tabele – w tekście należy umieścić odniesienie do zamieszczonej tabeli, następnie

analizę i interpretację informacji wynikających z danych zawartych w tabeli.

2)W tabeli:

– jeżeli zamieszczamy dane obejmujące określony horyzont czasowy – lata, kwartały należy najpierw (od lewej) umieścić okresy wcześniejsze, potem późniejsze,

– tekst w główkach - wyrównany do środka,

– tekst w boczku tabeli – wyrównany do lewej,

– tekst w kolumnach tabeli – wyrównany do środka lub wyrównany do prawej (to zależy od tego, co jest w tabeli, jak dużo zawiera cyfr – zawartość powinna być czytelna i estetyczna),

– liczby całkowite zawierające więcej niż 4 cyfry, powinny być dzielone jednym odstępem, na grupy 3-cyfrowe licząc od prawej strony,

– napis pod tabelą (źródło)– czcionka o dwa numery mniejsza niż w tabeli.

3)Każda tabela powinna być opatrzona:

– numerem: np. Tabela 1 (bez kropki na końcu) według kolejności w całej pracy, zapis po prawej stronie nad tabelą na górze,

– tytułem – nad tabelą wyrównanym do lewej, bez kropki na końcu,

– źródłem – zapisanym pod tabelą w formie powołania się na piśmiennictwo lub w przypadku, gdy tabela została skonstruowana samodzielnie przez autora należy

wskazać jako źródło: opracowanie własne na podstawie.....

10

– w tabeli można pogrubiać niektóre linie np. w główce, w ostatnim wierszu, (gdy stanowi on podsumowanie). Można cieniować główkę, boczek – należy to jednak robić z umiarem,

– ważne jest, aby tabela była czytelna, przejrzysta i estetyczna.

– w przypadku obszernych tabel (zawiera dużo liczb, danych) należy w celu uzyskania czytelności zawartości tabeli zmniejszyć w niej czcionkę.

4)Tabele w całej pracy powinny być opisywane w jednolity, ogólnie przyjęty sposób,

5)Tabela powinna być zawarta na jednej stronie (nie dzielić tabel).

Przykład:

Tabela 1

Struktura zatrudnienia pracowników Bols Sp. z o.o. według wieku

Wiek

31.12.2005

31.12.2006

31.12.2007

zatrudnionych

Zatrudnienie

%

Zatrudnienie

%

Zatrudnienie

%

w latach

w osobach

w osobach

w osobach

Do 25 lat

7

20

7

20

7

20

26-35 lat

5

14

5

14

5

14

36-45 lat

6

17

6

17

6

17

45-55 lat

8

23

8

23

8

23

56 lat i więcej

9

26

9

26

9

26

Razem

35

100

35

100

35

100

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych firmy Bols Sp. z o.o.

W przypadku tablic zawierających dane finansowe zapisywane w jednostkach pieniężnych, bądź wielocyfrowe zapisy, lepiej jest zapis z danymi w kolumnach wyrównać do prawej, ponieważ umożliwia to bardziej czytelną i przejrzystą prezentację danych.

11

Przykład:

Tabela 2
Zestawienie pasywów spółki XYZ w latach 2004-2006 (w zł)

L.p.
Wyszczególnienie
2004
2005
2006

A
Kapitał własny, w tym
321 403
76 174
364 640

I
Kapitał podstawowy
150 958
321 403
76 174

II

Zysk (strata) z lat ubiegłych

170 445

245 229

288 466

B

Zobowiązania i rezerwy na zobowiązania, w tym:

202 797

165 684

161 058

I

Rezerwa na zobowiązania

-

-

-

II

Zobowiązania długoterminowe

-

-

-

III

Zobowiązanie krótkoterminowe, w tym:

202 798

165 684

161 058

1

Wobec pozostałych jednostek, tym:

188 721

151 469

146 843

a)

Z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń

84 9778

62 856

55 468

b)

Z tytułu wynagrodzeń

15 968

-

-

c)

Zobowiązania wewnątrzzakładowe

82 544

82 543

82 544

d)

Inne

5 232

6 069

8 832

2
Fundusze specjalne
14 076
14 215
14 215

IV
Rozliczenia międzyokresowe
-
-
-

PASYWA RAZEM
524 200
241 858
525 698

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych spółki XYZ

Ważne - w sytuacji, gdy w tabeli prezentujemy wskaźniki struktury lub wskaźniki dynamiki, to piszemy je z jednym miejscem po przecinku.

Rysunki:

1) prezentacja graficzna (wykresy, schematy, mapy, ryciny, kartogramy, histogramy, i inne) opisujemy jako rysunek,

2) w tekście należy umieścić odniesienie do rysunku, następnie analizę i interpretację zawartości rysunku,

3) rysunki w całej pracy powinny być opisywane w jednolity sposób.

4) każdy rysunek należy opatrzyć:

- numerem (np. Rys. 1) umieszczonym pod rysunkiem, według kolejności w całej pracy,

-tytułem – umieszczonym za numerem rysunku, wyśrodkowanym, bez kropki na końcu,

12

- źródłem – zapisanym pod tytułem rysunków formie powołania na piśmiennictwo lub w przypadku gdy rysunek został opracowany samodzielnie przez autora, w postaci: opracowanie własne na podstawie...

30000

20000

10000

0

2000

2002

2004

2005

Rys. 1. Produkt narodowy brutto w województwie warmińsko-mazurskim w latach 2000-2005 (ceny bieżące)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Rocznika Statystycznego RP 2007,

GUS, Warszawa 2007

Przypisy:

1) wydawnictwo zwarte - opracowanie jednego autora: w tekście w powołaniu się na literaturę podajemy nazwisko autora napisane KAPITALIKIEM (dużymi literami), rok wydania i nr stron w przypadku czasopism, np.:

(KRASKA 2000, s.120-124),

[w przypadku powtórnego powołania się na danego autora - powtarzamy ten sam przypis]

2) jeżeli przywołano kilka prac jednego autora opublikowanych w tym samym roku, należy rozróżnić je, uzupełniając rok wydania małymi literami: a, b, c, na przykład: (KRASKA 2000a),

3) w przypadku wykorzystania pozycji dwóch autorów piszemy oba nazwiska i rok, np.:

(OCHOCKI, WOJNACKI 2002), natomiast w przypadku trzech i więcej autorów

– nazwisko pierwszego oraz dopisek i in., przykład: (SOSNOWSKA i in. 2003),

4) Źródła internetowe należy podawać jako przypis dolny, z podaniem adresu i daty

– przykład: <http://www.econom.com>. 2008.04.10.

13

5) Dokumenty, akty prawne, czasopisma piszemy kursywą w nawiasie

np. (Ekonomista...2002),

6) w przypadku prac zbiorowych, zamiast nazwiska autora przytacza się pełny lub skrócony tytuł pracy (Przedsiębiorczość...2002, s. 45)

7) źródła pod tabelami, rysunkami – czcionka 10

Akapity:

1) akapity powinny zawierać więcej niż jedno zdanie,

2) akapity rozpoczynają nową myśl,

3) szerokość akapitu (tabulatorem) – 1,2 cm

Daty:

1) w tekście zasadniczym daty zapisujemy: dzień – cyframi, miesiąc – słownie, rok

– cyframi, np. 23 maja 2008 r.,

2) w materiałach uzupełniających, np. w tabelach daty pisze się cyframi, przedzielając kropkami: 23.05.2008 r.,

3) oznaczeń roku nie należy skracać do dwóch ostatnich cyfr,

4) daty stanowiące ramy chronologiczne wydarzenia łączymy następująco:

2002-2006,

5) okresy obejmujące okres dwóch następujących po sobie lat zapisujemy: 2007/2008,

6) w określeniach dziesięcioleci stosuje się zapis: ...w latach 80., na przełomie lat 80. i 90.,

7) czas – w przypadku podawania godziny – oddzielamy godzinę i minuty kropkami, np. 17.30.

Liczebniki:

1) w tekście zasadniczym cyfry od 1 do 9999 zapisujemy cyframi (ale nie zawsze – np.

dwudziestu pięciu studentów), natomiast od 10 000 stosujemy zapis cyfrowo-słowny, np. 10 tysięcy dolarów,

2) w materiałach uzupełniających liczebniki podajemy cyframi (w tabelach, na rysunkach),

3) symbole matematyczne we wzorach podajemy kursywą,

4) znaki podstawowych działań matematycznych stosowane we wzorach oddzielamy z obu stron spacjami,.

14

Wyliczanie:

1) jeżeli do wyliczania używamy: A. Wielkiej litery z kropką

V. Cyfry rzymskiej z kropką

2. Cyfry arabskiej z kropką

a. Małej litery z kropką

a) Małej litery z nawiasem okrągłym

1) Cyfry arabskiej z nawiasem okrągłym

Tekst zaczynamy wielką literą, Tekst zaczynamy wielką literą, Tekst zaczynamy wielką literą, Tekst zaczynamy wielką literą, tekst zaczynamy małą literą tekst zaczynamy małą literą

2)konsekwentnie stosować daną, przyjętą formę wyliczania – np. do wyliczenia większych agregatów - liczby, przy wyliczaniu zawartości tych agregatów - litery, itd.

Numerowanie stron:

1)numery stron umieszczamy na dole strony - wyrównanie do prawej strony,

2)numerowanie rozpoczynamy od pierwszej strony, tj. od strony tytułowej, na której nie umieszczamy numeru strony,

3)numery wpisywane powinny być od drugiej strony,

Wymagania techniczno – organizacyjne

Student ma obowiązek przedstawienia promotorowi ostatecznej wersji pracy bez błędów językowych, ortograficznych i gramatycznych, co najmniej na dwa tygodnie przed złożeniem pracy w Dziale Studiów.

Praca licencjacka/magisterska, w wersji zaakceptowanej przez promotora, powinna być złożona w oprawie inroligatorskiej w trzech egzemplarzach i wersji elektronicznej w Dziale Studiów, egzemplarze pracy muszą być podpisane przez promotora na stronie tytułowej.

Ocena pracy dyplomowej dokonywana jest przez promotora i recenzenta.

Praca podlega recenzji przez osobę posiadającą tytuł profesora wyznaczoną przez

Dziekana.

Student ma obowiązek złożenia pracy dyplomowej w terminie ustalonym przez Dziekana: termin złożenia prac dyplomowych oraz terminy egzaminów dyplomowych są podawane studentom do wiadomości w Organizacji danego roku akademickiego na stronie internetowej Uczelni najpóźniej do 15 września roku poprzedzającego nowy rok akademicki.

w drugim terminie, który może być ustalony nie wcześniej niż po upływie jednego miesiąca i nie później niż po upływie trzech miesięcy od daty pierwszego egzaminu zgodnie z harmonogramem określonym przez

Dziekana.

Organizacja egzaminu dyplomowego

Założenia ogólne

Warunkiem dopuszczenia do egzaminu dyplomowego jest:

-uzyskanie zaliczeń przedmiotów i złożenie egzaminów ze wszystkich przedmiotów określonych w programie studiów; potwierdzeniem tego jest złożenie indeksu w

Dziale Studiów wraz z karta egzaminacyjna na dwa tygodnie przed planowanym terminem obrony,

-uzyskanie pozytywnych ocen pracy dyplomowej

-uzyskanie podpisów w karcie obiegowej studenta.

Egzamin dyplomowy odbywa się przed komisją powołaną przez Dziekana; w skład komisji wchodzi: przewodniczący komisji egzaminacyjnej, promotor oraz recenzent pracy. W skład komisji wchodzi co najmniej jeden pracownik naukowy z tytułem profesora.

Termin egzaminu dyplomowego wraz z pełnym składem komisji egzaminacyjnej jest podawany przez Dziekana, co najmniej na tydzień przed obroną.

Zakres obowiązującego materiału

Egzamin obejmuje podaną do wiadomości problematykę studiów ujętą w 30 pytań kierunkowych i 30 pytań specjalnościowych dla studiów licencjackich; 30 pytań kierunkowych, 15 pytań z przedmiotów modułu i 15 pytań z profilu dyplomowania dla studiów magisterskich.

Na egzaminie studentów obowiązuje prezentacja pracy i odpowiedź na trzy pytania: jedno kierunkowe i 2 specjalnościowe dla studiów licencjackich, dla studiów magisterskich: 1 kierunkowe, 1 z przedmiotów modułu, 1 z profilu dyplomowania. Egzamin dyplomowy jest pozytywnie zdany, gdy odpowiedź na każde z pytań będzie oceniona co najmniej na ocenę dostateczną.

Pytania egzaminacyjne powinny być podane do wiadomości studentom do końca stycznia bieżącego roku akademickiego.

16

wzór strony tytułowej (w języku polskim i angielskim)

Imię i Nazwisko autora (czcionka „15”)

Tytuł pracy (czcionka „18”)

Praca licencjacka / magisterska napisana

pod kierunkiem.....

tytuł naukowy, imię i nazwisko promotora

Olsztyn rok

17

Imię i Nazwisko autora (czcionka „15”)

Tytuł pracy (czcionka „18”)

Bachelor’s/ Master’s thesis written under the
supervision of

tytuł naukowy, imię i nazwisko promotora

Olsztyn

18

wzór spisu treści

Spis treści (w języku polskim i angielskim)
str.

Streszczenie (w języku polskim i angielskim)
5

Wstęp
7

1. Rozdział teoretyczny.....	10
1.1.	10
1.2.	16
1.3.	25
2. Rozdział teoretyczny	30
2.1.	31
2.2.	32
2.3.	33
3. Wyniki badań własnych	35
3.1.	35
3.2.	38
3.3.	40
4. Wyniki badań własnych	42
4.1.	42
4.2.	44
4.3.	50
5. Podsumowanie i/lub wnioski.....	55

Piśmiennictwo	57
Spis tabel	58
Spis rysunków	59
Aneks	60

19

Szczegółowa zawartość wstępu i podsumowania oraz przygotowanie zestawienia piśmiennictwa

Wstęp powinien zawierać:

I. Uzasadnienie wyboru tematu pracy

Przesłanki ogólne:

- uściślenie zakresu adekwatności i zastosowalności poszczególnych teorii do potrzeb praktyki,
- wzbogacenia dotychczasowej wiedzy o poszczególnych przejawach życia społecznego przez uzupełnienie jej nowymi danymi i wynikającymi z nich wnioskami,
- opisu i analizy nowych, nie zbadanych i nie opisanych w pełni, zjawisk życia społeczno-gospodarczego.

Motywy subiektywne:

- osobiste zainteresowania,
- posiadanie interesujących materiałów,
- zapotrzebowanie instytucjonalne itp.

Uzasadnienie dokonanego wyboru tematu pracy, powinno być zbiorem argumentów, przekonujących czytającego o tym, że podjęcie takiego tematu było konieczne gdyż:

- 1) prowadzi do wykazania słuszności i aktualności pewnej teorii naukowej, co zostanie wsparte przykładami z praktyki,
- 2) wzbogaca dotychczasową wiedzę na dany temat o nowe obserwacje i wnioski,
- 3) rozszerza wiedzę o nowych zjawiskach i procesach, poszerza obszar dotychczasowej penetracji naukowej,
- 4) sprzyja realizacji osobistych zainteresowań, lecz w ogólniejszym interesie.

Z kwestią uzasadnienia wyboru tematu pracy, ściśle wiąże się potrzeba sprecyzowania celów pracy (badań).

II. Proces identyfikacji celów. Należy sformułować cel główny – określić jednoznacznie co autor chce w pracy wykazać, osiągnąć i cele cząstkowe (pomocnicze, etapowe), które mają doprowadzić do realizacji celu głównego.

20

W literaturze przedmiotu wyróżnia się następujące cele (Sołoma L.):

- 1) deskryptywne (opisowe),
- 2) predyktystyczne (prognostyczne),
- 3) eksplanacyjne (wyjaśniające),
- 4) oceniające (szacujące).

III. Sformułowanie hipotezy. Hipoteza to przypuszczenie lub domysł dla określenia lub wyjaśnienia czegoś, założenie oparte na prawdopodobieństwie, wymagające sprawdzenia, mające na celu odkrycie nieznanego zjawiska lub praw, która wymaga sprawdzenia (weryfikacji) w kolejnych rozdziałach. Hipoteza nie może stanowić powtórzenia ogólnie znanych praw, nie wymagających udowodnienia. Tworzenie hipotez, jako określonego naukowego domysłu, może następować w drodze:

- 1) inspiracji pochodzącej z literatury,
- 2) wysnuwania wniosków z istniejącej już teorii,
- 3) uogólniania zebranych danych cząstkowych (np. na podstawie materiałów statystycznych),

4)wysnuwania wniosków na bazie własnego doświadczenia życiowego (intuicyjnie)

IV. Przedmiot badań, zakres czasowy, przestrzenny i merytoryczny pracy.

Przedmiotem badań w przypadku nauk ekonomicznych mogą być:

1)podmioty życia gospodarczego,

2)instytucje gospodarcze,

3)zjawiska i procesy gospodarcze.

Analizując zakres merytoryczny pracy należy streścić/opisać zawartość pracy.

Przykład opisu zawartości pracy.

Praca składa się z pięciu części.

We wstępie przedstawiono uzasadnienie wyboru tematu, zakres merytoryczny, czasowy i przestrzenny, cel główny i cele cząstkowe, hipotezę oraz metody badań.

Cele i metody analizy przedsiębiorstwa oraz zadania, jakie powinna spełniać analiza ekonomiczno-finansowa zaprezentowano w rozdziale pierwszym. Przedstawione zostały rodzaje analizy ekonomiczno-finansowej klasyfikowanej według różnych kryteriów. Rozdział zamyka opis źródeł, z których pozyskiwane są niezbędne dla prowadzonych badań i analiz informacje ekonomiczne oraz finansowe.

21

W drugim rozdziale dokonano charakterystyki firmy XYZ. Przedstawiona została historia firmy, profil działalności, opisano produkty oraz organizację przedsiębiorstwa. Dokonano prezentacji otoczenia konkurencyjnego firmy oraz miejsca, jakie przedsiębiorstwo zajmuje na rynku. Zaprezentowane zostały cele firmy, w tym również znaczenie przypisywane

prowadzonej analizie ekonomiczno-finansowej w realizacji tych celów.

Analiza sytuacji ekonomicznej oraz finansowej przedsiębiorstwa XYZ w latach 2002-

2006 została zaprezentowana w rozdziale trzecim. Badanie przeprowadzone zostało

z wykorzystaniem dokumentacji ekonomiczno-finansowej, dzięki czemu możliwe było przedstawienie wielu istotnych dla rozwoju firmy informacji. W rozdziale tym

zaprezentowano najważniejsze z punktu widzenia analizy dotychczasowej działalności

i prognoz wskaźniki oraz dokonano na ich podstawie oceny

sytuacji ekonomicznej

i finansowej przedsiębiorstwa.

W podsumowaniu i wnioskach końcowych zaprezentowano wszystkie ważniejsze problemy badawcze podejmowane w pracy. Określono sposób i stopień rozwiązania podjętych problemów. Potwierdzono osiągnięcie celu określonego we wstępie, podano informacje o zagadnieniach, których w pracy nie zbadano a także wskazano co w przyszłości należałoby poddać badaniom.

V.Charakter i rodzaj wykorzystywanych źródeł, metody i techniki badawcze.

Przez metodę naukową należy rozumieć sposoby postępowania oraz środki poznawcze stosowane w celu zdobycia prawdziwej wiedzy o badanym przedmiocie.

Metoda stosowana w naukach ekonomicznych ma ogólne, właściwe wszystkim naukom społecznym cechy charakterystyczne, oraz wynikające z nauk ekonomicznych i orientacji metodologicznej w ramach poszczególnych kierunków i szkół.

Wyróżniamy cztery etapy postępowania badawczego, prowadzone przy użyciu różnych metod i środków poznawczych:

- 1)obserwacja rzeczywistości i wnioskowanie,
- 2)formułowanie hipotez naukowych,
- 3)konkretyzacja hipotez,
- 4)weryfikacja hipotez z rzeczywistością.

Najczęściej w naukach ekonomicznych stosuje się następujące metody, które są wykorzystywane do realizacji przedstawionych celów i weryfikacji hipotez:

- 1)metody służące zgromadzeniu materiału badawczego: studia literaturowe, metoda dokumentacyjna, metoda kwestionariusza, metoda ekspercka itp.,

22

- 2)metody porządkowania i przetwarzania informacji: metoda PEST, SWOT,

TOWS (analiza mikro i makro otoczenia), metoda analizy pięciu sił konkurencyjnych wg M. Portera, metody statystyczne (opis statystyczny, analiza dynamiki, korelacji i regresji), metoda studium przypadku, metoda metaanalizy

(najczęściej przybiera postać przeglądu systematycznego literatury z jakiegoś obszaru wzbogaconego o analizę statystyczną, uzyskanych wcześniej wyników, wnioskowanie i podsumowanie).

Techniki badań

W metodologii dosyć często te dwie kategorie metody i techniki używane są zamiennie. Należy jednak przyjąć, iż techniki to bardziej uszczegółowiony i narzędziowy sposób zastosowania określonej metody. Wg J. Szczepańskiego przez techniki badawcze rozumiemy zespół czynności związanych z różnymi sposobami przygotowania i przeprowadzenia badań społecznych.

Przedmiot badań oraz zakres i metody badań mają na celu wprowadzenie do omawianej problematyki.

VI. Podsumowanie pracy powinno stanowić syntezę tego, do czego doszedł w swej pracy autor. Powinno być zwięzłym podsumowaniem pracy, a nie zbiorem ogólników. Należy przypomnieć co było celem pracy, czy cele zdaniem autora, zostały zrealizowane, czy hipoteza założona we wstępie została odrzucona czy potwierdzona oraz co wynika z przeprowadzonych badań czyli do jakich wniosków doszedł autor. Wnioski powinny:

- 1) opierać się na przeprowadzonych badaniach,
- 2) podsumowywać osiągnięte wyniki badań,
- 3) wykrywać i formułować zależności wpływające na badany problem,
- 4) wykazywać i uwypuklać zależności między badanymi zagadnieniami, zjawiskami czy obiektami,
- 5) ustalić związki między badanymi zagadnieniami, wielkościami,
- 6) proponować problematykę dalszych badań w omawianym zakresie oraz zmian stosowanych metod badawczych,
- 7) wskazywać możliwości zastosowania w praktyce otrzymanych wyników badań.

23

Bibliografia

W bibliografii umieszcza się prace przywołane w tekście przynajmniej raz (wszystkie wymienione w pracy pozycje literatury muszą znaleźć się w bibliografii). Zestawienie piśmiennictwa podaje się w porządku alfabetycznym, bez numerowania według następującego schematu:

- wydawnictwo zwarte (opracowanie jednego autora) - należy podać kolejno: nazwisko autora i pierwszą literę jego imienia (dużymi literami), rok wydania, tytuł pozycji zapisany

kursywą, wydawnictwo oraz miejsce wydania.

Przykład:

KRASKA W. 2000. Teoria i praktyka badań przedsiębiorstw. PWN, Warszawa. LEWANDOWSKI B. 2003. Podstawy analiz ekonomicznych. Wydawnictwo AE im. Adamieckiego, Katowice (czcionka 12).

-wydawnictwo zwarte (opracowanie kilku autorów) - należy podać kolejno: nazwiska wszystkich autorów i pierwsze litery ich imion (dużymi literami), rok wydania, tytuł pozycji

zapisany kursywą, wydawnictwo oraz miejsce wydania.

Przykład:

OCHOCKI M., WOJNACKI A. 2002. Procesy rozwoju a analiza finansowa. Difin, Warszawa.

-wydawnictwo zwarte (praca zbiorowa pod redakcją jednego z autorów) - należy podać kolejno: tytuł pozycji napisany kursywą, skrót Red., nazwisko i pierwszą literę imienia

redaktora, rok wydania, wydawnictwo oraz miejsce wydania, np.:

Innowacje w działalności przedsiębiorstw. Red. JANKOWIAK W. 2005. PWE, Warszawa.

-określona część lub rozdział pracy zbiorowej - należy podać kolejno: nazwisko autora i pierwszą literę jego imienia, rok wydania, tytuł podrozdziału zapisany kursywą,

wydawnictwo, miejsce wydania oraz numery stron.

Przykład:

SARNACKA S. 2000. Metodyka analiz. w: KARPIŃSKI A. Rola analizy ekonomicznej

wpodejmowaniu decyzji. PWN, Warszawa, s. 36-60.

24

-artykuł zamieszczony w czasopiśmie - należy podać kolejno: nazwisko autora i pierwszą literę jego imienia, rok wydania, tytuł artykułu napisany kursywą, a następnie tytuł lub obowiązujący skrót tytułu czasopisma, tom, numer, zeszyt (w nawiasie) oraz strony, które

dany artykuł obejmuje.

Przykład:

ZIENKIEWICZ B. 2003. Analizy i procesy kontroli w przedsiębiorstwie. Ekonomista, nr 3, s.5-7.

Ważne

Źródła internetowe należy podawać jako przypis dolny, z podaniem adresu i daty, np.:

<http://www.econom.com>. 2008.04.10.

Spis tabel

Tabela 1. Pracujący w firmie XYZ w latach 2002-2006) 15

Tabela 2. Zestawienie aktywów i pasywów w firmie XYZ 17

Spis rysunków

Rys. 1. Struktura zatrudnienia w firmie XYZ w latach 2002-2006 14

Rys. 2. Udział funduszy własnych w finansowaniu inwestycji 18

Załączniki

Załącznik 1. Ankieta badania przedsiębiorczości 22

Załącznik 2. Certyfikat jakości ISO 3

Literatura

GAZDA Z. 2005. Poradnik metodyczny i przewodnik bibliograficzny do pisania prac dyplomowych na kierunku ekonomia. Wyższa Szkoła Ekonomii i Administracji w Kielcach, Kielce.

HELLER J., BUSZKO A., OSTROWSKA A. 2005. Informator na temat wymagań stawianych pracom dyplomowym (magisterskim i licencjackim) pisanym w KATEDRZE MAKROEKONOMII I DOKTRYN EKONOMICZNYCH na WYDZIALE NAUK EKONOMICZNYCH UWM. Wyd. UWM, Olsztyn.

URBAN S., ŁADOŃSKI W. 2006. Jak napisać dobrą pracę magisterską. Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław.

WĘGLIŃSKA M. 2007. Jak pisać pracę magisterską. Oficyna wydawnicza „Impuls”, Kraków.

ZENDEROWSKI R. 2007/2008. Praca magisterska. Jak pisać i obronić. Wskazówki metodologiczne. CeDeWu.PL Wydawnictwa Fachowe, Warszawa.

26Praca-licencjacka-193

I.Wymogi merytoryczne

a)praca licencjacka (30-60 stron):

1.musi być zgodna z kierunkiem kształcenia (np. pedagogika), powinna też uwzględniać specjalność (np. pedagogika rodzinna),

2.powinna uwzględniać aspekt praktyczny kwalifikacji absolwenta,

3.może mieć charakter:

- pracy diagnostycznej,
- studium problemu praktycznego,
- pracy projektowej.

Praca licencjacka nie może mieć charakteru studium teoretycznego.

Dopuszcza się możliwość prezentacji części empirycznej pracy w formie multimedialnej do 15 minut (np. dokumentującej przeprowadzone przez licencjata działania praktyczne), co należy zaznaczyć w pracy (student) i uzupełnić w recenzji (recenzent).

b)praca magisterska (50-100 stron):

1. musi być zgodna z kierunkiem kształcenia,
2. powinna uwzględniać aspekt teoretyczny kwalifikacji absolwenta,
3. może mieć charakter:

- pracy empirycznej, w tym eksperymentalnej i projektowej,
- monografii pedagogicznej,
- studium o charakterze teoretycznym.

II. Wymogi dotyczące struktury pracy dyplomowej

-strona tytułowa (standardowa w załączeniu),

-spis treści,

-wstęp – we wstępie należy wskazać przesłanki wyboru tematu pracy, określić jej cel i problematykę, zaprezentować w skrócie zawartość poszczególnych rozdziałów pracy,

-numerowane rozdziały – przynajmniej jeden powinien zawierać odniesienie do dostępnej literatury, tytuł rozdziału empirycznego powinien być sformułowany problemowo (a nie np. „Wyniki badań”); należy unikać poważnych dysproporcji w objętości poszczególnych rozdziałów,

-zakończenie – w zakończeniu należy przedstawić wnioski z pracy oraz ich aspekt pedagogiczny,

-bibliografia – opis, w porządku alfabetycznym, powinien być zgodny z Polską Normą; opis stron internetowych: autor, tytuł, ścieżka dostępu, w nawiasie informacja: sprawdzono dnia,

-wykaz tablic, rysunków, aktów prawnych etc.,

-aneks (zawierający załączniki, z oddzielną numeracją stron),

-oświadczenie studenta o samodzielnym przygotowaniu pracy dyplomowej – podpisane własnoręcznie (nie kserowane!) we wszystkich egzemplarzach pracy,

-oświadczenie studenta o wyrażeniu zgody na udostępnienie pracy złożonej w archiwum.

III. Wymogi dotyczące maszynopisu

-format arkusza papieru: A4 (pisane jednostronnie),

-czcionka: Times New Roman,

-wielkość czcionki podstawowej: 12 pkt ,

-odstęp między wierszami: 1,5 wiersza,

-margines: górny i dolny – 2,5 cm; lewy – 3,0 cm, prawy – 2,0 cm,

-wcięcie akapitowe – 1 – 1,5 cm,

-justowanie,

-numeracja ciągła stron, numer u dołu strony, na środku (bez strony tytułowej),

-przypisy konsekwentnie – w tekście lub na dole strony.

Przed egzaminem dyplomowym student zobowiązany jest złożyć w dziekanacie:

-2 egzemplarze pracy w formie wydruku (w tym jeden egzemplarz nieoprawiony)

-1 egzemplarz w wersji elektronicznej (na płycie CD, w formacie DOC lub PDF).

Załącznik nr 3

Praca-licencjacka-195

Wymogi formalne stawiane pracom dyplomowym:

1. Dyplomowa praca licencjacka może mieć charakter pracy badawczej, pogładowej, przeglądowej lub kazuistycznej.
2. Tematyka pracy powinna być zgodna z kierunkiem studiów oraz uwzględniać związane z tym kierunkiem praktyczne aspekty zawodu.
3. Student ma prawo wyboru tematu pracy spośród propozycji udostępnionych przez promotora lub może przedstawić temat własny.
4. Praca musi być wykonana samodzielnie, pod kierunkiem promotora. Zaleca się aby praca nie była dłuższa niż 25-30 stron formatu A4, a spis literatury uwzględniał najnowsze źródła bibliograficzne.

Zasady konstruowania pracy dyplomowej:

1. Praca licencjacka winna być pisana:

na białym papierze w formacie A4,

marginesy: górny 2,5 cm; dolny 2,5 cm,

marginesy: prawy 2,5 cm; lewy 3,5 cm,

pojedyncza kolumna tekstu na stronie,

stosowana konsekwentnie w całej pracy czcionka podstawowa „Times New Roman” o wielkości 12 (dla tekstu pracy): w przypadku tytułów rycin i spisu literatury można stosować czcionkę o wielkości 10,

interlinia: 1,5 wiersza.

2. Każda praca powinna zawierać w podanej kolejności:

stronę tytułową o ustalonym układzie treści (wzór do pobrania na stronie www.wsr.edu.pl

w zakładce egzamin dyplomowy),

oświadczenia kierującego pracą i autora prac
(wzór do pobrania na stronie

www.wsr.edu.pl w zakładce egzamin dyplomowy),

streszczenie wraz z dziedziną pracy (wzór do pobrania na stronie www.wsr.edu.pl w zakładce egzamin dyplomowy),

spis treści,

wstęp – określenie celu pracy,

kolejne rozdziały pracy,

spis cytowanych publikacji,

3.Przypisy:

Przypisy na dole strony numerowane automatycznie. Przypisy literaturowe zgodnie ze wzorem wykazu literatury:

przypisy rozpoczynają się od wielkiej litery;

wszystkie przypisy wynikające z pracy muszą mieć odzwierciedlenie w bibliografii;

każdy przypis zakończony jest kropką.

Przyjmujemy następującą formę źródła: Autor (imię ograniczamy zawsze do inicjału), Tytuł, tłumacz, wydawnictwo, rok wydania oraz numer strony.

4.Numerowanie stron:

numery liczbami arabskimi,

na dole strony i wypośrodkowane,

wszystkie strony są ponumerowane,

pierwsza strona nie ma uwidocznionego numeru na dole strony.

kolejne strony od nr 2 są ponumerowane widocznie.

5.W spisie literatury cytowanej (ustawionego wg alfabetycznej kolejności nazwisk pierwszych autorów lub w kolejności cytowania, każda pozycja powinna zawierać kolejno od lewej strony rozdzielone przecinkiem:

w przypadku artykułów: Autor (imię ograniczamy zawsze do inicjału), tytuł publikacji, tytuł czasopisma, tłumacz, rok wydania, tom/rocznik, strony od – do.

w przypadku książek: Autor (imię ograniczamy zawsze do inicjału), tytuł książki, tłumacz, wydawnictwo, rok wydania, strony od – do (jeżeli można określić zakres treści).

w przypadku rozdziałów w książkach: trzech pierwszych Autorów rozdziału (imię ograniczamy zawsze do inicjału), tytuł rozdziału, tytuł książki, nazwisko i inicjały redaktora naukowego (w pracach zbiorowych), wydawnictwo, rok wydania, strony od-do. Praca-licencjacka-196

ZASADY PRZYGOTOWANIA MASZYNOPISU PRACY DYPLOMOWEJ

W trosce o formę prac dyplomowych, jako wizerunek działalności dydaktycznej Ateneum – Szkoły Wyższej w Gdańsku, wprowadza się obowiązek ujednoczenia, na wszystkich prowadzonych seminariach, przygotowania maszynopisu pracy dyplomowej wg następujących zasad:

praca magisterska/licencjacka – pisana pod kierunkiem opiekuna naukowego powinna stanowić krytyczne i twórcze przedstawienie wybranej sytuacji problemowej w obszarze rzeczywistości określonej ramami studiów, zawierać własną badawczą realizację jej oceny i propozycji rozwiązania. Wymienione cele zrealizowane być winny według zasad metodologicznych, w zgodzie z poprawnością aparatury pojęciowej i dokumentacji bibliograficznej oraz wymogami edytorskimi, z poszanowaniem praw autorskich.

objętość pracy: ok. 60 stron (praca magisterska)

objętość pracy min. 40 stron (praca licencjacka)

2 egzemplarze pracy w miękkiej oprawie + dołączony dysk CD z nagraniem treści pracy w formacie MS Word (dziekanat – archiwum) podpisany przez promotora i opisany (nr albumu, imię i nazwisko studenta oraz temat pracy).

strony zapisane dwustronnie i ponumerowane (z wyjątkiem karty tytułowej)

krój pisma: Times New Roman

wielkość: tekst podstawowy - czcionką 12; tytuły rozdziałów – czcionka 18 i pogrubiona; tytuły

podrozdziałów – czcionka 16 i pogrubiona

odstęp między wersami: 1,5

marginisy: górny – 2,5 cm; dolny – 2,5 cm; lewy – 3,5 cm ; prawy – 2,5 cm

tekst wyrównany do lewej i prawej (wyjustowany)

karta tytułowa winna zawierać: nazwę uczelni, wydział, imię i nazwisko autora, kierunek studiów, nr albumu, tytuł pracy, imię i nazwisko promotora, miejsce i rok

strona druga pracy: akceptacja promotora

strona trzecia pracy: spis treści

przedostatnia strona: metryczka pracy

ostatnia strona: oświadczenie o autorstwie pracy

bibliografia: wykaz prac cytowanych ułożonych wg nazwiska autora i daty wydania pracy; rekomendowany sposób zapisu wg wzoru poniżej:

a) książka (praca zwarta):

Nazwisko(a) Inicjały (rok wydania). Tytuł. Miejsce wydania: Wydawnictwo.

np.

Aronson E. (2004). Człowiek – istota społeczna. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Vealey R.S. (2005). Coaching for the inner edge. Morgantown, WV: FIT.

b) artykuł w czasopiśmie:

Nazwisko(a) Inicjały (rok wydania). Tytuł artykułu. Czasopismo, nr, str. (ale nie piszemy nr, strony).

np.

Lachman M.E. (1991). Perceived control over memory aging: Developmental and intervention perspectives. *Journal of Social Issues*, 47, 159-175.

Straś-Romanowska M. (2002). Status poznawczy kategorii „osoba” we współczesnej psychologii rozwojowej. Zarys problemu z perspektywy psychologicznej i filozoficznej. *Psychologia Rozwojowa*, 7, 2, 149-160.

c) rozdział w książce pod redakcją:

Nazwisko(a) Inicjały (rok wydania). Tytuł rozdziału. W: Inicjały Nazwisko(a) (red.): Tytuł całej pracy. Miejsce wydania: Wydawnictwo. Strony.

np.

Lachman M.E., Ziff M.A., Spiro A. (1994). Maintaining a sense of control in later life. In: R.P. Abeles, H.C. Gift, M.G. Ory (Eds.): *Aging and quality of life*. New York: Springer. 216-232.

Oleś P. (2002). Rozwój osobowości. W: B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.): *Psychologia rozwoju człowieka. Rozwój funkcji psychicznych*. Tom 3. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN. 131-177.

Uwaga: zachować wcięcie; wyróżnić kursywą tytuły prac lub czasopisma; w wypadku prac obcojęzycznych zachować oryginalną pisownię.

d) źródła internetowe :

pełen adres strony <http://-> z datą pobrania

rekomendowana struktura pracy (o charakterze badawczym):

Karta tytułowa (patrz wzór)

Wstęp (ogólne wprowadzenie do problemu, główny cel pracy, przewodnik po pracy)

Rozdział 1

Tytuł (rozdział poświęcony przeglądowi literatury: omówienie stanowisk teoretycznych i przegląd badań empirycznych dotyczących pierwszego z członów realizowanej pracy)

1.1....

1.2....

1.3....

Rozdział 2

Tytuł (rozdział poświęcony przeglądowi literatury: omówienie stanowisk teoretycznych i przegląd badań empirycznych dotyczących drugiego z członów realizowanej pracy)

2.1. ...

2.2. ...

2.3. ...

Rozdział 3

Strategia badań własnych (Założenia metodologiczne badań własnych)

3.1. Problem, pytania i hipotezy badawcze (zbudowanie problemu, wskazanie obszaru niewiedzy, sformułowanie pytań badawczych, postawienie 2-3 hipotez pracy)

3.2. Metody i procedura badań (omówienie zastosowanych metod, technik i narzędzi badawczych oraz sposobu przeprowadzenia badań; czym i jak badamy?)

3.3. Badane osoby (omówienie badanej populacji, społeczności, grupy lub analizowanej organizacji; kogo badamy?)

Rozdział 4

Wyniki badań i ich omówienie (prezentacja wyników badań własnych, ich analiza, weryfikacja hipotez,

dyskusja wyników w świetle literatury, własna interpretacja)

Rozdział 5

Wnioski (krótkie zestawienie najważniejszych wyników badań własnych, podsumowanie, zakończenie)

Bibliografia (wykaz prac cytowanych ułożonych wg nazwiska autora i daty wydania pracy; patrz wzór zapisu powyżej)

Aneks (zestawienie wyników surowych badań własnych; niepublikowane materiały źródłowe; metody badań, itp.)

Metryczka pracy (najważniejsze informacje o pracy w esencji: problem i cel, metody i procedura badań, osoby badane, ważniejsze wyniki, wnioski; maksymalnie 1 strona!)

Oświadczenie (patrz wzór)

O Ś W I A D C Z E N I E

Ja, niżej podpisany/na,

.....

student/ka

Ateneum- Szkoły Wyższej w Gdańsku

oświadczam,

że przedkładaną pracę pt.

.....

.....

napisałem/łam samodzielnie.

Oznacza to, że przy pisaniu pracy, poza niezbędnymi konsultacjami, nie korzystałem/łam z pomocy innych osób, a w szczególności nie zlecałem/łam opracowania rozprawy lub jej istotnych części innym osobom ani nie odpisywałem/łam tej rozprawy lub jej istotnych części od innych osób.

Jednocześnie przyjmuję do wiadomości, że gdyby powyższe oświadczenie okazało się nieprawdziwe, decyzja o wydaniu mi dyplomu zostanie cofnięta.

Gdańsk, dnia.....

.....

czytelny podpis

Ateneum – Szkoła Wyższa
Wydział.....

Imię nazwisko

Kierunek studiów:

Numer albumu:

Tytuł

Tytuł w języku angielskim

Praca magisterska napisana
pod kierunkiem.....

Gdańsk 20....

Akceptuję:

Data.....

Podpis.....Praca-licencjacka-197

Zasady składania prac dyplomowych w roku akademickim 2017/2018

·Zasady dotyczące prac i egzaminów dyplomowych reguluje rozdział 5 Regulaminu Studiów UG.

·Student składa pracę dyplomową we właściwym dziekanacie do końca sesji egzaminacyjnej kończącej studia (§ 30, ust. 1 Regulaminu Studiów).

·Praca dyplomowa podlega ocenie promotora oraz przynajmniej jednego recenzenta, wyznaczonego spośród osób posiadających co najmniej stopień naukowy doktora. W przypadku, gdy promotor pracy magisterskiej posiada stopień naukowy doktora, recenzent powinien posiadać tytuł naukowy profesora lub stopień naukowy doktora habilitowanego.

·Student składa w dziekanacie pracę dyplomową w formie elektronicznej na płycie CD oraz drukowaną wersję pracy. W pracy należy umieścić trzy oświadczenia: oświadczenie o samodzielnym wykonaniu pracy (wzór 1) i oświadczenie o zgodności elektronicznej wersji pracy z wersją drukowaną (wzór 2) i oświadczenie o udostępnianiu pracy dyplomowej dla celów naukowo-badawczych (wzór 8).

·Na płycie powinien znajdować się:

- Plik tekstowy opisu pracy (plik xml z opisem pracy należy generować po zalogowaniu do Portalu Studenta ps.ug.edu.pl). Jeśli praca dyplomowa powstała w języku innym niż polski, to pola opisowe (słowa kluczowe, tytuł, spis treści, streszczenie) należy wypełnić w tym właśnie języku. Dodatkowo tytuł pracy i jej streszczenie należy także napisać w języku polskim.

- Praca dyplomowa w formacie PDF.

- Praca dyplomowa w formacie Word.

- Nazwa plików powinna zawierać wyłącznie nazwisko i imię studenta.

·Opiekun pracy dyplomowej jest zobowiązany do sprawdzenia zgodności pliku w formacie PDF z drukowaną wersją pracy. Jeśli wersje się zgadzają, opiekun pracy dyplomowej jest zobowiązany do złożenia podpisu na kopercie, w której znajduje się płyta CD z pracą. Brak podpisu spowoduje nieprzyjęcie pracy dyplomowej w dziekanacie. Na kopercie zawierającej płytę oraz na samej płycie z elektroniczną wersją pracy dyplomowej powinno się znajdować imię i nazwisko studenta oraz numer albumu.

·14 dni przed wyznaczonym terminem obrony pracy dyplomowej student składa w dziekanacie:

- Wydrukowany dwustronnie i zbindowany egzemplarz pracy dyplomowej oraz pracę dyplomową w formie elektronicznej.

- 4 zdjęcia o wymiarach 4,5 cm x 6,5 cm (w przypadku składania podania o dyplom w języku obcym należy złożyć 5 fotografii).

- Kartę obiegową (wzór 3).

- Dowód wniesienia opłaty za dyplom (60,00 zł za dyplom w języku polskim, 40,00 zł za dyplom w języku angielskim).

- Dyplom w języku obcym wydawany jest na wniosek studenta (wzór 6).

·Przed złożeniem pracy dyplomowej w dziekanacie student musi uzyskać w indeksie elektronicznym KOMPLET WPISÓW, w tym zaliczenie seminarium dyplomowego. Jeśli w indeksie elektronicznym będzie brakowało wpisów lub nie zostaną one opublikowane, złożenie pracy w dziekanacie nie będzie możliwe!

·Dziekan, na wniosek promotora lub studenta, może przedłużyć do 3 miesięcy termin złożenia pracy dyplomowej i indeksu w przypadkach:

odługostrwałej choroby studenta, potwierdzonej zaświadczeniem lekarskim;

ozaistnienia innych szczególnie uzasadnionych okoliczności.

·Termin przyjmowania podań w w/w sprawie upływa ostatniego dnia składania prac dyplomowych w dziekanacie. Podanie winno być zaopiniowane przez opiekuna pracy dyplomowej (wzór 5).

·W przypadku niezłożenia pracy dyplomowej i indeksu w wyznaczonym terminie dziekan skreśla studenta z listy studentów (§ 30 ust. 7 Regulaminu).

·Wzór strony tytułowej (wzór 7).

Załącznik

Wielkość

wzor_1.doc

20 KB

wzor_2.doc
21.5 KB
wzor_6.doc
22.5 KB
wzor_5ok.doc
27 KB
wzor_8.docx
14.05 KB
wzor3.doc
36 KB
wzor7.doc
24 KB
Praca-licencjacka-23

Praca licencjacka i egzamin licencjacki

Szczegółowe zasady prowadzenia procesu dyplomowania (licencjat) dla studiów pierwszego stopnia na kierunku matematyka na Wydziale Matematyki Stosowanej AGH

1. Prace licencjackie

1) Przygotowanie pracy licencjackiej realizowane jest w ramach seminarium licencjackiego. Realizowane jest ono w semestrach V i VI studiów pierwszego stopnia. Grupa studentów uczestniczących w zajęciach nie przekracza 15 osób. Prowadzący seminarium jest opiekunem wszystkich prac licencjackich pisanych przez uczestników tego seminarium.

2) Temat pracy otrzymuje student od swojego opiekuna (prowadzącego seminarium licencjackie) w V semestrze studiów. Zgłoszenie tematu pracy następuje na formularzu udostępnionym na stronie internetowej WMS. Tematy zatwierdza dziekan.

3) Praca powinna liczyć około 15 stron formatu A-4, powinna być napisana po polsku, w LaTeX-u [standardowa wielkość strony, 12pt, styl "article"]. Formą i treścią powinna przypominać typową pracę matematyczną (bez wymogu nowych wyników). Pierwsze dwie strony powinny być niezależnie przygotowane według szablonu, który można pobrać ze strony internetowej wydziału. Pierwsza strona ma być stroną tytułową, a druga zawierać oświadczenie studenta i podpis opiekuna. Do egzemplarza, który pozostaje w dziekanacie należy jako trzecią stronę wstawić przygotowany formularz oceny pracy licencjackiej (załącznik nr 2). Pracy nie należy oprawiać, a jedynie trwale zszyć wzdłuż grzbietu. Do tego egzemplarza należy też dołączyć tekst pracy w formie elektronicznej (plik pdf).

4) Pod koniec VI semestru studenci prezentują swoje prace licencjackie podczas zajęć seminarium. Ocena za prezentację jest wpisywana do formularza oceny pracy licencjackiej.

5) Złożenie pracy i rejestracja egzemplarzy pracy w formie pisemnej i elektronicznej ma nastąpić do dnia 30 czerwca (zgodnie z Regulaminem Studiów). Warunkiem rejestracji egzemplarzy pracy jest zaliczenie wszystkich przewidzianych programem studiów przedmiotów i praktyk oraz pozytywna ocena pracy licencjackiej przez jej opiekuna.

6) W momencie rejestracji student dostarcza do dziekanatu dwa podpisane egzemplarze pracy licencjackiej, przy czym jeden z nich zawiera formularz recenzji z pozytywną oceną opiekuna i elektroniczną wersją pracy. Wtedy też do dziekanatu należy dostarczyć 4 zdjęcia dyplomowe, potwierdzenie opłaty za

dyplom w ustalonej wysokości, opcjonalnie podanie o wydanie odpisu dyplomu w języku angielskim i dodatkowe jedno zdjęcie wraz z potwierdzeniem wniesienia dodatkowej opłaty za odpis dyplomu w języku angielskim.

7) Oceny pracy dokonują niezależnie opiekun i recenzent. Recenzja ma charakter uproszczony - tabelka w formularzu oceny pracy licencjackiej.

8) Recenzenta pracy licencjackiej wyznacza dziekan.

9) Praca licencjacka może być pracą zespołową, pod warunkiem, że udział każdego z wykonawców jest szczegółowo określony. W przypadku matematycznych prac licencjackich zespół może liczyć co najwyżej trzy osoby.

2. Egzamin licencjacki

1) Warunkiem koniecznym dopuszczenia do obrony pracy licencjackiej jest zdanie egzaminu licencjackiego (kierunkowego) potwierdzającego osiągnięcie wybranych kierunkowych efektów kształcenia (EKK) w zakresie wiedzy, umiejętności i kompetencji społecznych osiągniętych w trakcie studiów pierwszego stopnia na kierunku matematyka.

2) Egzamin licencjacki (kierunkowy) ma formę pisemną testu wyboru składającego się z 25 zadań, w tym 15 łatwych i 10 trudnych. Wszystkie zadania są wybierane z zestawu zadań publikowanego na stronie internetowej WMS. Za każdą poprawną odpowiedź zdający otrzyma 4 punkty. Test jest punktowany w skali 0-100 i oceniany w skali ocen według zasady podanej w Regulaminie Studiów AGH.

3) Egzamin pisemny licencjacki odbywa się trzy razy w roku. Dwa terminy wyznacza dziekan w okresie sesji egzaminacyjnych. Trzeci termin odbywa się zgodnie z kalendarzem rekrutacji na studia drugiego stopnia.

4) Egzamin przeprowadza komisja egzaminacyjna powołana przez dziekana.

5) Jeli student nie złoży lub nie obroni pracy licencjackiej w okresie do końca następnego roku akademickiego do daty egzaminu, wówczas egzamin licencjacki musi być zdany ponownie na zasadach aktualnie obowiązujących.

3. Obrona pracy licencjackiej, egzamin dyplomowy

1) Obrona pracy licencjackiej (egzamin dyplomowy) odbywa się odrębnie dla każdego studenta. Podczas obrony pracy licencjackiej student odpowiada na pytanie dotyczące zagadnień zawartych w pracy.

2) Ocena egzaminu dyplomowego jest średnią arytmetyczną ocen za:

- prezentację pracy licencjackiej,
- odpowiedź na pytanie podczas obrony pracy,
- pisemny egzamin licencjacki.

3) Końcowy wynik ukończenia studiów pierwszego stopnia na kierunku matematyka, wpisywany do dyplomu oraz suplementu, jest ustalany jako średnia ważona ocen:

- średniej oceny ze studiów pierwszego stopnia z wagą 0.8,
- końcowej oceny pracy z wagą 0.1,
- oceny egzaminu dyplomowego z wagą 0.1.

4) Obrony prac licencjackich studentów, którzy ukończyli studia w terminie, odbywają się w ciągu kilku pierwszych dni lipca, bezpośrednio po zakończeniu letniej sesji egzaminacyjnej. Terminy obron wyznacza dziekan.

5) Na obronę prac dyplomowych studentów jednej grupy seminaryjnej przeznaczonych jest 5 godzin lekcyjnych.

6) Obrony prac licencjackich studentów, którzy nie ukończyli studiów w terminie lub nie zarejestrowali pracy do dnia 30 czerwca, odbywają się w terminach ustalonych przez dziekana przed upływem trzech miesięcy od dnia zarejestrowania pracy.

Uchwała Wydziału Matematyki Stosowanej w sprawie szczegółowych zasad dyplomowania dla studiów pierwszego stopnia na kierunku matematyka

Formularz oceny pracy licencjackiej

Rejestracja pracy licencjackiej

Rejestracja pracy ma nastąpić do dnia 30 czerwca (zgodnie z §24 p. 7 Regulaminu Studiów).

W momencie rejestracji student dostarcza do dziekanatu:

- a. Dwa podpisane egzemplarze pracy licencjackiej, przy czym jeden z nich wraz z recenzją opiekuna i elektroniczną wersją pracy.
- b. 4 zdjęcia o wymiarach 4,5 x 6,5 cm.
- c. Potwierdzenie opłaty za dyplom w wysokości 60 złotych.
- d. Opcjonalnie podanie o wydanie odpisu dyplomu w języku angielskim. Wtedy też dodatkowo 1 zdjęcie i potwierdzenie wniesienia dodatkowej opłaty w wysokości 40 złotych.
- e. Opłaty należy wnieść na konto Wydziału Matematyki Stosowanej.

Tytuł: opłata za dyplom, lub opłata za odpis w języku angielskim.

f. Indeks należy złożyć w dziekanacie natychmiast po uzyskaniu wszystkich wpisów.

Zadania na egzamin licencjacki

Zadania na egzamin licencjacki - zadania "łatwe"

Zadania na egzamin licencjacki - zadania "trudne"Praca-licencjacka-27

Komunikat ws. składania prac licencjackich

Szanowni Państwo, uprzejmie przypominamy, iż zgodnie z Regulaminem studiów § 20 ust. 8 – praca licencjacka powinna być złożona w dziekanacie do zakończenia sesji egzaminacyjno-zaliczeniowej ostatniego roku studiów danego stopnia.

Sesja letnia egzaminacyjno-zaliczeniowa trwa do 25 września 2016 r.

Składać pracę licencjacką mogą tylko te osoby, które zaliczą sesję egzaminacyjno-zaliczeniową, złożą kartę okresowych osiągnięć studenta (pierwsze terminy sesji odbędą się w czerwcu, poprawkowe we wrześniu).

Student, który przystępuje do złożenia pracy licencjackiej musi mieć uregulowane wszystkie opłaty względem Uczelni.

Uwaga! Osoby, które będą przystępować do składania pracy licencjackiej w czerwcu 2016 r. regulują czesne za lipiec, sierpień i wrzesień 2016 r. Natomiast osoby przystępujące do złożenia pracy licencjackiej we wrześniu regulują płatności wg dotychczasowych terminów. Opłata za dyplom 60 zł.

I termin składania prac licencjackich upływa dnia 30 czerwca 2016 r. (obrony prac licencjackich przewidziane w lipcu 2016 r.)

II termin składania prac licencjackich upływa dnia 25 września 2016 r. – termin ostateczny,

(obrony prac licencjackich przewidziane w październiku 2016 r.)

Przypomnienie:

Dokumenty wymagane przy rejestracji pracy licencjackiej:

1. Kompletna karta obiegowa. (Kartę obiegową należy w pierwszej kolejności podbić w Bibliotece Jagiellońskiej, następnie resztę pozycji regulowana jest w Dziekanacie Wydziału. UWAGA! Student przed złożeniem pracy licencjackiej powinien mieć zaliczone obowiązkowe praktyki studenckie – dokumentację praktyk najpóźniej należy składać do 19.06.2016 r. w dziekanacie).
 2. Cztery fotografie (45x65 mm) w stroju eleganckim.
 3. Rejestracja pracy licencjackiej podpisana przez promotora pracy (rejestracja pracy dyplomowej regulowana jest przez promotora na końcowej karcie seminaryjnej – strona druga).
 4. Oświadczenie autora pracy licencjackiej.
 5. Trzy egzemplarze pracy licencjackiej (jeden w twardej oprawie, dwa zbindowane) – druk jednostronny. Każda z prac podpisana przez promotora na pierwszej i ostatniej stronie.
 6. Trzy płyty CD – na każdej z płyt nagrana praca w formacie .doc i .pdf, każda z płyt opisana imieniem i nazwiskiem, numerem albumu oraz tytułem pracy licencjackiej.
 7. Wydruk pełnego raportu antyplagiatowego (w kolorze) – raport proszę spiąć lub zbindować. Czynności związane z przepuszczeniem przez plagiat pracy licencjackiej należą do obowiązków autora pracy.
 - a. Pracę dyplomową, która została zatwierdzona przez promotora (wersję ostateczną) należy zarejestrować na stronie www.plagiat.pl
 - b. po otrzymaniu raportu należy go wydrukować w kolorze – pełną wersję, zbindować lub trwale spiąć (wydruk z antyplagiatu nie łączyć z pracą dyplomową, składacie go Państwu oddzielnie). Raport antyplagiatowy musi być zaakceptowany przez promotora pracy.
- Kartę obiegową, oświadczenie autora, końcową kartę seminaryjną, wydruk z antyplagiatu nie łączymy z pracą licencjacką, składamy oddzielnie.

Przy składaniu pracy licencjackiej zwracają Państwo legitymację studencką. Często popełniane błędy:

- nieprawidłowy wzór pierwszej strony,
- nieaktualna nazwa Wydziału, prawidłowa nazwa Wydziału to: Wydział Bezpieczeństwa i Nauk Społeczno-Prawnych
- brak abstraktu, należy pamiętać o abstrakcie w języku polskim i angielskim (jest to krótkie streszczenie pracy). Abstrakt powinien być umieszczony pod bibliografią.

BRAK, KTÓREGOKOLWIEK Z WYMIENIONYCH ELEMENTÓW LUB BŁĘDNIE WYPEŁNIONA DOKUMENTACJA BĘDZIE SKUTKOWAĆ NIE PRZYJĘCIEM PRACY DO REJESTRAJI

Praca-licencjacka-28

DO OBRONY PRACY LICENCJACKIEJ I MAGISTERSKIEJ MOŻE PRYZYSTĄPIĆ STUDENT, KTÓRY ZŁOŻY W DZIEKANACIE (nie dotyczy studiów niestacjonarnych kierunku Pielęgniarstwo i Położnictwo):

- » kartę egzaminacyjną (ze wszystkimi zaliczeniami);
- » pracę licencjacką podpisaną przez promotora w miękkiej oprawie wydruk dwustronny, czcionka 12, pojedynczy odstęp (zbindowana) ze streszczeniem w języku polskim (1 szt.) plus słowa kluczowe od 3 do 6 - także w formie elektronicznej (płyta CD wklejona na ostatniej stronie 1 szt.);
- » pracę magisterską podpisaną przez promotora w miękkiej oprawie wydruk dwustronny, czcionka 12, pojedynczy odstęp (zbindowana) ze streszczeniem w języku polskim i angielskim (1 szt.) plus słowa kluczowe od 3 do 6 - także w formie elektronicznej (płyta CD wklejona na ostatniej stronie 1 szt.);
- » pracę w wersji elektronicznej (bez oświadczenia i podziękowań) - jeden plik w formacie DOC (Microsoft Word)- objętość do 10MB dostarczony na nośniku CD lub DVD (nośnik opisany imieniem i nazwiskiem, numerem albumu, kierunkiem studiów i tematem pracy - wklejony w pracy dla dziekanatu) - student wprowadza plik z pracą dyplomową oraz wpisuje słowa kluczowe do systemu WISUS (Zapisz → Prace dyplomowe → Temat pracy → Dodaj treść pracy);
- » oświadczenie o samodzielny napisaniu pracy (jako strona przed spisem treści - część pracy);
- » pismo z prośbą o akceptację propozycji recenzenta (od promotora pracy skierowane do Dziekana);
- » dowód wpłaty za dyplom 60,00 zł - wpłata na subkonto studenta wygenerowane w Wirtualnym Dziekanacie;
- » 6 zdjęć dyplomowych 45mm x 65 mm;
- » kartę informacyjną o praktykach, kołach naukowych, nagrodach (dane do suplementu) + dziennik praktyk (dot. Fizjoterapia, Pielęgniarstwo, Położnictwo, Terapia zajęciowa);
- » kartę obiegową (do zakliknięcia w systemie WISUS);
- » studenci skreśleni zobowiązani są do dostarczenia pisma o reaktywację na jeden dzień w celu obrony pracy dyplomowej skierowanego do Prodziekana d/s studenckich i zaakceptowanej przez promotora
- » Formularz Monitoringu Losów Zawodowych Absolwentów;
- » legitymację (lub studia I stopnia oświadczenie).

TERMINY OBRONY ustalany jest po wpłynięciu do Dziekanatu WNoZ recenzji pracy licencjackiej/magisterskiej, pozytywnego protokołu kontroli oryginalności pracy otrzymanego od operatora Plagiat.pl oraz wgrania przez studenta pracy licencjackiej/magisterskiej (po pozytywnym Praca-licencjacka-32

Informacje dotyczące pracy dyplomowej oraz egzaminu dyplomowego

Składanie pracy dyplomowej oraz procedury dopuszczania do egzaminu dyplomowego

Warunki dopuszczania i przeprowadzania egzaminów dyplomowych w Szkole Wyższej im. Pawła Włodkowica w Płocku

INFORMACJA DOTYCZĄCA SPOSOBU PRZYGOTOWANIA I SKŁADANIA PRACY DYPLOMOWEJ

1. Praca dyplomowa powinna zawierać:

- 1) Stronę tytułową ,
- 2) Streszczenie pracy,
- 3) Spis treści,
- 4) Wstęp obejmujący genezę oraz cel pracy,
- 5) Treść pracy podzieloną na rozdziały,
- 6) Podsumowanie zawierające wnioski końcowe,

7) Bibliografię,

8) Spis tabel i spis rysunków,

9) Załączniki.

2. Strona tytułowa pracy dyplomowej musi być zgodna z obowiązującym w SWPW wzorem, dostępnym w Dziekanacie oraz na stronie internetowej Uczelni (www.wlodkowic.pl).

3. Praca licencjacka oraz inżynierska musi zawierać streszczenie w języku polskim, a praca magisterska dodatkowo w języku obcym, zgodnie z ukończonym przez studenta lektoratem. Wersję obcojęzyczną streszczenia należy opracować na zajęciach projektowych z języka angielskiego/niemieckiego/rosyjskiego. Streszczenie należy umieścić po stronie tytułowej, przed spisem treści. Długość streszczenia nie powinna przekraczać jednej strony. Streszczenie powinno dotyczyć treści pracy, bez umieszczania osobistych dygresji i komentarzy. W streszczeniu należy przedstawić główne elementy pracy.

4. Praca powinna być wykonana czcionką Times New Roman wielkości 12 punktów z odstępem pomiędzy wierszami 1,15. Praca musi być zapisana w formacie MS Word (doc, docx) lub Open Document (odt).

5. Po zaakceptowaniu pracy przez Promotora, jej wersję elektroniczną student przesyła poprzez system Wirtualnej Uczelni wraz z kompletem załączników, o ile występują, np. opracowane dokumenty, scenariusz lekcji, przygotowany program komputerowy.

6. Egzemplarz pracy przeznaczony do archiwum Uczelni musi być wydrukowany dwustronnie na papierze o gramaturze nie większej niż 80 g/m². Praca powinna być zszyta zszywkami. Do ostatniej strony należy przykleić kopertę, zawierającą płytę CD lub DVD podpisaną imieniem i nazwiskiem oraz numerem albumu, zawierającą przesłaną wersję elektroniczną pracy dyplomowej.

7. W zależności od uzgodnień z Promotorem, student drukuje wymaganą liczbę egzemplarzy przeznaczonych dla Promotora i Recenzenta. Prace należy wydrukować jednostronnie i zbindować.

8. Promotor pracy potwierdza przyjęcie pracy dyplomowej umieszczając na stronie tytułowej egzemplarza przeznaczonego do archiwum SWPW odręczny zapis „Pracę przyjmuję” wraz z datą oraz podpisem.

9. Student składa wydrukowane egzemplarze pracy dyplomowej w Sekretariacie Wydziału, gdzie po porównaniu ich zgodności z wersją elektroniczną, praca sprawdzana jest w systemie antyplagiatowym Plagiat.pl.

SKŁADANIE DOKUMENTÓW DO OBRONY

1. Do Sekretariatu Wydziału student składa:

- egzemplarze pracy dyplomowej
- podanie do Dziekana Wydziału o zgodę na dopuszczenie do egzaminu dyplomowego z opinią Promotora oraz wypełnioną i podpisaną drugą stroną z dodatkowymi informacjami (poświadczonymi kserokopiami dokumentów) o studencie i oświadczeniu o samodzielnym napisaniu pracy oraz zgodności wersji elektronicznej z drukowaną.

2. Do Dziekanatu – pokój 108 w budynku A – student składa:

- kartę okresowych osiągnięć studenta – termin składania zgodnie z zasadami rejestracji
- dziennik praktyk (dotyczy studentów odbywających praktyki)
- kartę obiegową
- 4 aktualne zdjęcia w stroju wizytowym o rozmiarze 4,5 x 6,5 cm - jedno zdjęcie podpisane imieniem i nazwiskiem oraz numerem albumu umieszczone w kopercie
- zgodę na monitorowanie kariery zawodowej absolwenta - formularz do wydrukowania po zalogowaniu się na stronie: dziekanat.wlodkowic.pl w opcji „Dane studenta”.
- inne dokumenty, np. świadczące o zmianie nazwiska.

Więcej informacji dotyczących warunków dopuszczenia do egzaminu dyplomowego, składania egzaminu oraz sposobu obliczania ostatecznego wyniku studiów – znajduje się w Regulaminie studiów Szkoły Wyższej

im. Pawła Włodkowica w Płocku.

EGZAMIN DYPLOMOWY

Egzamin dyplomowy odbywa się przed dyplomową komisją egzaminacyjną powołaną przez Dziekana. Dyplomowa komisja egzaminacyjna składa się co najmniej z trzech osób, a w jej skład winien wchodzić Promotor i Recenzent. Komisji przewodniczy Dziekan lub wyznaczony przez niego nauczyciel akademicki. Egzamin dyplomowy jest egzaminem ustnym. Student przystępuje do egzaminu z legitymacją studencką. ·Student studiów drugiego stopnia przystępuje do egzaminu z legitymacją studencką i przekazuje ją Przewodniczącemu Komisji Egzaminacyjnej. Po trwałym uszkodzeniu legitymacji jest ona zwracana studentowi. W przypadku braku legitymacji student zobowiązany jest do złożenia oświadczenia o przyczynie jej niezłożenia. ·Student studiów pierwszego stopnia przystępuje do egzaminu z legitymacją studencką i okazuje ją Przewodniczącemu Komisji Egzaminacyjnej. Student studiów pierwszego stopnia zachowuje prawa studenta, a tym samym prawo do posiadania legitymacji studenckiej - do dnia 31 października roku, w którym ukończył te studia.

ODBIÓR DYPLOMU

Odbiór dyplomów - po 30 dniach od daty egzaminu dyplomowego.
Dyplomy można odbierać w pokoju nr 111, budynek A

Zadzwoń do nas: (24) 366 41 32

Przy odbiorze dyplomu należy okazać dowód wpłaty za dyplom w kwocie 60 zł. Wpłaty można dokonać w kasie Uczelni.

Dyplom może być wydany osobie upoważnionej przez absolwenta - upoważnienie do odbioru dokumentów musi być poświadczone przez notariusza lub pracownika Uczelni.

Praca-licencjacka-33

Wytyczne dotyczące wymogów, jakie powinny spełniać prace licencjackie i

magisterskie,

w Wyższej Szkole Zdrowia, Urody i Edukacji

wPoznaniu 2017

1.Zasady ogólne

Prace licencjackie oraz prace magisterskie realizowane w WSZUiE w Poznaniu należą do szeroko rozumianych prac w naukach:

- biomedycznych,
- rolniczych,
- ścisłych
- humanistycznych

- społecznych.

Wobec tych prac zastosowanie mają międzynarodowe wytyczne i konwencje oraz zwyczaje i standardy przyjęte w tych dziedzinach.

Prace dyplomowe mogą być:

- poglądowe,
- badawcze
- kazuistyczne,
- projektowe.

Praca licencjacka powinna być pracą poglądową lub projektową, choć dopuszcza się przygotowanie pracy badawczej i kazuistycznej.

Praca magisterska powinna być pracą badawczą, opartą na źródłach typu archiwalnego (dokumenty, prasa, fachowa literatura itp.) lub pracą empiryczną opartą o źródła wywołane (ankieta) lub na wynikach badań laboratoryjnych lub klinicznych przeprowadzonych przez studenta.

Praca magisterska może być również pracą poglądową bądź kazuistyczną, opartą na opisie nie mniej niż trzech przypadków.

2. Budowa i konstrukcja pracy

- Objętość pracy - zaleca się, aby praca licencjacka liczyła minimum 30 stron, a magisterska minimum 40 stron, nie wliczając w to strony tytułowej, spisu treści, piśmiennictwa i streszczeń, które odpowiednio powiększają objętość pracy.
- Nazwa pracy - obowiązująca na okładce, odpowiednio:

Praca licencjacka,

Praca magisterska.

- Tytuł pracy powinien być jednozdaniowy i sprobmatyzowany, podany na stronie tytułowej, w języku polskim i angielskim; (tytuł pracy nie może być hasłem, np. Łuszczyca).

Struktura pracy

Praca poglądowa – składowe pracy, podane w kolejności występowania:

- strona tytułowa – wg zał. 1 (na końcu dokumentu),

- ew. podziękowania,

- ew. wykaz skrótów,

2.Spis treści,

3.Cel pracy -(może być umieszczony na początku pracy lub przed metodologią badań, w zależności od charakteru pracy, właściwe miejsce wskaże promotor),

4.Wstęp,

5.Rozdziały pracy* - wg własnego opracowania,

6.Podsumowanie,

7.Streszczenie - (w obu wersjach językowych),

8.Piśmiennictwo** -(osobno wyszczególnione pozycje internetowe),

8.

Wykaz ilustracji i tabel - wraz z numerami stron,

9.

Oświadczenia -

wg zał. 2 i 3 (na końcu dokumentu).

2

Praca badawcza – składowe pracy, w kolejności występowania:

- strona tytułowa – zał. 1 dokumentu,

- ew. podziękowania,

- ew. wykaz skrótów,

2.Spis treści,

2. Wstęp - powinien zawierać przesłanki skłaniające do podjęcia tematu,

3.Część teoretyczna* – powinna zawierać przegląd aktualnego stanu badań w zakresie podjętej w pracy tematyki, dokonany na podstawie literatury,

4. Cel pracy – powinien jasno precyzować cel badań wraz

zopisem materiału badawczego,

5. Metodologia badań – powinna zawierać dokładny opis zastosowanych metod badawczych,

6. Wyniki – należy przedstawić wyniki badań w postaci tekstu,

tabel, wykresów, fotografii, itd.; zaleca się podanie

wyników w postaci statystyki opisowej,

7. Dyskusja wyników – powinna zawierać omówienie własnych wyników badań, z ew. wyjaśnieniem zjawisk i hipotez im towarzyszących oraz porównanie własnych wyników z danymi piśmiennictwa,

8. Wnioski – powinny być sformułowane w punktach

najistotniejszych dla tematu pracy (3-5 punktów),

9. Streszczenie -(w obu wersjach językowych),

10. Piśmiennictwo** - (osobno wyszczególnione pozycje internetowe),

11. Wykaz ilustracji i tabel - wraz z numerami stron,

12. Oświadczenia -wg zał. 2 i 3 (na końcu dokumentu).

3

Praca projektowa – dotyczy prac licencjackich i magisterskich na kierunkach o profilu praktycznym

- strona tytułowa – zał. 1 (na końcu dokumentu),

- ew. podziękowania,

- ew. wykaz skrótów,

2. Spis treści,

3. Cel i zakres projektu - (cel/cele do osiągnięcia i sposób realizacji),

4. Wstęp - krótkie wprowadzenie w zagadnienie,

5. Część teoretyczna - istotne dla tematu projektu zagadnienia na podstawie przeglądu literatury przedmiotu; zwykle część teoretyczna jest dzielona na podrozdziały tematyczne stosownie do wyznaczonych celów¹,
6. Część praktyczna projektu - jest zasadniczą dla projektu licencjackiego częścią pracy; powinna zawierać: np. zestawienie i charakterystykę stosowanych materiałów, omówienie metod, technik i narzędzi badawczych, przedstawienie wyników własnych badań oraz ich analizę²,
7. Podsumowanie i wnioski końcowe - studenci prezentują podsumowanie wyników projektu, własne wnioski i uwagi dotyczące zarówno samego projektu, jak i zastosowanych metod (wnioski dot. możliwości ich ulepszenia, modyfikacji, kierunków i perspektyw rozwoju),

Przygotowanie prezentacji w Power-Point

7.

Streszczenie -

(w obu wersjach językowych),

8.

Piśmiennictwo** -

(osobno wyszczególnione pozycje

internetowe),

9.

Wykaz tabel i rysunków –

wraz z numerami stron,

10. Oświadczenie -

o samodzielnym napisaniu i realizacji

projektu wg wzoru.

1Jeżeli projekt przygotowują dwie osoby należy szczegółowo opisać podział pracy

2Jeżeli projekt przygotowują dwie osoby należy szczegółowo opisać podział pracy

4

Projekt dyplomowy, a także praca badawcza, mogą mieć charakter zespołowy. W

pracach dwuosobowych należy jednoznacznie określić autorów poszczególnych części pracy dyplomowej. Indywidualny wkład każdego współautora jest oceniany niezależnie, w oddzielnych recenzjach. Studenci otrzymują tę samą liczbę punktów ECTS, ale oceniani są indywidualnie; egzamin dyplomowy zdają indywidualnie.

*Rozdziały pracy bądź część teoretyczna - dotyczy kolejnych rozdziałów (oznaczonych cyframi rzymskimi),

które mogą być podzielone na podrozdziały

(oznaczone cyframi arabskimi), w których przedstawiony jest tekst merytoryczny. Integralną część pracy w tych rozdziałach mogą stanowić ilustracje, mapy, tabele, każdorazowo opatrzone pełnym opisem bibliograficznym, wskazującym na źródło i datę ich pozyskania (można posłużyć się mniejszą czcionką).

****Piśmiennictwo** powinno być prowadzone według zasad wskazanych przez promotora i stosowane konsekwentnie w całej pracy.

Istnieją następujące sposoby umieszczenia piśmiennictwa oraz zasady jego cytowania:

- tradycyjny (oksfordzki), stosowanie tzw. przypisu dolnego (w programie Word, zakładka Odwołania, zostanie wstawiony odsyłacz - przed kropką kończącą zdanie - do przypisu u dołu strony),
- system vancouverki - spis piśmiennictwa umieszczony na końcu pracy według alfabety lub zgodnie z kolejnością pojawiania się po raz pierwszy w tekście; w tekście prace cytowane są w nawiasach [] lub jako indeks górny przed kropką kończącą zdanie,
- system harwardzki - system podawania źródeł w nawiasach znajdujących się bezpośrednio w tekście i zawierających - nazwisko autora, rok wydania, ewentualnie stronę - cytowanej publikacji. Publikacja z takimi przypisami zawiera zawsze załącznik z alfabetycznie posortowaną szczegółową bibliografią.

5

W pracy powinny być wykorzystane publikacje naukowe najnowsze i aktualne, chyba, że wobec ich braku konieczne jest wykorzystanie starszych źródeł. Zaleca się, aby praca licencjacka zawierała co najmniej 15 pozycji piśmiennictwa, magisterska co najmniej 25 pozycji piśmiennictwa.

Adresy internetowe powinny być zestawione osobno, w rozdziale Piśmiennictwo.

Zaleca się, aby ich liczba nie przekraczała 10 pozycji.

Redakcja pracy - niezależnie od charakteru pracy, powinna być pisana:

- czcionką Times New Roman 12,
- interlinia 1,5ok. 30 wersów na stronę,
- marginesy: górny, dolny i prawy - 2,5 cm,

lewy – 3,5 cm

(centymetr na oprawę),

-

-

tabele*** z kolejnymi numerami tabel i tytułami tabel

(tytuł nad tabelą, źródło i data pozyskania pod tabelą),

ryciny*** z kolejnymi numerami rycin i opisami rycin

(w tym wykresy, fotografie, reprodukcje) - pod ryciną opis

(zakończony kropką) oraz źródło i data pozyskania.

***jeśli materiał (rysunek, zdjęcie, tabela) nie został zaczerpnięty

w źródle należy zastosować formułę: Źródło: opracowanie własne

W dziekanatach należy złożyć oprawioną pracę licencjacką lub magisterską

w dwóch egzemplarzach wraz z dwoma zapisami elektronicznymi na płytach CD:

- jeden egzemplarz pracy w miękkiej oprawie, drukowany dwustronnie z wklejoną na końcu pracy płytką CD, z cyfrowym zapisem pracy w formacie PDF - całość do archiwum,
- drugi egzemplarz pracy w twardej oprawie, drukowany jednostronnie, dla recenzenta,
- osobno płytkę CD z cyfrowym zapisem pracy w formacie .doc lub .docx (do sprawdzenia programem antyplagiatowym); WAŻNE! bez załączników 2 i 3, ponieważ program identyfikuje je jako „plagiat”,

6

- trzeci egzemplarz pracy, oprawiony i drukowany wg życzenia promotora, dyplomant przekazuje osobiście (bez angażowania dziekanatów).

Teksty w wydruku komputerowym oraz w zapisie elektronicznym muszą być identyczne.

Student ponosi pełną odpowiedzialność za identyczność obu wersji pracy składając stosowne oświadczenia – Załącznik 2.

Zaprezentowane wytyczne stanowią pomoc w procesie przygotowywania pracy dyplomowej; nadrzędne i obowiązujące dla dyplomanta są uwagi i zalecenia promotora.

PRZYKŁADY ZAPISU BIBLIOGRAFICZNEGO

Książka autora polskiego:

(T)Ciborowska H., Rudnicka A., Dietetyka. Żywnienie zdrowego i chorego człowieka. Wyd. 3 zm. Wydawnictwo Lekarskie PZWL. Warszawa 2007, s. 52-54.

(V)Ciborowska H, Rudnicka A, Dietetyka. Żywnienie zdrowego i chorego człowieka. Wyd. 3 zm. Warszawa:Wydawnictwo Lekarskie PZWL; 2007:52-4.

(H)Ciborowska H., Rudnicka A. (2007), Dietetyka. Żywnienie zdrowego i chorego człowieka, Poznań, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, s. 52-4.

Książka autora zagranicznego:

(T)Erickson C.K., Nauka o uzależnieniach. Od neurobiologii do skutecznych metod leczenia. Tł. J. Vetulani. Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego. Warszawa 2010, s. 100-105.

(V)Erickson C.K, Vetulani J (tł) Nauka o uzależnieniach. Od neurobiologii do skutecznych metod leczenia. Warszawa:Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego; 2010:100-5.

(H)Erickson C.K., Vetulani J (tł.) (2010), Nauka o uzależnieniach. Od neurobiologii do skutecznych metod leczenia, Warszawa, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, s. 100-5.

7

Praca zbiorowa pisana pod redakcją naukową:

(T)Kosmetologia pielęgnacyjna i lekarska. Red. nauk. M. Noszczyk. Wydawnictwo Lekarskie PZWL. Warszawa 2010, s. 370.

(V)Noszczyk M (red) Kosmetologia pielęgnacyjna i lekarska. Warszawa:Wydawnictwo Lekarskie PZWL; 2010:370.

(H)Noszczyk M. (red.) (2010), Kosmetologia pielęgnacyjna i lekarska, Warszawa, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, s. 370.

Książka autora zagranicznego wydana pod polską redakcją naukową/redakcją naukową tłumaczenia:

(T)Rhein L.D., Fluhr J.W., Starzenie skóry. Aktualne strategie terapeutyczne. Red. wyd. pol. W. Placek.

(V)Rhein L.D, Fluhr J.W, Placek W (red) Starzenie skóry. Aktualne strategie terapeutyczne. Wrocław:Medpharm Polska; 2010:95-112.

(H)Rhein L.D., Fluhr J.W., Placek W. (red.) (2010), Starzenie skóry. Aktualne strategie terapeutyczne, Wrocław, Medpharm Polska, s. 95-112.

Artykuł z czasopisma polskojęzycznego:

(T)Arct J., Gulba M., Matrykiny w kosmetyce pielęgnacyjnej. „Polish Journal of Cosmetology” 2014, nr 2, s. 103-107.

(V)Arct J, Gulba M, Matrykiny w kosmetyce pielęgnacyjnej. Pol J Cosm 2014; 2:103-7.

(H)Arct J., Gulba M. (2014), Matrykiny w kosmetyce pielęgnacyjnej. Polish Journal of Cosmetology nr 2, s. 103-107.

Uwagi:

1. Interpunkcja, spacje (lub ich brak) oraz kolejność poszczególnych elementów zapisu nie są przypadkowe i charakteryzują dany styl zapisu.

2. W zapisie nie ujmuje się informacji o pierwszym wydaniu książki, tylko od drugiego wzwyż.

3. Litery T, V, H oznaczają: T - system tradycyjny,

V – system Vancouver,

H – system Harvard.

8

WYŻSZA SZKOŁA ZDROWIA,

URODY I EDUKACJI W POZNANIU

Wydział Kosmetologii i Nauk Edukacyjnych

(załącznik 1)

Imię i nazwisko

Tytuł pracy licencjackiej/magisterskiej
mniejszymi literami tytuł w j. angielskim

Praca licencjacka/ magisterska napisana
pod kierunkiem

(tytuł naukowy, imię i nazwisko promotora)

POZNAŃ 201?

9

Załącznik 2

Wzór oświadczenia 1

OŚWIADCZENIE

(STUDENTA/KI)

.....

Imię i Nazwisko Studenta/ki

.....

nr albumu

Oświadczam, że moja praca pt.:

.....

a) została przygotowana przeze mnie samodzielnie,*

b) nie narusza praw autorskich w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 roku o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. Nr 24, poz. 83 z późn. zm.) oraz dóbr osobistych chronionych prawem,

c) nie zawiera danych i informacji, które uzyskałem/am w sposób niedozwolony,

d) nie była podstawą nadania dyplomu uczelni wyższej lub tytułu zawodowego ani mnie ani innej osobie.

Ponadto oświadczam, że treść pracy przedstawionej przeze mnie do obrony, zawarta na przekazywanym nośniku elektronicznym, jest identyczna z jej wersją drukowaną

....., dn.....

podpis studenta

*Uwzględniając merytoryczny wkład promotora (w ramach prowadzonego seminarium dyplomowego).

10

Załącznik 3

Wzór oświadczenia 2

OŚWIADCZENIE

(STUDENTA/KI)

Oświadczam, że poinformowano mnie o prawach i obowiązkach studenta Uczelni, a także o zasadach dotyczących kontroli samodzielności prac dyplomowych i zaliczeniowych. W związku z powyższym oświadczam, że wyrażam zgodę na przetwarzanie moich prac pisemnych (w tym prac zaliczeniowych i pracy dyplomowej) powstałych w toku studiów i związanych z realizacją kształcenia w Uczelni, a także na przechowywanie ich w celach realizowanej procedury antyplagiatowej w bazie cyfrowej Systemu Antyplagiatowego.

.....dn.....

Podpis studenta

11Praca-licencjacka-35

Numeracja stron w pracy licencjackiej

Jak zrobić numerację stron w programie Word, aby była ona zgodna z wytycznymi uczelni i wymogami edytorskimi? Poznajcie ustawienia numeracji w Wordzie.

Pisanie pracy licencjackiej

Pisanie pracy licencjackiej wymaga od studenta poznania wielu ważnych aspektów, zarówno w dziedzinie merytorycznej, jak i technicznej. Przygotowując tekst, należy pamiętać o tym, jakie marginesy powinna mieć praca licencjacka, bądź ile stron musi mieć praca licencjacka. Kolejnym ważnym aspektem, który należy spełnić, aby praca była zaakceptowana przez promotora, a w późniejszym czasie dziekanat, jest numeracja stron w pliku Word.

Numeracja stron Word

Programem, z którego studenci korzystają najczęściej podczas przygotowania pracy licencjackiej jest Microsoft Word w wersji 2017 lub starszy. Plik domyślnie nie ma ustawionej numeracji stron, a jest ona obowiązkowa w przypadku pracy licencjackiej.

Aby poprawnie ponumerować strony, należy wybrać zakładkę Wstawianie, a następnie opcję Numer strony. Wówczas z listy rozwijanej mamy możliwość wybrać preferowane położenie numerów na stronie. Co ważne – należy pamiętać, że strona tytułowa liczy się jako pierwsza strona pracy licencjackiej, ale należy usunąć z niej cyfrę 1, a następną stronę numerować kolejno od cyfry 2.

·praca licencjacka

- word
 - numeracja stron
 - microsoft word
 - ustawienia
- Warto przeczytać
- AKTUALNOŚCI

Jak powinna wyglądać karta tytułowa pracy dyplomowej?piątek, 16 listopada 2018, 15:14

Podczas pisania pracy dyplomowej należy zwrócić szczególną uwagę na to, jak wygląda strona tytułowa. Każda uczelnia może mieć indywidualne wytyczne, jednak istnieją punkty wspólne, które należy zawrzeć podczas tworzenia karty tytułowej. »

- AKTUALNOŚCI

Zalety pracy zmianowejczwartek, 15 listopada 2018, 13:10

Zmianowy tryb pracy wiąże się z pewnymi uniedogodnieniami. Praca zmianowa ma też także trochę plusów. Sprawdź zalety systemu pracy zmianowej. »Praca-licencjacka-42

Strona główna » Studia » Prace dyplomowe

Prace dyplomowe

Informacje dla studentów studiów I i II stopnia

Do pobrania:

- Formularz zgłoszenia tematu pracy dyplomowej doc / pdf
- Zasady formatowania treści pracy dyplomowej, zgodne ze standardem CE UW
- Wzór 3 pierwszych stron pracy licencjackiej doc / pdf
- Wzór 3 pierwszych stron pracy magisterskiej doc / pdf
- Wniosek o wydanie dyplomu w języku angielskimdoc / pdf

Praca licencjacka i magisterska

Zgodnie z § 39 Zasad studiowania w Centrum Europejskim UW „Autor pracy dyplomowej musi wykazać opanowanie umiejętności warsztatowych (dokumentacja, prezentacja) i redakcyjnych. Ocenie podlegają pod tym względem konstrukcja pracy, wstęp, podsumowanie (zakończenie, wnioski), bibliografia, przypisy, tabele, rysunki, aneksy, klarowność wyводу, poprawność językowa. Praca powinna być napisana w sposób zwięzły”. W tym samym miejscu można znaleźć także informacje, czym jest praca licencjacka i praca magisterska:

„Praca licencjacka ma formę pogłębionego referatu o zalecanej objętości ok. 50 stron standardowego maszynopisu (100 tys. znaków). Może mieć charakter opisowy. Wstęp pracy powinien formułować jej cel, uzasadniać podstawę materiałową i konstrukcję wyводу. Jeśli praca oparta jest o literaturę przedmiotu, od autora oczekuje się samodzielności konstrukcji i sposobu interpretacji przedstawionego materiału”.

„Praca magisterska służy samodzielnemu rozwiązaniu problemu badawczego. Zalecana objętość to ok. 80 stron (160 tys. znaków). Wstęp pracy winien przedstawiać jej cel i formułować pytanie badawcze, hipotezę lub tezy badawcze, przedstawiać odnoszące się do analizowanego problemu stanowiska zaczerpnięte z nowej literatury przedmiotu, prezentować metodę badawczą i uzasadniać dobór podstawy materiałowej. Od autora oczekuje się wykorzystania literatury teoretycznej oraz samodzielnej analizy”.

Praca dyplomowa – licencjacka lub magisterska – powstaje na seminarium. Listę seminariów licencjackich i magisterskich i ich opisy można znaleźć w USOSwebie. Seminarium dyplomowe jest przedmiotem rocznym. Do końca pierwszego semestru (w roku akademickim 2018/2019 jest to dzień 16 lutego 2019 r.) seminarzyści zobowiązani są do złożenia w Sekretariacie Studiów formularza zgłoszenia tematu pracy dyplomowej zatwierdzonego przez promotora. Bez wypełnienia tego obowiązku zaliczenie

seminarium nie jest możliwe.

W Archiwum Prac Dyplomowych UW można znaleźć tytuły i streszczenia prac studentów, którzy ukończyli studia w Centrum Europejskim UW. Prace to można obejrzeć w Bibliotece Centrum Europejskiego, jednak ponieważ nie były one publikowane i są udostępniane tak jak rękopisy, podlegają specjalnej ochronie – np. nie wolno ich w żaden sposób kopiować. Nowsze prace udostępniane są w formie cyfrowej na komputerach biblioteki, starsze – w formie papierowej. Pracownicy Biblioteki przygotowali także dla seminarzystów specjalny poradnik wyszukiwania informacji do prac dyplomowych.

Złożona praca dyplomowa powinna spełniać określone wymagania (Zarządzenie Rektora UW nr 16/2006 reguluje sposób sporządzania trzech pierwszych stron pracy).

Składanie prac licencjackich i magisterskich

Co roku decyzją Dyrektora Centrum Europejskiego ustalane są terminy składania gotowych prac dyplomowych i egzaminów dyplomowych. W roku akademickim 2018/2019 te terminy są następujące:

- prace złożone do 10 czerwca 2019 r. – egzaminy dyplomowe w terminie 24 czerwca – 5 lipca 2019 r.
- prace złożone do 9 września 2019 r. – egzaminy dyplomowe w terminie 16-22 września 2019 r.

Złożenie gotowej pracy dyplomowej w Sekretariacie Studiów jest warunkiem zaliczenia seminarium licencjackiego lub magisterskiego (bez oceny). Wraz z pracą należy dostarczyć do Sekretariatu Studiów dodatkowe dokumenty:

- Zasady składania prac licencjackich
- Zasady składania prac magisterskich

Po złożeniu pracy w Sekretariacie Studiów student niezwłocznie wprowadza do Archiwum Prac Dyplomowych streszczenie pracy, słowa kluczowe, tytuł pracy w języku angielskim (są to informacje, które znajdują się na trzeciej stronie pracy dyplomowej) oraz wgrywa tekst pracy.

Ocena prac licencjackich i magisterskich

Prace dyplomowe są obligatoryjnie kierowane do sprawdzenia programem antyplagiatowym. Zgodnie z § 38 Zasad studiowania w Centrum Europejskim UW:

„5. Praca dyplomowa, w której stwierdzono naruszenie praw autorskich, nie może być podstawą uzyskania prawa do przystąpienia do egzaminu dyplomowego. Uzyskanie prawa przystąpienia do egzaminu dyplomowego może nastąpić po ponownym zaliczeniu seminarium dyplomowego i złożeniu nowej pracy w następnym cyklu dydaktycznym.

6. W sytuacji stwierdzenia naruszenia praw autorskich przez studenta, Dyrektor CE kieruje sprawę do rozpatrzenia przez odpowiednie organy UW”.

Promotor obowiązkowo ocenia wyniki kontroli antyplagiatowej prac swoich seminarzystów.

Prace, które pomyślnie przeszły kontrolę antyplagiatową, kierowane są do recenzji. Jedną recenzję sporządza promotor, drugą – wyznaczony recenzent. Najpóźniej na dwa dni przed wyznaczonym terminem egzaminu dyplomowego, student ma prawo zapoznać się z treścią sporządzonych recenzji. Są one mu udostępniane w Archiwum Prac Dyplomowych. Każdy z recenzentów, oceniając pracę, uwzględnia następujące elementy:

1. Czy treść pracy odpowiada tematowi określonymu w tytule?
2. Ocena układu pracy, podziału treści, kolejności rozdziałów, kompletności tez itp.
3. Merytoryczna ocena.
4. Czy i w jakim zakresie praca stanowi nowe ujęcie.
5. Charakterystyka doboru i wykorzystania źródeł.
6. Ocena formalnej strony pracy (poprawność języka, opanowanie techniki pisania pracy, spis rzeczy, odcyfrowanie).
7. Sposób wykorzystania pracy (publikacja, udostępnienie instytucjom, materiał źródłowy).
8. Inne uwagi.

Prace dyplomowe oceniane są na stopień. Jedną ocenę wystawia promotor, drugą – recenzent.

Egzamin licencjacki i magisterski

Egzamin dyplomowy (licencjacki lub magisterski) odbywa się po spełnieniu przez studenta wszystkich pozostałych wymagań programu studiów. Egzamin jest składany przed komisją egzaminacyjną składającą się z 3 osób: przewodniczącego komisji, promotora i recenzenta pracy. Egzamin ma formę ustną i jest protokołowany. Ocenę z egzaminu ustala komisja podczas niejawnych obrad. Wynik egzaminu dyplomowego ogłaszany jest studentowi przez komisję niezwłocznie.

Komisja egzaminacyjna jednocześnie dokonuje obliczenia końcowej oceny studiów (wpisywana na dyplomie) i ogłasza ją razem z wynikiem egzaminu dyplomowego. Ocena ta zależy od 3 elementów: średniej z toku studiów, oceny pracy dyplomowej (wyciągana jest średnia z oceny promotora i recenzenta) oraz oceny uzyskanej z egzaminu dyplomowego.

W ustalaniu ostatecznej oceny studiów licencjackich dokonuje się następujących obliczeń:

$0,7 \times \text{średnia z toku studiów} + 0,2 \times \text{średnia ocena pracy licencjackiej} + 0,1 \times \text{wynik egzaminu licencjackiego}$.

W ustalaniu ostatecznej oceny studiów magisterskich dokonuje się następujących obliczeń:

$0,5 \times \text{średnia z toku studiów} + 0,4 \times \text{średnia ocena pracy magisterskiej} + 0,1 \times \text{wynik egzaminu magisterskiego}$.Praca-licencjacka-46

Praca dyplomowa

Praca dyplomowa jest podsumowaniem wiedzy i umiejętności, jakie nabył student w trakcie nauki na studiach wyższych. Powinna mieć charakter naukowy, być opracowana samodzielnie i twórczo, jak również dotyczyć konkretnego, praktycznego lub teoretycznego tematu. Stanowi ona wizytówkę studenta, który ją napisał, a także promotora, pod którego opieką powstała. Są to dwie osoby, którym najbardziej zależy na jej napisaniu i które mają największy wpływ na jej kształt. Należy zadbać, aby praca dyplomowa została przygotowana starannie, rzetelnie i na najwyższym poziomie.

Występuje przekonanie, że jedną z najważniejszych czynności jaką powinien wykonać student, przygotowujący się do napisania pracy dyplomowej, jest wybór odpowiedniego promotora. Jest w tym sporo prawdy, ponieważ dobrze dobrany opiekun naukowy, który jest dobrze zorientowany w tematyce pracy, może być prawdziwym skarbem. Pomoże w doborze literatury, podpowie jakie cechy badanego zjawiska uwzględnić, wpłynie na faktyczną realizację badań itp. Z kolei promotor niewłaściwie dobrany, z którym student pozostaje w konflikcie, może skutecznie utrudnić przygotowanie pracy dyplomowej.

Praca licencjacka a praca magisterska

Na mocy Deklaracji Bolońskiej w Polsce zostały wprowadzone dla większości kierunków studia dwustopniowe: studia zawodowe (licencjackie) i uzupełniające magisterskie. Pierwszy stopień wymaga napisania pracy licencjackiej/inżynierskiej, drugi stopień – pracy magisterskiej. Różnice pomiędzy nimi sprowadzają się do zawartości merytorycznej (w efekcie także do objętości), a nie do konstrukcji.

Zob. więcej na ten temat: Studia dwustopniowe. Praca licencjacka a praca magisterska

Układ

1.Strona tytułowa;

2.Spis treści;

3.Wstęp – wyjaśnienie tematu w taki sposób, aby czytelnikowi wydawał się interesujący, przedstawienie przedmiotu i celu badań, przegląd literatury przedmiotu i stanu badań, umiejscowienie własnej rozprawy na ich tle, określenie hipotez;

4.Metody badań (można je opisać we wstępie) – opis metod i technik badań, przedstawienie źródeł;

5.Analiza zebranego materiału – przedstawienie ustaleń;

6.Zakończenie – podsumowanie wyników badań, ocena ich znaczenia, omówienie kwestii dyskusyjnych, wskazanie kierunków dalszych badań;

7.Bibliografia – spis tekstów wykorzystanych przez autora pracy dyplomowej, uporządkowanych alfabetycznie.

Strona tytułowa

Strona tytułowa liczona jest jako pierwsza, chociaż numer pozostaje ukryty.

Strona tytułowa powinna zawierać:

- 1.oznaczenie uczelni: wydziału, kierunku studiów, nazwy jednostki organizacyjnej uczelni, w której pisana jest praca;
- 2.imię i nazwisko autora pracy;
- 3.tytuł pracy;
- 4.oznaczenie osoby pod kierownictwem której pisana jest praca;
- 5.oznaczenie siedziby uczelni i roku napisania pracy.

Układ strony tytułowej

Spis treści

Spis treści bywa nazywany planem pracy.

Spis treści umieszcza się na początku lub na końcu pracy dyplomowej. Najczęściej umieszczany jest na początku, tuż po stronie tytułowej.

Na spis treści składa się:

Wstęp /Wprowadzenie

Rozdział 1

Podrozdział 1.1.

Podrozdział 1.2.

Podrozdział 1.3.

Rozdział 2

Podrozdział 2.1.

Podrozdział 2.2.

Podrozdział 2.3.

Rozdział 3

Podrozdział 3.1.

Paragraf 3.1.1.

Paragraf 3.1.2.

Paragraf 3.1.3.

Podrozdział 3.2.

Podrozdział 3.3.

Zakończenie /Wnioski/ Podsumowanie

Bibliografia /Wykaz źródeł/ Wykaz literatury

Aneks

Ilość rozdziałów i podrozdziałów w pracy dyplomowej zależy od osoby piszącej pracę i od wytycznych promotora. Przyjmuje się, że rozdziałów powinno być od 3 do 5.

Wstęp

Wstęp jest jedną z najważniejszych części każdej pracy dyplomowej, ponieważ jest najczęściej czytany. To właśnie tutaj zawarte są informacje o tym co można w niej znaleźć.

Wstęp jest miejscem, w którym wprowadza się czytelnika do tematu pracy, problemu i obszaru badawczego. Prezentuje się tutaj problem badawczy, przedmiot badania, cel badawczy, hipotezy itp. Należy przedstawić motywację podjęcia takiego a nie innego tematu.

Można również zawrzeć we wstępie dorobek innych badaczy, którzy poruszyli wcześniej omawiane zagadnienie.

We wstępie omawiamy także to, co będzie prezentowane w części dalszej pracy dyplomowej.

Przypisy

Najistotniejsze w stosowaniu przypisów jest konsekwentne trzymanie się raz wybranego sposobu.

Przypis zaczyna się z dużej litery, a kończy się kropką.

Przypisy umieszczane są:

1. na dole każdej strony (jest to sposób bardzo popularny), np.

1M. Ziółkowski, Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 56.

2. na końcu pracy dyplomowej,

3. na końcu każdego rozdziału,

4. w tekście – wtedy mają postać, np. (Ziółkowski 2000: 56), gdzie umieszcza się najpierw nazwisko autora, rok wydania i stronę. Integralną częścią takiego przypisu jest odpowiednio ułożona bibliografia (nazwiska autorów ułożone są alfabetycznie), a wpis wygląda np. tak:

Ziółkowski, Marek. 2000. Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego. Poznań: Wydawnictwo Fundacji Humaniora.

Rodzaje przypisów (najczęściej stosowane w pracach dyplomowych):

1. przypis zwykły, np.

1M. Ziółkowski, Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 56.

2. przypis polemiczny (stosowany gdy przekształca się myśl autora lub prowadzi z nim polemikę), np.

1Por. M. Ziółkowski, Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 56.

Rodzaje przypisów ze względu na źródło:

1. prace autorskie, np.

1M. Ziółkowski, Przemiany interesów i wartości społeczeństwa polskiego, Wydawnictwo Fundacji Humaniora, Poznań 2000, s. 56.

2. rozdział lub artykuł w pracach zbiorowych, np.

1E. Wnuk-Lipiński, Zmiana systemowa, [w:] E. Wnuk-Lipiński, M. Ziółkowski (red.), Pierwsza dekada niepodległości. Próba socjologicznej syntezy, Instytut Studiów Politycznych Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2001, s. 21.

3. książka, która ma wielu autorów (wówczas nie odnotowuje się żadnego), np. Słownik języka polskiego, t.1, Warszawa 1978.

4. z gazet i czasopism, np.

1A. Czaja, Pionierski projekt opieki nad dziećmi dla pracujących i bezrobotnych, „Gazeta Wyborcza” 2007 nr 10, s. 2.

5. źródła internetowe, np.

<http://www.sokrates.pl> (26.04.2011).

Bibliografia

Bibliografię (lub też wykaz literatury) przygotowuje się podobnie jak przypisy. Należy jednak najpierw podać nazwisko autora, później imię, a także nie podaje się numerów stron.

Bibliografia powinna zawierać wszystkie pozycje cytowane w tekście, a także pozycje, z których korzystało się przy pisaniu pracy dyplomowej, a które w tekście nie zostały uwzględnione. Czasami dodaje się również książki metodologiczne, które były wykorzystywane podczas pisania.

Często w studentach (i nie tylko nich) powstaje pokusa, aby do bibliografii dołączyć te pozycje, których nigdy nie widzieli, ale będą „dobrze wyglądały” z różnych względów. Nie jest to rozwiązanie polecane, gdyż mogłoby paść na obronie pracy dyplomowej pytanie o którąś książkę.

Wpisy w bibliografii zamieszczane są w porządku alfabetycznym. Samą bibliografię umieszcza się najczęściej zaraz po zakończeniu.

Bibliografia powinna zostać podzielona ze względu na typ występujących w niej wpisów. Przykładowy podział mógłby wyglądać następująco:

– Literatura przedmiotu

– Akty prawne

– Publikacje elektroniczne

Praca badawcza

Praca badawcza powinna zawierać rozdział metodologiczny. Rozdział metodologiczny jest napisany z punktu widzenia osoby, która już przeprowadziła badanie.

W rozdziale metodologicznym powinien zostać opisany:

- 1.Przedmiot, cel badania, problemy badawcze;
- 2.Hipotezy (główne i pomocnicze), zmienne (zależne i niezależne), wskaźniki zmiennych;
- 3.Należy określić metody, techniki i narzędzia jakie zostaną użyte;
- 4.Teren badań, ich organizację i przebieg.

Czasami zasadne jest zrezygnowanie z rozdziału metodologicznego. W takim przypadku wskazane wyżej informacje zamieszcza się we wstępie do pracy dyplomowej. Dokonując wyboru, należy wziąć pod uwagę: przewidywaną długość opisu kwestii metodologicznych, czy stosowane będzie nowe ujęcie, czy też zostaną wykorzystane metody szeroko znane (a więc nie wymagające tak szerokiego wyjaśnienia), jaka jest praktyka dla tej konkretnej dziedziny wiedzy.

Przykłady

- 1.Praca magisterska pt. Opór wobec zmiany w środowisku..., kierunek: socjologia
- 2.Kompetencje w jednostkach samorządu terytorialnego – analiza i planowanie projektu w oparciu o podejście LFAPraca-licencjacka-49

PRACA LICENCJACKA

Strona główna » Praca licencjacka

Praca licencjacka

Zasady przygotowywania pracy licencjackiej na studiach I stopnia prowadzonych przez Wydział Biologiczno-Chemiczny

- 1.Przygotowanie i prezentacja pracy dyplomowej jest warunkiem koniecznym ukończenia studiów I stopnia.
- 2.Student wybiera miejsce realizacji i temat pracy licencjackiej z ogłoszonej wcześniej listy. W uzasadnionych przypadkach student ma prawo zaproponować własny temat. Ostatecznego wyboru tematu pracy dyplomowej student dokonuje na początku piątego semestru studiów.
- 3.Przygotowanie pracy dyplomowej odbywa się pod kierunkiem opiekuna naukowego w ramach pracowni dyplomowej.
- 4.Praca dyplomowa składa się z części tekstowej i prezentacji multimedialnej (instrukcje w panelu bocznym).
- 5.Po zakończeniu edycji pracy student zamieszcza ją w systemie APD najpóźniej na 10 dni przed planowaną prezentacją na seminarium dyplomowym.
- 6.Jeżeli praca nie zawiera błędów i pozytywnie przejdzie test w systemie antyplagiatowym OSA opiekun pracy dyplomowej zatwierdza ją i recenzuje wystawiając ocenę (recenzent 1).
- 7.Po zatwierdzeniu pracy przez opiekuna student drukuje pracę z systemu APD w jednym egzemplarzu (wydruk dwustronny) i składa ją w dziekanacie (najpóźniej na 5 dni przed planowaną prezentacją!!).
- 8.Każda praca licencjacka jest prezentowana komisji oceniającej składającej się z trzech członków.
- 9.Jeden z członków komisji oceniającej recenzuje pracę dyplomową w systemie APD wystawiając ocenę (recenzent 2).
- 10.Obrona pracy dyplomowej odbywa się w formie prezentacji multimedialnej podczas seminarium dyplomowego w terminie ustalonym przez przewodniczącego komisji oceniającej seminarium w szóstym semestrze studiów.

Zasady oceny seminarium dyplomowego

- 1.W trakcie seminarium dyplomowego każdy z trzech członków komisji oceniającej indywidualnie ocenia prezentację pracy dyplomowej wystawiając ocenę punktową w skali od 1 do 10. Ocenie podlegają styl, forma

i zawartość merytoryczna prezentacji oraz odpowiedzi na pytania zadawane w trakcie dyskusji. Członkowie komisji oceniając prezentację pracy dyplomowej posługują się pomocniczo „kartą oceny prezentacji multimedialnej pracy dyplomowej”.

2. Oceniając prezentację pracy dyplomowej komisja oceniająca bierze pod uwagę sumę punktów wystawionych przez wszystkich członków komisji. Ocenę prezentacji ustala przewodniczący komisji według następującej skali:

Ocena

Liczba punktów

Bardzo dobry (5,0)

28-30

Dobry plus (4,5)

25-27

Dobry (4,0)

22-24

Dostateczny plus (3,5)

19-21

Dostateczny (3,0)

16-18

Niedostateczny (2,0)

poniżej i równo 15

Informacje Dziekanatu - Uwaga studenci ostatniego roku studiów I stopnia – III rok !!!

Przed przystąpieniem do prezentacji pracy dyplomowej student powinien złożyć w Dziekanacie – po zatwierdzeniu pracy w APD, komplet dokumentów (proszę włożyć do „koszulki”):

1. egzemplarz pracy dyplomowej (streszczenie i prezentacja multimedialna),
2. podpisany oryginał oświadczenia, dołączony jako ostatnia kartka pracy dyplomowej – zał. nr 1 oraz wprowadzenie SKANU oświadczenia do APD,
3. deklaracja uczestnictwa w ankiecie – zał. nr 3.

Przed przystąpieniem do egzaminu dyplomowego (do końca sesji) student powinien:

I. Uzyskać wszystkie zaliczenia i złożyć egzaminy przewidziane programem studiów.

II. Złożyć w Dziekanacie:

- 1.4 aktualne zdjęcia o wym. 4,5 x 6,5 (stosowny ubiór),
2. dowód uiszczenia opłaty w wys. 50 zł, za wydanie dyplomu ukończenia studiów przez USOS,
3. informacje do suplementu dyplomu ukończenia studiów o działalności studenta w trakcie studiów, podpisane przez Dyrektora Instytutu.

III. Podczas egzaminu dyplomowego student winien przedstawić legitymację studencką.

Przy odbiorze dyplomu wymagana jest karta obiegowa (biologia, chemia, ochrona środowiska).

Dyplom w języku angielskim

Student, którzy chcą uzyskać odpis dyplomu w języku angielskim, powinni złożyć w dziekanacie podanie (zał. nr 4) do prodziekana ds. studenckich wraz z kompletem dokumentów do dnia egzaminu (najpóźniej do 30 dni od daty egzaminu dyplomowego).

Uwaga studenci ostatniego roku studiów

Zgodnie z § 30 Regulaminu przyznawania i wypłacania świadczeń pomocy materialnej studentom UwB:

1. Studentowi ostatniego roku studiów, któremu przyznane zostało stypendium rektora dla najlepszych

studentów, kończącemu studia przed upływem okresu, na który zostało przyznane stypendium, pozostała do wypłaty kwota stypendium wypłacana jest jednorazowo - przed wyznaczonym terminem egzaminu dyplomowego.

2. Decyzja o przyznaniu stypendium socjalnego i specjalnego dla osób niepełnosprawnych, w przypadku studenta kończącego studia przed terminem określonym w programie studiów, wygasa z ostatnim dniem miesiąca, w którym student posiadał uprawnienia do otrzymywania tych świadczeń.

Na podaniu o wcześniejszą wypłatę stypendium rektora dla najlepszych studentów powinien być termin obrony pracy oraz potwierdzenie promotora (zgoda). Praca-licencjacka-5

Praca licencjacka

Potrzebujecie pomocy przy opracowaniu pracy licencjackiej? Chcielibyście to oddać w ręce zawodowców za super cenę? Możemy Państwu zaproponować przygotowanie niezbędnych materiałów do pracy licencjackiej w ekspresowym tempie i bardzo tanio. Jeśli jesteście zajętym studentem, któremu się nagromadziło dużo egzaminów albo pracujecie a nie wyrabiacie się z pisaniem wszystkich referatów czy prac semestralnych, jesteśmy tu dla Was!

Małe prace

Chcę tekst do 5 stron (1-4 strony) Więcej

Średnie prace

Chcę tekst do 20 stron (5-19 stron) Więcej

Duże prace

Chcę tekst powyżej 20 stron (20-... stron) Więcej

Materiały na prace licencjackie za super cenę

W napisaniu pracy licencjackiej chętnie pomożemy – w rekordowym czasie dostaniecie propozycję i szkic pracy. Przykładowy tekst do 10 stron jesteśmy w stanie napisać do 24 godzin. Pomoc we właściwym opracowaniu pracy seminaryjnej lub magisterskiej powierzcie wykształconym zawodowcom. Poradźcie się nas, jak pracować ze źródłami, jak napisać bibliografię albo zakończenie. Co możemy Państwu zagwarantować?

- Obrona przed plagiatami
- Cytaty według norm PN-ISO 690 i PN-ISO-2:1999
- Konsultacje bibliografii ZA DARMO
- Strona wstępna ZA DARMO
- Korekta tekstów
- Profesjonalni redaktorzy tekstów
- Serwis dla klientów
- Prace licencjackie i inne krótkie, średnie i długie teksty

Gwarantowana stuprocentowa dyskrecja

Przygotowanie materiałów do prac licencjackich realizujemy z gwarancją zachowania Państwa prywatności. Wszystko robimy z dyskrecją – Państwa dane podlegają prawu o ochronie danych osobowych.

Przygotowywane przez nas materiały pod prace licencjackie są kontrolowane przez program antyplagiatorski. Profesjonalną pomoc w opracowaniu pracy licencjackiej, dziennika czy innego tekstu oferujemy nie dlatego, abyśmy komuś odradzali wypełnianie studenckich obowiązków, ale abyśmy w tych obowiązkach pomogli. Zamówcie u nas konsultacje przy pisaniu jakiegokolwiek pisemnej pracy a uzyskacie czas na dokładne przygotowanie do egzaminów czy na pracę zawodową. Napiszcie do nas! Praca-licencjacka-

Praca licencjacka

1) Standardy prac licencjackich:

Karta oceny pracy licencjackiej

wymogi_prace_lic..docx

oswiadczenie.pdf

zyciorys_zawodowy.pdf

zyciorys_zawodowy.doc

wzor_podania_lic.pdf

podanie_(lic).doc

oswiadczenia_do_archiwum(1).doc

zalacznik_(1).doc

2) Procedura antyplagiatowa:

Warunkiem skutecznego przedłożenia pracy dyplomowej jest zapoznanie się i postępowanie w zgodzie z procedurą antyplagiatową.

Tryb procedury oraz wszelkie niezbędne załączniki przedłożone zostały poniżej.

Praca dyplomowa: procedura antyplagiatowa

Zarządzenie Rektora nr 3/2015 z dn. 26.01.2015 r.

1. Student przedstawia promotorowi tekst pracy dyplomowej (lic. lub mgr) w postaci pliku elektronicznego, w formacie uzgodnionym z promotorem (ODT, DOC, DOCX lub PDF – w wersji edytowalnej) na nośniku CD lub DVD wraz z oświadczeniami A i B (załącznik nr 1 i nr 2).

2. Promotor posiadając ww. oświadczenia dopuszcza pracę do procedury antyplagiatowej, podpisując stosowną zgodę (załącznik nr 3), którą przekazuje studentowi.

3. Student składa tekst pracy dyplomowej na nośniku CD lub DVD w wersji dopuszczanej przez promotora do oficjalnej procedury 21 dni przed planowanym terminem egzaminu dyplomowego w sekretariacie Instytutu Historii.

4. Do pliku pracy student dołącza Oświadczenia A i B oraz zgodę promotora na dopuszczenie pracy do procedury antyplagiatowej.

5. Tekst pracy zostaje poddany sprawdzeniu w elektronicznym systemie antyplagiatowym: plagiat.pl. Do każdej sprawdzanej pracy generowany jest raport podobieństw.

6. Po analizie raportu promotor decyduje o dopuszczeniu pracy dyplomowej do dalszego etapu podpisując stosowną opinię antyplagiatową (załącznik nr4).

7. Student po otrzymaniu od promotora opinii antyplagiatowej drukuje pracę i składa z odpowiednim podaniem i wymaganymi dokumentami w sekretariacie Instytutu Historii.

zalacznik_nr_1_do_procedury_antyplagiatowej.pdf

zalacznik_nr_2_do_procedury_antyplagiatowej.pdf

zalacznik_nr_3_do_procedury_antyplagiatowej.pdf

zalacznik_nr_4_do_procedury_antyplagiatowej.pdf

zalacznik_nr_5_do_procedury_antyplagiatowej.pdf

3) Obrona pracy licencjackiej - wymagane dokumenty:

- 1 egzemplarz pracy licencjackiej

(egzemplarz do Archiwum oprawiony w oprawę miękką – tektura, grzbiet pracy z płótna ew. tworzywa sztucznego)

- 2 podpisane oświadczenia do Archiwum: oświadczenie o zgodzie na udostępnienie pracy oraz oświadczenie kierującego i autora pracy (włączone do pracy jako ostatnie strony)

- podpisana i opisana płyta CD (imię i nazwisko, nr albumu, data egzaminu, tytuł pracy, nazwisko promotora, wydział, uczelnia); płytę należy umieścić wewnątrz pracy, na okładce, w doklejonej do niej kopercie formatu

K-10 (127*127 mm)

- oświadczenie C (załącznik nr5)
 - podanie do dziekana WF, podpisane przez promotora
 - wypełniony i podpisany kwestionariusz „Życiorys zawodowy” (z dołączonymi kopiami dokumentów potwierdzających uzyskane osiągnięcia)
 - 4 fotografie (format 45x65mm)
 - dowód wpłaty (60 zł na indywidualny numer konta)
 - indeks z zaliczeniem szóstego semestru + rozliczenie w bibliotekach
- Praca-licencjacka-78

Wytyczne dla prac licencjackich, magisterskich i dyplomowych realizowanych na Wydziale Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Uwagi wstępne

Wykonanie pracy dyplomowej, licencjackiej i magisterskiej, obejmuje przeprowadzenie uzgodnionego z promotorem badania według ściśle określonej metodyki oraz przygotowanie pracy zgodnie z zasadami akceptowanymi na Wydziale Nauk o Zdrowiu.

W logicznym założeniu, kierując się proporcjonalnością czasu trwania studiów i wagi dyplomów, praca licencjacka stanowić powinna 50-60% „jakościowej i ilościowej” wartości pracy magisterskiej. Wprawdzie głównie jakość stanowi o wartości pracy, lecz w omawianej kwestii można przyjąć, że praca licencjacka powinna stanowić 40-70 stron maszynopisu, a praca magisterska 50-100 stron maszynopisu. O ostatecznej wersji redakcyjnej, zgodnej z Wytycznymi, decyduje promotor, który powinien mieć na uwadze wartość prac świadczącą o poziomie Instytutu, Wydziału i Uczelni.

Warunkiem wykonania pracy dyplomowej jest samodzielne przeprowadzenie badania, przygotowanie studium przypadku lub pracy poglądowej, a więc opracowanie założenia i celu, metodyki, wyników pracy oraz odpowiedniej obudowy dydaktycznej wyrażonej właściwym przygotowaniem wstępu i dyskusji. W zależności od rodzaju pracy (oryginalna, poglądowa, opis przypadku) układ pracy i waga poszczególnych części jest różna.

W zakresie prac magisterskich rekomendowane są prace oryginalne (badawcze). Praca magisterska powinna zatem zawierać próbę oryginalnego własnego wkładu do opracowania analizowanej problematyki i nie powinna być poszerzaniem tematu pracy licencjackiej (uwaga-autoplgiat!). W przypadku prac magisterskich również dopuszczalne są obszernie, dobrze skomponowane prace poglądowe.

W zakresie prac licencjackich rekomendowane są prace o charakterze studium przypadku oraz dobrze skomponowane prace poglądowe. W miarę możliwości należy zachęcać dyplomantów do przygotowywania prac oryginalnych.

Normalizacja marginesów: lewy margines 4 cm, prawy margines 2 cm, 1,5 odstępn między wierszami, wielkości czcionki 12 p., rekomendowany rodzaj czcionki – times new roman lub arial. Na stronie wydruku powinno być 30 wierszy.

Prace złożone do dokumentacji należy przygotować dwustronnie oraz odpowiednio zapisać na nośniku elektronicznym (płyta CD)

Odpowiednie przygotowanie redakcyjne pracy licencjackiej i magisterskiej stanowi wartość samą w sobie, którą należy doceniać jako ważne uzupełnienie odpowiedniego poziomu merytorycznego pracy. Nad poziomem merytorycznym pracy, zachowaniem standardów metodologicznych prac oraz dobrym opracowaniem redakcyjnym powinien czuwać promotor, przedstawiając jasne wymagania wobec dyplomanta, zawarte w niniejszych Wytycznych.

Dbałość o poziom prac licencjackich i magisterskich świadczy o poziomie Instytutu, Wydziale i Uczelni oraz promowanych absolwentów i poziomie kadry naukowo-dydaktycznej.

Układ pracy

- 1.Strona tytułowa (wg schematu)
- 2.Strona zawierająca ew. podziękowania, motto.....
- 3.Spis treści, zawierający numery kolejnych rozdziałów i podrozdziałów oraz pierwsze strony rozdziałów
- 4.Wykaz skrótów używanych w pracy
- 5.Wstęp [pierwszy rozdział pracy] stanowi przegląd aktualnego piśmiennictwa dotyczącego analizowanego tematu. Aktualne piśmiennictwo powinny stanowić prace polskojęzyczne i anglojęzyczne pochodzące z renomowanych pism medycznych, najlepiej z ostatnich 5 lat, dobierane w sposób celowany i przemyślany. Pozycje podręcznikowe powinny mieć znaczenie marginalne, nie więcej niż 10% piśmiennictwa. Podsumowanie dotychczasowej wiedzy na dany temat mogłoby stanowić przejście do tzw. przesłanki pracy, czyli wstępnego uzasadnienia celu pracy. Czytelnik powinien mieć poczucie spójności ciągłości badań obecnych i wcześniejszych. Wstęp może być opracowany na 15-20 stronach maszynopisu, ale może być także bardziej obszerny.
- 6.Cel pracy należy podać w 2-3 zdaniach oraz krótko uzasadnić.
- 7.Materiał i metodyka stanowi bardzo ważną część pracy. Prawidłowo skonstruowana metodyka świadczy o jakości pracy i umiejętności panowania nad warsztatem badawczym służącym realizacji założonego celu pracy. Jednym z narzędzi metodyki może być ankieta (kwestionariusz ankiety), często wykorzystywany w pracach licencjackich i magisterskich z zakresu pielęgniarstwa, położnictwa, fizjoterapii, zdrowia publicznego i ratownictwa medycznego. Metodyka, poza specyficznymi narzędziami metodycznymi odpowiednio dobranymi dla danego tematu, powinna zawierać opis metod statystycznych. Podstawowe metody statystyczne powinny być zastosowane w każdej pracy magisterskiej. Prace licencjackie mogą opierać się na prostych obliczeniach, np. wyrażonych w odsetkach. Należy dużo uwagi poświęcać dobremu przygotowaniu metodyki pracy (współpraca student-promotor).
- 8.Wyniki badań – rozdział ten zawiera przebieg badania, analizę jego poszczególnych etapów oraz wyniki zbiorcze. Wyniki badań powinny być opracowane statystycznie, zwłaszcza w pracach magisterskich. Tytuły tabel należy zamieszczać nad tabelami, a tytuły rycin, fotografii i wykresów poniżej. Przykład.

Wyniki badań podane w tabelach i na wykresach należy krótko opisać i zinterpretować opisowo podkreślając najważniejsze problemy.

Nie należy w badaniach wybierać grupy równej 100 osób (n100).

- 9.Diskusja czyli omówienie. Dyplomant omawia własne wyniki oraz konfrontuje z wynikami podanymi w piśmiennictwie, omawia ich oryginalność oraz znaczenie dla danego tematu. Dobrze przeprowadzone omówienie własnych wyników w świetle piśmiennictwa jest należytyim przejściem do sformułowania podsumowania i wniosków pracy.
- 10.Wnioski nie są podsumowaniem pracy!!! ani też nie mogą być podsumowaniem wyników podawanych liczbowo. Jest to nieścisłość metodyczna w pisaniu prac. Wnioski [2-5] powinny stanowić myśl, która wynika z przeprowadzonego badania i zawiera pewien stopień uogólnienia.
- 11.Piśmiennictwo powinno być zbierane zgodnie z systemem Vancouver, rekomendowanym dla pism i prac medycznych. Najważniejsze pisma medyczne, polskie i zagraniczne, stosują zasady Vancouver i dlatego rekomenduję ten sposób do stosowania w pracach licencjackich i magisterskich. Należy uwzględnić skróty międzynarodowe czasopism. Układ piśmiennictwa może być zgodny z kolejnością cytowania lub z kolejnością alfabetyczną wg pierwszej litery nazwiska pierwszego autora pracy (wg załączonego wzoru). W spisie piśmiennictwa należy umieszczać tylko te pozycje, które są cytowane w pracy. Cytowanie poszczególnych pozycji piśmiennictwa polega na podaniu odnośników, czyli kolejnych oznaczeń pozycji w kwadratowym nawiasie w odpowiednim miejscu w tekście np. [3, 5]. W pracach medycznych, a więc także z dziedziny nauk o zdrowiu realizowanych we wszystkich Instytutach Wydziału Nauk o Zdrowiu, nie stosujemy przypisów. Jeszcze raz powtórzę rekomendację: w doborze i zapisie piśmiennictwa obowiązują zasady Vancouver, jako

zasady preferowane w piśmiennictwie medycznym.

Należy uwzględnić: nazwisko, pierwsze litery imion, tytuł pracy, skrót tytułu czasopisma (wg Index Medicus), rok, tom i strony początkową i końcową. W spisie piśmiennictwa dopuszczalne jest zamieszczanie stron internetowych, z których korzystał Autor pracy.

Dla przykładu podaję wzór spisu piśmiennictwa (w zapisie ważne są szczegóły – skrót średniki, dwukropki, kropki, przecinki).

– Monografia:

(Nazwisko i pierwsza litera imienia , Nazwisko pierwsza litera imienia. Tytuł . Wydawnictwo . miejsce wydania i rok .)

Maramorosch K, Shope RE. Invertebrate Immunity. Academic Press. New York, San Francisco, London 1976.

– Rozdział w monografii:

(Nazwisko i pierwsza litera imienia . Tytuł rozdziału . W: Tytuł monografii . Red. nazwisko i imię . Wydawnictwo . miejsce wydania i rok ; strony od – do .)

Bron JD. Early events in the infection of the arthropod gut by pathogenic insect viruses. In: Invertebrate Immunity. Ed. Maramorosch K, Shope RE. Academic Press. New York, San Francisco, London 1976; 80-111.

Orkiszewska A. Badania u chorych chirurgicznych W: Chirurgia dla pielęgniarek. Red. Rowiński W, Dziaka A, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1999; 48-72.

– Artykuł w czasopiśmie:

(Nazwisko i pierwsza litera imienia , Nazwisko i pierwsza litera imienia . Tytuł artykułu . Nazwa czasopisma i rok ; tom : strony od – do .)

Parkin D, Clayton P. Leczenie chorych na ostre zapalenie trzustki. Br J Cancer 2005; 54: 15-34.

Andrzejewski AM, Kolasiński Z, Bryk A i wsp. Własne 10-letnie doświadczenia w cholecystektomii laparoskopowej. Wideochirurgia 2006; 1: 82-89.

– Strony internetowe:

(Adres strony www – Data ściągnięcia)

http://www.ujk.edu.pl/studiamedyczne/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=69&Itemid=86 – 2010.01.18

Przytoczenie dosłowne tekstu powinno dotyczyć tylko definicji, norm statystycznych albo istotnych myśli cytowanego autora. Przytoczenie dosłowne z innego artykułu należy ująć w cudzysłów, a następnie podać odnośnik piśmiennictwa, a w przypadku książki należy podać również numery stron. Podobne informacje pochodzące z paru prac należy zredagować swoimi słowami i odpowiednio je zacytować. Dosłowne przywłaszczanie fragmentów prac, artykułów, bez odpowiedniego cytowania stanowi niedopuszczalną kradzież intelektualną czyli plagiat i jest działaniem wbrew Ustawie o prawie autorskim. Art. 115:

1.Kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2.Też samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania

Za „profilaktykę plagiatu” odpowiedzialny jest dyplomant i promotor.

12.Streszczenie pracy – streszczenie pracy powinno zawierać nie więcej niż 300 słów i przedstawiać w skrócie układ pracy: 1.wstęp – 2-4 zdań, 2. cel pracy, 3. materiał i metodyka, 4. wyniki, 5. wnioski.

W pracach magisterskich wymagane jest streszczenie i tytuł pracy w języku angielskim.

Obrona pracy magisterskiej powinna być przeprowadzona z prezentacją multimedialną w programie PowerPoint (ok. 10 slajdów), obrona pracy licencjackiej – wedle uznania promotora

Praca zaakceptowana przez promotora pod względem merytorycznym powinna zostać złożona do dziekanatu w terminie dwóch tygodni przed obroną.

Wytyczne dla prac licencjackich, magisterskich i dyplomowych realizowanych na Wydziale Nauk o Zdrowiu Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach

Uwagi wstępne

Wykonanie pracy dyplomowej, licencjackiej i magisterskiej, obejmuje przeprowadzenie uzgodnionego z promotorem badania według ściśle określonej metodyki oraz przygotowanie pracy zgodnie z zasadami akceptowanymi na Wydziale Nauk o Zdrowiu.

W logicznym założeniu, kierując się proporcjonalnością czasu trwania studiów i wagi dyplomów, praca licencjacka stanowić powinna 50-60% „jakościowej i ilościowej” wartości pracy magisterskiej. Wprowadzie głównie jakość stanowi o wartości pracy, lecz w omawianej kwestii można przyjąć, że praca licencjacka powinna stanowić 40-70 stron maszynopisu, a praca magisterska 50-100 stron maszynopisu. O ostatecznej wersji redakcyjnej, zgodnej z Wytycznymi, decyduje promotor, który powinien mieć na uwadze wartość prac świadczącą o poziomie Instytutu, Wydziału i Uczelni.

Warunkiem wykonania pracy dyplomowej jest samodzielne przeprowadzenie badania, przygotowanie studium przypadku lub pracy poglądowej, a więc opracowanie założenia i celu, metodyki, wyników pracy oraz odpowiedniej obudowy dydaktycznej wyrażonej właściwym przygotowaniem wstępu i dyskusji. W zależności od rodzaju pracy (oryginalna, poglądowa, opis przypadku) układ pracy i waga poszczególnych części jest różna.

W zakresie prac magisterskich rekomendowane są prace oryginalne (badawcze). Praca magisterska powinna zatem zawierać próbę oryginalnego własnego wkładu do opracowania analizowanej problematyki i nie powinna być poszerzaniem tematu pracy licencjackiej (uwaga-autoplagiat!). W przypadku prac magisterskich również dopuszczalne są obszernie, dobrze skomponowane prace poglądowe.

W zakresie prac licencjackich rekomendowane są prace o charakterze studium przypadku oraz dobrze skomponowane prace poglądowe. W miarę możliwości należy zachęcać dyplomantów do przygotowywania prac oryginalnych.

Normalizacja marginesów: lewy margines 4 cm, prawy margines 2 cm, 1,5 odstępn między wierszami, wielkości czcionki 12 p., rekomendowany rodzaj czcionki – times new roman lub arial. Na stronie wydruku powinno być 30 wierszy.

Prace złożone do dokumentacji należy przygotować dwustronnie oraz odpowiednio zapisać na nośniku elektronicznym (płyta CD)

Odpowiednie przygotowanie redakcyjne pracy licencjackiej i magisterskiej stanowi wartość samą w sobie, którą należy doceniać jako ważne uzupełnienie odpowiedniego poziomu merytorycznego pracy. Nad poziomem merytorycznym pracy, zachowaniem standardów metodologicznych prac oraz dobrym opracowaniem redakcyjnym powinien czuwać promotor, przedstawiając jasne wymagania wobec dyplomanta, zawarte w niniejszych Wytycznych.

Dbłość o poziom prac licencjackich i magisterskich świadczy o poziomie Instytutu, Wydziale i Uczelni oraz promowanych absolwentów i poziomie kadry naukowo-dydaktycznej.

Układ pracy

- 1.Strona tytułowa (wg schematu)
- 2.Strona zawierająca ew. podziękowania, motto.....
- 3.Spis treści, zawierający numery kolejnych rozdziałów i podrozdziałów oraz pierwsze strony rozdziałów
- 4.Wykaz skrótów używanych w pracy
- 5.Wstęp [pierwszy rozdział pracy] stanowi przegląd aktualnego piśmiennictwa dotyczącego analizowanego tematu. Aktualne piśmiennictwo powinny stanowić prace polskojęzyczne i anglojęzyczne pochodzące z renomowanych pism medycznych, najlepiej z ostatnich 5 lat, dobierane w sposób celowany i przemyślany.

Pozycje podręcznikowe powinny mieć znaczenie marginalne, nie więcej niż 10% piśmiennictwa. Podsumowanie dotychczasowej wiedzy na dany temat mogłoby stanowić przejście do tzw. przesłanki pracy, czyli wstępnego uzasadnienia celu pracy. Czytelnik powinien mieć poczucie spójności ciągłości badań obecnych i wcześniejszych. Wstęp może być opracowany na 15-20 stronach maszynopisu, ale może być także bardziej obszerny.

6. Cel pracy należy podać w 2-3 zdaniach oraz krótko uzasadnić.

7. Materiał i metodyka stanowi bardzo ważną część pracy. Prawidłowo skonstruowana metodyka świadczy o jakości pracy i umiejętności panowania nad warsztatem badawczym służącym realizacji założonego celu pracy. Jednym z narzędzi metodyki może być ankieta (kwestionariusz ankiety), często wykorzystywany w pracach licencjackich i magisterskich z zakresu pielęgniarstwa, położnictwa, fizjoterapii, zdrowia publicznego i ratownictwa medycznego. Metodyka, poza specyficznymi narzędziami metodycznymi odpowiednio dobranymi dla danego tematu, powinna zawierać opis metod statystycznych. Podstawowe metody statystyczne powinny być zastosowane w każdej pracy magisterskiej. Prace licencjackie mogą opierać się na prostych obliczeniach, np. wyrażonych w odsetkach. Należy dużo uwagi poświęcać dobremu przygotowaniu metodyki pracy (współpraca student-promotor).

8. Wyniki badań – rozdział ten zawiera przebieg badania, analizę jego poszczególnych etapów oraz wyniki zbiorcze. Wyniki badań powinny być opracowane statystycznie, zwłaszcza w pracach magisterskich. Tytuły tabel należy zamieszczać nad tabelami, a tytuły rycin, fotografii i wykresów poniżej.

Przykład.

Wyniki badań podane w tabelach i na wykresach należy krótko opisać i zinterpretować opisowo podkreślając najważniejsze problemy.

Nie należy w badaniach wybierać grupy równej 100 osób (n100).

9. Dyskusja czyli omówienie. Dyplomant omawia własne wyniki oraz konfrontuje z wynikami podanymi w piśmiennictwie, omawia ich oryginalność oraz znaczenie dla danego tematu. Dobrze przeprowadzone omówienie własnych wyników w świetle piśmiennictwa jest należytym przejściem do sformułowania podsumowania i wniosków pracy.

10. Wnioski nie są podsumowaniem pracy!!! ani też nie mogą być podsumowaniem wyników podawanych liczbowo. Jest to nieścisłość metodyczna w pisaniu prac. Wnioski [2-5] powinny stanowić myśl, która wynika z przeprowadzonego badania i zawiera pewien stopień uogólnienia.

11. Piśmiennictwo powinno być zbierane zgodnie z systemem Vancouver, rekomendowanym dla pism i prac medycznych. Najważniejsze pisma medyczne, polskie i zagraniczne, stosują zasady Vancouver i dlatego rekomenduję ten sposób do stosowania w pracach licencjackich i magisterskich. Należy uwzględnić skróty międzynarodowe czasopism. Układ piśmiennictwa może być zgodny z kolejnością cytowania lub z kolejnością alfabetyczną wg pierwszej litery nazwiska pierwszego autora pracy (wg załączonego wzoru). W spisie piśmiennictwa należy umieszczać tylko te pozycje, które są cytowane w pracy. Cytowanie poszczególnych pozycji piśmiennictwa polega na podaniu odnośników, czyli kolejnych oznaczeń pozycji w kwadratowym nawiasie w odpowiednim miejscu w tekście np. [3, 5]. W pracach medycznych, a więc także z dziedziny nauk o zdrowiu realizowanych we wszystkich Instytutach Wydziału Nauk o Zdrowiu, nie stosujemy przypisów. Jeszcze raz powtórzę rekomendację: w doborze i zapisie piśmiennictwa obowiązują zasady Vancouver, jako zasady preferowane w piśmiennictwie medycznym.

Należy uwzględnić: nazwisko, pierwsze litery imion, tytuł pracy, skrót tytułu czasopisma (wg Index Medicus), rok, tom i strony początkową i końcową. W spisie piśmiennictwa dopuszczalne jest zamieszczanie stron internetowych, z których korzystał Autor pracy.

Dla przykładu podaję wzór spisu piśmiennictwa (w zapisie ważne są szczegóły – skrót średniki, dwukropki, kropki, przecinki).

– Monografia:

(Nazwisko i pierwsza litera imienia , Nazwisko pierwsza litera imienia. Tytuł . Wydawnictwo . miejsce wydania i rok .)

Maramorosch K, Shope RE. Invertebrate Immunity. Academic Press. New York, San Francisco, London 1976.

– Rozdział w monografii:

(Nazwisko i pierwsza litera imienia . Tytuł rozdziału . W: Tytuł monografii . Red. nazwisko i imię . Wydawnictwo . miejsce wydania i rok ; strony od – do .)

Bron JD. Early events in the infection of the arthropod gut by pathogenic insect viruses. In: Invertebrate Immunity. Ed. Maramorosch K, Shope RE. Academic Press. New York, San Francisco, London 1976; 80-111.

Orkiszewska A. Badania u chorych chirurgicznych W: Chirurgia dla pielęgniarek. Red. Rowiński W, Dziaka A, Wydawnictwo Lekarskie PZWL, Warszawa 1999; 48-72.

– Artykuł w czasopiśmie:

(Nazwisko i pierwsza litera imienia , Nazwisko i pierwsza litera imienia . Tytuł artykułu . Nazwa czasopisma i rok ; tom : strony od – do .)

Parkin D, Clayton P. Leczenie chorych na ostre zapalenie trzustki. Br J Cancer 2005; 54: 15-34.

Andrzejewski AM, Kolasiński Z, Bryk A i wsp. Własne 10-letnie doświadczenia w cholecystektomii laparoskopowej. Wideochirurgia 2006; 1: 82-89.

– Strony internetowe:

(Adres strony www – Data ściągnięcia)

http://www.ujk.edu.pl/studiamedyczne/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=69&Itemid=86 – 2010.01.18

Przytoczenie dosłowne tekstu powinno dotyczyć tylko definicji, norm statystycznych albo istotnych myśli cytowanego autora. Przytoczenie dosłowne z innego artykułu należy ująć w cudzysłów, a następnie podać odnośnik piśmiennictwa, a w przypadku książki należy podać również numery stron. Podobne informacje pochodzące z paru prac należy zredagować swoimi słowami i odpowiednio je zacytować. Dosłowne przywłaszczanie fragmentów prac, artykułów, bez odpowiedniego cytowania stanowi niedopuszczalną kradzież intelektualną czyli plagiat i jest działaniem wbrew Ustawie o prawie autorskim. Art. 115:

1.Kto przywłaszcza sobie autorstwo albo wprowadza w błąd co do autorstwa całości lub części cudzego utworu podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 3.

2.Też samej karze podlega, kto rozpowszechnia bez podania nazwiska lub pseudonimu twórcy cudzy utwór w wersji oryginalnej albo w postaci opracowania

Za „profilaktykę plagiatu” odpowiedzialny jest dyplomant i promotor.

12.Streszczenie pracy – streszczenie pracy powinno zawierać nie więcej niż 300 słów i przedstawiać w skrócie układ pracy: 1.wstęp – 2-4 zdań, 2. cel pracy, 3. materiał i metodyka, 4. wyniki, 5. wnioski.

W pracach magisterskich wymagane jest streszczenie i tytuł pracy w języku angielskim.

Obrona pracy magisterskiej powinna być przeprowadzona z prezentacją multimedialną w programie PowerPoint (ok. 10 slajdów), obrona pracy licencjackiej – wedle uznania promotora

Praca zaakceptowana przez promotora pod względem merytorycznym powinna zostać złożona do dziekanatu w terminie dwóch tygodni przed obroną.

Praca-licencjacka-85

Skontaktuj się z nami i przekonaj się, jak szybko i skutecznie rozwiążemy Twój problem.

Pomagamy w przygotowaniu planu pracy, metodologii, bibliografii, korekcie graficznej i stylistycznej.

Zaskoczmy Cię niską ceną i miłą obsługą. Napiszemy dla Ciebie wszystko. Pisanie to nasza praca i pasja.

Redagujemy również teksty w językach obcych.
Mamy nieograniczone możliwości i dostęp do najnowszej literatury.

Praca-licencjacka-86

Pomoc w pisaniu prac

Potrzebujesz pomocy przy pisaniu swojej pracy dyplomowej? Dobrze trafiłeś! Posiadamy ogromne doświadczenie w przygotowywaniu wszelkiego rodzaju materiałów oraz w przeprowadzaniu korepetycji dla studentów. Chętnie podzielimy się z Tobą naszą wiedzą i umiejętnościami.

Wycena

Redagowanie tekstów

Masz gotową pracę i potrzebujesz jedynie korekty językowej lub stylistycznej? Zajmujemy się profesjonalną pomocą w przygotowaniu wszelkiego rodzaju materiałów naukowych oraz w przeprowadzaniu korepetycji. Możemy również dokonać poprawy językowej i merytorycznej twoich tekstów.

Wycena

Kierunki techniczne

Od lat zajmujemy się pomocą studentom w pisaniu prac z kierunków technicznych. Dzięki ogromnemu doświadczeniu naszych redaktorów oraz szerokiej wiedzy z kierunków technicznych, oferujemy Ci pomoc przy Twojej pracy inżynierskiej czy magisterskiej.

Wycena

Nauki humanistyczne

Nasi redaktorzy pomogą Ci w przygotowaniu Twojej pracy licencjackiej lub magisterskiej. Jeśli doskwiera Ci brak czasu, pomysłu lub inicjatywy. Jeśli pisanie pracy licencjackiej wydaje Ci się trudnym zadaniem, zapraszamy do kontaktu. Pomożemy Ci dostownie w każdym temacie.

Wycena

Wszechstronność

Nasi wyspecjalizowani redaktorzy pomogą Ci z blisko 70 kierunków. Możemy pomóc Ci również przy pracach w języku angielskim.

Wycena

Obsługa online

Zamówienie oraz realizacja usługi odbywają się online. nasi konsultanci są dostępni całą dobę siedem dni w tygodniu.

Wycena

Rzetelność

Najwyższy poziom oferowanych przez nas usług jest naszym atutem. Wybierając nasze usługi możesz być pewny najwyższej jakości.

Wycena

Bezpieczeństwo

Szanujemy Twoją prywatność. Korzystając z naszych usług masz pewność, że zostanie zachowana Twoja anonimowość.

Wycena

Nasz zespół może pochwalić się bogatym doświadczeniem pracy ze studentami.

Z przyjemnością wskażemy Ci odpowiednią drogę, wyjaśnimy jak powinna wyglądać praca magisterska.

Pomożemy w znalezieniu wartościowych źródeł oraz w wykonaniu planu pracy. Jeśli nie masz tematu swojej pracy dyplomowej, nie przejmuj się, wymyślimy go dla Ciebie. Jeśli potrzebujesz pomocy z pracą magisterską, napisz do nas za pośrednictwem formularza kontaktowego.